

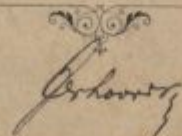
Kako sem se jaz likal.

Povest

slovenskega trpina v podük in zabavo.

Spisal

Jakob Aléšovec.

A decorative flourish consisting of two symmetrical scroll-like elements at the top, with a central vertical line extending downwards. Below the flourish is a handwritten signature in cursive script, which appears to be 'Aléšovec'.

V LJUBLJANI.

Založil pisatelj. — Tisk J. Blaznikovih naslednikov.

1884.

45008

030019440

Začetek.

Najpopolnejša stvar na svetu je gospóda, najmanj popolna pa kmet — to je stavek, ktereга si menda nihče ne bo upal odstaviti od njegove veljave. „Učen gospod — zarobljen kmet“ — ste si dve nasprotji kakor hrib in dolina, gospod ne more biti zarobljen, kmet ne učen. Med gospódo je pa se ve da popolnejši óni, ki je na viši stopinji, najpopolnejši je toraj princ, za njim knez, za tem grof itd., za temi pridejo navadnejši neplemeniti ljudje, kakor ministri, generali, škofje, deželni predsedniki, sodnijski načelniki, okrajni glavarji in drugi viši uradniki itd. na stopinji popolnosti čedalje niže do kratkih hlač in rok brez rokavic, negibčnih hrbtancev in štorkljastih nog, pri katerih popolnost čisto neha.

Zakaj li je gospoda najpopolnejša stvar?

Zato, ker je omikana in olikana, kdor pa ni olikan, ne more biti popolen, zatorej tudi v kmetiških čevljih in pod kmetiškim klobukom ne moreš iskati olikanega človeka, kakor v mišji luknji raka ne. Ako hoče kmet speti se do više ali niže popolnosti, spremeniti se mora v gospoda. To pa ne gre kakor bi trenil, ni dosti samo sleči kmeta in obleči gospoda, nego človek se mora ves prekuhati, pregnjetiti, prestrojiti, pooblati, obrezati, opiliti itd., kar se ve da dolgo trpi in se utegne posrečiti ali pa tudi ne. Saj se tudi iz neokornega hloda ne naredi brž lično hišno orodje, ampak k temu je treba več časa, mnogo dela, mnogih rok ter še kake druge pritekline. Prestrojenje ni lahko delo, tudi strojencu nikakor prijetno, ker mora trpeti, da drugi popravijo to, kar je na njem narava nepopolnega pustila ali celó skazila. In tako popravljanje ob živem telesu je res prijetno, to ve vsak, kdor je vse to prestal.

Da otroci vseh prej naštetih gosposkih stanov pridejo omikani in izobraženi, t. j. popolni že na svet, to je bila moja vera brž, ko sem znal šest resnic, zato smo se včasih mi otroci čudili

grajskim otrokom, ki so, čeravno so že v tretjem letu hlače, suknje in kape nosili, jokali vendar-le, kakor mi, ki smo letali bosi in v samih srajcah po stegnah; kar strmeli pa smo, ko se je enemu mladih barončkov pripetilo nekaj, kar se nam ni moglo, ker nismo imeli hlač, in je potlej neskončno cvilil, da smo si kar ušesa mašili in tekli brž po vsi vasi pravit, kako nečeden je grajski. Nekoliko spoštovanja je s tem pri nas že zgubil, a osramotil nas je s tem, da je brž potem prišel z grada v drugih hlačicah. Na ta način je moral imeti dvoje hlač, mi pa vsi skup še enih ne. To je bilo očitno znamenje više popolnosti.

Moj oče so bili priprost sin kmetiškega rokodelca, rokodelstva so se bili pač v Ljubljani naučili, pa do popolnosti niso prišli, čeravno so znali brati — edini v vasi in menda med možkimi celó v vsi fari. Z Ljubljane so bili prinesli tudi nekoliko nemških besedi, spačenih, se ve da, ktere so se jih hoté nehoté prijele; ali koliko jim je še manjkalo do popolnosti, se sklepa lahko že samo iz tega, da se še pravilno odkriti niso znali, ampak so kakor vsak drug kmet klobuk

pred gospodom le nekoliko odveznili, potem pa za ušesom praskaje se postrani tik glave ga držali, kakor da bi komaj čakali, kdaj ga bodo zopet nazaj poveznili.

Iz tega sledi, da tudi jaz nisem olikan in omikan na svet prišel, oče so še celó trdili, da sem bil silno poreden in popolnoma neomikan. In ko sem nekega dné to pokazal celó s tem, da sem jim zagnal prahú s ceste v obraz, se je pričelo likanje moje srboritosti s „kneftro“; to je moj prvi spomin, ker so me rudeče klobase po plečih dolgo dolgo sklele.

Moj oče so bili dober mož, čeravno je večkrat pela „kneftra“; sem jih imel strašno rad, kedar je „likanje“ bilo prestano. Če so potem mati moje bolečine mazali s kakim boljším grižljejem, so tudi oče zatisnili oči ali pa obrnili se v stran.

Ko sem toliko odrastel, da sem mogel hoditi v cerkev, so me oče naučili, da se moram odkrivati: 1. pred vsakim znamenjem, 2. v cerkvi, 3. vsakemu duhovnemu gospodu, temu še roko poljubiti, in 4. vsakemu drugemu, kteremu se bodo sami odkrili in tudi meni to veleli. Prvo

dvoje se je moji otročji pameti popolnoma naravno zdelo, zato sem svojo kapico kar od zadej za dolgi „cof“ prijel in jo potegnil z glave, potem jo pa zopet ná-njo nategnil; pri tretjem je šla pač kapica še rada in urno z glave, a dolgo je trpelo, da sem se privadil roko poljubovati, ker sem se bal, da bi me gospod ne vgriznil, kakor sosedov pes, ko sem enkrat segel po njegovi taci. S četrnim pa že ni hotelo iti, jaz nisem mogel razumeti, zakaj bi se odkrival pred kakim človekom, ki nima „žegnane“ roke, in večkrat so oče o taki priliki segli po moji kapi, ž njo vred pa včasih zgrabili tudi nekaj las, da sem kar zazijal in po eni nogi plesati začel. Mati so bili v tem že bolji, kajti če sem v pozabljivosti stopil v cerkev neodkrivši se, so pri kamenu z blagoslovljeno vodo prijeli kapo za „cof“, da ni bilo nič las vmes.

Tako je prišel čas, da sem bil dosti star za birno. Takrat so hodili po naši fari judje z različnim blagom in oče so kupili od enega zá-me in za brata rudečega blaga za životnik za 15 (starih) krajcarjev. Prišel je krojač Miha in vrezal životnik, pa še tudi hlače iz prtenine, oče pa so

mi pomerili prve čevlje. Ko je bilo vse to izgotovljeno, sem se oblekel in oče so rekli:

„No, zdaj pa malo stopi, da bom videl, kako hodiš.“

Parkrat po izbi gor in dol in njihova sodba je bila: „Bo že! — Kako boš pa stal pred gospodom fajmošтром?“

Jaz, ponosen na rudeči „lajbeč“ in svitle prtene hlače pa novo pisano kapo, se postavim kakor palica v zelniku. Oče me pogledajo pa zarenčé:

„Tako že ne. Čemu imaš pa kapo?“

„Da se odkrijem“ — odgovorim jaz ponižno.

„No, stori to!“ — velé oče dalje.

Jaz potegnem kapo znak z glave in jo držim v roki. Oče me še od vseh strani ogledajo, potem pa vprašajo mater:

„Kdo bo šel ž njim k fajmošтру, ti ali jaz?“

„Bom šla pa jaz“ — odgovorè mati — „tebe se fant preveč boji, ne bo nič znal. Pa saj gré tako z vsakim le mati.“

„Ej se ve da! Saj znà fant vse moliti veliko bolj ko drugi. Misliš, da ga bom po poti

snedel? Pa znam jaz tudi bolj govoriti z gospodi ko babe; boš že videla, précej bo listek za birmo dobil.“

„No, pa ti pojdi, če misliš, da bo fant bolje opravil“ — reko mati in gredó v omaro po kos kruha, kterega mi dajo „za po poti, pol tje, pol nazaj“, oče pa se napravijo pol praznično in potem odrineva.

Pot za odraščenega ni bila ravno dolga, tri četrť ure hoda; tudi zá-me bi ne bila, če bi bil bos; ali ti čevlji, ti! Oče so koračili pred mano in vsakih pet minut postali, da sem jih došel. Takih postaj je bilo silno veliko, a očetova potrpežljivost se ni vtrudila, in ko sem pol vestno na dva kosa prelomljenega kruha snedel, -bila sva pred farovžem; oče mi obrišejo usta in me ženó po stopnicah gor tako, da sem bil zdaj spredaj jaz. Kapo sem bil že na pragu vzel z glave, oče pa svoj klobuk še le na stopnicah. Ko stopiva v sobo (oče so bili prej potrkali, ker so že iz Ljubljane vedeli, da se to mora), sem jaz ves omamljen in ne vem nič več; oče me potiskajo pred sabo do gospoda župnika in šepetajo: „roko kušni, le brž!“ To me pa še bolj zmeša in jaz poljubim roko — sebi.

Še le ko gospod župnik s prijaznim glasom pravijo: „no kaj pa bo, oče! za birmo, kaj ne?“ — in me primejo za glavo, se nekoliko ojačim — — in opravila sva tako dobro, da sem dobil listek za birmo, zraven pa še lepo podobico svojega patrona in kos kruha — belega! — kterega sem zavoljo premajhnih žepov spravil v kapo. Zunaj so oče rekli: „Daj sem kruh, saj ga ne moreš spraviti. Pol ga imaš dosti, drugega bom pa jaz nesel domu, da ga bodo tudi mati pokusili in brata.“ Malo nerad sem dal lepi kos, a dal sem ga vendar. Domu sva šla tako, kakor tje, samo da sem jaz še težje hodil. Če bi ne bilo župnikovega kruha in lepe podobice, bi bil težko prišel.

Ko prideva domu, rekó oče ponosno:

„Vidiš, ali nisem rekel? Opravila sva prvi pot, babe pa letajo ves teden, pa nazadnje še ne dobé cegelca.“

Mati so nekaj zagodrnjali, pa so bili brž potolaženi, ko so oče izlekli iz žepa drugo polovico belega kruha, kterega so razdelili na tri kose, da je vsak nekaj dobil; jaz pa sem bil ponosen na to, da sem sam snedel ga toliko, kar oni vsi trije, in takrat že sem jel premišljevati, kako

dobro je, če človek kaj zna, ker potem lahko toliko jé, kakor trije drugi.

Samo ena neprijetnost je bila pri tem. Ko mi namreč oče čevlje sezujejo, ste obe nogi ožuljeni in polni mehurjev. Prej sem zavidal grajske in druge gosposke otroke, kar sem jih v naši vasi videl, zavoljo tega, ker so hodili v čevljih in jih ni mogla nobena čebela pičiti. Zdaj so se mi pa začeli smiliti, ker so morali imeti zmiraj ožuljene noge in polno mehurjev, ki stokrat bolj skle, kakor pik po čebeli. Jaz sem imel na nogah čevlje komaj štiri ure, pa so me tako ožulili, kako morajo ožuliti še le one gospóske otroke, ki jih ves dan nosijo! Ne, čevljev že ne bom več obul, naj gredo pod klop za zmiraj!

Ali ta trdna moja volja ni veljala nič, obuti sem jih moral zopet na komaj zaceljene noge, ko smo se peljali k birmi. Ta pot me niso hudó ožulili, ker sem štorkljal ž njimi le po ljubljanskem tlaku. Kaka se mi je Ljubljana zdela, ne maram pripovedovati; to je zvedel le brat, ki je strašno usta odpiral, ko sem mu pravil, da so tam hiše še veliko dališe, kakor če bi kozolce vse vasi „seštukal“, in tako visoke, kakor naša farna cerkev.

Odkrivati sem se toraj že znal, če sem imel na glavi kapo ali slamniki ali pa očetov veliki klobuk iz klobučine in širokimi kraji, ki mi je glavo tako zakrival, da sem le po tleh videl. Pozimi so mi dali oče še svoj delavniški „pruštof“, ki mi je do petá segal, rokala pa so bili čez pol nazaj zavihali. Ali s tem moj oče niso bili še zadovoljni, marveč neko nedeljo, ko so prišli od krščanskega nauka, vzamejo s police pod stropom debele bukve „Dušno pašo“, ktere so mati tudi doma večkrat prebirali, primejo mene za roko in me vlečejo pod hrúško ob končišči, tam sedejo na svoj trojenogati stol, potisnejo mene med svoja kolena, odpró debelo knjigo in pokažejo prvo stran, na kateri je z debelimi črkami stalo „Jutrajna molitev“.

„Ali veš, kaj je to?“ — vprašajo me potem.

Jaz sem pač poznal že v „Pratiki“ nekaj svetnikov, pusta in tiste možé s koso, cepcem in grabljami, tudi še velikonoč, ker sem dobil pirhov in mesá, tistih črnih kavk pa nobene ne, toraj sem odgovoril odkritosrčno: „Ne!“

„Vidiš, to so puštobi, teh se boš zdaj učil“, — so rekli oče.

In začela se je prva ura poduka, h kateremu sta prišla radovedno gledat oba mlajša brata. Ali oče so ju zapodili in rekli, naj gresta k materi, potem pa so pričeli:

„No, le poslušaj! Vidiš, ta krivi puštob, ki je kakor palica za svinjko biti, je „Jé“ — veliki „Jé.“ Reci: „jé!“

„Kdo jé?“ vprašam in se ozrem nazaj za bratoma, če so res mati jima dali kaj, da bi jedla, pa meni ne.

Toda očetova roka zavije mojo glavo naglo zopet v pravo stran — na knjigo in podučevanje gre naprej. Po nekoliko dobrovoljnih dregljčjih, potippanji za ušesa in lase sva v dveh urah prišla res tako daleč, da sem poznal vsaj za tisti dan tri črke: „J-u-t,“ in morda bi mi bilo tudi četrte „r“ vsaj polovico v glavo zlezlo, kar pridejo mati in storé konec šoli z opombo:

„Ej, pusti ga no, saj se ne bo nikoli naučil.“

„Če sva se ti in jaz, zakaj bi se pa fant ne“ — rekó oče, vstanejo, zapró knjigo in jo dajo meni, sami pa vzamejo stol in ga nesó v hišo; z materjo so bili ta večer silno kratkih besedi.

Tako se je začela moja šola; vsak dan sem moral nekoliko časa sedeti pri očetu, ki so pridno vlekli dreto, včasih pa tudi mene za ušesa, če sem bil pretrd za uk ali pozabljiv. Pa so me znali spodbadati tudi še na drug način. Mlajši brat, ktereга so silno radi imeli, je bil takrat nekaj čez tri leta star, a je imel silno „dobro“ glavo; tega so na skrivnem naučili kake črke ali ga navadili vsaj toliko, da je na vse kimal, ako so ga prašali, je li res ali ne. Kedar sem se toraj jaz pri kaki črki vstavil, so brž poklicali malega in rekli: „Matevž, pa ti povej!“ In če je „mali krempelj“ res poznal črko, katerih se je bil nekoliko navadil, so se mi posmehovali vsi trije: oče in oba brata, kar me je tako jezilo, da sem se nad „krempljem“ maščeval, če sem le mogel, s suvanjem in ščipanjem, kar je pa zopet očetova roka vse meni stotero povračala, ker me je mali zmeraj tožil. (Nedolžno revše je umrlo, predno sem se jaz brati naučil, in oče so dolgo dolgo za njim žalovali in večkrat rekli: „Raje bi bil dal oba vaju, ko tega.“)

Mati so imeli pri tem veliko bridkih ur, ker se jim je izmed nas treh zmiraj kateri smilil,

največkrat pa jaz, ki sem največ trpel; zato so mi skušali trpljenje zljajšati s tem, da so mi skrivaj kaj boljšega stisnili v roko, kar sem jaz na kakem skrivnem kraju snedel. Razen tega so mi dajali pogum za vztrajnost še s tolažbo: „Nič ne maraj, zdaj je že težko, ko še ne znaš, ko boš znal, bo pa lahko.“

Taka tolažba pa je pri meni malo izdala, pogledal sem debelo „Dušno pašo“ in zdihnil: „Kdaj še bo, predno bom vso znal brati!“

Lahko razumljivo je, da nisem imel nič pravega veselja do učenja in sem se včasih sam sebi še bolj smilil, kakor materi. Pa res! V dveh mesecih sem se bil komaj toliko naučil, da sem znal brati prvi odstavek kakih šest vrst. „Dušna paša“ pa je imela toliko sto strani! Kdaj bom znal vso brati! Morda res nikoli.

Ko sva bila z očetom tako pri „kneftri“ in čevljarskem stolu prebrala „juterno molitev“, pri kateri sta mi brata nagajala, mati pa pomagali z glave, če se mi je kaka beseda spodtikala, odpašejo nekega dne oče svoj usnjati predpasnik, sežejo po slamnik in rekó:

„Umit se pojdi!“

Jaz hitim v vežo, mati za mano mrmraje: „kam ga boš pa zdaj vlekel?“ — in s pomočjo matere sem kmalu tak, kakor da bi imel iti v cerkev, še lase so mi bili pogladili na čelo, da sem bil, kakor dandanašnja gospodična. Potem mi poveznejo na glavo bratov slamniki, ker je bil boljši od mojega, čeravno toliko premajhen, da sem ga moral vedno držati, da mi ga veter ni vzel.

V tem so prišli oče ven in jaz sem videl, da so ravno zadržnili svoj pičli rudeče in belo pisani mošnjiček ter ga vtékneli v žep.

„Pojdi za mano!“ — velé potém in jaz grem za njimi, kakor po navadi, osem do deset korakov zadej.

„Kam pa greva?“ — prašam, ko sem v sredi vasi stekel za njimi in jih došel, da sem jim bil vštric.

„Boš že videl,“ — je kratek odgovor — „hudega nič ne bo.“

To me toliko potolaži, da sem se pomaknil le en korak nazaj za očeta, čeravno sem moral vedno „drobiti“ z nogami. Tako prideva do konca vasi, kjer je tista hiša, v kateri so se zmiraj shajali le pijanci. Jaz nisem hodil rad memo, ker

so imeli hudega psa, in sem se tudi ta pot brž tako postavil, da so bili oče med mano in krčmo; če pes priteče, bo očeta prej popadel, ko mene.

Ali kaj? So li oče ob pamet? Nikdar še jih nisem videl iti v krčmo ali priti iz nje, zdaj pa vkrenejo naravnost noter in brenejo psa, ki je na pragu ležal, da odskoči in godrnjaje leže na sredo ceste. Mene je bolj mikal ta manêver mojega starega sovražnika psa, kakor vse drugo, zato sem prišel še le za očetom v vežo. Tam je stala precéj obširna miza na štiri vogle s trdimi nogami podprta in krog nje dve klopi pa dva podolgasta stola.

„Lej ga no Jurija“ — zabrenči nekaj s klopi — „kaj, da ti prideš v oštarijo? V cerkvi sem te že videl, v krčmi, pa ne. Na, potegni ga!“

S tem pomakne stari Španec, ki je bil tudi ob delavnikih raje v krčmi, ko pri delu, svoj „frakelj“ žganja proti mojemu očetu, a oče ga le pokusijo, potem pa rekó: „le sam ga pij, saj ti ga bo še premalo“ — in gredó z mano vred v sobo, kjer krčmar ravno na rošu dneve šteje. Za mizo sedita dva gospodarja pri poliču in se pogovarjata zarad kupčije. Krčmar pogleda, spravi

roš za tablo ob stropu in ves začuden praša: „Ej, kaj pa je to, Jurij? Pa ne, da bi bil prišel pit? Ali si terno zadel?“

„Najprej prinesi vina — boljega, pa klobaso, če jo imaš, potem bova že še kaj govorila“ — se odrežejo moj oče, jaz pa si brišem usta in ližem prste, ker se mi je zdelo, da ne bom samo gledal, ko bodo oče pili in jedli.

Krčmar vzame iz omare steklenico in zgine, oče posadé mene na klop ter sédejo zraven in ko je bilo to zvršeno, pride že krčmar z vinom, postavi kozarec pred očeta, natoči, pogleda mene in praša:

„Ali je ta tvoj najstarejši?“

„I, kaj ga več ne poznaš? Saj si mu krstni boter.“

Meni je bila ta beseda čisto nova. Da bi bil krčmar, ki ima tako hudega psa, moj boter?

Morda bi bil to še dalje premišljeval, ali krčmar, ki je bil sédel na stol, me moti z odgovorom:

„Lej ga vraga, kako je zrastel! Na, kaj pa je, da si prišel enkrat k meni? Saj ne pomnim, da bi te bil kdaj tukaj videl.“

V tem je bil zrezal na lesenem krožniku tudi meseno klobaso, ktere duh sem bil jaz brž v nos vjel, in natakniški največi kos na vilice, jel je žvečiti čakajoč odgovora.

„To je zavoljo fanta“ — reko oče in pomolé meni kos klobase in kruha; — „ali ga vidiš, kak je že?“

„Si ga mar prišel za pastirja ponujat? Malo premajhen bo še.“

„Ej ne, Matevž, če Bog dá, ta ne bo krav pasel.“

„Oho, glej ga no bahača! Ali bo šel kar za hlapca? Koliko boš pa hotel imeti zá-nj?“ — se posmehuje krčmar, moj boter.

„Le nič se ne norčuj, ta zna že zdaj več ko ti, Matevž. Ali znaš ti brati?“

„Kaj? Brati? Pa ne, da bi znal fant?“

„Hehe! Zna, zna, bolj ko ti, ki poznaš samo cifre.“

Na to splošno čudenje, še ona dva, ki razgovarjaje se med seboj se nista brigala za nas, se obrneta k nam in eden praša:

„Kaj? da bi ta-le mali znal brati? Kje se je pa naučil?“

„Pri meni, jaz sem ga zmeštral!“ — rekó oče ponosno in pomaknejo kozarec k meni, da naj pijem, kar jaz tudi storim, čeravno se mi je vino nekako kislo zdelo.

„A, tisto pa že, tisto“ — poprime krčmar. — „Jurij je bil v Ljubljani, on že zna brati. No, če je taka, ga bom pa še polič prinesel, je-li Jurij?“

Oče prikimajo, zopet pride vino na mizo, potem vnovič, ker tudi boter dá za polič itd. Jaz sem ga moral srkati, pa tudi skušnjo prestati na „Pratiki“, ker druge knjige v hiši ni bilo. Kaj se je dalje godilo, ne vem, le toliko se še spominjam, da ko so me oče zvečer domu prinesli, so mati godrnjali:

„No, saj sem vedela. To je zmíraj tako. Ti ne greš rad v oštarijo, ali kedar greš, pa tudi kaj izdá.“

„Le tiho bodi, stara,“ — pa so tolažili oče — „ti bom nekaj povedal, kar mi je danes dozorelo v glavi.“

Tako sem znal brati eno stran „Dušne paše“, ktero sem se bil tudi z glave naučil. Lagal bi se, če bi rekel, da sem bil tega kaj vesel, kajti neslo mi ni do tje nič družega, ko tistih par

požirkov vina, kos belega kruha in nekaj grižljejev klobase, kar sem v krčmi na očetov račun povžil. Drugi dan pa sva začela z drugo stranjo; jaz sem si bil že pripravil ušesa in podložil hlače, a glej! vse je šlo bolje, ko sem mislil. Samo parkrat mi je očetova roka segla v lase, a imel sem zadostenje, da sta morala oba brata, ko sta se smijala mojemu kislemu obrazu, za to iti ven k materi pred ognjišče. Tako je bila druga stran čuda naglo prebrana, in oče so me celó pohvalili — prvokrat, kar sem do tje pomnil. Odslej se me je prijelo veselje do branja, oče so mi prinesli drugo knjigo in ko mi tudi ta ni delala posebnih težav, sem mislil, da sem že tako učen, kakor gospod fajmošter ali kaplan.

Pri tem pa nisem ostal. Jel sem ponarejati tiskane črke, v čemer mi pa oče niso mogli več biti učenik, ker so sami s svojo okorno roko znali risati le gole številke, drugzega nič. Materi se je ta moja „šikavnost“ že velikanska zdela, in ko sem enkrat vrezal v posteljno desko letno številko 1849, so rekli očetu: „Vidiš, fant že več zna, kakor ti. Bo kmalo tako kunšten, kakor tisti dohtar v Kranji, ki je ravno umrl.“

Kdo pa je bil tisti doktor 'v Kranj? Nihče drugi, ko Preširen. Materi moji je bil znan le zato, ker so dekleta po fari znale nekaj njegovih pesmi, ktere so poskušali tudi mati, dobra pevka; očetu, ki so tudi na klarinet piskali, pa te pesmi niso bile nič kaj všeč, so rekli, da nimajo „kranjskih viž“ in da se ne dajo lepo piskati. „Se ve“ — so rekli mati o taki priliki — „ti jih že ne znaš. Če bi fant znal na „klarinet“, bi jih že piskal.“

To je očeta spravilo na misel, da bi me naučili klarinet, kolikor so sami znali. Ta umetnost je takrat dajala dober kruh; od ženitovanj so prinašali oče polne žepe drobiža zá-se, pa še polno besago mesa, kruha, „flancatov“ in drugih jedil za nas — tako, da smo potem imeli mi vsaj dva dni „ofcet“. Včasih so vzeli tudi mene sabo in takrat sem bil sit, da bi bil počil, in nabasal si še polno mavho ostankov. Zato sem dobil tudi veselje postati godec, oče so res poskusili parkrat z mano na svoj klarinet, pa so mi kmalu rekli:

„Veš, zá-te klarinet že ni, zá-te bo k večemu kravji rog.“

S tem je bil odrezan poduk v godbi; jaz sem bil prav žalosten zavoljo tega, a mati so prišli in me tolažili:

„Pojdi k Janezevemu Janezu in reci, naj ti naredi piščalko iz vrbe. Mu bom pa jaz enkrat kruha dala“.

Janezev Janez mi je res naredil piščalko, še več: omajil mi je polno šib, da sem jih potem sam delal, a mati so mi dali svoj „pipec“. Toda te piščalke niso me dolgo veselile, ker so bile le za en dan; tudi očetu to ni bilo prav. „Fant je že velik“ — so dejali — „zdaj že utegne biti za kako delo.“

In odslej so me res vedeli zmiraj za kaj porabiti, kar me je tem huje jezilo, ker moja brata nista nič delala, pa ravno tako jedla kakor jaz.

Ena reč je bila posebno, ki me je zelo veselila, pri kateri bi bil celo jed pozabil, in to so bili zvonovi. Zato sem se sprijaznil z mežnarjem, kateremu sem vse, kar sem mogel, storil, da me je pustil večernico zvoniti — z malim zvonom, se ve da, ker veliki se je mojim močem še trdo-vratno posmehoval in ni hotel zapeti, če sem ga še tako vlekel in obešal se na vrv.

Pri takem poslu me enkrat dobi gospod kaplan, ko sem bil že popolnoma spehan, a odnehati vendar nisem hotel.

„Čigav je ta fant?“ — popraša gospod mežnarja.

„Ej, tistega Jurija tam v vasi“ — odgovori mežnar — „ima tako veselje do zvonjenja, ga pa pustim goniti malega.“

Jaz sem bil to poslušaje tako pozabil na svoj zvon, da sem zvonjenje zmedel ž njim, in mežnar bi me bil gotovo za lase prijel, da ni gospoda bilo zraven; tako pa se je obesil na vse tri zvonove in jih je vstavil, jaz pa sem jo popihal, kar najhitreje je bilo mogoče, in tako naglo, da sem pozabil celó svojo kapo, katero sem bil pod zvonikom na tla vrgel. Še le ko sem bil tako daleč, da me po mojih mislih ni mogla več doseči mežnarjeva roka, to je pri znamenji na krají vasi, pred katerim se hočem po očetovem navodu odkriti, zapazim, da nimam kaj z glave vzeti. Kaj bo pa zdaj! Brez kape domu ne smem, ker bo očetova „kneftra“ pela, k mežnarju si pa ne upam, ker me bo gotovo zlasal, da sem mu zvonjenje zmedel, česar ni nikoli odpustil. To je

bilo premissljevanje, kaj storiti. Moja pamet mi vendar dá misel, da mežnar morebiti ne bo ves popoldan prežal ná-me pod zvonikom, toráj velja le, zapaziti trenutek, ko bo v cerkvi ali doma, da šinem in poberem svojo kapo, če je še tam; se ve — če je ni, potlej pa ne vem, kaj bo.

Tako se previdno bližam zopet cerkvi — ne po ravni poti, ampak po stranski — in zrem okoli sebe, če nikjer mežnarja ni. Srečno sem bil prišel do obzidja, kar nenadoma stoji pred mano — kdo? Gospod kaplan, v roki držeč knjigo. Jaz se mislim odkriti, pa kape ni na glavi, zato bi bil najrajše stekel, pa nog nisem skoro nič čutil, sploh sem bil ves zmešan. Tako stojim tam, kakor bi čakal palice.

„No, no, dečko“ — spregovori gospod kaplan, že bolj póstaren mož z dobrovoljnim glasom — „kam greš?“

Kaj bi jaz odgovoril! Vendar mi prijazni ogovor in glas dá pogum, da odgovorim:

„Po kapo — tje pod zvonik.“

„A, si jo pozabil. Ali rad zvoniš?“

Ta odgovor mi dá toliko poguma, da rečem odkritosrčno:

„Se ve dá. Pa bi z velikim še rajše zvonil, če bi mogel.“

„Tako, tako!“ — poprime gospod kaplan — „ali znaš še kaj družega ko zvoniti?“

„Kaj pa da“ — odgovorim zdaj že popolnoma moško in ponosno — „jaz znam tudi brati.“

„Kaj? brati znaš! Ej, pojdi z mano, bova poskusila.“

V tem hipu pride mežnar memo; jaz se zopet spomnim svojega greha in jo hočem popihati, pa gospod kaplan rekó:

„Mežnar, pogledjte, kje je fantova kapa, in prinesite jo k meni.“

In mežnar — namestu, da bi bil meni segel v lase, skoči naglo pod zvonik in prinese za mano kapo. To je bilo samo zato, ker sem znal brati!

V sobi pri gospodu kaplanu je bilo sila lepo, jaz bi ne bil sedel drugam ko na tla, pa gospod mi veli sestri na stol in prinese knjižico, jo odpre in reče, naj berem. Jaz pobiram črke z očmi in jih izgovarjam z jezikom kolikor naglo morem; ko preberem nekoliko vrst, me praša

gospod, naj povem, kar sem bral. Tu pa je bil glavni zadržek, še razumeti nisem mogel, kaj gospod hoče, in skoro sem mislil, da sam ne zna brati, ker mene praša po tem, kar je v knjigi.

„No, je že dobro, že“ — reče slednjič, ko vidi mojo zadrego — „nekaj že znaš in če boš priden, boš kmalu več znal. Pa hodi k meni, če bo lepo vreme, vsak drugi dan dopoldne, kedar bo.“

„Če bodo le oče pustili“ — si upam jaz opomniti.

„Bom že sam govoril ž njimi. Naj pridejo v nedeljo k meni. Na, ki si tako priden, podobico, in da ne boš po poti lačen, še to-le.“

In zopet sem dobil lepo podobico in velik kos belega kruha — tako velik, da ga nisem mogel nikamor spraviti in sem ga v rokah nesel domú, ker sem se hotel bahati s tem, kar sem pridobil s svojo učenostjo.

V nedeljo so šli oče k gospodu kaplanu, in ko so prišli domu, so poklicali mene in rekli:

„Zdaj boš hodil vsak drugi dan k gospodu kaplanu, od njih se lahko veliko naučiš. Če boš priden, te bodo tudi naučili, da boš lahko k maši stregel. Saj boš, kaj ne?“

K maši stregel! Kdo rajši ko jaz! Saj sem že tako zavidljivo gledal tistega Lončarjevega in tistega Smoletovega, ki sta ob nedeljah bila tako oblečena, kakor angelji, in stregla pri maši, in veči, Smoletov, je še celó zvončkal! „Ministrant“ je bil odslej ves moj ideal, nič drugega si nisem želel, kakor postati „za večega“, da bi ne le v cerkvi, ampak tudi o Véliki noči in o sv. Telesu šel pri procesiji spredaj in zvončkal.

No, ta želja se mi je spolnila, po navodu gospoda kaplana sem se naučil kmalu latinskih odgovorov za mašo, mežnar je storil svoje, da sem se zvončkati in spodobno priklanjati naučil in da tudi pred áltarjem nisem klečal kakor zijalo. Skonca sem bil le za „ta malega“ in nisem zvončkal, a ko je Smoletov nekaj naredil, da ni smel več streči, sem prišel jaz na njegovo mesto in sem zvončkal tako lepo, da noben mežnar v fari tako ne. Kako ponosna so bila moja mati, ko sem prvokrat o sv. Rešnjem telesu resnobno kakor general v paradi spredaj korakal in zvončkal z vélikim, a moj tovariš Lončarjev z malim, to se ne dá popisati. Vsa vas je bila polna moje slave in marsiktera mati je dregnila

svojega pod rebra in rekla: „Vidiš, butec, tako velik si že, pa niši nič. Ali te ni sram?“

Popolna glorijsa pa je bila v naši revni hiši, ko jaz prinesem domu 5 dvajsetic, ktere sem dobil od gospoda župnika za dosedanje streženje pri maši ob nedeljah. Noben general ne more biti bolj ponosen na svojo zmago, kakor sem bil jaz. In še več! Prinesel sem domú velik kos potice in pečenke tudi. Mati so kar zijali, o pečenki so bili do tje le slišali, da je nekaj posebno dobrega, kar pa le gospóda jé, potica pa jim je bila že vsaka pekarija, da je bilo le par „vamprlov“ vmes. Tu pa je bilo jih vse polno in ko so jo pokusili, je niso mogli prehvaliti. Kos je bil velik, a vendar premajhen še za njihove oči.

Pri vsem tem je podučevanje moje napredovalo, hodil sem k gospodu kaplanu, branje moje je bilo čedalje gladkeje in kmalu sem prekosil v naglosti že očeta; ravno tako sem se učil krščanskega nauka, ker so mi gospod fajmošter darovali „katekizem“. Še celó s pisanjem sva poskusila in morda bi bil nekoliko navadil se, kar nekega dné gospod kaplan reče:

„Danes si bil zadnjikrat pri meni.“

„Zakaj?“ — vprašam jaz ves prestrašen.

„Jaz bom šel stran, daleč od tod, tje za Loko v Selce, saj ne veš, kje je to. Pa le pridno se uči, te bom že novemu gospodu priporočil.“

Potem mi dá še več pól papirja, svinčnik, vrezanih peres in steklenico črnila, pa sva bila narazen; jaz sem ga videl le še, ko se je odpeljal s svojo robo, potem pa nič več, ker ni več dolgo živel. Videl pa sem več let pozneje nagrobni kamen v Selcih, kjer počiva blagi gospod.

Po tej preselitvi smo se selili tudi mi kake tri četrt ure dalje od farne cerkve v drugo vas, ker nismo imeli lastnega posestva, in mojega ministrovanja je bilo konec. Takrat so bili slabi časi za nas, oče niso mogli dosti zaslužiti, čepravno so delali vse, kar so znali, tudi železnico; razen tega so hodili v Ljubljano s cepcem in koso zaslužka iskat. Moje „študiranje“ se je tako nagloma vstavilo, začel sem se učiti očetovega rokodelstva. Le ob nedeljah in praznikih, ko smo vsi prišli od krščanskega nauka in sva oba, brat in jaz, povedala pridigo (kajti če je nisva nič zapomnila si, ni bilo južne), sem vzel zopet svoje

orodje in začel pisati. Še rajše, ko to, sem pa risal svetnike, po podobah in znamenjih posnete, in jih tudi barval; barve mi je dajal za liste papirja, ktere sem še od gospoda kaplana imel, vaščanski mizar, moj stric, kteremu sem hodil napotje delat tako dolgo, da sem mu enkrat uro tako „popravlil“, da ni več šla, in se mu potem nisem upal pred oči. Izgledov mojih „študij“ je bilo pa povsod videti; lesena bajta, v kateri smo bivali, je bila po vseh stenah opisana s kredo, kakor kitajska plahta, sosednje zidane hiše z ogljem in rudečo glino, ktero sem v hribu dobival, v vsako drevo pa sem vrezal svojega imena začetnici. Kar podnevi nisem mogel, storil sem ponoči, ko je mesec svetil. Zato sem bil večkrat lasan in tepen doma in drugje in ko sem neko noč sosedu krojaču, kateri je imel nad svojimi vrati za znamenje narisane črne škarje, vse končiče z ogljem pomazal s takimi škarjami, je bil sodni dan, očetova „kneftra“ je pela, da se je vse kadilo, in v jezi so mi vse moje pisarsko orodje v peč vrgli.

Odslej je šlo trdo z mano. Smilil sem se najbolj materi, ki so večkrat očetu rekli: „Če boš

tako ravnal ž njim, ga boš še „fental“, potlej boš pa imel!“ — Vesel sem bil, kedar so šli oče z dóma. Takrat so mati kaj boljega skuhali, jaz in brat sva pa imela praznik in sva jo brž vdarila v gozd tičev iskat ali pa na njive preprelicam nastavljat. Pri tem sva se izurila posebo v plezanji tako, da nama ni bilo nikjer para; če naju je kdo podil, sva mu kar na drevje ušla, potem pa kakor vevercé po vejah od drevesa do drevesa spuščala se.

Pri tem se je meni enkrat pripetilo nekaj, kar ni bilo brez nasledkov. Splezal sem bil namreč na visoko smreko, na kateri sem vedel za veverce. V gnjezdu dobim štiri mlade prav lične živalice, ktere poberem in pomašim v mavho, potem pa drkam po deblu na tla, kjer me čaka brat. Ali mladim vevercam moja mavha menda ni bila tako ljuba, kakor gnjezdo, ali pa se spro med sabo, — kratko, tako praskanje nastane, da jaz spustim z eno roko deblo ter sežem v mavho, druga roka spodrsne in jaz padem kake tri ali štiri sežnje visoko na tla pred zavzetega brata. Prvi trenutek se nič ne zavem, ko pa zopet k sebi pridem, vidim, da je mladi veverčni

zarod porabil ugodno priliko ter pobegnil iz moje mavhe in brat je majhne živalice po tleh lovil. Jaz mu hočem brž pomagati pri lovu beguncev in skusim na noge spraviti se, ali o joj! ko se vprem z nogo ob tla, mi je, kakor da bi sedem solncev videl, kar iskre se kažejo mi pred očmi.

„Kaj pa ti je?“ — praša brat, ko sliši stokati me.

„Noga je proč“, — ječim jaz in jo primem z obema rokama.

„Ej, saj se te še drži. Le vstani, greva domú, predno pridejo oče, da ne bova tepena. Veverce že imam, samo ena je ušla, jo je stara vzela.“

„Da bi le mogel“ — pa ječim jaz, ker me noga čedalje huje boli. Vendar se z bratovo pomočjo spravim toliko kvišku, da se naslonim ob nesrečno smreko, ali stopiti na spahnjeno nogo — Bog ne daj!

„Na, kaj bo pa zdaj?“ — praša brat — „pa še hlače imaš strgane. Oh, to bova tepena! Po eni nogi ne boš mogel priti domu, nesti te pa jaz ne morem.“

To se tudi meni zdi, toraj preišljujeva in ugibava, kako bi mene spravila domu, ker brat

je bil premajhen in preslab, da bi mi bil mogel izdatno pomagati. Tudi vse popraviljanje noge nič ne pomaga, ker je spahnjena ravno nad stopalom; slednjič pravi brat:

„Veš kaj, splezaj nazaj na drevo in s prve veje skoči dol tako, da boš z ного priletel na tla na drugo stran, pa bo nazaj skočila.“

Pametna je ta! Brat mi pomaga in kmalu sem na prvi veji kak seženj od tal. S te se spustim na tla na spahnjeno ного, pred mano se kar zabliska in podnevi vidim vse zvezde, ali — — brat jo je bil zadel, noga je vravnana, čeravno me še hudo boli; počasi sva prišla domú še pred očetom in materi povedala nesrečo mojo. Brž so zašili moje hlače, ного pa namazali z arniko, da bi ne otekla. Tako popravljenega me dobé oče, ko so prišli domú, pri mojem delu, pletenji copát, in morda bi bilo vse dobro, če bi me noga ne bila čedalje huje bolela.

„I, kaj se pa tako kisko držiš?“ — vprašajo oče.

„Nič ni, nič!“ — odgovarjam jaz in vlečem bolno ного pod stol, da bi se ne videla.

„Nič ni? Pokaži ного!“

Pri teh besedah me potegnejo kvišku in postavijo na noge tako trdo, da zavoljo bolečin kar z zobmi zaškripljem ter bolno nogo kvišku potegnem.

„Aha, si že zopet kaj steknil! Z drevesa si padel in si nogo spahnil, je-li? Ali ti nisem tega prepovedal že tolikrat? No, le čakaj, te bom naučil ubogati ali ne!“

In zopet je pela „kneftra“, da smo vsi jokali: jaz, brat in mati. V tem pa pride v hišo moja teta, žena vaškega klavca; ta in mati me rešita očetovih rok, teta me nese ven in domú k sebi, kjer me položi v posteljo ter mi dá z modelnice na peči veliko od opoldne shranjeno klobaso. Domá je bil potem nekoliko dni razpor, oče niso z materjo nič govorili več dni in se zaprli v gorenjo izbo ter si sami kuhali, jaz pa sem bil pri teti, ter se zdravil s klobasami, ki so mi res tako pomagale, da sem bil v treh dneh popolnem zdrav.

Ko sem bil zopet domá, pridejo oče iz svoje izbe po lestvi izpod strehe in ogovoré mater, ki so ravno z burkljami v peč dregali, ne osorno, pa tudi ne preprijazno:

„To ni nič, stara, tako s fantom ne bo nič. Ali naj gre služiti za pastirja, ali pa ga bom dal v Ljubljano čevljarju, pri katerem sem se jaz izučil. Kaj meniš?“

„Stori, kar hočeš“ — odgovoré mati nekako postransko — „saj je tvoj. Bolje, ko doma pri tebi, mu bo povsod.“

„Hm, hm, ti govoriš, kakor veš. Bom šel prašat gospoda fajmoštra, mi bodo že dali dober svèt.“

In napravijo se ter gredó k gospodu župniku.

„Bo že zopet naredil kaj po svoji glavi“ — godrnjajo mati — „saj fanta ne more videti, kar mu je najmlajši umrl.“

Jaz sem pa bil vse drugih misli. Ko so oče omenili Ljubljane, sem se zamislil nazaj v tisti dan, ko smo bili pri birmi; dalje so oče, kedar so prišli iz Ljubljane, prinesli vselej „štruce“, t. j. belega kruha, zato se mi je zdelo, da tam ne more slabo biti, kjer se belí kruh peče in so tako lepe, dolge in visoke hiše, pa ljudje vsi gosposki. Samo to me je skrbelo, da bi ne prišel med čisto tuje ljudi.

Oče pridejo domú in sedejo na klop.

„No, kako bo zavoljo fanta? Kaj so rekli fajmošter?“ — prašajo mati.

„Vse drugače, ko sem mislil,“ — je očetov odgovor. — „Fant zna brati — so rekli gospod — in je brihtne glave, škoda zá-nj, da bi šel za pastirja, kjer bi vse pozabil, kar se je naučil. Za Ljubljano bo treba denarja, ker ga nobeden mojster ne bo vzel kar tako. Potlej je pa še tudi premajhen, da bi ga čisto samega z dóma dala.“

„No, ali nisem rekla?“ — se postavijo mati.

„Ne, tega nisi rekla ti, to so rekli gospod fajmošter.“

„Kaj bo zdaj? Bo li doma ostal?“ — prašajo mati, kakor da bi jim bilo lajše pri srcu.

„Za zdaj še, pa bo hodil v šolo.“

Pri teh besedah odprem jaz ušesa in oči.

„V šolo bo hodil? Kam li?“

„K fari. Zdaj bomo dobili šomaštra, sem že videl, kako so šolo pripravili. Trikrat tako velika je, kakor ta naša hiša.“

„Od kod bo pa prišel šomašter?“

„Iz Ljubljane. Gospod fajmošter so rekli, da je Kočevar in nič kaj dobro kranjski ne zna.“

„Kako bo pa naš fant učil se pri njem, če ga ne bo nič zastopil?“

„I, se bo pa učil nemški. Saj znam tudi jaz še nekaj.“

Tako je bilo sklenjeno, da grem jaz v šolo, ki se je tisto leto pri nas ustanovila. Do tje je ni bilo, orgljanje je opravljal stari Jaka, pravi prototip nekdanjih organistov, majhne otroke pa so podučevale v krščanskem nauku in nekoliko tudi v branji šivilje po vašéh, jaz sem poznal še „Pipanovo Jero“ in „Šukovčevo Barbo“. Nekteri otroci boljših staršev so hodili tudi k gospodu kaplanu, bogatejših pa je nekoliko bilo v šoli v Ljubljani in Kamniku.

V šolo toraj! Kaj sem jaz vedel, kaj je šola! Le toliko se mi je zdelo, da se v njo hodi s knjigami, to sem videl v bližnji fari, kjer so imeli tako napravo in tudi „šomaštra“. Janezov Janez je o tem nekaj več vedel, ker je bil štirnajst dni tam pri stricu; on mi je pravil, da je „šomašter“ sila hud mož in ima zmiraj šibo pri sebi, kakor Štrefeljnov Martin, da otroke tepe. To ni bilo zá-me nič tolažljivo; domá sem bil večkrat tepen, od zdaj bi pa še v šoli šiba pela;

ali nisem za nič družega na svetu, ko za to, da bi me topli? Zato rečem enkrat očetu, ko so bili boljše volje:

„Jaz bi rajši ne šel v šolo!“

„Zakaj ne?“ — prašajo oče in obraz se jim zatemni.

„I, no, zato, ker že dosti znam. Kaj se bom pa še učil?“

„Dosti znaš, he, he? Pa pojdi kar mašo brat ali pa v kakšno kancelijo.“

Na ti poti ni bilo nič začeti z očetom, toraj se lotim jih od druge strani* in pričnem:

„Šomašter me bo zmiraj tepel.“

„Kdo ti je to rekel?“

„Janezov Janez.“

„Janezov Janez je poreden fant, saj sem ti že rekel, da ne smeš ž njim pečati se.“

„Tak je, kakor Štrefeljnov Martin, je rekel Janez“ — nadaljujem plašno.

„Saj ga še ni tukaj, kaj se bo Janez lagal!“

S tem je bil pogovor končan, jaz pa sem premišljeval, kaj bo, če je šomašter res tak, kakor Štrefeljnov Martin. Ta Martin je bil strah otrok in psov vse fare, naj dobi toraj tudi tu par vrstic.

Misli si, dragi bralec, osebo srednje velikosti, kolikor mogoče tanjko in suho, na glavi pomečkan visok klobuk (cilinder), na životu oguljeno suknjo z dolgimi škrici, dolge, a vendar prekratke hlače, v roki pa debelo štekljačarco, ktera mu je bila pri hoji tretja noga, in če temu pridaš še precéj veliko torbo, pod suknjo opasano, imaš pred sabo Štrefeljnovega Martina, kakor je bil. Čeravno je bil že star, da se nihče ni spominjal, da bi ga bil mlajšega videl, je vendar hodil kakor hudournik, da so dolgi škrici vedno opletali okoli njega kakor bandero ob vetru. Tako se je drvil po cestah in vaseh, ustavil se nikdar, kakor lastavka, z nikomur govoril, le včasih se nad kom zadril, odgovora pa ni dal na nobeno vprašanje. Prikazal se je zdaj tu, zdaj tam, prihod njegov so naznanjali otroci in psi; prvi so pred njim bežali, kakor pred strgarjem, ker so jih matere z obema strašile, in le z varne daljave so mu osle kazali in z besedo ga zasmehovali, zadnji pa so lajali nad njim in se zaganjali vá-nj, ker je povsod metal kamenje za njimi in kazal jim štekljačarco. Gorje otroku, kateri mu je prišel v pest! Če ga je prav mirnega

našel na cesti, ga je oplazil s svojo palico, da je imel za več dni dosti. Taka je bila enkrat zadela mojega brata, jaz sem bil vtekel mu, a oče, ki se videli, da je brat mirno šel čez cesto in nesel vodo z vodnjaka, skočijo ven, zgrabijo Martina za škrice in mu založe od vsake strani gorko preko ušes, da je kar opotekel se in sta odletela klobuk in palica. „Mojega že ne boš tepel, če ti nič ne stori“ — mu rekó, a on, jeze ves blede, pobere palico in hoče oplesti še očeta. To pa se mu je slabo obneslo, kajti oče mu iztrgajo palico, ga obrišejo parkrat z njo, potem jo čez koleno prelomijo in jo vržejo čez plot, njega pa še obrcajo. Ta prizor je bil spravil skoro vse pse in otroke vasi skup in Martin je zasmehovan in ves potlačen s strašnim preklinjevanjem potegnil jo, kolikor so ga nesle peté. Moj brat, ki se je bil prej spustil v strašen jok, je bil zdaj koj dober in pobiral po cesti čepinje razbitega lonca. Od tistega časa je Martin vselej klel in s palico žugal naši hiši, kedar je šel memo, še celó potem, ko smo se bili mi že v drugo vas preselili. Nama pa so oče strogo zapovedali, pri miru ga pustiti in mu iti s poti,

kjer bi ga zagledala, in te zapovedi sva se držala še bolj kakor božjih.

Štrefeljnov Martin je bil sploh čudna prikazen. Doma ni bil nikjer, noben človek ni vedel, kje je ali spi. Kaj pa je bil in o čem je živel? Jaz sem to veliko pozneje zvedel, ko sem bil že „škric“. Kakor surov je bil vsakemu kmetu, tako priliznjen in ponižen je bil vsakemu gospodu ali „škricu“. Bil je namreč nekaka pošta med grajščinami in farovži, zanesljiv kakor tisti ljubljanski Kajfež, a nagel kakor lastavka. Pot 12 ali celo 16 ur na dan, če se je mudilo, ni bilo nič nenavadnega pri njem in kar je najhitrejši človek prehodil v dveh urah, je prehodil on ob lepem vremenu in če ni bilo otrok ali psov na poti, v poldrugi uri ali še prej. Gospodje — kajti le od teh in do teh je nosil pisma in druge reči — so mu smeli vse zaupati, opravil je naglo, zanesljivo in natančno vse, le v mesto ga nisi spravil za noben denar. Jedel je le po farovžih in grajščinah, tam se je z živežem preskrboval tudi za pot, a v gostilnici ga nisi nikdar videl. Plačo je jemal večidel le v živežu in obleki, denarja ni obračunal, ker ni imel pravega pota zanj.

Takrat tam še ni bilo nikjer nobene pošte, zato je svojim „kuntom“ dobro služil.

Pa naj pustim zdaj tega nam otrokom takrat strašnega čudnega človeka, in naj se vrnem k učitelju ali „šomaštru“, kateri mu je po Janezevih mislih imel tako podoben biti.

Le par tednov je še preteklo, kar se zasliši po fari glas: „Novi šomašter je že tu.“ V nedeljo je vse drlo v cerkev poslušat, kako bo orglam. Mene ni ravno gnala ta radovednost, pač pa druga, namreč, kakšen je, če je res Štrefeljnovega Martinu podoben. Da bi ga gotovo videl, sem obljubil mežnarju, da bom prišel dvakrat pomagat večernico zvoniti, če me pusti ob devetih mehove goniti. Mežnar se me usmili in mi odpre k orglam že o polni desetih, pa pridá še enega, ker moji moči ni popolnoma zaupal. Strašno težko sem pričakoval desete ure, kar se par minut prej odpro vrata — prikažejo se pevke in za njimi — — novi šomašter. — —

O ti janezasti Janez ti! Na, le stoj, ti bom že enkrat podrl tiste mline, ki jih zmiraj nastavljaš ob potoku. Ta ni Štrefeljnovega Martinu prav nič podoben, še kosmate brade nima,

ravno tak je, kakor Ocepkov, ki je v Ljubljani v sedmi šoli ali v kateri.

„O, ta naju že ne bo snedel“ — pravi Lončarjev, ki mi je prej, čeravno se v cerkvi ne sme šepetati, vendar-le povedal, da bo tudi on v šolo hodil. Jaz prikimam in oba začneva mehove goniti, da je bilo veselje. Samo zdelo se nama je, da so orgle staremu Jaku bolj močno pele, posebno kedar je nazadnje naredil „eno na skok“, so še mehovi poskakovali in je bilo zmiraj treba goniti jih, da je kar vroče bilo. Ta pa ni naredil nič „marša“, ampak je nehal brž, ko so gospod kaplan šli od altarja, zato so ljudje spodaj rekli: „Tako mu ne pojo orglje, kakor Jaku, pa se bo že še naučil jih, saj je še mlad.“

Pred cerkvijo čakam očeta in ko greva domú, me prašajo: „No, si videl šomaštra? Ali je res tak, kakor Štrefeljnov Martin?“

„O ne, gospóski je, pa ni hud videti“ — je moj odgovor.

Mati pa, ki so — posnemaje izraelsko šego, da gredo v cerkev in iz cerkve moški posebej, a ženske posebej — došli naju še le domá, so rekli:

„Jaz ne vem, če se bo fant od tega kaj prida naučil. Orglja Jaka že bolje ko ta.“

Že drugi dan me peljejo oče praznično oblečenega — tudi v čevljih, katerih sem se bil bolje navadil, kar sem pri maši stregel — v „šomaštrijo“. Po poti mi dajo še nauke, kako se moram zadržati.

„Odkriti se moraš, kakor pred gospodom, samo roke ne smeš kušniti, ker nima žegnane. Če te bo kaj prašal, moraš odgovoriti z „Oni“, drugače se pa le po meni ravnaj, jaz sem bil že v Ljubljani pri takih gospodih in vem, kako se mora obnašati, da se ne zameri.“

To je bil sok vsega, kar so mi oče pravili po poti, in jaz sem si vse dobro zapomnil. Sabo sva vzela vse knjige, ktere sem že bral, in tudi nekoliko pisanega, kar namreč oče o zadnji priliki niso bili v peč vrgli.

Pred šolo je čakalo več mater z otroci, dečki in deklicami, očetov je bilo le malo. Prišli so vsi svoje otroke vpisati, ker je bilo prejšnji dan to v cerkvi s prižnice naznanjeno, pa še posebej po briču pred cerkvijo „ven klicano“. Ko zagledajo mene in očeta, se začne šepetanje med

njimi, otroci me plašno gledajo, Smolé pa, bogat kmet, ki je bil pripeljal svojo Franco, stopi k očetu in praša:

„Ali ga boš tudi ti v šolo dal? Saj gre že lahko za pastirja.“

„Zakaj pa tvoja ne pase?“ — vprašajo oče nekako razdraženi. „Saj imaš dosti živine, jaz pa nič.“

In zopet drug pristopi in dregne očeta s posmehovanjem:

„Za kaj bo pa tvoj študiral? Za škofa, kaj ne?“

„Za takega tepca že ne, kakor si ti“ — se odrežejo oče in nekaj smeha nastane; eden pa pristopi, potrka očetu na rame in reče:

„Nič ne maraj, Jurij, tvoj fant že zdaj več zna, kakor vsi ti skup. Mojega bo kar lahko učil, jaz mu bom dal vsak dan velik kos kruha in če bo dobro delal, pa pred Božičem še koline.“

S tem so bili vsem jeziki zamašeni, vse je vtihnilo, ko se prikažejo gospod fajmošter in rekó, da naj gremo v šolo, ker se bo zapisovanje začelo. Meni je srce zeló tolklo, a oče so me tolažili, naj se nič ne bojim, in tako smo vstopili.

Vpisavanje se prične, najprvi se rinejo naprej gruntarji in gruntarce s svojimi, jaz pridem z očetom že bolj proti sredi. Vsacega prašajo gospod župnik, kaj že zna, in večidel je odgovor, da toliko in toliko moliti; nektera mati se je pobahala, da pozna njen ali njena „cifre“ ali nekaj „puštobov“. Ko oče imenujejo moje ime, rekó gospod župnik učitelju nekaj na uho, ta se obrne prijaznega obraza do mene in praša:

„Ali je res? Ti znaš že brati in nekaj pisati?“

„O, zna, zna“ — odgovore oče namestu mene — „vse to zna brati, tako-le pa piše.“

S temi besedami razlože knjige po mizi in razprostro počekani papir. Učitelj pogleda naglo to, potem pa reče:

„Je že dobro, jutri naj pride, bomo pa malo poskusili.“

To je zbudilo zavidljivo šepetanje med drugimi, posebno pa še, ko so gospod župnik potrkali mi na ramo in rekli:

„O, je priden fant, ima dobro glavo.“

Jaz sem potem z očetom modro šel iz šole in se ves zamislil v to, kar bo lahko še iz mene.

Drugi dan se je pričela šola. Jaz sem pobral skup vse knjige, kar jih je bilo v hiši, počekani papir in še celó steklenico za črnilo, čeravno je bila že dávno suha, ter z vsem tem, po materi pa še s kosom kruha obložen nastopil dobre pol ure dolgo pot do fare, kjer je bila šola. Pred to je stalo že več dečkov in deklic, vsaki posebej, a vsak je družega plašno gledal, v šolo pa si nobeden ni upal. Ura bije devet, kar stopi učitelj na prag, mi plašno potegnemo z glave pokrivala, a gospod učitelj reče s prijaznim glasom: „Le noter, otroci, le noter!“

Mi se drenjamo kakor po navadno v cerkev, t. j. počasi v šolo, in se postavimo ob zidu.

„Le počasi, počasi“ — opominja učitelj slovenski, pa nam se je to izgovarjanje besede nekaj čudno zdelo, nič domače. Vendar se nismo smejali, kar bi se bili gotovo, ako bi se ne bili preveč bali. Učitelj nas uvrsti po klopéh, na desno stran dečke, na levo dekleta po telesni velikosti. Jaz, ki sem se mu moral menda najmanjši zdeti, sem prišel v prvo klopo na prvo mesto, meni nasproti pa županova Francka, ktera

mi je bila prav všeč zato, ker je bila pegasta po obrazu; to se je meni neznano lepo zdelo.

Ko smo vsi sedeli vsak na svojem mestu, se je brž začelo „meštranje“. Najprej morali smo vsi na povelje vstajati in sedati itd. in predno je bilo vse to v redu, je pretekla ura. Jaz sem le zmiraj gledal, kdaj bo gospod učitelj pokazal šibo, in res — ko smo bili vsi tako pripravljeni za prejemanje poduka, odpre učitelj miznico in izleče iz nje šibko, rumeno palčico, s to se vstopi na sredo odra, jo parkrat upogne v znamenje, da je šibka, in reče:

„Vidite, otroci, česar jaz ne bom mogel ubiti vam v glavo, bo pa morala ta-le.“

Pri tem mahne po zraku na levo in desno in od zgorej na vzdol, da je bilo dobro slišati žvižganje njeno. Jaz se spomnim Janezevega Janeza izreka o Štrefeljnovem Martinu in brž skrčim hrbet, ker sem bil učitelju najbližnji, toraj tudi za šibo prvi. Toda učitelj nas potolaži: „ta šiba bo le za lene in neubogljive, za pridne pa ne,“ — ter jo zaklene v miznico nazaj. Na to smo jeli vsi lajše dihati in pričelo se je izpraševanje po vednostih.

„Ti znaš brati, ne?“ — se obrne učitelj do mene, ko je moje ime bral iz svojega zapisnika.

Jaz prikimam in privlečem izpod klopi z doma prinešene knjige, počekani papir in prazno steklenico za črnilo.

„Kedar te bom kaj prašal, moraš vstati“ — opomni učitelj in pove to tudi vsem drugim, potem me poskusi na knjigi in ko sem skušnjo vsaj na videz mu dovoljno prestal, me praša:

„Ali znaš tudi kaj nemški že?“

„Brati ne, pa nekaj besed že vem“ — je moj odgovor.

„No, ktere? povej jih!“

Jaz pogledam v strop in iščem takih besed, ktere sem od očeta zvedel, kakor „foter“, „muter“, „pruder“, „tiš“ itd., gospod učitelj mi zadovoljen potrka na ramo in reče:

„No, ti si že priden, več se boš že še naučil. Veš, nemški mora dandanes vsak znati, da more kam priti. Kdor ne zna, mora pa krave pasti.“

Z drugimi je bila preskušnja kmalu končana, ker namreč nobeden ni znal nič, le županova Francka je poznala nekoliko črk. Druzega

ta dan ni bilo nič, učitelj nas je spustil domu, ko smo očenaš in češčeno Marijo stojé glasno odmolili. Iz šole smo morali iti paroma, ravno tako v cerkev, kedar smo imeli mašo. „Jutri pa zopet pridite vsi in vsak naj prinese sedem krajcarjev za bukve, iz katerih se bomo učili. Kogar ne bo, bo kaznovan.“ — To je zadnji njegov opominj z odra, od koder nas je opazoval pri odhajanju.

V šoli smo bili tihi, tem glasnejši smo pa postali, ko smo prišli tako daleč, da nismo več videli šole. Največ gradiva nam je dal učitelj, ki je tako „špaso“ govoril; skoro vse besede njegove smo prežvekali, dobro, da nas ni slišal, ker bi bil gotovo poskusil nad nami svoj „štaberl“.

Domá sem moral očetu brž sporočiti vse dogodbe tega dneva; posebno pa sem jim povedal, da sem bil tudi nemški prašan.

„No vidiš, dobro, da sem te nekaj besedi naučil“ — rekó oče ponosno — „le čakaj, saj jih še več znam. Jutri te bo učitelj gotovo prašal, kaj da sem jaz, kako mu boš odgovoril?“

„Si ne upam povedati.“

„O, le povej! No, če bo prašal, kaj je tvoj oče, kaj boš rekel?“

„Prinčkov Juri, ali pa — gostač.“

„Tepec! Kaj pa delam?“

„Čevlje.“

„No, kaj sem potem?“

„Šoštar.“

„To je po kranjski, po nemški se pa pravi: šušter. Kako boš rekel po nemški: moj oče so šoštar?“

„Foter šušter.“

„To ni zadosti. Moraš reči: Majn foter zint šušter.“

Ta stavek sva godla tako dolgo, da so prišli mati z veliko skledo v izbo in jo postavili na mizo s klicem: „Saj sem vedela, da zdaj šole ne bó konca ne kraja, še doma ne. Jest pojte!“

Pri jedi so pa vendar prašali tudi mati: „Koliko si se že naučil v šoli? Nič, kaj ne? saj sem vedela.“

Namestá mene pa odgovore oče: „Misliš, da bo kar prvi dan žegnan domú prišel in jutri novo mašo pel? To gre počasi, le potrpi, bo že še kaj.“

Drugo jutro, ko sem bil napravljen za šolo in hotel vzeti zopet vse knjige sabo, rekó oče :
 „To domá pusti, se boš kaj drugzega učil. Tukaj imaš sedem krajcarjev za bukve. Pa ne pozabi, kar si se od mene naučil.“

V šolo!

V šolo toraj! Zdaj je že odločeno. Snidemo se, in ko bije ura devet, se odpro vrata, pokaže se učitelj in postoji med vratmi. Ko vidi nas vse sedeče, zaupije na ves glas: „še enkrat“, gre ven in zapre vrata za sabo. Ali zopet jih brž odpré, zopet čisto enak prizor, samo da smo vsi še bolj debelo gledali. „Še enkrat“ — zakriči učitelj, zgine enako in se brž zopet prikaže, pa situacija ni prav nič premenjena, le da mi radovedni gledamo, kaj bo s tem odpiranjem vrat. Ko učitelj vidi, da s svojim manevriranjem nič ne doseže, zareži nad nami :

„Vstanite vsi, kakor sem vam včeraj rekel!“

Zdaj šinemo vsi kvišku in stojimo, učitelj gre na oder in moli, a mi za njim. Po molitvi je komando „sédite“; vsi se spustimo na klopi

nazaj kakor možički na nitkah. Ta ura je bila spolnena s tem, da smo zamenjali svojih sedem krajcarjev za knjigo ali „brateltof“, le nekteri niso prinesli denarja, pa so bukvice vendar dobili z opombo, naj jutri prineso „eno šestico in en krajcar“.

Drugo jutro so prišli gospod kaplan in ko so odprli vrata, je že vstala nas vsaj polovica. Pri gospodu kaplanu je bilo že vse bolj domače, krščanskega nauka smo že vsak kolikor toliko znali in gospod so govorili tako, da smo jih vsi lahko razumeli.

Sevé, da sem tudi o tem dnevu moral očetu domá poročati in pokazati jim kupljeno knjigo. To so oče najprej potehtali in sodba je bila:

„No, malo predrage so te bukvice, po groši bi bile prav lahko. Pa se bo videlo, kaj se bo fant iz njih naučil.“

Na to jih odpró, nataknejo svoje očali in začno brati. „Za otroke je to že“ — rekó potem, mati pa, ki so jih tudi pogledali in nekoliko brali, so rekli: „To že ne bo nič, so samó take besede v njih, ki jih vsak vé, pa nič ne povedó.“

Oče so bili pa vendar potolaženi, ko so zagledali v drugem delu tudi nemške črke. Te zveri smo vsi radovedno gledali, še brat, ki je rekel, da so take, kakor da bi kure po blatu hodile. Kaj je vedel brat!

Kmalu potem me učitelj res praša:

„Kaj so tvoj oče?“

In jaz z zavestjo učenjaka napihnjenih prs počasi, a krepko izustim:

„Manj foter zint šušter.“

Učitelju je videti na obrazu dobrovoljno smehljanje, stopi bliže k meni in me podučuje:

„To ni prav; kedar boš naučil se nemškega več, boš to sam spoznal. Kdo te je pa to naučil?“

„Moj oče“ — rečem jaz zdaj že veliko manj korajžno.

„No, povej očetu, da se pravi: Majn fater ist ajn šuster. Zapomni si to!“

Ta stavek sem po poti domú ves čas ponavljal, da bi ga ne pozabil, in ko stopim v hišo, se postavim pred očeta in rečem ponosno:

„Oče, vi ne veste nič.“

„No?!“ — se obrnejo oče k meni in vtaknejo dreto med zobe, — „kaj je to!“

„Majn fater ist ajn šuster“ — se odrežem jaz ponosno, — „vi ste pa rekli, da se pravi: „Majn foter zint šuſter.“

„No, vidiš, stari“ — se oglasijo mati — „fant že več zna, kakor ti, saj sem vedela, da bo tako.“

„Ti vselej vse veš“ — godrnjajo oče in vlečejo dreto naprej, ktera se jim pa ta dan nenavadno velikokrat utrga.

Tako sem bil že na nemški poti.

Odslej že nisem bil več samo očetov in materin, ampak učitelj je imel ravno toliko pravice do mene, kakor ta dva. To sem skusil kmalu, menda že četrty dan. Ker je namreč učitelj vsem nam dal slovesno besedo, da je tisti „štaberl“ le za poredne, neubogljive, se ga jaz, ki sem se štel med pridne, nisem bal; zato sem, ko ga je vzel v roko in šel med nami po šoli z njim, brž radovedno pogledal za njim, da bi videl, kdo je tisti, ki ga bo prvi okusil. Komaj sem se na pol zavrtil nazaj, se obrne tudi učitelj, kakor da bi ga bil kdo v hrbet zbodel, in reče ostro:

„Ali nisem rekel, da mora vsak le naprej, tje v tablo, zreti, ne pa nazaj?“

In „švrk“ — imam eno po plečih, da me je kar zasklelo. Jaz nisem prav vedel, bi se li spustil v jok ali potegnil iz šole, drugi pa so se spustili v smeh, dekleta v hihitanje, a to se jim je slabo poneslo, ker „švrk“ in „švrk“ je pelo potem na levo in desno, dekleta pa so morala iti stat iz klopi. Zadnje je zadelo tudi Franco, ki je glavo na klop položila in se smijala v svoj robec. Kakor da bi vedel latinski izrek: „solamen miseris socios habuisse malorum“, sem se potolažil in nepremakljivo zreč v prazno črno tablo mirno pričakoval, kaj bo zdaj. Blagor onim v najzadnji klopi, ker jim ni treba n a z a j gledati, da kaj vidijo!

V dnevnem poročilu sem to dogodbo očetu se ve da zamolčal, ali tu sem skusil pregovor, „da nič ni skritega pod solncem“. Tisti Kadivčev Matevž, kteremu po poti nisem hotel kruha dati, gre in me zatoži očetu. Zdaj pa ni samo „kneftra“ pela, ampak ostal sem brez južine in bi bil ostal gotovo tudi brez večerje, če bi mi brat ne bil skrivaj prinesel v mrvo pod streho od matere krompirja v oblicah in kosa kruha. Revež! zdaj je dobil tudi brat s palico, mati pa so slišali

take, da so se celó meni smilili. Oče so bili mogočen vladar, niso trpeli nobenega upora in strogo zahtevali, da se njih naredbe natančno izpolnijo. Za nas vse tri pa sem se jaz maščeval nad Kadivčevim s tem, da sem ga iz šole gredé vrgel v koprive in je imel potem obraz, roke in boste noge vse rúdeče. Ko bi bil ta vedel, da me sme učitelju zatožiti, bi bil jaz v šoli gotovo kaznovan, še bolj gotovo pa domá in ravno tako gotovo bi ga bil jaz potem v Smoletovo trnjevo mejo vrgel in tako bi teh „replik in duplik“ ne bilo konca vsaj tako dolgo ne, da bi bil sneg padel. Zato je bilo dobro za nas vse, da se Kadivčev Matevž ni zavedal svojih pravic. —

Idimo nazaj v šolo. Reči moram, da taka šolska disciplina, po kateri smo imeli roké in nogé le za to, da smo mirni bili, mnogim ni bila po volji. Zato si je marsikteri pomagal s tem, da je pač v šolo šel, a vá-njo ni prišel, ampak šel med pastirje ali v gozd ležat. Čez teden dni nas že ni bilo več toliko koč prvi dan, in ko je učitelj to zapazil, je rekel:

„Danes vas veliko manjka. Povejte onim, katerih ni, naj pridejo jutri, ker bom vse „na-

prej bral“, in ktereга ali ktere ne bo tu, bo kaznovan in kaznovana.“

Nam se je zelo čudno zdelo, kako bo učitelj tiste kaznoval, katerih ne bo v šoli, a mislili smo, da je to samo zato rekel, ker je tako težko slovenski govoril in je bila vsaka druga beseda nemška — prav kakor tistih, ki so od vojakov prišli. Mi smo skoro vsako njegovo besedo prežvekali ter pačili jo in domá pravili, kako „špasno“ govori učitelj.

Drugi dan, ko smo odmolili, res odpre učitelj svoj „katalog“ in reče, da vsak, ktereга bo klical, mora odgovoriti „hier“. To nas je spominjalo na vojake, ktere smo parkrat imeli po vaséh, ki so tudi zmiraj upili „gir“, kedar jih je oficir „naprej bral“. Zato smo tisti, ki smo tega spominjali se, upili „gir“, marsikteri je celo roko k ušesu pritaknil, kakor je pri vojakih videl. Le dekleta so se ustavljala in hihitala v roke in robce, poštenega močnega „gir“ ni bilo iz nobene spraviti. Tako prebiranje je vselej po pol ure trajalo in „štaberl“ je večkrat pel, tudi jih je moralo iti po več na oder stat — tu dečkov, tam deklet, ki so si potem za

hrbtom učitelja jezike kazali, kar je imelo včasih nasledke, da so morali zločinci potem še klečati ali jim je učiteljeva roka segla za ušesa ali v lase ali pa so jih dobili preko glave.

Ko so bile take obličnosti končane in v šoli toliko reda, da je bilo vse pripravljeno za pouk, se je ta tudi začel. Najprej smo se učili črk, ktere sem jaz že vse poznal, zato sem se pripravil na zdatno zdehanje in zasmehovanje drugih, ki so bili tako „neumni“. Za tako preganjanje dolzega časa sva se zmenila z vstric mi sedečo Franco, ki je tudi že črke poznala in je bila meni strašno všeč zavoljo pegastega obraza; sklenila sva migati si z očmi in dajati si znamenja pod klopjo z rokami. Ali iz vsega tega ni bilo nič, zakaj ne, bodi tu pojasneno.

Do tega časa jaz nisem imel prav nič veselja do šole, učil sem se le po sili, ker sem se bal očeta. Zavoljo tega tudi nisem bil prav nič časti željen, manjkalo mi je vsake ponosnosti, hvala me ni spodbujala, grajanja me ni bilo sram, sploh sem čutil le to, kar me je bolelo, žejo, lakoto in palico ali „kneftro“. Tudi v šolo sem bil šel le za to, da mi ni bilo treba ves dan pri

očetu na trojenogatem stolu sedeti in delati. Ponosen sem bil le na to, če sem kterege svoje enakosti vrgel, o ukaželjnosti pa še misliti ni bilo. In če bi ne bil takrat nič več znal ko drugi in se moral ravno tako težko učiti, bi bil nemara rajši domá ostal v kljub „kneftri“ in pomanjkanju, ki je bilo v naši borni hiši.

Prvi čut ponosnosti je v meni zbudil gospod kaplan, ki nas je učil krščanski nauk in o katerem bo še večkrat govorjenje. Kakor v branji, sem bil namreč tudi v krščanskem nauku — in za to gre hvala materi — drugim precéj spredéj, zato sem bil tudi o taki uri le nepazljiv poslušalec. Ko me enkrat gospod kaplan pri tem zasači, stopi préd-me in me praša nekaj, kar je ravno razlagal; jaz, ki nisem bil pazljiv, nisem vedel odgovora, gospod kaplan se zadere nad mano, zavihti „štaberl“ — — mislite? Na to sem bil jaz že pripravljen in sem skrčil hrbet. Ali glejte ga hudobneža, hinavca in vse, kar hočete! Namesto zadreti se nad mano in prijeti za „štaberl“ — se mi začne posmehovati in pravi:

„Ti Tone tam v zadnji klopi, povej, kar sem zdaj pravil!“

In tisti Tone, smrkovec, ki še nobene črke ni poznal in je še le lani pri birni bil, povedal je, kar je bil prašan.

„No, slišiš ti?“ — se obrne potem trinog k meni — „slišiš, ta vé, ti pa, ki imaš pred sabo katekizem, tega nisi vedel povedati.“

In po šoli obrnivši se zakliče:

„Kdo še ve?“

„Jaz — jaz — jaz tudi“ — je odgovor več dečkov in deklet, tudi France.

„Saj tudi jaz vem“ — zakričim jaz jeze ves raz sebe in povem dotični stavek.

„Zdaj, ko si od drugih slišal,“ — je odgovor neusmiljenega mučevalca mojega, in temu odgovoru pripne še besede zasmehovanja:

„Sram te bodi! Dozdaj sem mislil, da kaj znaš, ker so mi prejšnji gospod kaplan hvalili te, zdaj pa vidim, da še manj veš ko drugi. Kaj ti koristi katekizem! Če ne boš pazljiv, te ne bom nikoli več prašal.“

Po teh besedah nečloveški trinog pokliče še onega smrkovega Toneta ven in mu dá podobico njegovega patrona!

Jož, jož, jož, kako to boli!

Da bi mogel popisati, kako je pri vsem tem v meni vrelo, cvrlo, vzdigalo se, žgalo, trlo, sploh vse, kar se more najbřitkejšega, najhujšega misliti! Vsemu temu neprenesljivemu čutju odpró pot solzé, začnem se jokati na ves glas, da vsi po meni gledajo, in z mano vred se začne kremžiti tudi Franca in še par deklet, ki so bile mehkejšega srca.

„Zdaj je pa gospod kaplan vzel vendar v roke „štaberl“ in me naklestil, da sem nehal tuliti“ — bo morda kdo mislil.

Kaj še! Trinog me je še dalje pekel na različni moje slabe vesti nad tako-le žrjavico:

„Vidiš, to je slaba vest. Naj te le peče! Bom videl, kôliko se boš do prihodnje ure boljšal.“

Ko je bila ura šoli konec, sem pred vsemi tekel ven, da sem bil kmalu v gozdu. Tu še le sem začel jeziti se nad sabo, butati se po glavi in prva misel mi je bila, vleči se v grmovje in čakati, da bi prišel volk ali vsaj lesica pó-me. Res ležem v mah in preišlujem, kaka zver sem, sram me je pred samim sabo. Pa kaj bodo še le oče rekli! Če bi vso „kneftro“ na mein

razbili, ali mi ves teden nič jesti ne dali, bi ne bilo nič, to bi rad prestal, ali če bodo tako strašni, kakor so bili gospod kaplan — — na, pa grem kar med rokovnjače ali cigane ali pa na pokopališče, da me bo strah vzela. Naj me, bo vsaj konec tega!

V tem premišljevanji me moti nekaj, ki se mi počasnih korakov bliža. Brž pogledam kvišku in kaj je? Zajec. Se vé, da jo po spoznanji drug družega oba popihava vsak na svojo stran, jaz proti domu. A ko zagledam hišo, so moji koraki zopet počasnejši, vest čedalje težja, priplazim se do hiše, ko je že mračilo se, a ne upam si skozi vrata, marveč zlezem pod strešnikom na „ješterleh“; tam poslušam, kaj se bo morebiti o meni govorilo.

Mati so bili pred pečjo in kuhali večerjo, brat je lušil fižol, iz odprte izbe pa je donelo očetovo kladivo. Oh, kako je donelo! Nič drugače, kakor da bi bilo meni tolklo po vesti. Kaj neki bo! Usmili se me Bog!

„Kje je neki fant?“ — zamrmrajo slednjič mati. — „Teci, teci, Lorenc, poglej, če ga še ni, in reci mu, da bo večerja kuhana.“

Brat brž skoči iz lušin in stopi pred vežo, jaz pa se ne morem zdržati, da bi mu čez špranjo izpod strehe ne zašepetal:

„Nič ne hodi, saj sem domá!“

„Saj je domá“ — zakriči neprevidni brat, očetovo kladivo utihne in slišati je korake v veži.

„Kje je?“ — zadoni očetov glas, da se jaz ves stresem.

„Pod streho“ — pojasnjuje brat.

„Dol pridi, le brž!“ — veli zopet očetov glas, materin pa bolj tiho vmes: „Ej pusti ga no, bo že prišel.“ Ali kdor je poznal mojega očeta glas tako, kakor jaz, bi bil šel celó v ogenj, če bi mu bili veleli to. Temu glasu se tudi jaz nisem mogel ustavljati, marveč na vseh udih trepetaje sem zlezal po lestvi izpod strehe in še le spodaj zapazil, da sem ves črn od okajene strešne slame.

„A, ták si prišel iz šole?“ — zarohne oče pa nekako posmehljivo, — „si bil že zopet tepen, je-li! Zakaj si bil, povej!“

„Tepen nisem bil, znal nisem“ — odgovorim jaz ves tresoč se.

„Tako? Znal nisi?“

Jaz pripravim ves život za tisto strašno „kneftro“, mati pa se vstopijo med mene in očeta, brat začne tuliti na ves glas.

„Nič se ne bojta, tepel ga ne bom“ — pa rekó oče mirno, a posmehljivo — „sram naj ga bo!“

To je bila vsa toča, ki se je ta pot ná-me vsula, mati so bili tega zeló veseli in brat je tudi brž utihnil s plakanjem. Jaz se tiho splazim na klop k peči, ko so me mati prej osnažili, oče pa naprej zabijajo žebice v podplat. Brž na to prinesó mati večerjo na mizo, vsi sedejo okoli nje, le jaz si ne upam.

„No, pojdi no!“ — silijo mati, ko so odmolili.

Jaz se ne ganem, a oče, že zajemajoč, rekó:

„Kdor ima slabo vest, mu nič ne diši, tudi jéd ne.“

Mati so me še naprej silili, oče grdo gledali, slednjič pa prinesli mi celó v mali skledici jedi k peči, pa jaz je nisem pokusil. Kako li bi jedel, ko sem bil tako poln vsega, kar sem danes skusil, da mi je bilo grlo oteklo in sem komaj dihal! Spat sem šel, pa kako sem spal!

„Tepel ga ne bom; sram naj ga bo!“ Te očetove besede so me zadele huje, kakor sto „knefter“, in to še vrh kaplanovih besedi! Kdo bo spal tako tepén! To že ni človeško, to je zverinsko!

Konec mojega premišljevanja vse noči je bil ta, da sem zjutraj storil prisego strašnega maščevanja:

„Zdaj bodo iskali si oče kterega, nad katerim bi poskušali moč svoje „kneftre“, gospod kaplan pa v šoli drugih, ki ne bodo znali; jaz hočem vsak teden vsaj eno podobo dobiti, še premalo jih bodo imeli.“

S to prisego sem šel zjutraj v šolo tešč; mati so mi ponujali kruha in ko ga nisem maral, so očitali očetu:

„Zdaj bo pa lakote umrl! To si ti! Saj sem vedela, da bo tako!“

Zavoljo velike daljave nekterih izmed nas do šole je bilo narejeno tako, da nas je nekaj daljnih čez poldne kar tam ostajalo. Kosilo je bilo navadno kos kruha, vsaj pri meni, in tega, če ga nisem domá dobil, kar se je večkrat zgodilo, dobil sem za krajcar pri Lužarji črnega

lep kos in dobrega; včasih mi je tudi Zavrlova mati mignila in tam sem še kaj gorkega zajél ali pa tudi kruha dobil. Zavrlova mati je bila dobra žena, Bog jej daj dobro!

Ta zá-me osodepolni dan me je tako vsega prerodil, da sem vse ure sedél v šoli kakor naslikan; nič se nisem ganil, čeravno je želodec hudo krulil. Učitelj se je le toliko z mano pečal, da je parkrat druge opomnil ná me, ki sem tako pri miru sedel, in me priporočal jim v posnemalen izgled. To je že bilo hladno mazilo za rane včeraj prejete, da bi bilo le tudi za zobé kaj!

Dopoldanska šola mine, kar nas je čez poldne tam ostajalo, posedemo krog šole in vsak vzame iz žepa svoj kos kruha, le jaz nisem imel nič, čeravno sem bil bolj lačen, ko vsi drugi skup. To vidi Franca in reče:

„Nič ne maraj, le malo počakaj, jaz grem zdaj dómu južnat, pa ti bom prinesla kruha tak-le kos.“

S tem raztegne ročici, kar more, in teče proti domu, jaz pa grem za cerkev v kot in ležem v senco ter gledam pustovke, ki so svojim mladim v zvoniku jesti nosile. „Vse jé“ —

mi očita želodec — „samo jaz nimam nič, ker si ti bil tako poreden.“

„No, kje pa si?“ — se oglasi znan mi glas — nenadoma — „sem že mislila, da si lakote poginil.“

Naglo sedem na pol in zagledam pred sabo — — svojo mater s cajno, katero postavijo na tla, odgrnejo, in pokaže se lonec z reno pokrit, iz žepa pa privlečejo kos kruha.

„Na, zdaj jej! Malo mrzlo bo že, pa je tako daleč.“

S temi besedami odkrijejo lonec in zabliska se mi v oči rumenkasto-zelenkasto kašnato zelje, že nekoliko s skorjo pokrito.

Kašnato zelje! Kaj so vse najslastnejše jedi tega sveta proti kašnatomu zelju! Toda nekoliko trdo skuhano mora biti, še bolj trdo kakor laška polenta, sploh tako, kakor so ga znali kuhati mati. Se ve, da je bil svet zame zdaj hipoma ves drugačen, krehal sem to svojo najljubšo jed, da bi se bil skoro zadavil nad njo, in izpraznil lonec, še predno so mi mati vse povedali, kar se je domá zgodilo. To ni bilo veliko, le toliko sem zvedel iz maternih ust, da so očeta dobro

ošteli in za kazen skuhalo jim sok, meni pa kašnato zelje. Prvega materi nisem prav verjel, drugo pač; morda so jim komaj povedali, da je zelje zá-me ali pa so ga skrivaj skuhalo in ravno tako skrivaj meni prinesli; morda še oče za moje kosilo nič vedeli niso.

Po takem kosilu pospravijo mati „mizo“ in gredó, naročivši mi, da očetu ni treba „nalašč“ praviti, da so mi kosilá prinesli; le če bi me prašali, se ne smem lagati.

Zdaj sem bil dober mož, še kruha nisem vsega pojedel, in ko pol ure pred začetkom popoldanske šole priteče Franca vsa brez sape, me dobi še v tistem kotu na tleh in v naročji „brateltof“, v katerem sem pridno nemške „kavke“ študiral in od vseh strani ogledoval.

„Na, jej!“ — reče Franca in sede k meni v travo moléč mi res poštn kos kruha.

„Sem že sit, Franca, vidiš!“

Pokažem jej kos kruha, ki mi je še ostal; ona ga pogleda, pa pravi spodbudno:

„Naš je bolji, le pokusi ga, so ga mi materi za malico odrezali.“

„Káj boš pa ti jedla?“

„Jaz? Hi hi! Druzega bom dobila. Saj je v kleti še dosti hlebov, pa še belih. Le čakaj, kedar boš zopet tepen ali kregan v šoli, ti bom pa belega prinesla.“

„Tak ga pa že ne bom nikoli dobil, Franca!“

„Zakaj ne? Saj te učitelj lahko vsak dan tepe in gospod kaplan vsak dan kregajo!“

„Pa me ne bo nobeden.“

„Ej, kako to veš?“

„Zato, ker bom pri miru sedel in učil se, da bom kmalu vse znať, kar je v teh-le bukvah.“

„Hihi, hihi — vse? Tudi tiste čudne kavke?“

„Tudi!“

Na to se Franca na vso moč zasmeye in teče svojim tovaršicam, kterih se je bilo v tem že nekoliko nabralo pred šolo, pravit, kar sem jej jaz rekel, namreč, da bom naučil se brati v „brateltofu“ po tistih kavkah, ki ni nobena drugi podobna. In živahno, posmehljivo hihitanje iz trume mi je dosti jasno znamenje, da nobena tega ne verjame. Tega zasmehovanja se nalezejo tudi dečki in morda bi bilo dolgo trpelo, kar se pokaže učitelj in nas spodi vse skup v šolo. Tu nam najprej zapové, da mora vsak, ko pride, iti

naravnost v šolo ter tam mirno sedeč pripravljati se za nauk, potem pa praša:

„Zakaj in komu ste se prej tako nespodobno smijali?“

Nobeden si ne upa odgovoriti, še le na drugo ostrejšje vprašanje pokaže Franca mene od strani, a vendar tako, da je učitelj videl, pa tudi jaz.

„Tako? Kaj je pa naredil?“ — vpraša učitelj in gre po „štaberl“.

„Nič, nič,“ — reče naglo Franca, ki se je menda zopet bala zá-me, — „le nekaj je rekel.“

„No, kaj? povej!“

„Da se bo teh-le kavk naučil.“

Franca je že smela to reči, ker je bila županova. Učitelj jo res le strogo pogleda, ne spusti „štaberla“ ná-njo, ampak stopi dol k nji ter jo praša:

„Kterih kavk?“

„I, no, teh-le!“ — odgovori Franca in pokaže v „brateltofu“ nemške črke.

„Ti si kavka,“ — zarenči učitelj, ko je v knjigo pogledal — „to pa so nemške črke ali „puštobi“. — In obrnivši se proti meni reče prav prijazno: „Tako? ti se boš učil? No, se pa

boš, — in vi drugi tepci se kmalu ne bote več smijali. Kdor bo še kaj zinil, bo dobil s tem-le. Ti pa mi le povej, če ti bo kdo kaj žalega storil ali rekel. Očetu pa tudi reci, naj pride enkrat k meni.“

Ko pridem popoldne domú, so oče stali ravno pred hišo in gledali po solncu, koliko bo ura. Jaz sem prihajal nekako plašno, a ker niso imeli nič v rokah, sem dobil večí pogum. Pa če bi bili tudi kaj imeli, jaz bi bil šel jim naprot, ker sem si bil svest, da danes nisem zaslužil „kneftre“ in da, če bom tepén, bo to moj patron v nebesih v moje zasluge zapisal, če prav so oče.

Pa ta dan ni bilo nič hrupa in ko sem jim sporočil, da naj gredó enkrat k učitelju, so začeli ugibati, zakaj neki?

„Ej, kake čevlje mu boš naredil“ — se oglasijo mati — „kaj bo družega! Pa le dobre mu naredi, da ne bodo potlej tiščali fanta.“

„Jej, jej, poglej no staro! Kje si pa to vjela? To je pa nekaj! Na, ker sem danes opoldne tako slab sok dobil, — tu imaš, pa pojdi v oštarijo in prinesi ga polič pa še klobaso in hlebec belega kruha, saj fant tudi ni nič jedel.“

Mati ne vedó, kaj to pomeni, a vendar gredó. V tem pa prileti brat in zagleda tisti kos kruha, ki mi ga je bila Franca dala in sem ga jaz sabo domú prinesel; gledal mi je namreč iz žepa. Brž ga potegne ven, pokaže očetu in zakriči: „Saj brat ni lačen. Vidite!“

Ubogi brat! Ta pot je pa on naletel, da je bilo kaj. Oče so ga prijeli, da se je meni smilil, in bi se bil tudi materi, če bi bili že nazaj prišli.

„Ali je to bratovska ljubezen! Ti bom že pokazal nevoščljivemu biti! Da mi greš tje v kot!“

In odletel je v kot ravno, ko so se odprla vrata in mati prišli s poličem, klobasami in hlebcom belega kruha.

„No, da le mene ni doma“ — spregovore mati — „je že kaj. Saj sem vedela!“

Vendar se je ta reč poravnala tako, da smo nazadnje vsi štirje sedeli za mizo, pili vino in jedli klobaso in beli kruh. Brat je moral pa vendar prej obljubiti, da me ne bo več tožil.

Rekel sem že, da sem zdaj bil na nemškem potu. Pač me je še učenje branja slovenskega toliko trpinčilo, kakor novincea pri vojakihi vaje v hoji, ker sem znal pač že brati, a ne še „pu-

štibirati“ in tudi vejice, pike, vprašaja in kli-
 caja nisem posebno rešpektiral; vendar sem se
 tudi tega tako naglo naučil, da sem imel časa,
 učiti se tudi nemški, k čemer mi je dajal učitelj
 radovoljno navod. Razen mene se je poprijela
 nemščine tudi Franca na veliko veselje svojega
 očeta, župana, pa je zaostala in vse se je tako
 zahantalo, da se je komaj črk naučila, družega
 nič, in čeravno bi bil oče rad plačeval za posebni
 poduk, je slednjič sam učitelj sprevidel, da nič
 ne bo, in jo popustil.

V drugih predmetih: računstvu, pisanji in
 krščanskem nauku sem tako napredoval, da sem
 imel domá „Dušno pašo“ kmalu vso natak-
 njeno s podobicami, ktere sem dobival od gospoda
 kaplana za „znamke pridnosti“ in tudi od gospoda
 župnika, kedar so prišli v šolo kaj poslušat. Od
 učitelja sem dobival le pohvalo in sem postal
 naglo „obermusteršilar“, da sem zapisaval imena
 pred šolo nemirnih na tablo, kar je tako zazna-
 movanim vselej neslo „štaberl“ ali pa klečanje.
 Skoro noben dan ni bila tabla prazna, največkrat
 pa je bil na nji Kadivčev Matevž, ker sem ná-nj
 zmiraj najostreje pazil. Pri družih sem bil zelo

nepriustransk in tudi ne preoster, rešpekt sem pa imel pri vseh, tudi pri dekletih, ker je moja beseda pri učitelji več veljala, ko vseh drugih skup. Le Franca se je obračala nazaj ter drugim jezik kazala, česar pa jaz nisem vedel, ker sem takrat vselej v drugo stran gledal, drugače bi bil tudi njo zapisal. To se je bilo pa enkrat preveč očitno zgodilo in ko je vendar nisem zapisal, ampak samo zažugal jej, da jo bom, če to še enkrat stori, se vzdigne Kadivčev Matevž in zaupije:

„Že vem, zakaj France ne zapišeš. Bom že učitelju pevedal.“

„Zakaj?“ — zarežim mogočno. „Povej, če ne, boš précej na tabli!“

„Zato, ker ti kruha nosi. Misliš, da ne vem?“

To sumničenje moje nepristranosti mi zapodi kri v glavo, roko prime krč in predno se zavem, je že zopet Matevž na tabli zapisan.

„O, naj bom, naj, bom že povedal, zakaj sem“ — renči Matevž in sede v klop, kjer nasloni glavo na obe roki.

„Hihi“ — se posmehuje Franca — „vidiš, Matevž, zdaj boš pa ti dobil. Mene ne bo zapisal, ne, ne!“

„Zakaj ne?“ — zarežim jak žla; tako razjarjen, da bi bil zapisal celó učitelja samega, na tablo; — „le tiho, Franca, še eno reči, pa boš tudi ti tukaj, sem že tak!“

„Kaj? Ti boš mene zapisal, mene?“ — se togoti Franca — „ti berač ti, tvoj oče še svoje hiše nima.“

To mi je bilo zadosti in brž stoji Francno imé s kolikor mogoče debelimi črkami na tabli. Ko Franca to zagleda, se vsa divja zakadi proti meni, a ta hip se odpró vrata in učitelj stopi v sobo. Se vé, da je brž vse tiho, le Matevževo posmehovanje je slišati iz zadnje klopi.

Po molitvi pogleda učitelj na tablo in bere najprvega Matevža.

„Ti kerle ti, že zopet! Sèm pojdi, le urno!“ — veli učitelj.

Matevž pride in prejme svoj del s „štaberlom“, a ta pot s čudno vdanostjo, še črhnil ni, čeravno je navadno strašno rujovel.

„Tu boš stal vso uro“ — gromi učitelj dalje in ga postavi za tablo; — „kdo je pa še zapisan, da ti bo družčino delal?“ In vstopi se zopet pred tablo in pogleda ná-njo.

„Kaj? Je li res? Franca? — O — o!“ — se hudi in gleda njo in mene, — „kaj si pa naredila, Franca?“

„Nič“ — odgovori ta kljubavo.

„Nič? Zakaj si jo pa zapisal?“ — se obrne učitelj proti meni.

„Nagajala mi je in rekla, da sem berač, ker moj oče nimajo svoje hiše“ — odgovorim jaz z glasom čutilo notranjega nezasluženega razžaljenja kazajočim.

„Franca, Franca“ — reče na to učitelj s svarečim glasom — „tega ne smeš več storiti. Kakor ni tvoja zasluga, da imajo tvoj oče svojo hišo, tako tudi njegova krivda ni, da je njegov oče nimajo. Za danes ti bodi prizanešeno, a drugič ne več, le varuj se!“

S tem je bila moja veljava v šoli priznana, ker celó županova Franca proti meni ni bila nič. Nasledki niso bili zá-me posebno hudi, Franca se je nekaj časa kremžila, pa se je vendar zopet sprijaznila z mano.

Tako je šlo vse leto, jaz nisem vkljub snegu, mrazu in dežju zamudil nobene ure; oče me domá niso posebno k delu priganjali, ker jim

je rajše bilo, da sem se učil — posebno nemški, ker to jim je veljalo za jedro vse učenosti, materi pa za pripomoček do belega kruha in morda celó do pečenke, ktere še nobeden izmed nas nikdar pokusil ni in smo o nji le slutili, da mora nekaj posebno dobrega biti. „Kneftra“ pri meni ni več pela, pač pa je brat prišel na vrsto zá-njo.

Šolsko leto se je tako bližalo koncu. Jaz se tega nisem nič kaj veselil, ker sem vedel, da zá-me bodo počitnice na čevljarskem stolu, naj že dovršim šolo kakor koli. Zato in ker sem se bil učenja poprijel z velikim veseljem, sem prav tužno gledal, ko pride učitelj in naznani, da bomo čez mesec dni imeli javno skušnjo, h kateri bo prišlo toliko in toliko posvetnih in duhovnih gospodov, pa tudi starši, da bodo videli in slišali, kaj smo se naučili. Pri tem naznanilu pa je učitelj razvil iz papirja dve tanjki, a veliki knjigi: eno z rudečimi in pozlačenimi, drugo pa s črnimi platnicami. Mi vsi radovedni gledamo, kaj bo s tega, a on nam prične razlagati :

„Vidite, otroci, to so dvoje bukve: ene zlate, druge črne. V prve bom zapisal pridne, v druge

pa poredne in lene, da jih bodo pri skušnji vsi lahko brali v njih. Oboje bukve se bodo potem hranile in kedar bote veliki, bote še lahko brali sebe zapisane v njih.“

Začne se nemščina.

Da-si mene ni prav nič skrbelo, da bi ne prišel v zlate bukve na prvo mesto, bil sem vendar nekako nemiren. Začele so se priprave za skušnjo in učitelj me enkrat pridrži v šoli in reče:

„Morebiti, da boš ti prvi. Za skušnjo se pa moraš vendar kaj posebnega naučiti, kar boš dobro z glave znal, — kaj nemškega.“

Čeravno sem nemških besedi pri branji in pisanji le malo naučil se, me vendar to ni ostrašilo, saj sem še par let prej naučil se latinskih molitev, da sem pri maši stregel, od katerih nisem nobene besede razumel. Zato rečem učitelju, naj mi le pové, kaj se imam naučiti, pa se bom naučil.

V „brateltofu“ je bila nemška povest z začetkom „Jakob und Anna waren einmal allein

zuhause". Ta povestica se je učitelju primerna zdela zá-me in z njegovo pomočjo sem jo kmalu znal tako blebetati, kakor drdra ura, malo da ne gladkeje, kakor moliti očenaš; že več dni pred skušnjo se mi ni nikjer več ustavljala, naj sem jo začel od konca, v sredi ali proti koncu. Materi je to moje blebetanje doma slednjič že tako presedalo, da so godrnjali:

„Oh, da bi bila kmalu tista „prifenga“, da bo konec tega klepetanja, ki ni ničemur podobno!“

„Ti, ki nič ne zastopiš“ — se oglasijo oče — „jaz pa zastopim, zato me nič ušesa ne bolé. Boš že videla, kako bodo gospodje gledali fanta, ki jim bo po nemški pravil, kar drugi otroci komaj po kranjski znajo.“

Željno pričakovani dan skušnje, do kterega sem jaz po „Pratiki“ štel dneve, pride, jaz sem prvi na nogah in se začnem napravljati že na vse zgodaj v praznično obleko; tudi čevlje so mi bili oče lepo priredili in nov slammik kupili. Mati so morali skuhati gobnato kašo, „pošten-gano“ in z ocvirki posuto, „da bo fant bolj znal“ — so opomnili oče. Sami so se tudi oblekli v praznično obleko in naročili materi opoldne na-

praviti dobro južno, ješprenj pa še kaj v njem, potem pa sva šla proti šoli, kamor sva prišla dobre pol ure pred začetkom.

Tam je stalo veliko mater, ki so prišle nekaj zavoljo svojih, več pa iz radovednosti. Mene in očeta so pa postrani pogledovale in med sabo šepetale, rekla pa ni nobena nič. Le župan, ki je bil ta pot prišel kot dostojanstvena oseba, pristopi in ogovori očeta:

„No, Jurij, najina bota prva v zlatih bukvah.“

„Hehe“ — se nasmejejo oče — „prvi bo menda moj, tvoja bo še le druga.“

Županu odgovor ni nič kaj všeč, zato gre med gospodo, ki se je okoli šole zbirala. Pripe-ljalo se je bilo veliko župnikov in drugih duhovnov, celó gospod dekan. Meni je začelo tesneje prihajati, ko sem premislil, da bom moral pred vsemi temi gospodi kazati svojo učenost, a oče so me tolažili češ: „le korajžen bodi, saj si jedel kašo in če ti bo kdo kaj hotel, saj bom jaz zraven.“

Učitelj pride tudi práznično oblečen, nam veli-iti v šolo, kjer zasedemo mi svoje prostore

po klopeh, stariši pa se nastavijo ob steni, moj oče vstric mene, in to mi je dalo velik pogum. Na mizi je bilo nekaj s prtom pokritega, pa se ni videlo, kaj; matere so bile še bolj radovedne ko mi, in marsiktera bi bila rada prizdignila prt, pa si nobena ni upala, ker učitelj se ni ganil iz tistega kota.

Kar se odpro vrata in prvi vstopi gospod dekan, za njim dva posvetna gospoda, potem več duhovnov, župan in še drugih gosposko oblečenih nekaj, zadnji pa naš gospod kaplan; ker je ta zadnji prišel, sem mislil, da so vsi viši od njega, le župan ne. Vsi so sedli po prinešenih stolih in meni je bilo, kakor da bi imel biti sodni dan.

Izpraševanje se prične; pri družih šlo je dobro in slabo, a jaz sem odgovarjal, pisal in računil na tabli, da je bilo veselje, moj oče so kazali obraz, kakor najjasnejše sonce, to sem videl postrani; pa tudi gospodje so kazali zadovoljnost — sploh: jaz sem bil v sedmih nebesih. Če je gospoda z dozdanjimi odgovori mojimi zadovoljna, kaj bo še le z „Jakob und Anna!“ Ves tresem se nepotrpežljivosti in ponavljam tiho to „ekstrarihto“ za gospode.

Ko je vse končano, reče učitelj ponižno nekaj gospodu dekanu, ta prikima in učitelj me pokliče tér reče, naj sprožim svojo nemško ragljo. Jaz stopim s klopi, se priklonim, kakor me je učitelj že prej naučil, ne s kolenom, ampak z glavo, in moja nemška raglja drdra, da mi je večkrat sape zmanjkalo. Ko sem izgovoril zadnjo besedo, stojim pričakovajoč vspeha. Očeta vidim stati kakor generala ponosno.

„Sehr gut, sehr gut“ — se oglasi dekan (ki je bil, kar sem pozneje zvedel, po rodu Kočevar, kakor moj učitelj) in me praša še nekaj po nemški, česar pa moja učenost ni bila kos razumeti. Namestu mene odgovori učitelj nekaj nemški, česar pa zopet nisem razumel, zato je moje oko švigalo od enega do družega izmed gospode in ko sem po obrazih spoznal, da ne more biti zá-me nič slabega, sem na migljeje učitelja stopil v svojo klop nazaj.

Zdaj se vsi gospodje pogledajo, gospod dekan vzame zlato knjigo v roke in naznani, da bodo najpridnejši učenci in učenke dobili darila; ob enem razgrne učitelj mizo in pokažejo se kupi zlato vezanih knjig z rudečimi platnicami. Vsi drugi so stali kakor v cerkvi.

Gospod dekan odpró zlato knjigo in beró najprvo moje ime. Jaz, ves zamaknjen, stopim iz klopi, se po učiteljevem navodu priklonim in sprejemem iz rok gospoda dekana največji kup rúdeče-zlatih knjig, ob enem pa pristopi več gospodov in začno mi pripenjati v lepe pisane trakove zašitih srebrnih dvajsetic na prsi, da sem bil podoben generalu, z redi preobloženemu. Za mano je prišla Franca, ta je tudi dobila velik zvezek knjig, a nobene dvajsetice. Jaz sem bil slave ves pijan, da nisem vedel, kaj se je pozneje godilo. Še le ko smo odpeli cesarsko pesem, ktere nas je bil učitelj naučil, in ko je vsa gospoda odšla, stopim k očetu, katerim se je ves obraz lesketal, da je bilo brati z jasnimi črkami: „vidite, ta, ki je prvi, je moj, vsa fara nima tačega.“

Po obrazih mater in nekterih sošolcev je bila pa brati zelena zavidnost, in ko smo prišli vsi iz šole, naju ni nihče ogovoril.

Pač! Franca je pritekla s svojim zvezkom knjig (ktere je bil pa oče njen kupil) ter tehtajoč jih v rokah se pobahala:

„Moje so lepše od tvojih in več jih je.“

„Pa ti nimaš teh dvajsetič“ — jo zavrnem jaz ponosno.

„O, oče jih imajo še več in če jim rečem, jih bodo tudi dali in mati jih zašili v pisane trakove, pa bo.“

„Pa ti jih ne bodo taki gospodje na prsi pripeli“ — odgovore oče, me primejo za roko ter me peljejo v krčmo k Lužarju.

„Danes ga pa že smeva piti ti in jaz“ — rekó, ko vstopiva — „Lužar, prinesi ga, pa boljšega.“

Se ve, da je bilo splošno občudovanje moje osebe, hodili so me gledat kakor medveda, oče pa so bili take volje, kakor še nikdar poprej. Jaz veselja nisem mogel ne jesti ne piti, zato sem silil očeta, da greva domú pokazat se materi in bratu. Šla sva, a jaz sem moral obdržati na prsih vse dvajsetice, in ker je vsak, kogar sva srečala, prašal očeta po vzrokih mojega okinčanja, je bila pot precéj dolga. Pred vasjo nama pride naproti brat, in ko me zagleda, teče brž nazaj v hišo in zakriči:

„Mati, pojte gledat, kakšen je Jaka. Kakor Marija na Šmarni gori, še več svetinj ima!“

„Ne govori tako nespodobno“ — se oglasijo mati ter se brž za tem pokažejo na pragu. Ko me zagledajo, sklenijo roki in se čudijo: „Jej, jej, kaj toliko svetinj si dobil! Kdo ti jih je pa dal?“

„To so drugačne svetinje, stara, kakor jih imaš ti, hehe“ — reko oče — „žegnane niso, pa so srebrne.“

Na to gremo vsi v hišo, tam se vsaka reč natanko pogleda in mati in brat ne moreta prehvaliti nobene. Med podarjenimi knjigami so bile tudi nemške molitvene bukvice, lepo v usnji in zlatu vezane, te smo najbolj občudovali. „Teh ne boš imel za vsako nedeljo, ampak le za večje praznike“ — opomnijo mati, oče pa reko:

„Zdaj je že dosti, vse to bom jaz spravil! Ti, stara, ne pozabi, da je fant lačen, in prinesi južno. Ti Lorenc, pa teci po polič vina; mi-dva sva ga že pila, danes ga morata piti še vidva.“

Vesel je bil ta dan za nas vse, „ješprenj“ so mati dober skuhali, pa še vino po vrhu, kdo bi si še kaj boljšega želel! „Danes je praznik“ — so rekli oče in proti večeru smo legli vsi ob končiči v travo in nismo nič delali. Zvečer so

prihajali sosedje in sosedinje gledat, kaj sem jaz dobil, in občudovanja, hvale, pa tudi grajanja ni bilo konca ne kraja.

Cela dva dni po skušnji sem se veselil svoje slave, še celó brat je imel zavoljo mene praznike. Tretji dan pa so že oče zopet posadili me na čevljarski stol in moral sem urbase šivati, peté štépati, strgane čevlje krpati in če tega ni bilo, vsaj copate plesti kakor brat; šivanje podplatov so pridržali oče še sebi, ker nisem bil tako močan, da bi bil mogel dreto zadosti trdo zategniti. Z dóma nisem smel, le če je bila pri naši podružnici maša, so me pustili, da sem šel zvonit in streč, pa sem moral kmalu domú priti. Razen tega sva smela z bratom iti zvečer „Marijo“ zvonit; jaz sem gonil vélikega, brat malega, in mežnar nama je to dovolil zato, ker sem bil jaz prvi „prémohar“ — je rekel.

Tako je bilo vse pri kraji, šolo sem bil izdelal, znal dobro brati, pisati še celó nemške črke, računati, razen tega pa povest „Jakob und Anna“ in s tem je bila moja „visoka šola“ dokončana, ker več se v naši šoli nisem mogel učiti. Oče so postali tudi čedalje bolj kratkih

besedi in če bi mati ne bili prišli s kako svojo vmes, bilo je naše življenje podobno onemu po posilnih delavnicah; če nisem sedel na trojengatem stolu, sem pa sedel za kolovratom — posebno, kedar so mati kuhali. Knjigo in pero sem smel v roke vzeti le ob nedeljah in praznikih, tačas sem iz svojih „prémohnih bukvic“ kaj bral vsi družini, pa še drugim, ki so prišli poslušat. Tako bi bilo menda ostalo, jaz bi bil rastlel pri rokodelstvu in dobro, če bi tega, česar sem se v šoli navadil, ne bil pozabil, — kar se je moja zadeva na enkrat vse drugače zasukala.

Nekega dne sedimo vsi pri svojem delu, kar se odpro vrata in v hišo stopi — kdo, kaj mislite? Nihče drugi ko gospod kaplan s „hvaljen bodi!“ Taka čast se naši borni hiši ni še nikdar prigodila, tudi je nismo pričakovali pri zdravem telesu. Oče skočijo brž pokonci, se odkrijejo in spuste zvihane rokave dol, mati otresejo pezdirje s prepasnika in vsi skup gremó roko poljubit prijaznemu gospodu; na to mati obrišejo brž dolgo klop, a gospod reče prijazno, potrkavši mene na glavo:

„Je že dobro, že! No kako je, Jakop? Ali še kaj veš iz šole? Še nisi vsega pozabil?“

„O, ni še, ne“ — odgovoré namestu mene oče — „vsako nedeljo bere in piše, tisto nemško storijo pa tako vsak dan vso z glave pravi, da jo bom kmalu že jaz znal.“

„Prav, prav“ — reče gospod kaplan, séde na klop in nasloni roké na palico — „kaj pa mislite zdaj začeti z njim?“

„I nič; izučil se bo rokodelstva, potem ga bom pa v Ljubljano spravil h kakemu mojstru, če Bog dá.“

„Hm, hm! Fant ima dobro glavo, za rokodelstvo je pa premajhen in preslab. Kaj, ko bi ga dali naprej v šolo?“

Te besede gospoda kaplana mi zadoné na uho prijetnejše od vseh štirih zvonov, kedar so pritrkavali ná-nje, zato napnem ušesa, da bi slišal očetov odgovor.

„Dobro bi že bilo, ali kdo ga bo pa zakladal?“ — opomnijo oče.

„Ej, nekaj mu bote že mógli dati vi, nekaj se bo pa od drugih dobilo“ — reče gospod kaplan.

„Bo treba obleke, hrane, stanovanja, bukev pa še marsikaj družega“ — ugovarjajo oče.

„Nekaj tega je že gotovega“ — pravi gospod kaplan — „jaz sem govoril z očetom guardijanom

kloštra in ta mi je obljubil hrano za fanta in če bo priden, bo dobil čez nekoliko časa tudi stanovanje v kloštru. Zarad obleke naj pride jutri fant k meni, jaz imam nekaj obnošene in krojač mu bo mero vzela, da jo prenaredi zá-nj. Vi mu napravite samo perilo in rjuhe za posteljo, za šolske bukve se bo že kaj nabralo, gospod fajmošter so obljubili tudi nekoliko pomagati. Kaj pravite na to?"

„I no, saj to je že vse, kar bo fantu treba“ — odgovore oče — „vse drugo bo veljalo le par grošev.“

„Kaj pa ti, Jakob?“ — se obrne do mene gospod kaplan — „ali bi šel rad v šolo?“

„Se ve, da bi šel rad“ — je odgovor moj, ker so se mi med pogovorom sline cedile nekaj zato, ker sem silno nerad sedel na trojenožcu in dreto vlekel, nekaj pa, ker sem rez že začel hrepeneti po učenji, do kterega so se mi vrata tako nenadoma odprla.

„Premislite si toraj to reč vsi, pa naj mi jutri fant pride povedat. Potem pa glejte, da ga nekoliko opravite, čez štirinajst dni mora že biti v mestu, ker se šole začno.“

Izgovorivši to odide gospod kaplan, pri nas pa se prične glavno posvetovanje zaradi moje oprave, ki je trajalo še ponoči. Drugi dan mi reko oče, naj le grem k gospodu kaplanu in povem, da bom šel v šolo. Grem, gospod kaplan mi dá pomeriti hlače in suknjo, krojač vzame precéj dolgo zelenkasto suknjo gospodovo in gre ž njo. Potem me pelje gospod najprej k gospodu fajmoštru, ki je jako prijazen z mano in vesel, da grem v šolo, za tem pa k učitelju, kateri mi naredi šolsko spričevalo — nemško — se ve da. Takrat nisem družega razumel v njem, ko celo rajdo „sehr gut“; učitelj mi potrka na rame in reče:

„Le pridno se uči, da boš naši šoli čast delal.“

Jaz obljubim to in grem domú s spričevalom, kterega moram očetu prebrati. Razumeli so ga toliko ko jaz, vendar so jim bili „sehr gut“ strašno všeč; ko so ga tudi mati ogledali, je šel za tablico v kotu, kjer je čakal do tje, da sva šla z očetom oba v Kamnik stanovanja iskat. Gospod kaplan nama je dal pismo do patra guardijana in s tem oborožena stopiva gologlava „na porto“, kjer naju ustavi „frater“ z vprašanjem:

„Nov študent, kaj ne? Bi rad dobil hrane za nas? Nič, nič, jih imamo že preveč. Le idita!“

Jaz se obrnem žalosten, da bi šel, ali oče niso tak strabopetec, to pokažejo brž s sledečim odgovorom:

„Ni res, ne! Le pokažite nama sobo patra guardijana, je že pismo do njih tu.“

„Od koga? Dajte ga sem!“ — veli frater nekoliko razžaljen.

„Ej ne, vi nimate kapuce, niste pater“ — se branijo oče.

„Jaz vas pa not ne pustim“ — je precéj osoren odgovor.

„No, kaj pa je, kaj?“ — zadoni za nami glas; mi-dva se obrneva in zagledava pred sabo patra majhne, nekoliko okrogle postave in dobrovoljnega obraza. Frater se brž prikloni in reče nekaj po nemški, meni se je zdelo, da je rekel, da sva prišla za hrane prosit, pa nama je rekel, da jih je že dosti. Moj oče pomole kaplanovo pismo in učiteljevo spričevalo, pater vzame oboje in odpre najprvo pismo. Komaj je pogledal vanj, se obrne k meni, me pogleda in reče vljudno:

„A, to je tisti fant? No, je že dobro.“ In pogledavši spričevalo mi položi roko na glavo in reče: „Dobro si se učil, prav dobro, če se boš tudi pri nas tako, boš prvi v šoli.“

Frater je bil med tem tiho odšel; naju pelje pa pater v „pekarijo“ pred kuhinjo, kjer dobiva kruha in vina. „Le počakajta tu nekoliko, da spišem pismo, ktero bota nesla gospodu“ — reče še in odide, midva pa si skoro ne upava ne jesti ne piti, še manj pa glasno govoriti, toraj le šepetava in ogledujeva veliko peč; oče brž računijo, koliko kruha se dá v nji naenkrat speči, jaz pa študiram širjavo polic.

V tem samotnem premišljevanji naju moti pater, ki pride nazaj in, zapazivši najino plašnost, reče spodbudljivo:

„No, mar nista žejna? Le pijta, le, in ti fant, jój, da boš vedel, kakšen je klosterski kruh.“

Potem sede k nama in nataka, meni pa odreže velik kos kruha, kterega se jaz, tako spodbujen, res lotim. Bil je zelo vljuden, še celó jaz sem dobil korajžo odgovarjati mu, samo ko me nekaj praša nemški, ga debelo gledam, a ne od-

govorim nič, čeravno me oče opominjajo, naj se nikdar ne bojim.

„No, pri nas se bo že naučil“ — opomni pater — „saj brati in pisati že zna, kakor kaže šolsko spričevalo. Ko bo v mestu, bo postal tudi bolj korajžen. Zdaj idita, hlapec bo šel z vama in pokazal, kje bo fant stanoval. Gospodu pa dajta to-le pismo.“

Z zahvalo se posloviva; na porti čaka hlapec, ki naju pelje k „Micki“ v strojarjevi hiši, na kateri je bilo na zid namalano nekaj živinski koži podobnega. Hlapec pové, da sem jaz tisti, ki bo tukaj v šolo hodil, v kloštru imel hrano pri nji pa kvartir, kakor so že pater guardijan povedali. Micka, ženska srednjih let, me pogleda, potem „zglihata“ z očetom za rjuhe, srajce, gate itd. in ko sva vse to opravila, jo mahava zopet domú skoro tri ure hoda. Jaz sem bil brž zunaj mesta sezul nenavajene čevlje, pa sem vendar še zaostajal tako, da so me oče morali skoro vsak četrť ure čakati in naganjati k hitreji hoji. Govorila nisva veliko, kakor sploh ne, ker so oče imeli navado, da so zmíraj molče korakali; zdaj so se mi vso pot nekoliko zamišljeni zdeli.

Pri fari sva šla k gospodu kaplanu; jaz sem moral zopet čevlje obuti, in tam sva oddala patra guardijana pismo. Gospod ga prebere, potem naju praša, kako sva opravila; oče povedó vse natanko in slednjič reče gospod kaplan:

„Tako je vse v redu. Fant naj se zdaj domá še pridno uči, predno pa gresta v Kamnik, se oglasita še pri meni.“

Oče so se lepo zahvalili, kolikor so znali, potem sva šla domá, in oče so rekli ponosno materi:

„Mati so se namuzali, rekli pa nič.“

„Vidiš, stara, zdaj imaš študenta!“

Po vsi fari je šla kmalu govorica: „Jurjev gre v šolo“, in to je spodbudilo še tri kmete, da so šli svojim v Kamnik hrano in stanovanje pripravljat, a to iz svojega, ker so bili gruntarji; dva bogatejših starišev pa sta šla v Ljubljano, kajti kaj bo Kamnik v primeri z Ljubljano! S tem sta se tudi v nedeljo, ko smo se po maši dobili, očitno pobahala; Francin brat in Ocepkov sta bila že tako v Ljubljani, pa še nekaj drugih v višjih šolah, a ti so govorili le z gospodom kaplanom in med seboj, z nami še ne.

Na poti iz cerkve priteče za mano Franca s svojo v zlatu vezano molitveno knjižico, ki jo je bila za „prémoh“ dobila, in me ogovori:

„Ali boš šel res v Kamnik v šolo?“

„Misliš, da ne?“ — se postavim jaz ponosno.

„Jaz bom pa še tukaj hodila, so rekli oče, potlej me bodo pa dali k nunam, pa v Ljubljano.“

„No, tak le hodi! Zdaj boš ti prva, ko mene ne bo.“

„Malo dolg čas bo že, posebno od začetka“ — opomni na to nekoliko zategnjeno.

„Ej, meni bo tudi gotovo, ko bom prišel med gosposke.“

„Ali boš prišel kaj na vakance?“

„I, se ve da, že o Božiči.“

„Se bova pa pred cerkvijo kaj videla, jeli?“

„Kaj pa da, Franca!“

„Pa nikar nič ne zameri zavolj šole, saj veš!“

„Bog ne daj! Pa tudi ti pozabi, da sem te takrat na tablo zapisal!“

„Sem že davno pozabila. Daj mi roko!“

Jaz jej podam roko, potem se ločiva na razpotji, pa še gledava drug za drugim, da se za drevje skrijeva.

To je bila najina ločitev in naj sém koj pristavim; dá najino otročje znanstvo se ni nadaljevalo. Ob počitnicah sem jo pač videl še, tudi sva še govorila, pa le par besedi in še te so bile nekoliko mrzle — moje in njene. Pozabila sva drug družega; jaz sem študiral, ona pa doma rastla kakor vsako kmetiško dekle. Ko sem jo čez veliko let zopet videl, bila je že omožena in imela več otrok; nekdanji Franci ni bila več podobna, tudi nekdanjih dogodbeb se več spominjala ni. Tako se ljudje spremenene!

Od France sem se bil toraj poslovil, le teden dni še in treba bo iti z domá. Čeravno se mi domá ni nič prida godilo, se mi je vendar težko zdeló, ko je napočil dan odhoda. Mati so bili prej že priskrbeli nekoliko sraje, gat in rjuhe, oče pa čevlje in kapo; vse to in še hlebec kruha so natlačili v besago, mati so napravili kosilo: kašnato zelje in gobno kašo, potem pa sva z očetom odrinila in brat in mati sta naju še do boršta spremila. Tam sem vzel od obeh slovo in obljubila sta mi, da bota prišla me večkrat obiskat, enkrat oče, enkrat pa ona oba in tako zaporedoma.

Pri fari se oglasiva še k gospodu kaplanu, kjer dobiva res nove dolge hlače in suknjo zá-me. „Le pridno se uči“ — opominja gospod — „meni bodo že gospod pater pisali, pa bom tudi še sam prišel poprašat, kako je. Tukaj imaš pa še par krajcarjev za sadjé.“

Jaz obljubim, da se bom najpridneje učil, potem greva še k gospodu fajmoštru, ki me enáko opominja in obljubi podpöro za bukve in stanovanje, od njega k gospodu učitelju, kateri mi naroči, naj se najprvo pridno nemški učim, da bom mogel, ko pridem na počitnice, mu nemški odgovarjati na njegova vprašanja. Tudi to obljubim in tako greva proti Kamniku, kamor prideva popoldne. Po poti so mi oče dajali razne nauke in mi kazali, kako lepa bo moja prihodnost, če se bom pridno učil, lepo zadržal in učenika ubogal.

„Vidiš, kako lepó bo, če boš enkrat postal kaplan ali pa celó fajmošter“ — so mi razkladali — „bel kruh in meso pa še kaj boljega boš jedel, vse te bo častilo in naju boš lahko k sebi vzal, ko bova stara in ne bova mogla več delati.“

Na dalje so mi razlagali vzvišenost duhovskega stanú; jaz sem jih pazljivo poslušal in ko

sva prišla v Kamnik, sem bil ves zamišljen in omamljen. Najprvo sva šla k Micki, kjer je bilo že več „študentov“; tam sva pustila robo, potem pa se podala v samostan.

„Je že dobro, že“ — reče pater guardijan, ko se mu predstaviva — „jutri opoldne pa pridi h kosilu in zvečer na večerjo. Zjutraj pa pridi, da boš kazal, kako znaš k maši streči. Zdaj se pa oglasita še pri patru Generosu, da fanta za šolo zapiše.“

Pri patru Generosu sva kmalu opravila. Ker je bilo več ljudi, ki so pripeljali svoje zapisat, sva pustila tam moj rojstni list in šolsko spričalo, pa sva šla nazaj k Micki, ktera mi je odkazala moje prostore, posteljo in prostor pri mizi na sredi s posteljami obrobene sobe, v kateri ste bili dve postelji ločeni od drugih in zakriti z zagrinjali. Po kratkem pogovoru in ko so bili oče zložili mojo obleko v kot za posteljo, hlebec kruha pa in nekaj denarja dali gospodinji, vržejo izpraznjeno besago čez ramo, ter primejo za kljuko, da bi šli domú. Do tje sem se držal jaz še trdno in moško, ko pa oče odpró vrata, se spustim v jok in za njimi.

„Ej, ne bodi no tako otročji“ — me tolažijo oče — „saj si že velik. Saj bo kmalu zopet kdo prišel, če ne jaz, pa mati, da ti kaj prineseva.“

V tolaženji se jim pridruži še gospodinja, ki mi dá velik kos belega kruha in kostanja, da bi me zmotila. A vse nič ne pomaga, jaz tulim, da se mi drugi, ki so bili že prejšnji dan prišli, smejejo in usta raztezajo, kakor da bi me hoteli snesti. V tem pa so bili oče tiho odšli in ko jaz le za njimi silim, mi odpre gospodinja vrata in reče:

„No, če nočeš pri nas ostati, pa pojdi z očetom nazaj domú.“

Jaz hitro gologlav šinem skoz vrata in derem po stopnicah dol in na ulice; ali tu ni nikjer več očeta, odšli so bili in pustili mene med tujimi ljudmi — samega! Oh, oh, oh, kaj bo!

Gospodinja Micka pride in me spravi nazaj v sobo, kjer sedem v kot in se prav do dobrega razjokam. Drugim, ki so se hoteli posmehovati mi, je to gospodinja strogo prepovedala, in to je meni dobro delo. Sedel sem tiho v kotu, kruha in kostanja se nisem dotaknil, pač pa sem mirno zaspal. Gospodinja me je menda potem spravila

v posteljo; to slutim iz tega, ker sem se zjutraj zbudil v nji. Zmanem si oči in brž zapazim, da to, kar se je včeraj zgodilo z mano, niso bile sanje; zopet me obide grenka tužnost. Kar se spomnim naročila patra guardijana, da naj pridem pokazat, kako znam pri maši streči. Naglo sem v svoji kmetiški obleki, kratkih hlačah in dolgih čevljih, in ko odprem vrata, da bi šel, se prikaže gospodinja in praša:

„Kam pa, kam? Saj očeta ni več tu, so že doma.“

„V kloster grem ministrirat, so mi včeraj pater guardijan rekli.“

„Pa se moraš vendar prej umiti“ — opomni gospodinja — „saj je v sobi skleda z vodo. Umiti se boš moral vsaki dan, da veš.“

Jaz grem nazaj in se umijem v skledi, o kateri prej nisem vedel, da je za umivanje. Domá se nisem vsak dan umival in kedar sem se, vzel sem korec in vlil si vodo v roke; sklede za to ni bilo treba.

Ko se tako „po gospóski“ umijem, grem skozi vrata, a zopet me vstavi gospodinja z ugovorom:

„Saj ne veš kam iti. Bom šla jaz s tabo! počakaj malo!“

Na to gre v sobo in ogrne dolgo ruto ter me žene k Frančiškonom v zakristijo. Tam pove mežnarju, kako in kaj je z mano, in ta me začne izpraševati; moral sem moliti vse, kar pri maši ministrant odgovarja, potem me je skusil še z zvončkom in precěj zadovoljen z mano rekel:

„Boš pa kar patru guardijanu strigel, ki imajo danes mašo o pol osmih. Le počakaj tu!“

Micka, ki je vse to poslušala, gre, kmalu za njo pride pater guardijan, me pogleda in reče:

„No, si že tu? Ali znaš dobro ministrirati?“

„Bo že šlo“ — odgovori namestu mene mežnar — „nekoliko okoren je še in zvončkati tudi ne zna prav dobro.“

„Ali nimaš dolgih hlač?“ — vpraša pater, ko me pogleda od nog do glave.

„Imam jih že, pa le za praznik, so rekli oče“ — je moj nekoliko plašen odgovor.

„Saj sem mu tudi jaz rekel že zavoljo teh kmetiških hlač“ — pravi mežnar, čeravno ni bilo res, in veli meni: „Brž jih pojdi obleč, drugače ne boš ministriral. Tukaj smo v mestu!“

„Le tu bodi, le“ — reče pater guardijan meni, mežnarju pa dá pod nos: „Za ministriranje ni treba dolgih hlač. Ti jih imaš, pa vendar slabo ministriraš.“

V tem se pridrvi še nekaj fantov v zakristijo, ki me radovedni ogledujejo. Eden stopi celó k meni in mi hoče iztrgati mašne bukve, ktere sem jaz že v rokah držal. Jaz, zakristij že bolj vajejen ko mesta, se branim in začne se ruvanje med nama; katero bi bilo zá-me slabo končalo se, ker sta onemu priskočila še dva, kar se obrne pater že na pol napravljen nazaj in veli:

„Mir, pobje! Ta bo danes meni k maši stregel!“

Vsi se umaknejo in me grdo gledajo, jaz pa stojim ponosno in čakam, da gré mežnar prižigat, potem pa stopim pred patrom k áltarju. Mežnar in oni trije so kakor ostri sodniki gledali izza mreže, kako mi bo šlo, a šlo je vse dobro, in ko sva s patrom prišla v zakristijo nazaj, me je pohvalil in rekel, naj odslej pridem vsako jutro v zakristijo čakati, če me bo treba, opoldne pa pred kuhinjo, kjer bom kosil z drugimi tremi skup.

„A to je novi klošterski muc“ — šo se posmehavali oni trije za mano, ko sem šel po „porti“ iz samostana domu.

„Klošterski muc“.

Zdaj sem bil toraj „klošterski muc“. Pomenljivost te „šarže“ sem kmalu zvedel in to znotraj in zunaj. Ob enajstih sem imel namreč priti predstaviti se raznim dostojanstvenikom, kakor kuharju, kuhinjskemu „elevu“ ali strežniku, vsem hlapcem, med katerimi je tudi mežnar, slednjič pa še trem višim „mucom“, ki so bili tam že vdomačeni in kakor sem brž zapazil, silno poredni. Frater kuhar ni ravno nič rekel, njegov „eleve“, ki je bil zeló potegnjenega telesa, pa ne v kuti, in imel posodo umivati, in kakor sem brž spoznal, tudi „muce“ lasati, me je postavil koj, da sem gledal, kako so oni „muci“ posodo v žaganji ribali, potem pa z omelom brisali, da bi se tega do jutri naučil. To je bilo zá-me silno dolgočasno, potem pa so prišli hlapci in vsak si je ogledal novince „muca“ ter mu brž dal čutiti svojo večo veljavnost. „Je že zopet eden, ki bo zastonj tu žrl“ — reče eden izmed

njih — „mi mu bo mo pa skup nosili in delali.“
 — „O, jutri bo že tudi on delal, premalo ga bo,“
 — se oglasi najviši „muc“, ki je bil s hlapci,
 kuharjem in njegovim pomočnikom že bolje znan.

Taki pogovori so bili slaba priprava za kosilo in ko opoldne nese „viši muc“ skledo ven pred kuhinjo v lopo in tudi meni veli zanjim iti, bi bil šel gotovo rajše domu, čeravno sem bil že hudo lačen. Bili smo štirje, jaz sem dobil zadnji prostor. Oni trije so začeli jesti, mene so pa tako nekako posmehljivo postrani gledali.

„Glej ga no kmeta“ — reče čez nekoliko časa prvi — „še jesti noče! Se vé, na kmetih je vse bolje!“

„Saj bi rad jedel“ — se kremžim jaz.

„Zakaj pa ne ješ?“ — se krohotajo vsi trije.

„Nimam žlice“ — črhnem jaz.

„A žlice nimaš! Kakšno bi pa rad imel, zlato, sreberno? Kar reci, pa ti bo padla z neba.“

Splošen smeh, meni je pa bilo tako, kakor v megli, kedar se za dež napravlja. Slednjič se me usmili najmlajši „muc“ in reče:

„Tukaj mora vsak žlico seboj prinesti. Pojdi v kuhinjo in prosi kuharja, da naj ti za danes eno posodi. Jutri pa si jo le priskrbi.“

Čeravno bojazljiv, grem vendar v kuhinjo, kjer mi frater res posodi žlico. S to pridem nazaj, ali skleda je bila prazna, drugi pa so se mi posmehovali; hudobneži so bili nalašč vse sami pojedli. Tako sem imel žlico, a jesti nič, toraj vržem še to v skledo nazaj in grem domú lačen in še vse bolj pobit, kakor kedar so oče vihteli „kneftro“ nad mano. Domá so bili ravno odkosili in brž me prašajo, kako sem jaz kosil. To se mi je zdelo kakor zarota vseh proti meni, teh in onih samostanskih, zato sem sedel v kot in vzela v roke svoj nemški katekizem, kterega sem bil za premij dobil. V tem kotu sedim in se željno spominjam doma, kaj delajo oče, mati in brat. Kako bi bil rad zopet med njimi! Lakota mi ni tako hudo dëla, kakor ta neobčutljivost tujih ljudi.

V tem pride gospodinja in veli, da gremo vsi na sprehod. Šli smo na Žalje, potem na Kalvarijo. Drugi so skakali, a jaz — jaz sem komaj lezel, ker sem bil tako strašno lačen. Čez

par ur pridemo nazaj domú; Micka dá vsakemu nekaj iz shrambe, kjer je bilo naše jedilno blago spravljeno, tudi meni kos kruha in par jabelk, pa kaj je bilo to za mojo lakoto! Oh kje so mati, mati! Gospodinja Micka je videla, kako sem naglo pobasal kruh in sadjé, pa ne, da bi bila mi zopet kaj prinesla ali vsaj prašala, če sem še lačen, kakor domá mati.

Tako sem prebil do večera; seznaniti se s svojimi tovarši nisem imel nič pravega veselja; še le ko njim prinese Micka večerjo na mizo, se spomnim, da bo treba tudi meni iti v samostan večerjat. Tega se spomni tudi Micka in me na to opozori, a jaz se ne ganem.

„Le pojdi, le“ — opominja Micka — „čeprav nisi lačen. To je zarad reda, ker reda se boš moral navaditi.“

Jaz se še zmiraj obotavljam in nimam pravega veselja iti. „Zakaj pa ne greš?“ — praša vdrugeč Micka.

„Nimam žlice“ — se izpovem jaz.

„Kako si pa opoldne jedel?“ — me vpraša na to.

„Nič!“ — je moj zabuhli odgovor.

„Glej ga no kmeta! Tak si bil brez kosila? Zakaj nisi tega povedal? Na, tu imaš žlico, pa pojdi!“

Z žlico obrožen se podám v samostan, kjer najdem zopet tiste tri gade. Zdaj se mi pa niso več posmehovali, ker sem žlico že imel, ampak porinili skledo s turščnim močnikom pred-me, naj se le najém. Jedla sva le dva, najmanjši in jaz, večja „muca“ pa sta izlekla iz svojih žepov vsak kos mesenega nekaj in belega kruha ter naju zaničljivo gledala, ko sva tisti močnik klepala.

Tak pričetek bivanja v Kamniku zá-me ni bil nič kaj vesel; ponoči se mi je o domu sanjalo, a kaj, ko se zbudim na tuji postelji! Zopet grem k maši streč, potem dobim za zajutrak kos rženega kruha, ob osmih pa hajd v šolo! Pater Generos nas vse, kar se nas je zapisalo na novo, spravi v največo sobo, v „obere“, kakor se je takrat reklo. Tam so nas izbrali in razločili in jaz sem prišel v drugi (sedanji tretji) razred.

Če je moje sprejetje po kolegih v samostanu bilo že vse prej ko prijazno, kaj bi rekel še le o sprejetji po součencih v šoli! To je bil krohot, zasmehovanje mojih kratkih hlač in dolgih čevljev,

mojega „kastórja“ in na čelo počesanih las. Posebno so se v tem odlikovali meščanski sinovi, kateri so že prejšnje leto v tem razredu bili, pa jih niso naprej pustili; ti so se zaganjali kakor sršeni v mene z nemškimi besedami in eden šibek potegón me celó v nos becné. Toda tukaj izkipi moja jeza, potrpežljivost je pri kraji in jaz ga brcnem parkrat z nogo, da kar k zidu odleti. To naredi velik vriš, moje junaštvo najde koj nekaj pripoznanja in veliko se jih smeje onemu potegónu, ki je tako hudo naletel, drugi pa kričé:

„Tega kmeta nikar ne dražite, ima podkovane čevlje.“

Jaz se na to postavim v brambo, če bi se kdo zakadil še vá-me, pripravljen ga obrcati, naj bo petem že kar hoče. Al vsega je bilo konec, ko se odpro vrata in se prikaže že znana mi podoba patra guardijana, našega bodočega učitelja. Vsi se vstopijo po klopéh, le jaz ostanem na strani; pater naredi križ — nemški, potem molimo vsi enoglasno „Vater unser“, ktereга sem jaz že tudi iz domače šole znal. Po molitvi vsi drugi sedejo po klopéh, le jaz s svojim „ka-

stórjem“ ostanem ob zidu kakor kol. Pater me zagleda in pravi:

„Aha, ti si tudi še tukaj. Le čakaj, kam te bomo djali? Bolj majhen si, boš ravno za prvo klop. Le sèm sedi!“

In posadi me na prvo mesto, potem vredi še tudi druge, „repetenti“ pa pridejo bolj v zadnje klopi, da ne bi drugih motili. Pozabiti pa tudi ne smem omeniti, da je pater Gotthard to izvrševal s „štabrlom“ v roki, kterega pa vendar ta dan še ni nobeden okusil.

Ko je vse v redu in imamo vsi roke na klopéh, gre pater za kateder, séde in nam začne razlagati naše dolžnosti, nekoliko po nemški, nekoliko „kranjski“ (slovenskega ni bilo še). Mene je posebno hudo zadela zapoved, da moramo v šoli in na poti iz nje ali do nje med sabo govoriti le nemški, kdor bi govoril kranjski, ga ima vsak dolžnost naznaniti, da bo potem dobil zasluženo plačilo s „štabrlom“; kdor bi se pa vkljub „štabrlu“ ne poboljšal, bo nesel domú na hrbtu oslovski jezik iz papirja.

Bože mili! Da bi jaz ne smel več kranjski govoriti! I, kaj li bom? Ali bom zmiraj dekla-

miral „Jakob und Anna“ ali pa molil očenaš, ker družega nemškega pod milim Bogom nisem nič znal! Popolnoma mi vpade srce, ko mi pater dá šolske knjige, za ta razred potrebne, na račun našega gospoda kaplana. Odprem jih in bile so čisto nemške vse, vse! Jaz pa sem nemški tako težko bral, da bi bil rajše po enem samem še tako ozkem in okroglem brunu čez široko vodo šel. Joj, joj, kaj bo!

Opoldne mi kosilo ni nič kaj dišalo, če bi me tudi pred njim v kuhinji ne bili „rihtali“ zavoljo moje nevkretnosti in posmehovali se „študentu v kmetiških hlačah“. Micka me je domá tolažila, češ, da se skonca vsakemu tako godi; sčasoma, ko se privadim, bo že bolje; da nam bo z nemščino v šoli lajše šlo, bo tudi ona domá z nami le nemški govorila.

Popoldne je prišel pater Ferdinand, naš katehet. Ta meni ni bil tako všeč, kakor pater Gotthard, je bil temnejši in resnejega obraza; tudi on nas je razvrstil po klopéh, a po svoje; jaz sem prišel v tretjo klopo, v prve klopi pa vsi „repetenti“; tako — je rekel — bomo sedeli o njegovi uri. Ko je bilo to vredjeno, se prične

nauk; jaz moram prestati skušnjo v veronauku in sicer iz milosti še v domačem jeziku.

„No, kranjski že znaš nekaj“ — opomni pater nazadnje — „naprej se boš učil pa tudi nemški krščanski nauk.“

„Za Boga! Ali imajo Nemci ves drugačen krščanski nauk!“ — se čudim, ne rečem pa nič, ker sem preplašen.

In res smo dobili že prvi dan prvo stran katekizma nemški naučiti se. Joj, kako sem se jaz tistih vrst učil! Začel sem brž po šoli in zvečer sem znal kake štiri vrste, a besede nisem razumil nobene. Enako meni so se učili drugi, kar jih je bilo z mano, a njim je šlo vse lažje, ker so bolje nemški znali. Slednjič pretrga moje žlobodranje Micka in zarenči:

„Zdaj bomo molili roženkranc. Vsak teden ga bo eden naprej molil. Ti boš danes začel. Jutri pa zgodaj vstani in pojdi v cerkev, tam se priporoči svojemu patronu v velikem altari, da ti pomaga učiti se. Zdaj pa le moli!“

In molil sem „naprej“ roženkranc, kakor že večkrat doma, tudi, a ta pot mi ni šlo gladko, ker so se mi vedno zapletale nemške besede

katekizma vmes, tako, da je morala zadnji konec prevzeti Micka sama. Zato me je pa po molitvi dobro ozmerjala, kar mi je jako hudo delo. Noč je bila nemirna, ker sem se vedno strašil.

Drugi dan smo dobili tudi od patra Gottharda že učit se iz šolskih knjig — zopet le nemški. Tako sem imel že toliko na glavi, da me je bilo kar strah. Kdaj bom vse prebral, kdaj pa še le naučil se vsega! Po velikem trudu ter sto- in stokratnem ponavljanji sem bil vendar ubil si besede po vrsti v glavo in ko bije ura, grem s težkim srcem v šolo. Res sem bil prvi prašan in začel drdrati kakor ura, kadar se sproži. A katehet me ustavi v sredi ter praša, naj mu to počasi povem. Zdaj sem bil ves zmeden, vse črno in višnjevo je bilo pred očmi, ne ene besede nisem mogel več dati iz sebe.

„Ti premalo nemški znaš“ — slišim še iz ust patra — „za danes naj bo, ker vidim, da si se učil, drugič boš moral že bolje znati.“

Zraven mene je sedel Jože Ogrinec, Medvedov s Podgorja, poznejši pisatelj in profesor, ki je prezgodaj umrl daleč od domovine. Ker je bil blizo enako meni oblečen, le da je imel hlače

dolge, sva se že prve dni seznanila; prijatla pa sva postala še le, ko se je pokazalo, da nama z nemščino enako slabo gre. O ti vražja nemščina! Kar nikakor ni šla v glavo, le toliko nama je koristila, da sva — molčala.

Da se je spolnovala patrova zapoved zavoljo nemškega govorjenja, je bil nastavljen za vsako klop policaja, „musteršilar“ imenovanega; ta je imel pod sabo vso klop, „inštrument“ njegov je bil listek, na katerem je imel zapisane svoje poldožne, da jim je pike delal, če so govorili slovenski. Ti zopet so bili pod nadzorstvom najvišjega policaja, „obermusteršilarja“. Plačilni dnevi so bile sobote, takrat so se oddajali listki in „štabri“ je vse račune poravnal, le manjši grehi so se popravljali s klečanjem, potezanjem ušes ali „pelitencami“. Iz tega je videti, da je bila notranja uprava naše države izvrstna, vsak je imel svojega nadzornika, malokteri je mogel odtegniti se kazni; jaz sem dobil le „pelitenc“, moral sem nemški stavek: „In der Schule muss jeder deutsch reden“ — dvajsetkrat, Jože pa še celó tridesetkrat prepisati in to ravno za četrtek popoldne, ko smo imeli prosto in so drugi moji

šobivalci šli z Micko v Nevlje ali v Mekine po travi skakat, ona pa je zraven „štrikala“.

„Aha, prav ti je“ — je rekla Micka — „le piši domá, le, saj sem ti rekla, da ne smeš kranjski govoriti.“

Vsi gredo, Micka pa mene zaklene v sobo. Vsega britkega čutja poln sedem za mizo, da bi spisal tisti „pelitenc“, pa ne gre in ne gre nikakor. Obide me taka tužnost, da bi bil najrajše pri tej priči umrl; potlej bodo že videli tisti, ki me tako trpinčijo. To že ni nič, tako ne bom študiral, raj grem domú čevlje šivat ali krave past. Da, raj grem.“

Brž vržem vse skup v svoj kot, denem kastórja na glavo in primem za kljuko. Ali kaj, vrata so zaklenjena! Stresam jih in stresam, potiskam zapah nazaj — vse zastonj. Skoz vrata ne gre, toraj k oknu! Ali to je previsoko in na ulicah vse polno ljudi. Oziram se po sobi — ha! Tam-le za Mickino posteljo, v tistem z zagrinjali našim očem prikritem skrivnostnem svetišči je oknice, — ozko pač, pa vendar premerim, da bom ravno splazil se skoz. To oknice bilo je na leseni hodnik. Brž sem zunaj, s hodnika po

stopnicah na ulicah in tu se spustim v tek, — klobuk na glavo potlačivši, da bi me nihče ne spoznal. Tako derem skoz vse mesto, še le unkraj med kozolci se ustavim, da naberem zopet sape. Toda kaj, ko bi kdo pritekel za mano! Le brž zopet v tek!

In drvim zopet naprej, kakor hudournik, da sem kmalu na cesti vštric podgorske cerkve.

„Oha, oha, počakaj no! Kam pa tako dereš? Saj te nihče ne podi!“

Tako zaupije otročji glas od strani; jaz se ozrem in zagledam Jožeta. Prvi hip se ga vstrašim, potlej pa vendar postojim in ga prašam:

„Kaj pa delaš tu? Ali ne pišeš pelitenca?“

„Ali ga ti ne?“

„Jaz ga ne bom!“

„Boš ga, boš, premalo te bo. Če ga jutri ne boš imel, boš pa dobil s štabrlom.“

„Ha ha, ne bom ne, saj me ne bo več v šolo. Le jutri povej, da sem šel domú, naj me kar izbrišejo!“

Po teh besedah se zopet spustim v dir, da mi prav naglo mine pot pod nogami. Tako sem večidel tekel, le malo hodil, da sem zopet sape

dobil, in še le ko zagledam domačo vas, jamem počasneje hoditi, da bi premislil, kaj bom rekel očetu, ko pridem domú. Ej, naj bo, kar hoče, če mora človek tepen biti, ni veliko razločka med „kneftro“ in „štablom“, posebno če zadnjega vihti patra guardijana roka, to sem sam videl. Toraj le v hišo, bodi si kar koli!

V veži dobim mater, ki so ravno repo rezali. „Vidiš ga no, kaj si ti?“ — se začudijo, da jim kar repa in nož z roke padeta. Izbna vrata se brž odpro in prikaže se strašna oseba očeta z usnjatim predpasnikom in „kneftro“ v roki.

„Po kaj si pa prišel? Ali nimaš šole?“ — zagromé.

„Danes je četrtek, imamo prosto“ — jecljam jaz bojazljivo.

„Kdaj boš šel pa nazaj?“ — prašajo mati.

„Jaz ne grem več, bom raj doma“ — brbljam in se obrnem v stran.

„A, tako je? V šolo ne maraš hoditi, si prelén“ — grome zopet oče — „zakaj ne?“

„Ne znam nemški“ — se kremžim jaz.

„Saj ravno zato moraš hoditi, da se naučiš. Alo, le brž nazaj!“

„Kam? v Kamnik? Jaz ne grem!“ rečem jaz in sedem na stol pred pečjó.

„No, bom videl, ali boš šel ali ne!“

Oče se zasucejo, gredó nazaj v izbo, mati pa za njimi in slišati je nekako godrnanje, na katero pa oče strogo odgovarjajo. Kmalu so zopet v veži za pot napravljeni, me primejo za roko in „alo, marš, ti bom še pokazal domú hoditi!“

In šla sva po isti poti nazaj, pa kako naglo! Zdaj sem moral biti zmíraj pred očetom, ne za njimi. To je bil pač križev pot, tri ure sèm, tri nazaj! Mislil sem, da mi bode noga odpadla, a oče so bili neusmiljeni, če sem opešaval, so me pognali z dregljeji, še le blizo Kamnika so me prijeli za roko in vlekli za sabo. Dobro, da sem bil čevlje v Kamniku pustil, drugače bi bil imel vse polno žuljev na nogah. Govorila nisva vso pot nič družega, ko toliko, da so oče izvedeli vzrok mojega bega.

Micka je bila v hudem strahu, ko me, domu pridši z drugimi, nikjer ni našla, čeravno so bila vrata še zaklenjena. Zato me, ko stopiva v hišo, vse z začudenjem pogleda, Micka, pa praša:

„Za božjo voljo, kje je bil fant?“

„Pri meni“ — odgovoré oče in jaz pričakujem, da bodo še vse drugo povedali, pa tega niso storili.

„A tako! To je druga. Kako je pa iz hiše prišel?“

„Skoz okno, tam-le“ — rečem zdaj jaz že pogumneje.

„Ko bi bila vedela, da bote vi prišli, oče, bi ga ne bila zaklenila“ — se izgovarja Micka — „pa je imel pelitenc pisati. No, ga bo pa zdaj pri luči.“

„Le piši ga, nerodnež, da ga spišeš“ — so očetove besede, potem pa gredo; jaz si ne upam stopiti za njimi, da bi se bil poslovil. —

Pisal sem tisti „pelitenc“ ne vem, doklej. Spisan je bil, jaz pa sem zaspal na njem; lučica je brlela, dokler je imela olja; menda jo je velikanski ožrinek zadušil.

Drugi dan sem bil zopet v šoli in oddal svoj „pelitenc“, Jože pa se je strašno čudil temu. Nasledkov ni bilo drugih ko ta, da so me ves teden noge bolele.

Slovenski ali „kranjski“ v šoli in tudi zunaj med sabo govoriti nam toraj ni bilo dovoljeno.

Skonca smo mislili, da je to le volja patrova, in zato nismo se ga mogli privaditi, čeravno je bil drugače dober gospod. Vzlasti meni je bil všeč, ker je v samostanu enkrat vpričo vseh onih treh sojedcev rekel, da naj le povém, če mi kdo kaj žalega stori. Ko je pa videl par sobot zaporedoma toliko nas po „musteršilarjah“ zapisanih na listih zavoljo slovenskega govorjenja, da bi bilo moralo vsaj pol šole dobiti „štábrl“, druga polovica pa klečati in „pelitence“ pisati, je vse skup pretrgal, stopil na sredo odra, vzdignil „štábrl“ in slovesno rekel po slovenski:

„Vidite, dečki, ta ukaz zavoljo nemškega govorjenja ni moj, ampak višje oblasti. Kdor mu toraj kljubuje, ne kljubuje meni, ampak nji. Bodite toraj pametni in ne nagajajte mi. Ta „štábrl“ ni moj in če vas tepe, ne tepem vas jaz, ampak oni, ki so mi ga v roko dali. Po tem se ravnajte! Danes ne bo tepen nobeden, ali le glejte, da bo drugo soboto bolje.“

Nekteri smo to razumeli, drugi pa zopet ne. Med prvimi sva bila jaz in Jože, in ko sva šla iz šole, sva ykrenila okoli Malega grada in ugibala, kako bi bilo mogoče, da bi ne žalila

patra, da bi naju „mustersilar“ ne zapisal in da bi potem ne bila kaznovana. Govoriti mora vsak, zakaj ima jezik? Sedeva toraj tam zadej za Bistrico v travo in ugibava, kako bi se vsaj midva rešila kazni, če bi govorila med seboj, ker nemški sva oba enako slabo znala. In uganila sva jo, iznašla sva tisti jezik, kteremu smo pozneje rekli „tajč pohrusten“. Slovnice svoje ta jezik dozdej še nima, tudi mi ni znano, če ga še kje govore učenci. Zato bodi tu navedenih le nekoliko stavkov, po kterih si lahko vsak sam sestavi slovnico tega nemško-kulturno znamenitega jezika. Najbolje gre to v pogovoru n. p.:

„In die — du našribal die aufgobe?“ — „Der in die nicht! Tu mi tvojo posoden, da jaz prepisen.“ — „In die bos pater reken, če dein in mein gleich sein?“ — „Ich anders poprepisen!“ — „Du niks kennen aus die buch.“ — „Aber že poviden, besser pokennen.“ — „Ich dich zapisen na cegelcen, tu kranjski pošprechen!“ — „Niks, niks, ich niks kranjski, ich tajč pošprechen, ich dich pater ferklogen, če ti me zapisen.“

Je-li, kako je to lepo! V dveh dneh smo vsi znali ta jezik in drugo soboto je pater dobil

od „musteršilarjev“ samo prazne liste, čemur se je strašno čudil. Poklical je celó „obermusteršilarja“ ter ga poprašal, če res nobeden ni več „kranjski“ govoril.

„Nobeden“ — je odgovoril vprašani najviši policaj in to popolnomú po svoji vesti, ker to, kar smo mi govorili, ni bilo „kranjsko“, to bo vsak spoznal.

Težko je bilo to leto, ne maram popisovati vseh težav, ktere sem imel z nemščino. Ko sem prišel o Božiči domú na počitnice, so me pri fari obsuli vsi gospodje: župnik, kaplan in učitelj z nemškimi vprašanji, ktera sem pa komaj še razumel, kako li bi bil odgovarjal ná-nja! Vendar so bili vsi trije s tem, kar so spravili iz mene, tako zadovoljni, da so mi dovolili pri vseh mašah streči za prvega, za kar je bila huda zamera pri navadnem prvem ministrantu. Se vé, da sem bil prišel nazaj že v tisti „gosposki“ obleki, ki mi jo je domači krojač naredil iz kaplanove; bila je zelenkasta, to še vem. — Kar sem se domá pokazal v dolgih hlačah, so me vsi nekdanji sošolci, pa tudi še drugi fantje pisano gledali, le dekleta so še imela zá-me prijaznejše obraze. A jaz se

za to nisem brigal, vesel sem bil že, da so bili gospodje z mano zadovoljni, vzlasti gospod kaplan, ki je večkrat pismeno poprašal po mojem napredovanji in me parkrat tudi v Kamniku obiskal.

Učil sem se pa, učil na vse preteže, posebno nemški. Nekaj me je k temu gnala želja, gospodu kaplanu napraviti veselje zavoljo njegovih dobrot, še več pa častihlepnost, ker me je strašno bodlo, da jih je bilo toliko pred mano. Tako sem preskočil enega in drugega in ob koncu prvega polletja sem bil že prvi; potem sem postal tudi „obermustersilar“, Jože pa le „mustersilar“. Ko sem s to novico prišel o pustu domú, je bilo veliko veselje v hiši, pa tudi v farovžu, kaplaniji in „šomaštiji“ sem bil pohvaljen, v zadnji posebno zato, ker sem se že znal nekaj nemški odrezati. „Vidiš“ — je rekel učitelj — „nemščina je prva reč. Če bi se ti ne bil tukaj nekaj naučil je, bi ne bil v Kamniku prvi.“

Tudi Micka je bila ponosna na to, da ima na kvartirji prvega, zato mi je življenje jelo postajati prijetneje tudi pri nji. — Ta Micka je bila sploh čudna oseba. Pobožna skoro preveč, nas je vodila ob nedeljah in praznikih k vsem

mašam in pridigam, kolikor jih je bilo v Kamniku, in to tudi pozimi, ko sem se jaz v svoji borni obleki v mrzli cerkvi ves tresel in če bi ne bil tako kmetiško vtrjen, bi bil vse to težko prestal. Med nami je pa slovela tudi še zato, ker je nobeden še nikdar ni videl jesti; verjeli jej pač nismo, da bi nji ne bilo tega treba, kakor nam, a nasprotnega jej nihče ni mogel dokazati, čeravno smo jo vsi silno zalezovali. Še le proti koncu leta jo je eden izmed nas, ki je bil med šolsko uro domú prišel po pozabljeno nalogo, zasačil pri loncu kave, ktereга je pa brž v peč skrila; po tem je bilo tudi te njene slave konec, mi smo vedeli, da je kakor mi, pa le takrat, kedar je nihče ne vidi, kakor to dela jež.

Kakor Micka, sem se bil tudi samostana in njegovih prebivalcev počasi tako privadil, da mi je bilo vse domače in nisem posebno pogrešal očeta ali matere, če jih predolgo ni bilo k meni. Z „muci“ sem se bil kmalu sprijaznil, ker smo imeli vedno boj s hlapci, hrana mi je dobro teknila, in čem manj težave sem imel pozneje z nemščino, tem več časa je bilo za ministriranje in zvonjenje; tudi ročna dela v kuhinji so mi šla

urneje izpod rok in tako sem prišel včasih do kaj boljšega, celó do vina. V šoli mi ni šlo več tako težko, kar sem bil nemščino premagal; tem več pa so trpeli drugi zavoljo nje, mojega „nadpolicajstva“ je bil malokdo vesel; posebno meščanske Francete, Janeze in Jožete (ker eno teh imen je imel vsak „purgarski“ sin) sem imel na muhi, ker nisem mogel pozabiti, kako so me skonca zasmehovali; tisti dolgi potegón — koliko jih je držal zavoljo moje ovadbe!

Šolsko leto se je bližalo koncu, ko me nekega dne pokliče pater Gotthard v svojo sobo in me praša:

„Čaj, pokaži se! Stopi naravnost pokonci!“

Jaz storim to, potem me ogleda od vseh strani in velí zopet:

„Zdaj stopi počasno, spoštljivo proti meni, misli, da sem škof, cesar ali kaj takega!“

Jaz ubogam in se pomikam proti njemu. Ko sem dosti blizó, nov ukaz:

„Priklóni se!“

Jaz se priklonem, kolikor mi dá kmetiški hrbet, to pa patru ni kar nič všeč in zdaj se prične šola v hoji, priklanjanjji in spodobnem

umikanji, da se hrbet ne pokaže. Ti vrag ti, kdo bi mislil, da je to tako težko!

„Ni še dobro, boš moral še priti. V tem se vadi domá v priklanjanji, da ne boš kakor hribovec. Potljej pa še eno: ali veš, dobiti kje frak ali vsaj črno suktnjo, visok klobuk in rokavice, da ti bo vse to prav?“

Kje bom jaz to dobil! Brž dam odgovor, da tega ne vem dobiti nikjer, k večemu, če bi mi Štrefelnov Martin posodil; tudi ne vem, za kaj bi mi to bilo.

„No, morda bom jaz kaj dobil, le jutri pridi sèm“ — veli pater guardijan in me spusti.

Ko drugi dan zopet pridem, zagledam na postelji njegovi res vse troje gori omenjenih reči, zraven pa tudi še črne hlače. Pater mi pomaga obleci vse to in ko takó našemljen pred njim stojim, se nasmeje na ves glás:

„Kakor da bi mačka oblekel! Suknja predolga na vseh krajih, hlače boš pohodil, klobuk sedi na ušesih, roke pa so v rokavicah kakor kremplji. Za gospoda ti že nisi vstvarjen. Tačega te ne morem pokazati gospodi, bo preveč smeha. Poskusi malo hoditi in prikloniti se!“

Ko se na to povelje jamem premikati, se začne pater tako smijati, da sem mu moral tudi jaz pomagati, drugače bi ne bilo konca. V tem zapoje zvonec, ki vabi patre k večerji; jaz hočem znebiti se te nepristojne hale, a pater ploskne z rokama ter reče, da moram iti ž njim v refektorij. Meni je bilo že vse eno, naj naredi z mano kar hoče; da hudega nič ne bo, za to mi je porok že njegov dobrovoljni obraz ker pater Gotthard je rad kako šalo napravil.

Drugi patri so bili že odšli v refektorij, ko midva dospeva do vrat; pater guardijan jih odpre, potisne mene noter in jih zopet zapre za mano, sam pa ostane zunaj.

Joj, joj, to je bil krohot! Jaz sem bil brž ves zmešan in omamljen, patri so me prišli gledat in obračali me na vse strani, dokler me niso spoznali. Jaz bi bil najraje zunaj, zato silim proti vratam, pa te se zopet odpro in pater guardijan se prikaže, me prime za roko in pelje k svojemu sedežu ter oznani:

„Ta žlahtni gospod bo nocój pri nas večerjal, pa tak, kakor je: s cilindrom na glavi in rokavicami na rokah.“

Zopet smeh in meni se je najbolje zdelo, pomagati jim pri tem. Frater pogrne mizo pred mano in mi streže kakor drugim, a kaj, ko z rokavicami nisem mogel ne žlice držati, ne vilic in noža! Vse mi je iz rok letelo in slednjič mi je še cilindar padel na mizo ter prekucnil guardijanovo majolko z vinom — ne one z vodo.

Konec vse te šale je bil, da mi je pater guardijan rekel:

„Ne, v taki obleki že ne moreš pokazati se nikomur. Raj pridi v svoji obleki po — premij!“

Zunaj refektorja so me že čakali hlapci in oni trije „muci“ in špnktakelj je bil tak, da so nazadnje prišli še patri ven gledat. Ko so se vsi dosti norca delali „gospodu s frakom, cilindrom in rokavicami“, reče slednjič pater guardijan:

„Dosti je te burke. Idi z mano, sleci gospoda in obleci zopet fanta.“

Jaz ubogam in grem domú nekoliko dobre, nekoliko pa slabe volje. V šoli je bilo drugi dan vse nemirno, ker so bili oni „muci“ povedali, kaj se je prešnji dan z mano v kloštru godilo. Zavoljo tega sem imel jaz ta dan vse polno nemirnih zapisanih, a pater Gotthard je strgal list,

rekoč, da zavoljo moje maškarade ne bo nobeden kaznovan, posebno še zadnje dni ne.

Skušnja je prišla, jaz sem se zá-njo napravil kar moč praznično. Vršila se je zá-me precěj slabo, sem bil ves zmešan, ker je bilo preveč visoke posvetne in duhovne gospóde. Prav nič zadovoljen seboj, a ves vroč in rúdeč kot rak sem stal tam, ko me je ta ali oni kaj prašal, in prav nič ne vem, kaj sem odgovarjal. Posebno slabo sem se moral obnesti katehetu, patru Ferdinandu, ker sem slišal, kako je v zagovor moj gospódi rekel:

„Ves zmešan je danes. Pa je tudi še le prvo leto tukaj v mestu. Toliko gospóde še menda nikdar videl ni skup. Skoro bi jaz stavil, da danes še očenaša ne bi znal nemški moliti.“

Pater Gotthard pa pristavi temu:

„Vse, kar zná, se je naučil v enem letu. Ko je sem prišel, ni znal nič nemški. Jaz mislim, da je danes zato tak, ker se mu nemške besede zatikajo. Drugáči je bil v šoli zmiraj najbolji.“

In ko je bila skušnja končana, me dohiti pater Gotthard in mi zašepeta precěj silno na uho:

„Ti butelj ti! Zakaj si tako plašen? Meniš, da te bodo gospódje snedli? Ako bi bil jaz vedel, da nam boš pri očitni skušnji tako sramoto naredil, bi te ne bil naredil prvega premijanta. Vendar zdaj pojdi in glej, da se boš pri delitvi premij spodobneje obnašal.“

Kako se je vršila delitev premij, ne vem. K zavesti sem prišel še le, ko sem imel celo skladovnico v zlatem in rudečem usnji vezanih knjig na rokah, na vrhu ravno tako vezane „perijobe.“ Spodaj sta namreč čakala Micka in oče in ta sta me zopet k zavednosti spravila. S tem vred sem se pa tudi spomnil vsega, kar se je ta dan godilo, in svojega premija nisem bil nič kaj vesel. Tem bolj vesela sta bila oče in Micka, tako da ta dan nisem šel kosit v kloster, ampak k Cenetu. V kloštru so imeli veliko pojedino, ker je skoro vsa gospóda tam kosila; dolgo sva morala čakati z očetom, da sva prišla do patra guardijana, zahvalit se za hrano in prosit je še za drugo leto. Pri tej priliki je rekel pater očetu:

„Je že dobro, samo fant je bil danes ves zmešan. Naj le še drugo leto pride. Oglasita se pri gospodu kaplanu in recita, da mu bom že

pisal. Fant naj se pa o počitnicah domá pridno uči, da ne bo kaj pozabil, posebno nemški.“

Po tem opominu greva, oče pobašejo moje reči v besago, jaz pa šolske knjige in premij v robec, in tako mahneva proti domú. Oče so stopali ponosno, jaz sem smel iti vštric jim, ne več zadej ali spredej, in tako koračiva po cesti pod Podgorjem. Tam pri dveh lipah pa malo leževa v senco in oče reko:

„Pokaži no tiste perijohe, da bom videl, če si res za prvega tiskan.“

Jaz jim dam tiste „perijohe“ in oče gledajo vanje, da pridejo do mojega, oziroma svojega priimka; družega tako niso razumeli, ker je bilo vse nemško, zato sem jim moral jaz kazati pot do tje. Ko ta priimek zagledajo, se zamislijo vá-nj, kakor jaz, ker nisva tega še nikjer videla. Čez nekoliko časa, ko so se nagledali, rekó zopet oče:

„Mora že res biti, ker je tiskano. Zdaj pa le idiva, da prideva še do noči domú. Med potem se morava oglasiti še v farovžu in v šomaštriji.“

Napotiva se dalje, a ta pot proti domú ni bila tako kratka, kakor je. Že tam pod Križem stoji krčma, v to zavijeva in ga popijeva poliček.

„Fanta iz šole peljete, kaj ne?“ — praša krčmarica, ko jo oče zarad računa pokličejo. „Je dobro zdelal?“

„Hm, hm, bolje nobeden ni, on je prvi!“
 „Kaj? Prvi ta-le?! O, tak ga botačila pa še en poliček.“

In predno oče morejo kaj reči, je že zopet polič na mizi. Morda bi bil prišel še kateri, pa jaz bi bil že tako rad v farovžu, da bi se tam pobahal s premijem, in tudi domá, ker so mi oče rekli, da naju čaka velik lonec kašnatoga zelja. Zato odrineva po drugem poliču, ktereга krčmarica dva krajcarja ceneje računi, „zavoljo mene“ — pravi.

Tako prideva do Most, oba zelo vesela, jaz še celo nekoliko omoten. Tam naju sreča stric, ki že od daleč zaupije:

„No, Jurij, ali je zdelal fant? Saj sem rekel, da ne bo!“

„Tvoj bi že ne bil“ — se odrežejo oče — „a moj je, in še prvi je.“

„Kaj? Prvi v Kamniku med gosposkimi?! No, saj sem vedel, kar je nas, smo vsi bolj kampeljni kakor gosposki.“

„Z žlahto se rad baha vsak, kdor sam nič nima“ — odgovoré oče; stric tudi nekaj še odgovori, a konec prepira je ta, da vkrenemo vsi v krémo tam na voglj, kjer ga zopet pijemo par poličev, največ stric, ki pa za to ni nič plačal. Jaz nisem pil, sem raje gledal „perijohe“ in svoje v njih tiskano ime. Solnce je bilo komaj še ped nad gorami, ko greva naprej proti domu, stric pa po svojih opravkih; popravljaj je namreč okna.

Oče so se mi zdeli nekoliko omahljivi, nič kaj naravnost nisva šla; zató pa tudi nisva ykre- nila pri fari ne v farovž, ne v kaplanijo, ne v šomaštirijo; „bova pa jutri šla“ — so rekli oče — „zdaj pojdiva raji za vzarami, saj se že noč dela.“ Meni je to tudi prav in tako greva po polji, kjer naju ljudje pogosto prašajo, kako sem izdelal šolo. A oče so kratkih besedi, „bóte že slišali“ — je njih odgovor, na kar je od vseh krajev posmehovanje: „Cvajte je dobil, kaj pa bo kajžarski sin družega dobil! Saj še gruntarski ne izdelajo!“

„Saj sem vedela, da vaju do noči ne bo. Kakšno bo kašnato zelje! Sta pa že zopet pila kje, kaj ne? O, saj se ti vidi, da sta!“

„Tiho bodi, stara“ — odgovore oče — „nocój ga boš tudi ti pila, če boš hotela. Zdaj pojdi in naredi luč, da boš videla, kaj sva prinesla.“

Nekako dobrovoljno godrnjanje iz ust matere, potem poiščejo „lešerbe“ in naredo luč. V tem pridrvi tudi brat od nekod s krikom: „Jaka je domá, jutri ne bom nič delal, moram brž leteti k teti.“ In še predno so mati luč naredili, je že teta, žena klavca in materna sestra, pri nas in vsi radovedno gledajo, kaj se bo zvalilo iz moje cule.

Ne bom popisoval tega prizora pri brleči luči, le to omenim, da so mati zopet po svoji navadi rekli:

„No vidiš, stari, saj sem vedela, da bo prvi, če ga v šola dava. Pa si ti zmijraj rekel, da naj ga ne dava.“

„Res je, danes naj tvoja velja“ — rekó oče dobrovoljno, bratu pa velé: „Na, pojdi po polič, da ga bote tudi drugi pili.“

„Ne, ne“ — se oglasi teta — „nocój bom jaz plačala. Tu, Lorenc, pojdi in prinesi ga bokal, pa varuj se, da ga ne ubiješ!“

Teta razvije iz mošnje tri šestice, te dá bratu, potem pa še srebrno dvajsetico, katero

pomoli meni in reče: „To je tvoje, ki si se tako pridno učil. Drugi so zmíraj rekli, da ne boš izdelal, jaz pa, da boš. Na. le spravi!“

Mati so v tem prinesli kašnato zelje, a jesti ga ni maral nobeden; le sami so ga pokusili nekoliko žlic, potem pa ga nesli nazaj v peč godrnjaje: „Saj sem že naprej vedela, da ga ne bo nobeden jedel. To je vselej, kadar si ti, stari, najedel se belega kruha in vina napil. Bo pa jutri dobro!“

Brat je prišel z bokalom vina in oče rekó: „No, stara, pojdi sém, daj glaž! Ti ga boš prva pila, potem pa teta fantova, ki je zá-nj dala. Tebi gre prvi glaž, ker si mati prvega premo-harja v Kamniku.“

Mati se nekako namuzajo, si s predpasnikom obrišejo usta in pijó.

„Vesela bodi, stara, in potegni ga“ — opominjajo oče — „saj smo vsi veseli danes.“

Tudi teta začné pritiskati in reče, da, če ga bo zmanjkalo, bo pa še dala za bokal in še za enega, da ga bo dosti.

„Saj sem vesela“ — rekó mati — „pa sem mu vendar jaz največ pomagala, ko sem mu

nosila kruha in sadja v Kamnik. Ti si bil komaj petkrat pri njem.“

„No, naj bo, danes naj ti vse velja, brez tebe bi ne bil prvi“ — rekó oče — „zdaj pa poglej, kaj sva prinesla s Kamnika.“

Vsi se zagledajo v zlato in rudeče vezane knjige in jih občudujejo, čeravno jih nič ne razumijo, ker so vse nemske.

„Ali ti kaj tega zastopiš?“ — praša teta mater.

„Če bi špegle imela, bi morda že kaj vedela“ — odgovore mati.

„Ná jih!“ — se oglasio oče — „pa beri!“

Mati nataknejo na nos očali, pa ni nič; nato se posmehujejo oče: „Glej, stara, fant pa zna to brez špeglov brati, — kaj ne?“ — se obrnejo k meni.

„Se ve, da znam“ — rečem jaz in začnem brati. V tem so prišli še drugi sosedje in tudi krčmar, moj boter, ki so vsi pazljivo poslušali, čeravno nič ne razumeli.

„Vidite, vidite“ — se oglasi boter, ko je meni pri branji sape zmanjkalo — „kako zna Jaka brati! Ali je kdo kaj zastopil?“

Vsi odmajó z glavo, on pa nadaljuje:

„To mora pa strašno učeno biti. Jaz sem enkrat v kanceliji bil, ko je visok gospod nam nekaj ravno tacega bral, pa smo vsi debelo gledali. Potlej je pa rekel: Vi ste preneumni, da bi kaj tacega zastopili. — No, Jaka pa že zna ravno tako brati, da ga nobeden ne zastopi. To je toraj strašno učeno. On pa že zastopi, kaj ne, da zastopiš, Jaka?“

„I, se ve da zastopi“ — odgovore oče namestu mene.

„No, glejte, tako učen je že, pa še komaj eno leto hodi v šolo! Jaz sem njegov boter! Saj se mi je pri krstu zdelo, da bo kaj iz njega.“

Tak je bil večer, ko sem svoj premij domú prinesel.

Drugi dan se podava z očetom k fari. Da vzameva seboj tudi „perijohe“ in moje šolsko darilo, se samo ob sebi razume, kakor tudi to, da so me vsi trije gospodje pohvalili; učitelj mi je dal še celó drobno knjižico nemških povesti, katerih pa pač še nisem razumil, in je rekel, naj jih le berem, sčasoma jih bom že tudi vse razumil. Domú grede sva z očetom v „perijohah“

gledala moje tiskano ime. Dragi bralec, ali veš, kaj je tiskano? To je vse drugačno ko pisano, vsaj takrat je bilo tako. Kar se tiska, je vredno prihodnosti, pisano je pa le malo časa, morda komaj za trenutek. Če bo čez leta in leta, ko že nas več ne bo, kdo pogledal v tiste „perijohe“ pa videl moje ime ravno tako, kakor se zdaj lesketa pred mano črno na belem, bo brž vedel, da je enkrat, ko še njega ni bilo, bil nekdo, čegar ime se je svetu ohranilo ravno tako, kakor ga je on sam bral.

Morda bo še kdo prašal, kdo je bil tisti, čegar „perijohe“ hranijo svetu, in morda mu bo drug odgovoril, da ga je poznal, tak in tak je bil, ali pa, da je o njem le govoriti slišal. Tudi oče so bili enakih misli in rekli, da bodo „perijohe“ prišli k starim pratikam in potem spravili za veliko tablo sv. Trojice v kotu, da jih ne bo vsak po rokah valjal, ampak jih le sami ob nedeljah in praznikih pregledovali. To so tudi storili in shranjeni so bili ti „perijohi“ tako dolgo za podobo, da so jih molji prejedli.

Zdaj sem imel počitnice, pa ne takih, kakor bi si jih morda kdo mislil, namreč, da bi bil

pohajkoval in veselil se življenja brez dela. Prvi dan res oče niso branili, da sva šla z bratom ogledat vse tiste kraje, katerih že skoro leto in dan nisem videl, in da mi je brat pokazal vsa tična in veverčna gnjezda, za ktera je bil v tem času zvedel; tudi vsem tetam in stricom me je šel kazat, posebno pa Pipanovemu Francetu, s katerim sem se zmiraj vozil v gnojnem košu na polje, če le očeta ni bilo doma. Toda drugi dan po kosilu so že oče rekli:

„Zdaj sta se pač že naletala, bo treba kaj delati. Zjutraj boš hodil k maši, kedar bo v domači cerkvi, potlej boš pa eno uro ali kaj tacega pri bukvah, da kaj ne pozabiš in se naprej učiš, ves drug čas pa bo ob delavnikih za pletenje copát, da boš kaj zaslužil; razletaš se lahko ob nedeljah popoldne.“

Reči moram, da mi ta dnevni red ni bil nič kaj všeč. Zakaj pa študiram, če bi moral ravno tako delati, kakor drugi, kakor n. pr. moj brat, ki je komaj slovenski malo brati naučil se?! Vendar vse to ni nič pomagalo, oče se niso dali prepričati, kako nespodobno je za prvega premijanta družega (zdaj tretjega) razreda normalke,

če mora copáte plesti. Če je to gosposkemu delu kaj podobno, je pa tudi ovsen kruh mesó. Očeto ve „kneftre“ se pač nisem več hudó bal, ker prvega premijanta kamniškega menda ne bodo topli ž njo, pa ubogati sem moral.

Prvega tedna dni sem bil tako prebil pri pletenji copát, ker k dreti me oče vendar niso hoteli več pripreči, in prišla je nedelja. Se vé, da sem bil prvi ministrant, a to je bilo že elegantno, moj pajdaš je bil proti meni kakor hribovec proti salonskemu plesalcu. Vse je gledalo le mene, kako sem se znal priklanjati, kako gladko in enakomerno hoditi, kako ravno stati in klečati, ne kakor štor, če ga kam prisloniš. Pa kako sem še le znal zvončkati! „Tidrdim-tim-tim-tim“ v taktu in po notah, da je vse poslušalo in po poti iz cerkve govorilo o meni. Stari Pipan je celó materi naročil: „Naj pride tvoj študent popoldne k nam, bo dobil malico (kos kruha) zato, ker zna tako lepo zvončkati pri maši, kakor nobeden, kar jih je.“

Po krščanskem nauku je bila zá-me prostaura, zato sva z bratom šla med stare znance, med pastirje. Ali ti „preoblečenega kmeta“ niso

marali več poznati, še „svinjke bti“ mi niso pustili. Posmehovanja ni bilo konca ne kraja, zato sva mi-dva z bratom zaničevaje odšla in prišla nazaj v vas, kjer so bolj odraščeni fantje sedeli po ograjah. Tukaj pa je bilo še le posmehovanje, malo je manjkalo, da me niso ob belem dnevu pretepli; eden je zakričal za mano: „boš tekel, škric!“ in ko jaz tega nisem storil, prileti mi pod noge porajkelj, da mi jih spodnese. Ko potem prideva z bratom domú, so oče rekli:

„No vidiš, kakšni so! Gola nevoščljivost jih je. Kaj boš počel med njimi? Ali ni, bolje, da si pri dómu in delaš?“

Jaz sem to sprevidel, saj so mi že tudi v cerkvi, ko sem šel iz zakristije, noge nastavljali in mi na obleko pljuvali, če so le mogli. Rad sem imel pač svoj kraj, ali mladi ljudjé v njem so bili preporedni. Zato mi tudi ni bilo več tako težko, ostati v hiši pri delu in morda bi bil oba meseca počitnic tako prebil, ako bi se ne bilo kar nenadoma drugače zasukalo. To se je zgodilo tako-le.

Nekega dne, ko vsi sedimo pri delu, se pokaže pri odprtem oknu obraz Šrefeljnovega

Martina, ki pogleda v sobo in po svoji navadi robato vpraša:

„Ali je tukaj en študent?“

„Menda že bo“ — odgovore oče — „kaj mu pa hočeš?“

„Tebi nič mar“ — se zadere Martin — „tukaj imam pismo zá-nj, ne zá-te!“

S temi besedami vrže Martin v sobo pismo, njegov obraz izgine izpred okna in kmalu tudi njega ni več videti.

Pismo in celó zapečatenó! Kar stoji ta hiša, morda še ni videla nobenega pisma, gotovo pa je to, da ga naša rodovina do tje ni nobenega prejela. Zato je lahko razumljivo, da oče, predno ga poberó, obrišejo roke, potem nataknejo očali in gledajo štirivoglato novost od vseh strani, mati pa stegnejo roko po njem in pravijo:

„Čaj no, daj ga sem! Saj ti nič ne vidiš?“

„Ej, fant naj ga pogleda, saj mi dva ne znava pisanega brati“ — rekó oče in podajo pismo meni.

Jaz vzamem podano mi pismo v roke in pogledam napis. „Ná-me je, oče, ná-me“ — zavriskam potem.

„No, saj sem vedela, da bo kaj takega“ — se oglasijo mati — „v Kamniku se gospodje jezé, da je naš prvi, zdaj bo pa zaprt on ali pa ti.“

„Tiho bodi!“ — velé oče — „saj še ne veš, kaj je v njem. Naj ga fant prej prebere. Le pazi, da ga ne raztrgaš“ — rekó potem meni in mi ga dajo v roke.

Pismo je nekaj posebnega; dokler je še zaprto, je svetišče, v katero si ne upa vsak drzno pogledati. Zato sem tudi jaz sukal list v roki in nisem prav vedel, kako odpreti ga, ker še nisem nikoli nobenega odprl. Po mnogih težavah je vendar razpečateno in razvito, vsi trije stopijo okoli mene in oče velé:

„Glasno beri! boš že znal!“

Kaj je bilo v pismu in kdo mi je pisal? Gospod kaplan mi je v kratkih vrstah naznanil, da pater guardijan želi, naj bi jaz, če morem, prišel brž tje, ker me potrebujejo za ministriranje in druga samostanska opravila; stanovanje in hrano bom imel v kloštru; tudi se bom lahko učil, ker ne bo toliko dela, da bi ves dan imel opraviti.

Kdo je bil tega pisma bolj vesel ko jaz! Dóma, kterega sem se bil v enem letu odvadil,

se nisem bil zopet privadil v enem tednu, tudi je bila v samostanu hrana boljša in tistih surovih kmetiških fantalinov ni bilo. Domače pa tudi lahko vidim, saj so tako pogosto obiskovali me.

Tako se napotiva z očetom že drugo jutro memo fare, kjer pa ni nobenega gospoda doma, proti Kamniku obložena z vsem, kar se je očetu zá-me potrebno zdelo.

„Kloštarski mucí“ so po vsem mestu sloveli zavoljo svoje porednosti; čeravno so se vsako leto menjavali, ker so starejši, izdelavši zadnji normalni razred, odhajali, porednost pa je zmiraj ostajala; zapuščal jo je drug družemu. Jaz sem prejšnje leto že marsikaj profitiral od dveh viših „mucov“, vendar sem bil še preplašen in prvi „muc“ svojega privilegija za razposajenost ni dal nikomur iz rok. Zdaj pa je bil odšel — menda v štacuno kam, in ko sem jaz prišel na njegovo mesto, v njegovo sobo, me je že prešinila zavest novega stanu; sklenil sem naslednik biti mu ne le v dolžnostih, ampak tudi v pravicah, oziroma v porednosti in razposajenosti. In zdaj se je pričela druga dôba zá-me, v naglici sem sklenil odškodovati se za vse, kar sem bil prejšnje leto prestal.

Dolžnosti moje so bile: ministrirati, pa ne več vsakemu, posebno sitnemu patru Ksaverju ne, ker je prepočasi maševal; — dalje pometati hodišča in sobo patru guardijanu in Generozu, drugim pa le za kako odškodovanje v jestvinah ali pijači; — hoditi po mestu v nekatere hiše po mleko za zajutrak posameznim patrom; — ravno tako na pošto in od pošte nositi pisma in časnike; — če sem čas imel, iti s kakim patrom, kedar je šel maševat v kako grajščino, kjer ni bilo mežnarja; — skubiti tiče, v refektorji mize pogrinjati, v kuhinji posodo brisati, vodo nositi itd. K tem dolžnostim sem pa jaz sam privzel še ministriranje posvetnim duhovnom, kedar so pri nas maševali, to je bilo zavolje okroglega, pa véliki zvon, s katerim sem hodil v zvonik poldan zvonit. Pozneje prišlo je v moje področje še marsikaj, kar bo pa že še na vrsti. Viša dva „muca“ sva stanovala v samostanu, nižja pa zunaj, pa sta prišla še le, ko so se šole pričele.

V treh dneh sem se tukaj tako vdomačil, da sem po samostanu vedel za vse kote in po hodnikih ali mostovžih žvižgal, kakor v svoji hiši. Tudi fratrom in hlapcem sem znal nagajati, kakor

moj prednik, in ravno tako varovati se, da jim nisem v pest prišel; če se je pa prav to zgodilo, sem se znal maščevati, da dotični tega gotovo ni bil vesel.

O počitnicah je bilo mnogo časa, zato sem popoldne, če je bilo vreme lepo, hodil na pošto že ob dveh, čeravno je prihajala še le okoli šestih. Tam memo pošte teče Bistrica, malo više pa se zliva Nevljica v njo. V prvi je bilo veliko kapeljnov in piškurjev, v drugi pa rakov; kako bi se zdržal, da bi jih ne hodil lovit! Za Kalvarijo je gozd, v njem veliko tičev in veveric, kdo bi ne iskal gnjezdov! Potlej je pa tudi le eno uro in če treba še manj do Tujnic, kjer rastejo češplje; najlepša prilika, da se človek, ki jih rad je, seznaní tam s starši dečkov sošolcev. Unkraj Bistrice je strm grad, nič ko eno uro je gor, dol se pa pride v teku v četrť ure; kdo bi te ugodne prilike ne porabil, da bi ne šel na vrh in od tam ne lučal kamenja po strmini! Tudi na vrtu je dosti sadja, pa kaj, ker ga straži tisti dolgi frater Salomon! Enkrat me je zasačil, ko sem z zvonika dol metal polena v jablano zadej in ko jih je bilo dosti na tleh, šel sem jih pobirat; a on plane

iz kota in me dobro našeška, pater guardijan pa se temu še smeje!

Ali kazni ni izostala. Nekega dne se razširi novica, da je v deželi kolera; od vseh krajev je pridrlo gospóde v Kamnik, ker je veljal za zdrav kraj. Vse je prijel strah pred to boleznijo za katero je tudi res enkrat en dan jih v Kamniku umrlo pet. Pater guardijan je med drugim svetoval, oziroma ukazal vsem prebivalcem samostana, naj sadja ne jedó. Kdo je bil te prepovedi bolj vesel ko jaz! Zdaj mi nihče več ni branil sadja, ležalo ga je po tleh vse polno, najlepših hrušek, jabelk, češpelj, sliv in še družih žlahtnih sort. Dotaknil se ga nobeden ni, le prešičem so ga še dajali. Jaz sem polne rute najlepšega sadja nosil nalašč memo Salomonove sobe v svojo in nič družega jedel ko sadje in kaj mesnega, ker je večkrat kaj ostajalo, moja pičo pa so dobivali berači. Ali vendar vsega nisem mogel snesti, zato sem ga dajal očetu in materi, kedar so prišli k meni, kar polne besage in to kar podnevi vpríčo vseh mojih p. n. nadzornikov, hlapcev, fratrov in patrov. Frater Salomon se je v pest smejal in mi žugal: „Le jej, le, te bo že kolera prijela.“ — Pa

prijela je njega, ne mene, dobil je grozen strah, a vendar je ozdravil.

Ko je sadje pošlo, so se mi začele cediti sline po orehih, katerih je bilo toliko na drevesu zraven vodnjaka. Te sem hodil na vse zgodaj še v temi bos pobirat zkoz okno refektorija, ker so bila drugje povsod vrata zaprta. Salomon se je strašno čudil, da orehov je zmiraj manj na drevju, a on jih nič ne dobi za božično potico. Gre in zatoži me patru guardijanu; „je že dobro, kedar ga dobiš, le našeškaj ga!“ reče pater guardijan, jaz pa sem to slišal in sklenil varovati se ga, ker je imel prav težko hrvaško roko. Nabranih orehov pa nisem hranil v svoji sobi, ampak na drvarnici, kamor sem plezal po polenih. Enkrat me je res zasačil, ker je vstal še pred mano in se skrtil za vodnjakom; jaz pridem in začnem tavati po tleh, ali komaj sem pobral enega ali dva, hlastne po meni in me res tako nabriše, da sem se še patru guardijanu smilil. „Zakaj si pa tako neumen, da se mu daš vjeti? Prav ti je!“ — To so bile guardijanove besede, ktere sem pa jaz po svoje razumel in sklenil ravnati se po njih, orehov pa vendar ne pustiti.

Neka noč je bila posebno ugodna za moje delo, ker je strašno bučal veter. Kdo bi to priliko izpustil? Brž se nekoliko oblečem in grem po navadni poti skoz refektorij na vrt. Tam nabere orehov toliko, kolikor jih morem nesti, in jih spravim v drvarnico. Ko pridem nazaj, zagledam v svoji sobi luč, ki naglo zgine; to nič dobrega ne pomeni, zato tečem okoli samostana na dvorišče in res, v Salomonovi sobi je tudi luč. Zdaj le brž nazaj skoz refektorij. Ali o strah! moj preganjalec je bil vrata zaklenil. Brž ven in kje drugje v samostan, kajti ta frater Salomon je v stanu zbuditi patra guardijana in pokazati mu mojo prazno posteljo — najjasnejši dokaz, da zopet orehe kradem.

Pa kje gor, ker je vse zaprto? Stoj, ne vse! Tam je prostor za stranišče, nečeden kraj, a ne ves; ob strani so spravljene lestve, le brž gor po njih! Naglo sem ob strani zidu zgorej, tu slišim že patra guardijana govoriti s Salomonom, ta mu pravi, da me ni v postelji, toraj sem že zopet pod orehom. Zdaj pa fant, korajža velja! Le ven, da bo enkrat moj sovražnik tudi kaj pod nos dobil!

Brž se prikažem skoz vrata in stojim pred obema; Salomon kar strahú nazaj odskoči, da mu skoro luč ugasne. Jaz pa se naredim tudi kolikor toliko raznenadenega.

„Kje si bil?“ — me praša pater guardijan ostro.

„Saj vidite“ — rečem jaz korajžno — „ali mi frater Salomon tudi sèm ne bo pustil hoditi ponoči?“

Težko je popisati fratrov obraz v tem hipu; pater guardijan ga pogleda in mu reče:

„No, veste, vašega patrona bi že tak fant ne bil mogel tako za nos voditi. Pa še mene greste iz spanja budit!“

Frater se splazi v svojih šlebedrih v sobo svojo, jaz in pater guardijan tudi. Drugi dan sem videl fratra Salomona plaziti se okoli drvarnice, kjer so se moji orehi sušili, in ker sem imel slabo vest, sem jih popoldne znosil počasi yse — kam? V „slepe line“ v zvonik, tje, kjer visi mali zvonček za jutranje maše. Pustovke jih ne jedó, drug pa ne bo mogel nobeden do njih, toraj se mi bodo že v miru posušili.

V te „slepe line“ ni bilo nobene lestve, jaz sem prišel gor po vélikem zvonu. Ta večer sem

se bil pa pri razkladanji svojih orehov tako zakasnil, da se mi je zgodilo nekaj, na kar še zdaj s strahom mislim. Ko namreč ravno oklenem se jarma vélikega zvona., da bi se potem dol spustil, začne se zvon majati; mežnar je namreč potegnil, da zvoní „Marijo“. Prepozno je zá-me, oklenem se jarma z vso močjo in tako letam z zvonom vred po zvoniku, zvon na levo, jaz na desno in narobe. Kedar je mežnar obesil se na vrv, da premolkne, me je strašno ruknilo in stresnilo, razen tega pa sem na obeh straneh iz zvonika letal, da sem videl tla. Če bi se ne bil tako trdo držal, bi bil zletel daleč z zvonika, zato ste se mi še obe kolena tresli, ko sem prišel dol in ravno pred patra guardijana, ki je šel po stopnicah proti svoji sobi. Spoznal je brž, da ni vse v redu, zato me praša:

„Kje si bil? Ali te je morda zopet frater Salomon v rokah imel?“

„V zvoniku, sem Marijo zvonil“ — se izgovarjam jaz.

„To že ne bo res, saj sem videl sam mežnarja“ — reče pater in me nekako lisičje pogleda — „le povej, kje si bil!“

„On spodej, jaz pa zgorei.“

„A, toraj je rekel, da pri velikem zvonu ni vse prav bilo! Stopi malo k meni, da poveš, kje si bil sinoči, ko je frater Salomon prišel mene buditi. To že ni bilo res, kar si ponoči povedal.“

In ko sva v njegovi sobi, nadaljuje nič kaj hudega obraza, ter vzame tobaka za nosljanje v roko:

„Le povej, le, ti si tako nekoliko lumpa, a če vse po pravici poveš, se ti ne bo nič hudega zgodilo.“

Kaj mi je bilo storiti? Nič družega ko povedati vse od konca do kraja.

„In kje imaš orehe?“ — vpraša slednjič.

„V „slepih linah“ — odgovorim jaz.

„Hahaha! Zato si danes v zvoniku zvonil, je-li?“

Jaz mu tudi to povem in on reče na to:

„Vidiš, kmalo bi te bila kazen doletela. Svoje orehe spravi dol in suši jih, kjer hočeš, nobeden ti jih ne boče jemal, potem mi pa ne plezaj več v „slepe line“. Tudi fratra Salomona mi pri miru pusti, jaz bom že z njim govoril, da bo potem mir. Ti si srborit, že vidim, da

imaš preveč časa, dokler ni še šole. Jutri pojdi k patru Generozu in prosi ga, naj ti dá brat lepe povesti Krištofa Schmida. Bož že toliko nemški znal, da jih boš počasi razumel.“

Z nemščino gre naprej.

Krištof Schmid! Kdo izmed odraščениh na nemški podlagi omikanih Slovencev ne pozná njegovih povesti, kdo jih ni sam bral v otročjih letih! Ko sem jaz od patra Generoza, svojega prihodnjega učitelja, dobil prvi zvezek, začela se je pri meni čisto nova dôba. Zmiraj sem imel knjigo pri sebi in če le mogel, pogledal v njo. S konca je šlo mi težko, vsaka druga beseda mi je bila nerazumljiva; to sem potožil patru Generozu in dal mi je še besednjak, naj si ž njim pomagam. Kmalu je šlo gladkeje, ker so me povestice mikale, in najraje bi ne bil nič družega delal, ko vedno in vedno le bral. Patra je to strašno veselilo, kedar sem mu prinesel knjižico prebrano nazaj, me je prašal po njeni vsebini in mi brž dal drugo z opominom, naj ne berem tako hitro in tudi svojih šolskih knjig ne pozabim.

O pričetku šole mi je pa zaprl svojo knjižnico, a vendar z obljubo, da, če bom za šolo dobro učil se in vedno najbolji, bom dobival še povesti za branje, drugače ne. Huje bi ne bil mogel spodbosti me k učenju, katero se mi zdaj ni več tako težko zdelo, ker sem se zaril popolnoma v nemščino. Zato sem pa tudi zopet kmalu dobival Schmida in ga bral tako, da so bili fratri in hlapci ná-me hudi, ker sem zanemarjal svoje samostanske dolžnosti. Pater guardijan pa je na njih tožbe odgovoril: „Ej, le tiho! saj je vas dosti, lenuhi vi, naj se fant le uči.“ — Jaz pa semz a hrbtom guardijanovim svojim tožiteljem osle kazal.

V šolo svojega priljubljenega Schmida nisem seboj jemal, ker mi je bil pater Generoz zažugal, da, če ga enkrat pri meni dobi, ga jaz ne bom več videl. Moji sošolci so se zelo počasi učili, zato je pogosto pel „štabrl“ in večkrat je zavoljo slovenskega govorjenja kdo nesel na hrbtu domú oslovski jezik iz papirja. Je bil že križ, z nemščino ni šlo in kar šlo ni vkljub „štabrlu“, klečanju, „pelitencom“, lasanju in drugim pripomočkom, s katerimi se je nemščina ubijala. Meni je šlo —

slava Krištofu Schmidu! — veliko lajše ž njo in pater Generoz, ki je v razburjenosti nekoliko jecjal, je večkrat rekel:

„Vi kkkkerlci, nammmmmesto dddda bi kkkkaj brali, ppppa sssse poteppppate, ppppolej pa ničč ne znnnnattttte. Ooon pa bbbbbere nnnnemški, pppa se lllložej uččči.“

Mene je ta pohvala vpričo vseh strašno podprla, ali pri vsem tem mi je postajalo dolg čas, kterega sem si skušal preganjati na razen način. Pulil sem sprednjim lase iz glave, dregal jih s peresom, zbadal z iglicami, pokladal jim smole na klop, da so se hlače prijemale, itd., tako da je moral marsikteri zavoljo mene klečati, ker ni mirno sedel. Ali tudi meni ni odšla kazen, enkrat me zasači pater Generoz in me prime prav pošteno za „sladke“ (lase nad ušesi) in ko na to pokažem nekako nevoljen in razžaljen obraz, se zagrozi nad mano:

„Mmmmarš ven, tttti kkkkerlc ti, mmmišliš, dda zá ttte ni štabbbbrla?“

S tem me vleče proti tabli in že se pripravljam na nekaj dobro osoljenih, a pater me pahne le na oder za tablo ter veli, naj tam

klečim. Ko se nazaj ozrem, vidim skoro samo posmehljive obraze, a pater mi zasuče brž glavo v zid — češ: „tti gggunccvettt ttti, bbboš tttudi skusil, kkkkako ssse kkkkleči.“

Tako klečim kak četrť ure, kar se čuje trkanje na vrata, pater gre in odpré in prikaže se — — šolskega nadzornika Močnika nam že znana oseba. Vse šine krišku, pater se prikloni, seže nazaj proti meni in mi z roko migne, naj se zgubim. Ta migljej dobro razumevši se sučem jaz tako, da sem vedno skrit za patrovo kuto, katero on menda nalašč zato še bolj razgrnjeno drži, — tako, da pridem do klopi in smuk! sem pod njo ter lezem pod drugimi po vseh štirih do svojega prostora, kjer se vstopim, kakor da bi me ne bilo tam nikdar manjkalo, in si otepem prašna kolena. To vse se je vršilo nagleje, kakor se more povedati, in ko gospod radzornik migne, naj sedemo, me pater Generoz z vidno zadovoljnostjo zagleda že na mojem mestu.

Po navadi se pri takih obiskovanjih nekteri izprašujejo, in mene je vrsta prvega zadela. Pater Generoz me nekako nezaupno pogleda, a jaz se mu namuzam, češ, naj me le praša, znal bom,

če le ni vruga. In res — znal sem, da me je nadzornik očitno pohvalil in prašal patra:

„Ta je menda najbolji, ne?“

Pater prikima in dá pojasnilo, da sem še le drugo leto v mestu in da, ko sem prišel, še nisem nič nemški znal.

„No, to je tem večje hvale vredno. Mora imeti dobro glavo?“

„To pač, ali o prostih urah bere pridno nemški, jaz mu dajem povesti Kristofa Schmida.“

„A, to je lepo, le tako naprej, se boš že kaj naučil“ — sklene nadzornik in mi potrka na ramo ter mi veli iti v klop nazaj.

To je bilo mazilo za mojo ponosnost! Po vsem životu so mi šle mravlje, držal sem se pa resnobno in veličastno kakor kameniten kip.

Za mano so prišli na vrsto drugi, s kterimi je bil pa gospod nadzornik manj zadovoljen; posebno dva sta nam sramoto delala, zato sem slišal še glas patra Generoza, ko je zunaj rekel nadzorniku:

„Najtežje gre z nemščino. Ko bi se v domačem jeziku podučevalo, bi šlo nagleje naprej z vsem.“

Kaj je šolski nadzornik odgovoril, se ni slišalo, a ko pride pater nazaj, pravi:

„No, le čakajte, se mi bote učili nemški ali ne! Kdor bo odslej spregovoril eno samo kranjsko besedo, če ne bo prašan, jih bo dobil deset s „štabrlom“, pa še „pelitenc“ za vso noč. — Ti pa“ — se obrne proti meni — „zahvali se svojemu patronu, da ti je dal razumeti moje migljeje z roko in da si se tako nezapazen splazil do svojega prostora. Če bi bil gospod nadzornik našel najboljšega učenca klečečega za tablo, kaj bi bil še le potem o vseh družih mislil! Da pa ne boš imel več skušnjav nagajati med podukom drugim, presedi se v zadnjo klop! Tam počenjaj sam, kar hočeš, le znati mi moraš vselej, če ne, bo ta-le pel.“

Na to povelje poberem jaz svoja kopita in se preselim v zadnjo klop, pred katero ste bili pa še dve prazni, tako da sem bil popolnoma ločen od drugih.

In res, pater Generoz je bil mož beseda, ni se oziral po meni, jaz sem se stezal in zviral po svoji klopi, zdaj sem bil na tem zdaj na onem koncu, zdaj delal se, kakor da bi spal, zdaj zopet

zdehal, pregledoval šolske knjige, čakal kaj na papir itd. Za vse to se ni nič zmenil, samo poklical me je, kedar se mu je zdelo, da sem najbolj zamišljen, in če bi jaz ne bil znal, kar me je prašal, še danes prisežem na to, da bi bil on spolnil tudi drugi del svoje obljube.

Ko se še tistega dne srečava na stopnicah v samostanu, me prime za uho, pa ne hudó, da bi bilo bolelo, in mi veli iti ž njim v sobo. Tu odpre predal svoje omare in mi dá škatljico jeklenih peres, pa šopek gosjih, zraven pa še lep nožič za obrezavanje; temu pridá še več pól papirja in reče:

To ti pošlje gospod kaplan, kteremu sem pisal, da se dobro učiš. Zahvali se mu pismeno, pa nemški, kakor veš in znaš. Pismo prinesi meni v pregled, da ne bo preveč kozlov v njem.“

Pismo pisati in nemško! To je bila naloga zá-me, kakor si huje ne bi bil mogel moj največi sovražnik izmisliti. Morda bi vse drugo že še šlo, ali začetek! Brez začetka ne more biti nobena reč, najmanj pa pismo. Moj tovariš Martin je že davno smrčal v postelji, ko jaz ob brleči laneni lampi sedeč in premišljevaó za pismo še začetka

nisem imel. Pač sem bil že celo polo papirja počekal, a vse zopet prečrtal. To je trajalo tako dolgo, da je olje pošlo in ker je frater Krišpin že tudi spal, nisem mogel dobiti pri njem drugega in moral sem iti spat.

Zjutraj po maši me praša pater Generoz: „Si naredil pismo? Danes pride Štrefeljnov Martin sem, ga bo kar seboj vzel.“

„Drugo bi že bilo“ — se izgovarjam jaz — „samo začetka ne morem narediti.“

„Sram te bodi! Ali še nisi nikdar nikomur nič pisal?“

„Ne!“ — je moj odkritosrčni odgovor.

„Ta pot ti bom jaz pomagal, pojdi z mano!“

Pater mi narekuje pismo, jaz pišem kolikor mogoče lepo, in ko sva pri koncu, reče:

„Zdaj podpiši ime.“

„Čigavo?“ — vprašam jaz.

„To boš že vedel, drugače te bodi sram!“

Jaz nekoliko premišljujem, ali bi zapisal svoje ime, pa mi vest ne pripusti, ker to, kar je pisano, ni moje blago, zato zapišem kolikor mogoče lepo: „Pater Generozus Maršal“ ter podam list gospodu patru. Ta prebere pismo, pa

ko pride do podpisa, me pogleda, da bi zvedel, ali sem to napako naredil nalašč ali le iz nevednosti, in ko bere v mojem obrazu zadnje, reče nekako milovalno:

„Ti si prav butelj, ti, škoda, da toliko bereš! Le pojdi in pripravi se za šolo. Pismo bom že jaz popravil.“

Pri kosilu je pater ta moj „lapsus calami“ povedal drugim patrom in predno je odšlo, je dobilo še od patra Generoza, posebno pa še od patra guardijana dosti dostavkov, dobrovoljnih in smešnih, to sem pa še le veliko pozneje zvedel od gospoda kaplana.

To je bilo prvo, kar je od mene pisanega šlo po svetu — vsaj nekoliko ur daleč — in to prvo je bila zá-me velika blamaža.

Patra Generoza knjižnica za mladino je bila pičla, zato sem mu bil kmalu vso prebral in zopet sem imel dosti časa pečati se z drugimi rečmi. To ugodno priliko je porabil slepi pater Miklavž ter me nagnal, da sem mu moral pomagati pri vrtanji in pilenji oljkinih pešek za rožne vence, ktere je izdelaval. A to ni bilo zastonj, marveč dobival sem plačilo v raznih

šolskih potrebščinah, pa tudi v kakem boljšem grižljeji.

Pater Miklavž je bil, kakor sem omenil, slep. Predno je oslepil, je bil profesor v Novem mestu. Tukaj je spovedoval in tudi maševal, pa le pri altariji sv. Barbare, in jaz sem bil dolgo časa njegov ministrant. Veselje je imel posebno s tiči, zato je bilo v njegovi sobi polno tičnikov in predno je vse opravil, je bila ura že deset. Vse te svoje rejence je učil žvižgati velikošmarnsko „Za Bogom častimo“ — tako da je mene pri učenju in pisanju nalog nekoliko časa hudo motil, ker je bila njegova soba tik moje. Razen tega je bilo po drevju pred njegovim in mojim oknom vedno cele trume vrabcev, kateri so čivkali ter letali na okna — zakaj, so zvite živalice že razumile. Pater Miklavž je namreč svoje tičnike čedil in svojim rejencem piče dajal vedno pri odprtem oknu in ker je moral to edino z rokami opravljati, v katerih je imel, tudi oči je veliko zrn razstresel po oknu in po tleh. Vrabci, zviti kakor so, morali so vedeti, da revež nič ne vidi, zato jih je bilo vedno polno na oknu in še celó v njegovi sobi. Tiči njegovi so od teh profitirali

veliko v petji in večkrat se je patru pripetilo, da, ko je pred tičnikom zažvižgal svojo „Za Bogom častimo“, mu je njegov učenec odgovoril s „čiv, čiv!“ To ga je vselej hudo zježilo, odprl je okno in vrgel kaj za vrabci v drevje, pozneje je še pregovoril patra guardijana, da je dal tisti dve češplji posekati, s čemer pa jaz nisem bil nikakor zadovoljen, ker sem že prej postavil ji v proračun svoje sadne letine.

Da smo bili „klošterski muc“ poredni, sem že prej omenil. Tu le eden dokaz naše porednosti, ki je bila tem zlobnejša, ker smo jo poskusili ravno nad patrom Miklavžem, ubogim slepcem. Ker so namreč vrabci vedno letali v njegovo sobo, smo nekega dne oprli svoj oken in natresli zrnja na-nj, pa tudi po tleh. Okno smo dali na nit, potem se je eden skril pod posteljo, drugi pa smo šli ven. Ko je bilo lačnih živalic dosti nabralo se v sobi, potegne oni pod posteljo nit, okno se zapre, mi planemo skoz vrata in jih polovimo s cunjami. Pater Miklavž je bil ravno v spovednici, ker je bila sobota, meni je dal ključ, da mu pometem sobo. Peklenska misel šine mi v glavo, drugi, ki so porto pometali, se brž stri-

njajo z mano in zarota je gotova. Tičnikov je bilo veliko pod streho, eden teče pónje, potem poberejo Miklavževe tiče s tičnikov in damo mesto njih vrabce vánje, one pospravimo po onih tičnikih, potem pa čakamo v moji sobi, kaj bo.

Pater Miklavž pride s svojo palico in kmalu je slišati zopet njegovo žvižganje: „Za Bogom častimo“.

Ali kaj je to? Nobeden tič ne odgovori, k večemu je slišati „živ, živ“, vsi pa plašno frfetajo po nenavajenih ječah. To se patru vendar prečudno zdi, zato odpre vratice in vjame tiča, ktere ga začne tipati od vseh strani, posebno po kljunu; po tem spozna, da ni pravi, ampak vrabec, in strašen sum prešine njegovo glavo. Dene ga nazaj, potem preišče vse tičnike, povsod je enak rezultat!

„To je pa vendar preveč! To so storili fantje, ti lumpi! No le čakajte, ta pot vam bom pa zasolil!“

Mi, ki smo bosí to poslušali pri vratih, odskočimo, se tiho postavimo ob zidu, ko se vrata odpro in pater Miklavž pride počasnih in previdnih korakov ven ter se napoti naravnost proti guardijanovim vratam.

O saperlot! ta bo pa slaba! Le brž nazaj s premenjenimi tiči! — Vsi se naglo razumimo, skočimo v mojo sobo in komaj dve minuti pozneje so patrovi tiči že vsak v svoji kletki, vrabci izpuščeni na vrt, naše tičnice pa pod posteljami. Mi se stisnemo v mojo sobo in poslušamo ob priprtih vratih, kaj bo.

Res pride pater Miklavž s patrom guardijanom in tega slišimo govoriti:

„No, če so pa fantje to naredili, bo druga pela.“

Ves razjarjen stopi pater Miklavž pred vrata, jih odpre do kraja in reče guardijanu:

„No, le poglej, ali niso po vseh tičnicah sami vrabci?“

Pater guardijan pogleda, kratek premolk, potem pa krohot z besedami:

„Na, veš Miklavž, ti si slep in pa tudi v prstih nič ne vidiš. Brez zamere! Če je le v enem tičniku vrabec, pač jaz še nikoli nisem nobenega tiča videl. Le prepričaj se ali pa pokliči še koga, če mojim očem ne verjameš.“

„Ni mogoče!“ — črhne pater Miklavž, gre, odpre vratica tega in onega in otipa vsega do

kljuna, maje z glavo, kakor da bi sam sebi ne verjel, in ko je vse pregeldal, reče nekako sam sebi očitaajoč:

„Kaj tacega se mi pa vendar še ni nikdar pripetilo! Kako je li to? Jaz bi stavlil glavo, da so bili vsi vrabci. To je res čudno, hm, hm!“

„Si že prej preveč pešké pilil, pa so prsti premalo videli“ — reče pater guardijan in gre dobrovoljno smehljaje se. Mi, ki smo za priprtimi vratmi kar moč tiho čepeli, se oddahnemo in jamemo hihitati, ali o joj! Pater Miklavž se prikaže med vratmi s povzdignjeno palico in zakriči:

„Sèm, kar vas je notri, vam bom že pokazal take burke uganjati z mano! Lè sèm, če ne, bom zaprl vrata in mahal s palico, naj zadene kar koli.“

Mi vsi tiho, še sapo pridržujemo in počenemo po tleh, vsak prežeč na to, da bi dobil kaj prostora med bangerji in razkačenega patra kato, ker je vsak skoro že iz lastne skušnje poznal težo njegove palice. Ko se nič ne gane, zapre pater vrata in se pomika naprej vedno s palico mahaje krog sebe. Kaj bo revež! Komaj je bil par korakov od vrat, je že eden nas pri

njih, jih odpré in smuk! zunaj smo vsi štirje in se razgubimo po portah. Jaz tečem brž na pošto in prinesem vse, kar je bilo prišlo za samostan, in da bi tem bolj nedolžen bil, še celé prižvižgam po poti. Pater guardijan, kteremu sem imel največ iz pošte dati, požuga s prstom in reče:

„Neslana burka s patrom Miklavžem se je gotovo v tvojih možganih rodila. Kje imaš vrabce?“

„Kake vrabce?“ — prašam jaz s kolikor mogoče neumnim obrazom.

„O, se vé da, ti nič ne veš, ti si nedolžen kakor Lahov koš“ — se posmehuje pater guardijan in pristavi resnega obraza: „Zahvali se jutri Bogu in svojemu patronu, da imaš toliko možgan, da si vse tako naglo popravil. Patra Miklavža pa prosi odpuščenja, danes ne, ker je še prehud, jutri pa gotovo.“

Drugi dan, v nedeljo, sem po sedmi maši, pri kateri sem bil za vélikega, šel ministrirat tudi še patru Miklavžu, kar ni bila ravno moja dolžnost. Ko prideva nazaj v zakristijo, se obrne proti meni in veli: „Malo počakaj!“

Da bi jaz čakal?! Saj me koža nič ne srbi. Zato rečem patru, da nimam časa.

„Nič se ne boj, nič“ — me potolaži pater — „ti ne bom nič storil.“

Jaz obljubi še ne verjamem popolnoma, zato grem pač, ali zmiraj nekoliko korakov za njim. Pred sobo se vstavim in prašam, kaj naj storim zá-nj.

„Ej, le stopi k meni, bom vrata odprta pustil, da se ne boš bal“ — zagotovi pater in na to dobim jaz pogum stopiti za njim v sobo. Tam potegne iz omare, v kateri je imel več knjig, tri velike in jih mi dá z ogovorom:

„Te so tvoje, potreboval jih boš, kedar boš v viših šolah. Pa tudi zdaj jih lahko prebiraš, da ne boš mislil na take burke, kakoršno ste véceraj fantje z mano naredili.“

Ves osramoten po takem načinu maščevanja grem v svojo sobo in pogledam knjige. Bila sta dva besednjaka pa ena zgodovinska knjiga — čegava, se že več ne spominjam, ker sem pozneje prišel ob njo. Po tem sem prisegel sam pri sebi, da patru Miklavžu že ne bom nikoli več nagajal, če bi tudi slep ne bil. Zgodovinsko knjigo sem pa res prebiral in našel v nji marsikaj razumljivega mi. Pater Miklavž me je potem večkrat

poklical k sebi in pojasnoval mi, česar nisem mogel razumeti. Da bi bil vedel, kako sem ga jaz potem v srcu svojem prosil odpuščenja za tisto neslano burko! Zdaj je že davno pod zemljo, gotovo mu je lahka.

Med samostanskimi mojimi opravili je bila tudi pošta, to je, nosil sem na pošto vse, česar niso nosili patri sami, ravno tako vse s pošte. Pisma sem pač oddajal nepogledana dotičnim patrom, ne pa časnikov; predno so ti prišli v prave roke, so šli še skoz mnogo drugih rok. Časniki so bili takrat redka reč, jaz nisem razumil, kaj je tacega v njih, da jih ljudje tako radi bero, da me na poti vstavljajo in mi dajo krajcarje, da le pogledajo vá-nje. Razen tega ste bili dve glavni postaji med potom od pošte do samostana: pri Podrekarji in pri Kühnlnu. Pri prvem sem dobival vsak dan krajcar, pri drugem pa sem smel fige in rožiče jesti tako dolgo, dokler je on bral, včasih sem še za po poti kaj vzel. Kaki časniki so bili, ne vem več, le na dva se spominjam in ta sta: „der lachende Demokrit“ in „Novice“; to vem samo po naslovu, bral nisem ne onega ne teh; vzlasti „Novice“ nisem kar nič

pogledal, ker me je bilo kar sram brati slovenski, ko sem že nemški znal. Videl pa sem večkrat, ko so si patri kazali „Demokrita“ in se mu smijali. Tudi meni je pater Gotthard enkrat nekaj bral ž njega, pa ko se jaz nisem nič smejal, je rekel:

„Ti si še preneveden, da bi se ti to smešno zdelo.“

Drugo moje opravilo je bilo zjutraj kuhanje kave za tri ali štiri patre. Tega sem se bil tako navadil, da bi bil moral kuhati jo za vse, če bi ne bil moral hoditi v šolo, tako so me kuharja hvallili. Zjutraj sem iz mesta nosil mleko — najboljšo, da se je kar penilo — pa raj v večji ko v manjši posodi, potem sem kuhal oboje, mleko in kavo, na žrjavici, zadnjo v steklenici nalašč za to narajeni. Osel, če bi pri tem tudi za-se ne skrbel! Skuhal sem toraj obojega toliko preveč, za kolikor je bilo v mojem želodcu prostora, in patri so mi dajali ne le sladkorja, ampak tudi še maslenega kruha k ostanku mleka in kave. To je bilo življenje! Rad bi bil kterikrat materi rekel, da naj pridejo k meni zajutrkovat, pa kaj, ko so smeli le do zvonca, do mene ne! Oče, ktere sem enkrat,

ko so zgodaj prišli, povabil, so materi doma potem prav sline delali in mati so rekli po svoji stari navadi: „Hm hm! Saj sem vedela, da bo še kavo pil namesti zelja ali žgancev.“

Pa ne samo kave, belega maslenega kruha mi ni manjkalo, tudi potice, pečenke in drugih nenavadnih gosposkih jedil sem imel za potrebo, posebno pa vina. Vse to sem si znal pridobiti po raznih ljubavih, prostovoljnih delih za patre. Pa ga tudi ni bilo posla, da bi ga jaz povoljno in naglo ne bi bil opravil. Kolikrat sem nesel kako pismo po uro daleč, pa sem prišel nazaj, kakor se mi je zdelo: včasih čez poldrugo uro, včasih čez dve, tri ali celo štiri ure, ker je bilo po poti kaj zadržkov, recimo tiči, čmrlji, ktere sem ogrebal in domu nosil, voda, kjer sem rake ali kaplje lovil, visoka drevesa, čez ktera sem kamenje lučal itd. Posebno kedar sem šel v grad na Zdušo s patrom maševat, me ni bilo do večera domu, ker so mi dosti jesti dali, potlej sem pa še smel murve obirati. Tudi k sv. Primožu sem šel ali pa gor za Bistrico, in to so bili vselej veseli dnevi za-me. Patra sem pustil iti domú, kjer mu drago, jaz pa sem šel po najkrajši poti daleč na

okoli. Tako sem pregledal skoro vse gorovje okoli Kamnika, daljava ni veljala nič, ker sem lahko tekkel po uro daleč. Če me je kak kmetiški fant podit, sem pa tekkel, vjel pa me ni.

„Dosti opravila, dosti zaslužka“ — pravi nek pregovor, čegar resničnosti pa jaz ne maram na rešeto devati. Vendar pri meni je bilo tako. Za pota taka sem bil navadno dvakrat plačan: domá in tam; kaso mojo je imel pater guardijan in jaz sem vse, kar sem dobival, izročeval mu vestno, namreč le pol, drugo polovico pa sem imel za sladkarije. Čemu li bi bile reči iz sladkorja in medú, če bi jih otroci in ženske ne kupovali in si ž njimi ne kvarili želodca in zob? Le srebrne dvajsetice so hodile cele k patru guardijanu, manjši zneski pa ne. Kedar so prišli mati in mi prinesli kaj iz doma ter ponudili tudi kak krajcar, sem prav visokorodno odmajal z roko in še nisem maral pogledati, kaj je. Materi to ni bilo nič všeč, odšli so tako nekako nezadovoljni, mrmraje: „Se ve, zdaj, ko mu je dobro, pa ne mara nič našega.“ — Mati mora imeti skrbi za svojega otroka, drugače jej življenje ni po volji. —

V samostanu je najstarejši pater bil Ksaver (Hudovernik). V marsikterem obziru je bil ta pater original, zato smo potrpljenje ž njim imeli vsi: fantje, hlapci, fratri in patri. Navadno se je plazil po portah z dolgim višnjevim robcem v roki, za njim zmiraj kolikor toliko maček z zavihanimi repi. Večidel je bil čmeren in nad nami fanti vedno kričal, zato smo se ga radi ogibali celó takó, da je moral čakati na ministranta po četrť ure; mežnar, ki počasnemu gospodu ni maral streči pri maši, nas je po portah lovil, da je ktereга vjel; če pa ni nobenega bilo, je moral iti frater Krišpin, ki je bil pa potlej jezen na nas vse skup; še bolj se je pa hudoval pater Ksaver sam, ker ni maral imeti za ministranta fratra v kuti, ampak človeka v hlačah. S primerno pogodbo se dá vsaka reč aranžirati, tako je bilo tudi med nami, namreč med mežnarjem, fratrom Krišpinom, patrom Ksaverjem in mano. Pogodba je bila ta, da vselej, kedar bom jaz patru Krišpinu ministriral, dobim opoldne in zvečer polovico patrovega vina (ker je on le polovico pil), a Krišpin se zaveže, da ne bo na okno postavljenih majolk pregledoval, ampak to meni prepustil.

Nasledek te pogodbe med nami štirimi je bil, da sem imel jaz v svoji sobi zmiraj polno majoliko vina, patru Ksaverju pa sem priskrbel ministranta sošolca, kteremu sem dajal od svoje obilnosti.

Kdor dobro živi, postane len. To se je pokazalo pri meni in mojem pajdašu v sobi, Martinu. Ob petih zjutraj je nečloveški mežnar pozvonil z malim zvončkom v „slepih“ linah k prvi maši in prišel naju klicat za ministriranje. Včasih je bil pa še tako nevljuden, da je kar samo pozvonil, naju pa ni prišel klicat — češ, saj slišita zvon. Enkrat sva zvečer z Martinom kovala nalogo, potem pa izpraznila tisto veliko majoliko in tako je zjutraj zvonček pël in pel, a le za ušesa drugih, za najina ne. Ministriral je mežnar sam in to menda pri treh mašah, da sta prišla zunaj bivajoča „muca“. Ves penast naju zatoži patru guardijanu in slišala sva prav lepe; izgovor najin, da sva dolgo pisala nalogo, ni nič veljal.

„Jutri morata biti pokonci, kedar zvon zapoje“ — veli pater guardijan — „saj sta za to tu!“

Je že dobro, mežnar ti! Kedar boš jutri pozvonil, bova že pokonci. Toda s tabo bo druga, bova videla, kako boš ti zvonil!

Popoldne enkrat se splazim jaz v „slepe“ line k malemu zvonu in mu odpnem kembeljček; tega položim h kraju lin, kakor da bi bil sam dol padel, splezam zopet nazaj in se vedem ves večer tako, kakor da ne bi bil storil nobenega hudodelstva. Tudi Martinu nič ne povem, ker, čeravno večji, je bil vendar bojazljivši od mene.

Po tem zločinu — to bo vsak vedel — nisem mogel veliko spati, vedno me je smeh silil in ponoči sem v sanjah videl zmiraj mežnarja, kako vleče zvon, pa ni nobenega glasu z njega. Zbudil sem se že ob štirih, se napravil in šel k oknu poslušat, kaj bo. Ura bije pet, kmalu potem je slišati v „slepih“ linah nekako guncanje in butanje, a glasu nobenega. Kako se jaz v pest smejem, tega ne morem povedati. Še Martin se zbudi in praša, če je že zvonilo. Jaz ga potolažim rekoč, da naj le še spi, dokler ne bo slišal zvona; sam pa sem popolnoma oblečen in čakam, kaj bo.

Dolgo ni nič, slednjič slišim odpreti se vrata guardijanova, ki je imel prvo mašo; tudi Krišpin je bil že parkrat pocokljaj po porti.

„Kaj pa je danes mežnarju, da ne zvoni“ — ga ogovori pater guardijan — „stopite k

njemu in vzemite ga iz postelje. To je že vendar predolgo!“

Če je človek tako radoveden, kakor sem bil jaz vzlasti ta pot, ko sem hotel videti nasledke svojega hudodelstva, ne more stati miren v svoji sobi, ampak ven mora, če tudi bos in s čevlji v roki, da ga nihče ne bi slišal. Mežnar, ki mi je že toliko žalega storil, naj zdaj dobi plačo za vse to; in njegove kazni moram jaz biti priča, da se mi bo vse ohladilo in potem utegneva biti zopet prijatelja.

Krišpin po naročilu guardijanovem cokljá do sobe mežnarjeve, kjer je s še tremi drugimi spal, a ne dobi ga v nji. S to novico priteče nazaj k patru guardijanu in zdaj nastane silno popraševanje po mežnarji. Kmalu je ves samostan pokonci, nihče ne vé za-nj — — kar zagleda pater guardijan mene, ki sem ravno v nekem kotu čevlje obuval.

„Pojdi sèm, fant, povej mi, kje je mežnar?“ mi velí pater guardijan. —

„Kako bom jaz to vedel!“ — rečem jaz kolikor moč zavzet — „saj sem ravno še le vstal in čevlje obul.“

Pater guardijan na to skoči k meni, me prime krepko za ušesa ter kriči:

„Le brž povej, kje je mežnar, če ne, te spodim!“

„V zvoniku bo“ — cvilim jaz in se skušam iztrgati mu iz rok.

„Kako to veš?“ — sili pater dalje.

„Saj ne vem, pa le mislim, grem gledat“ — hitim jaz govoriti in se res izpulim pa stečem, ker na tešče vlečenje za ušesa še huje boli, ko takrat, kedar je človek sit.

Tudi mežnar jih je slišal, čeravno je izgovarjal zamudo svojo s tem, da je moral v „slepe“ line plezati in se je tam zelo otolkel; se je bil kembelj zvoná odtrgal in ga je moral zopet pripeti.

„Saj si za to tukaj, da gledaš, če je pri zvonovih vse v redu“ — sklene pater Gotthard — „ali mora kembelj pasti iz zvona, predno zapaziš, da ni vse v redu?“

Jaz sem se zadej v pest smejal, da se mi je posrečilo, kajti da me je pater Gotthard za ušesa prijel, tega še v račun nisem vzel.

Omenil sem že posebno lastnost patra Ksaverja, da je imel na vso moč rad mačke; kjer

koli se je pokazal, se jih je vlekla cela rajda za njim. Če že to ni bil ravno vzvišen pogled in bolj spodoben za kako staro gospodično, kakor za osobo duhovskega stanu, so sčasoma postale še nadležne vsemu samostanu, posebno nam fantom, ki smo morali porte pometati, hlapcem, največ pa kuharju, ker so kradle tako, da ni smel kar nič iti od ognjišča ali shrambe za jedila odprte pustiti. Tudi pater Miklavž je bil sila hud nad njimi, ker so zalezovale njegove tiče. Zato jih je pa tudi vse preganjalo, polena, kamenje je letelo za njimi povsod, kjer se je ktera pokazala. A gorjé, če je pater Ksaver to videl! Razgrajal je potem po samostanu in hotel vsacega lasati, kdor je njegovim mačkam kaj žalega storil. K sreči je bil jako počasne hoje in vsak mu je lahko ušel.

Enkrat je videl mene, ko sem največjo njegovih maček vrgel iz družega nadstropja na tla, kjer se jej pa ni nič žalega zgodilo.

„Boš šel sèm, ti guncvet ti“ — se jezi in gre proti meni — „jaz ti bom pokazal. Počakaj me, me boš počakal?“ — žuga s prstom, ko jaz memo njega po stopnicah skočim kar po dve ali tri jemaje.

„Glej ga no, saj ni neumen, da bo čakal“ — se oglasi s smehljanjem pater Celestin, vikarij, ki je bil gluh, pa vendar slišal upitje patra Ksaverja — „lovi ga ti, če moreš.“

Potem sta se oba nekoliko sprla in odšla vsak v svojo sobo; a pater Ksaver stopil je k oknu ter gledal po svoji navadi po vrtu, če bo še kdo kako mačko preganjal.

V kratkem času se je te živali zaredilo toliko, da je bila celó samostanskim sosedom nadležna. V neki hiši, kamor sem hodil jaz za patra guardijana po mleko za jutranjo kavo, mi je nekega jutra rekla gospodinja:

„Danes bo mleko slabše, ker so nam včeraj samostanske mačke vse zbrodile in smetano polizale. Povej to patru guardijanu!“

Jaz to sporočim z nekakim notranjim zadoštenjem in pater guardijan reče nevoljen:

„Res je, te nesnage imamo že veliko preveč. Daj ti, ki si vseh muh poln, daj in spravi se nad mačke! Jaz bom za tvoje delo že kaj v tvojo hranilnico položil.“

„Bi že šlo“ — ugovarjam jaz — „ali kaj, če pater Ksaver kaj zvé o tem ali me še celó zasači?“

„Te bom že jaz branil. Saj pa tudi treba ni, da bi on kaj zvedel. Le tako delaj in ravnaj, da bo ena mačka za drugo zginila. Mar nimaš nič drota in nimaš Bistrice blizu? Dišeče slanine ti bom že jaz priskrbel in pod streho pater Ksaver tudi ne pride. Najbolji prostor je pa nad suknarijo.“

Človek bi moral biti strašno zabit, če bi tega ne razumel. Zdaj se je pa tudi začel neusmiljen lov na mačke, na treh krajih sem imel nastavljene drotene locnje in vsako jutro ste šli po dve ali tri mačke v Bistrico. Pater Ksaver se je grozno čudil, da je bilo pod streho večkrat strašno njavkanje in da je vsak dan zginil kateri ali ktera njegovih živalic, ki jih je vse poznal. To je že tožil tudi patru guardijanu, a ta mu je odgovoril:

„Mogoče, da kdo ktero ubije, saj že po vsem mestu kradejo.“

Ko je ta uničevalni boj trajal kakih štirinajst dni in se je število maček stopilo še na kakih pet ali šest, nesem enkrat zjutraj na locnjo zadržanega največega mačka po stopnicah izpod strehe, ko me sreča pater guardijan in pogledavši mrtvo žival reče:

„Za tega je pa škoda. Je že star in polovil največ podgan in miši. Tudi ni hodil krast, kakor drugi. Le nesi ga v Bistrico, pa ta naj bo zadnji, potlej nehaj. Je že dosti podavljjenih. Saj tako ne vem, kako bo s patrom Ksaverjem, ko mu bo tudi tega njegovega najdražjega zmanjkalo. Ti le tiho bodi, tvoj zaslužek je že v škatljici.“

To je bilo ob petih zjutraj, jaz stečem z mrličem proti Bistrici in ga z locnjem vred vržem v vodo za drugimi njegovimi predniki. Popoldne ga je že pater Ksaver pogrešil in začel rogoviliti pred refektorijem, kjer ga je navadno čakal. Brž je mene obdolžil, da sem mu ga iz sveta spravil, a pater guardijan se je potegnil zá-me rekoč:

„Meniš, da fant ima toliko časa brigati se za mačke, kakor ti? On ima šolo in knjige; za varuha tvojih mačkov pa ni nobeden postavljen. Ali naj mar še zá-nje najamem kakega hlapca ali fanta, da jih bo pasel in gledal, da se nobeden ne zgubi?“

Splošen smeh drugih patrov, pater Ksaver mrmra nekaj in gre v svojo sobo, a več ko štirnajst dni je trpelo, da je pokazal zopet prijaznejši obraz, se reče: drugim, meni ne več, ker je obdržal

sum, da sem bil jaz rabelj maček, in je ta sum menda še seboj pod zemljo vzel. Pozneje je namreč zbolel, še ko sem bil jaz tam, a Bog varuj, da bi mu bil jaz kedaj jed v njegovo sobo nesel!

Lahko bi pripovedoval še več takih in enakih dogodob iz samostana, toda naj bodo s to končane. Vrnimo se nazaj v šolo.

Pater Generoz je vedel za vse te in še druge moje razposajenosti in hudobije, zato mi je pa tudi zažugal:

„V zzzadddržanji bbbboš dobbbbil ttrojko, lllle zappppomni ssssi, tti llump ttti! Bbbbm že s pppatrom Fifferdinandom govoril.“

Pater Ferdinand, naš katehet, je bil zelo oster učenik. Dobre volje ni bil velikrat, mu je glava preveč nagajala. Nekega dne nam je v šoli, ko so bili nekteri zelo nemirni, rekel:

„Ako bi vi vedeli, kako mi šunder v šoli težko dè, bi gotovo imeli usmiljenje z mano. Le redke so ure, da bi mene glava ne bolela, in če vi šepetate ter z nogami drsate po tleh, je tako, kakor da bi mi kdo s kladvom ob glavo bil. Toraj, če imate kaj usmiljenja z menoj, bodite mirni.“

Ta opomin nas je vse zeló osupnil in sklenili smo med seboj, patru Ferdinandu ne več nagajati, še posebno zato, ker je „štabrl“ pri njem pel redko, a če je pel, pel je tem močneje, da je za sled puščal klobase. Jaz ga pač nisem bil še okusil, a če bi bil pater Generoz res njemu izročil me, no, uboge moje hlače! Vendar se to ni zgodilo, ker je menda pater Ferdinand že sam vedel, kakšen sem. Vsaj sem to sklepal po pohvali, katero mi je enkrat privoščil, ko sem posebno odrezal se z „biblično zgodovino“:

„No, znaš že“ — je rekel — „in to je tvoja sreča. Poreden si pa tudi tako, da ti ga ni para. Kaj bo še s tabo! Prosi svojega patrona, da bi ti izprosil še pameti, dobro glavo že imaš!“

Šola se je bližala koncu, oba patra sta nam naročila, naj se pripravljamo za javno skušnjo. Mene pa pokliče še pater Generoz v svojo sobo in me praša:

Lansko leto si slišal, kako sta prvi iz četrtega in drugi iz tretjega razreda govorila pri javni razdelitvi šolskih daril. Ali bi si ti upal stopiti na oder pred zbrano gospódo z nemškim govorom?“

„Prej ko s kranjskim, saj sem kranjski že skoro pozabil, ker se tega nismo prav nič učili —“ je moj odgovor.

„Na, tu imaš govor“ — reče na to pater Generoz — „nauči se ga in kedar ga boš znal, ga bova poskusila.“

Kdo je bil ponosnejši od mene! Od prejšnjega leta sem vedel, da pride poslušat vsa viša kamniška gospóda in jaz — jaz bom govoril jej, moje besede bo poslušala ta gospóda, ktere se prej nisem upal še pogledati! Ali si more kdo kaj bolj veličastnega misliti?

Hlastno zgrabim polo in grem ž njo — kam? V zvonik, v „slepe“ line, tam začnem brati na glas in upiti nemške besede, ktere sem pač vsaj po večem že razumil, na vse štiri strani, ker ni se mi bilo bati, da bi mi kdo nagajal. Prebivalci samostana so pač prizdigali glave, ko so slišali v višavi upitje, pa vendar niso vedeli, od kod prihaja. Dobre tri dni sem se učil v „slepih“ linah nemški govor in ko sem ga znal od začetka do zadnje pike vsega, se oglasim ponosno pri patru Generozu, pri katerem ga vsega na pamet povem.

„Dobro, dobro“ — me pohvali pater — „po šoli bova ostala v šolski sobi, tam ga boš poskusil za katedrom.“

Res ostaneva v šoli, pater sede v klop, jaz grem za kateder in pričnem svoj govor. Ali že po prvih besedah mi je pred očmi vse megleno, ne vidim nič, ne čutim nič, le ušesa so vsa polna, in že po par stavkih me ustavi pater:

„Še ne znaš dobro. Uči se še jutri, potem bova zopet poskusila domá v refektorji.“

Poskšnija družega dné ni bila nič boljša. Čeravno sem ves govor znal, kakor očenaš, je bila že zopet tista megla, tisti šum, da mi je vsega spomina zmanjkalo.

„Le stoj, ti bom jaz pomagal“ — reče pater, se vstopi zad zá-me in mi šepeta govor. Ali to me je še le motilo, to! Zdaj nisem znal ne besede več, vse je bilo tako, kakor podrto zidovje, besede vse zmedene.

„S tabo že ne bo nič“ — reče pater vidno raznenaden. — „Škoda! Če ti zdaj v praznem prostoru ne gre, kako bi bilo še le pred gospódo! Bom moral že družega dobiti. Ti nisi za javni oder. že vidim, da nisi.“

Na to vzame pater svoj rokopis in gre, jaz za njim ves potr. Tako dobro sem znal vsako besedo govora, da bi bil pričel lahko povsod, kjerkoli bi mi bil pater ukazal. In zdaj bo drug govoril, drug bo veljal za prvega, ne jaz! O ti nevretni kmetiški jezik ti! Kar razgrizel, izdrl bi te! Zakaj li te človek ima, če ne za to, da bi ž njim povedal to, kar vé? —

Se reče, če bi imel svoj govor povedati iz šolske klopi, bi že šlo, saj sem do zdaj vse, kar sem se naučil, lahko povedal iz klopi ali vsaj pred klopjo, kjer sem navzgor gledal in imel poslušalce za hrbtom, da mi niso gledali v obraz. Morda bi tudi z višave, s katedra ali izza mize govoreč ne obtičal v govoru, če bi mi vsi hrbet obrnili. Ali toliko oči in toliko ust radovednih v človeka obrnjenih — to, to je, kar zmede najlepšo štreno. Jaz že vidim, da ne bom nikdar za nič, tudi te sramote ne maram preživeti, da bi moj govor govoril kateri drugi; ne, tega ne, raj grem v hosto, tje gor pod sv. Primoža, da me snedo volkovi ali kakoršna koli divja zver; toda branil se ne bom nobeni in jutri brž grem v hosto.

To preišljujem tam v kotu na vrtu za mizo, kar mi potrka na ramo pater Gotthard. Jaz šinem brž kvisku, a on reče dobrovoljno:

„Si žalosten, je li? Jaz že vem, zakaj, pater Generoz mi je vse povedal. Nič ne maraj, vsakemu ni dal Bog moči jezika. Govoril bo drug, a ti boš vendar prvi v šoli, smo že dali „Perijohé“ v tisk. Zato boš pa dobil tako šolsko darilo, kakoršnega dozdej še nobeden.“

Javna skušnja se je ta pot zá-me vršila veliko bolje ko prejšnje leto. Prišla je pač res zopet vsa viša kamniška gospóda od okrajnega predstojnika in dekana do briča in mežnarja z Malega grada, a zdaj sem bil visokih glav že navajen in pri skušnji sem jo rezal kakor kosec v travi ali prepelica v prosu: pater Generoz si je dovolil z mano še posebne skoke na tako polje, po katerem v šoli drugi niso hodili, izpraševal me je nekaj iz zemljepisja, pa pristavil, da tega noben drug ne ve, ko jaz. Ko mu je vse to z mano šlo po sreči, reče ponosno in leskečega se obraza gospódi:

„Vidite ga, vsak se je več učil ko on, pa on zdaj največ zna.“

Kako sem bil jaz ponosen na to pohvalo in ná-se! Kar obleka mi je jela postajati preozka gole napihnenosti. In vendar ni bila meni pomerjena, ampak edinemu sinu bogatega meščana, ki je bil leto za mano in se je tako pridno učil, da bi bil moral prvi biti, zato mu je oče napravil nalašč črno obleko. Ali še pred koncem leta ga je vzela nemila smrt na strašno žalost staršev, ki so potem dali njegovo črno obleko meni, „cilinder“ pa sem dobil drugje na posodo. Tako sem se pokazal pri javni skušnji gospôdi ves črn, kakor se spodobi, le „cilinder“ je bil preširok, pa saj sem ga le v roki držal.

Po končani skušnji je bilo javno razdeljenje šolskih daril, prej pa je še moj tovariš Jože Omers, ki je bil drugi v šoli, govoril ono, kar sem tudi jaz na pamet znal; pater Generoz je stal za njim z rokopisom in mu pomagal naprej, kedar mu je zmanjkalo besedi. A Jože, čeravno tudi s kmetov domá, se je dosti dobro odrezal, vsaj jaz bi se ne bil tako.

„Kako pa je to, da je govoril drugi in ne prvi?“ — slišim prašati po tem gospoda dekana patra Generoza.

„Prvi nima jezika za javno govorjenje“ —
pojasni pater Generoz.

Vsa gospóda se potem nekoliko pomenkuje med sabo in prične se razdelitev šolskih daril. Gospod dekan vstane, pohvali pridne, druge pa opominja, naj jih posnemajo, na to odpré rudeče vezane „Perijohe“ in bere najprvo moje ime.

„Drrr, drrr, bom bom, trarara!“ — zagromi zadej godba, jaz pa se po prej od patra Generoza prejetem navodu pomikam počasno odmerjenih korakov proti odru in gospodu dekanu, kjer se priklonem kolikor mogoče globoko. Gospod dekan se pripogne in mi podá težko skladovnico v zlatu vezanih knjig in ko hočem iti, mi migne pater guardijan, naj še postojim, in izmed navzočih gospá se vzdigne ena ter mi pripné na prsi vse polno srebrnega denarja v pisane trakove zašitega, da sem bil podoben generalu.

Kako se je razdelitev drugih daril vršila, ne vem, ker tudi takrat nisem vedel. Ko je bilo vse končano, smo za gospódo šli tudi mi, z mano pater Generoz, spodaj pa je čakala velika množica ljudi in ko se prikažem jaz s cilindrom, ktereга mi je pater na glavo poveznil, se sliši iz množice:

„Oni-le je z visokim klobukom.“

Prvi premijant najvišega razreda je v Kamniku takrat bil imenitna zver, še medveda bi ne bilo prišlo toliko ljudi gledat. V svoji omamljenosti jaz nisem videl nikogar, le veliko ljudi, zato sem šel skoz množice, da bi le kmalu prišel v samostan.

„Glej ga no, ali nič ne vidiš?“ — vdari na enkrat mi znan glas na uho; brž se ozrem, tudi pater obstoji in pred nama so razkriti s klobukom v roki — oče!

„Le pokrite se, oče“ — reče pater Generoz — „vaš sin je danes pač velik gospod, pa vam vendar ni treba še stati odkritemu pred njim. Le z nami idite, danes boste pri nas kosili. Darila lahko ogledata v njegovi sobi.“

To je bil dan zá-me in za očeta! Poklicali so jih celó v refektorij, kjer je bilo slovesno kosilo, da se pokažejo. Kosili so pa zunaj v lopi na vrtu, a Krišpin jim je prinesel polič vina. Jaz sem bil, ko so me vsi, hlapci in fratri ogledali, slekel svojo slavnost ter oblekel zopet „kuhenjskega muca“, da sem brisal posodo, ktere se ja ta dan veliko potrebovalo. Jesti so mi dali

tudi boljega, ali kaj sem maral za jed! Komaj da sem kaj pokusil.

Ravno sem pri svojem delu v kuhinji, kar pride pater guardijan in mi veli, da moram iti v refektorij pokazat se gospodom, katerih je bilo veliko domačih in iz okolice. Brž hočem skočiti gor v sobo, da bi zlezel v črno obleko, ali pater Gotthard pravi:

„Ne, ne! V črni obleki so te že videli, zdaj bi videli radi te še v obleki kuhinjskega muca.“

Bil sem bós, golorók z zavihanimi rokavi, tak vendar ne morem pokazati se gospodom v refektoriji, toliko sem se bil že olikal. Ali pater guardijan me prime za roko in me vleče proti oknu, skoz katero so se jedila dajala iz kuhinje v refektorij. Jaz ga debelo gledam in prašam:

„Saj tukaj niso vrata v refektorij!“

„Se ve, da ne, ali misliš, da mora kuhinjski muc priti skoz vrata? Saj gre lahko skoz okno. No alo, skoči!“

S tem me pater guardijan prizdigne na mizo pred oknicem, me potisne noter, zapre za mano in jaz prilezem v refektorij. Grozen smeh, predno se jaz pokonci spravim, je že pater guardijan

skozi vrata prišel, prime me za roko, pelje do srede refektorja in reče gospôdi:

„Tak-le je zdaj prvi kamniški študent olupljen!“

Mene je zeló sram bosih nog in zavihanih rokavov, skušam skrivati oboje, ne pogledam nikogar, a smeh je že orjašk po vsem refektorji. Kličejo me pit, pater guardijan me vleče do prvega prostora, tam ukaže, naj se tako priklonem kakor zjutraj v šoli, jaz kiknem z glavo in zopet smeh. Potem mi podá pater guardijan kozarec in veli, naj ga izprazni. To storim, čeravno po raznih premolkih, in stečem proti vratam. Te pa mi zopet zastavi pater guardijan rekoč:

„Ne bo nič! Kjer si prišel noter, tam zopet idi ven!“

Kaj mi je ostalo družega ko pot skozi okno! Moj odhod po tej poti se je vršil s smehom iz vseh grl in ko sem v kuhinji pokazal se, me je sprejel nov smeh mucov, hlapcev in kuharja fratra Davida.

Po vsem tem grem k očetu, ki so že pokosili.

„Zdaj bova pa šla“ — me ogovore — „spravi svoje reči vse skup, potem gréva zahvalit

se patru guardijanu in tvojim učenikom, pa zadeneva vse na rame in greva domu.“

Te besede očetove so bile kakor mrzla voda na razbeljeno železo. Da bi kar tako naglo šel iz samostana — iz hiše tako mi priljubljene! Vsaj še par dni, da se za odhod pripravim. Te svoje pomislake razodenem očetu, a rekó mi:

„Le pojdiva, saj nimaš nič več opraviti tu. Jesti boš domá že dobil, mati pa tudi komaj čakajo s kašnatim zeljem, ker sem rekel, da prideva. Kar v tvojo sobo idiva, da vse skup spraviva v besago.“

Ves poparjen grem za očetom, kar pride naprot nama pater guardijan in ogovori dobrovoljno očeta:

„No, oče, kako vam je všeč sin? Vi ste lahko ponosni, ker ga v vsem Kamniku ni takega, da bi bil prvi. Kaj pravite?“

„Jaz pravim, da bi bilo najbolje, če greva zdaj domu“ — rekó oče in se hočejo pričeti zahvalovati zá-me.

„Nič, nič“ — ugovarja pater guardijan — „vi utegnete iti, fant bo pa še vsaj toliko časa tú, da so pri kraji porcijunkule. Mi ga potrebu-

jemo, dokler ne pridejo novi. Če prej gré, pa ne dobi svoje šparovnice, ki je pri meni. Čez teden dni pridite pó-nj!“

Saj res, šparovnica! Na to sem bil v svoji slavi čisto pozabil. Te ne smem pustiti, ker je že nekoliko srebrnjakov v nji. Tudi oče to sprevidijo, zato pomašé le nekoliko takih reči v besago, ktere meni za teden dni niso potrebne, pa moje „Perijohe“ in gredó, jaz pa ostanem še za obljubljeni čas.

O porcijunkuli je bilo res veliko opraviti zá-me v cerkvi in kuhinji, pa mi je tudi neslo. S tistih dni mi je v spominu ostal gospod moravški dekan, ki je tako krasno in veličastno pel mašo, pa tudi na prižnici govoril tako krepko, da sem si ga zapisal kot uzor duhovna pri slovesnih opravilih. „Tak moraš tudi ti postati“ — mi je velel notranji glas — „če boš kedaj duhoven.“ — To je bilo vse krasno, slovesno, veličastno!

Po porcijunkuli sem se odpravljaj za odhod. Poiskal sem še vse količkaj priljubljene mi kraje in teh je bilo veliko, ter sem vzel slovo od njih. Tudi v zvonik sem šel, celó v „slepe“ line do

malega zvona in sem si vse zvonove še ogledal ter prosil jih odpuščenja, če sem kterikrat prehudo gonil jih. Ravno tako sem se poslovil od vseh altarjev in svetnikov ter svetnic v njih, posebno od vélikega, kjer je moj patron. Poslovil sem se pa tudi pri vseh mi znanih osebah mesta in okolice in tukaj mi je padlo marsikaj okroglega v roko še celó z obljubo, da, če pojdem v Ljubljano in se bom pridno učil, naj se le še oglasim.

Ko so čez teden dni prišli oče pó-me, sem bil že ves pripravljen za odhod, le pri patrih, fratrih in hlapcih se nisem bil še poslovil. Pri zadnjih sem svojo dolžnost opravil sam, vsi so mi podali roko, tudi Salomon, in želeli mi vse dobro rekoč, da vse drugo je pozabljeno. K patrom pa sva šla z očetom obá, vsak je imel še kako darilo zá-me, vzlasti pater guardijan, ki je, pomolivši mi mojo šparovnico, rekel:

„Tvoje dvajsetice so mlade imele. Dvanajst si jih dal mi, zdaj jih je pa trideset.“

Pater Generoz pa je rekel očetu:

„Le v Ljubljano ga dajte, študiral bo lahko, če bo le hotel.“

Po vsem tem pobaševa pičlo mojo robo in greva. Šla sva počasi, oče so me zmiraj čakali, ker sem se oziral po priljubljenem mi Kamniku nazaj, dokler ga je bilo kaj videti.

Ob ovinku pod Križem zgine Kamnik, zgine mi, skoro bi rekel, za zmiraj. Pač sem bil med počitnicami še parkrat tam v samostanu in pri drugih znancih, ali vse je bilo nekako ohlajeno; v samostanu so se naselili drugi „muci“, drugje so me pa tudi komaj še poznali. Vse to mi je pomagalo, da mi odtrganje od Kamnika ni bilo tako težko, kakor sem skoneca mislil.

V Ljubljano!

Domá pri fari je bilo nekako dobre volje vse, ko sem prišel tje s svojim vseskozi izvrstnim spricalom. Najbolj ponosen je bil učitelj, češ, če bi njemu ne bilo prišlo na misel učiti me nemški, pa bi bil jaz dobil v Kamniku najmanj trojko. Pritekla je še celó debela farovška kuharica gledat me in rekla: če bi mu jaz ne bila dajala opoldne, kedar je tukaj ostajal, kruha, bi bil lakote zmrznil, ne pa da bi bil v Kamniku prvi.“

Gospod župnik, jako dobrotljiv in dobrovoljen mož, mi je brž dal goldinar — „za počitnice“ — je rekel, gospod kaplan pa je prašal očeta:

„Kaj bo pa zdaj s fantom? Škoda, da bi domá ostal, ko se je tako dobro obnesel. Mora iti v Ljubljano.“

„To so mi že tudi patri v Kamniku rekli,“ — odgovore oče — „samo kdo bo zá-nj špendal? Študent košhá in jaz ne morem.“

„Naj se fant tudi o počitnicah uči, saj knjige za prvo šolo ima, bomo že skusili na kak način ga spraviti v Ljubljano. Saj bo tako večkrat sém prišel, mu bom že jaz povedal, kako in kaj. Nekaj bote že vi mogli dati mu?“

„Se ve da, saj imá srebra za kakih 20 gld., nekaj od premij, nekaj pa od šparovnice.“

„To bo komaj za obleko, ker tak, kakor je hodil po Kamniku, ne more hoditi po Ljubljani. Razen tega bo še marsikaj družega treba.“

Od fare domu gredé se z očetom meniva o Ljubljani. Oče so to mesto bolj poznali ko jaz, ker sem bil le dvakrat ž njimi tam, ko so v „stari krami“ prodajali čevlje, jaz pa sem šel nekoliko okoli, pa ne predaleč, da bi se ne zgubil,

Pogovor z mano ni imel nobenega pravega vspeha, čeravno sem jaz rekel, da bi bil zadovoljen, če bi le po enkrat na dan imel kaj gorkega jesti.

„Da bi imel!“ — reko oče — „ali kje imaš? Mati ti ne morejo nositi vsak dan, ker je predaleč, pa bi bilo že tudi to vse mrzlo. Kruha bi ti že še nosili, ali ob samem suhem kruhu tudi ne boš mogel živeti. Tudi je še treba denarja za obleko in druge reči in kje ga bomo vzeli? Sami ga nimamo, k duhovnoma pa tudi ne moremo zmiraj hoditi, saj veš, koliko so ti že dali posebno gospod kaplan!“

To je bila res slaba tolažba zá-me, kajti v Ljubljano bi bil na vso moč rad šel. Zato sem zaupal več gospodu kaplanu, ko očetu, in vsak dan nekoliko pregledoval knjige ter to in ono pisal. Brat, kterega je učitelj začel v šoli tudi nemški učiti, za kar so mu oče še nekaj plačevali, se ni prav nič obnesel, zato so ob koncu leta rekli:

„Ti že nisi za študiranje. Brati in pisati znaš nekoliko, to je prav, učil pa se boš čevljarskega, pozneje pa, če ne bo dela, boš pa šel služiti.“

Brat tega ni bil nič kaj vesel, moral je sedeti na trojenogatem stolu in vleči dreto, ko sem jaz prebiral knjige in kaj pisal. Večkrat pa, če je prišlo kaj več dela, sem moral vendar tudi jaz vzeti v roke šilo — „da ne pozabim tudi tega“ — so rekli oče.

Ob nedeljah in praznikih po krščanskem nauku sva hodila z očetom nekoliko sprehajat se po gozdu in dobravah, ljudje nevošeljivi so naju postrani gledali, in večkrat sem slišal ktereга glasno reči:

„Zdaj se že stari od mladega uči, kako je človeku lahko živeti brez dela.“

Proti večeru, če je bilo vreme, sem pravil svojim pred hišo Schmidove povesti. Kakor je po kmetih navada, se je pridružilo k tem domačim zabavam večkrat veliko vaščanov, ženskih in moških. Zadnjih razsodba je na zadnje bila večidel ta:

„Če se fant ni družega naučil v Kamniku, ko to, škoda, da je bil tam. To vse skup nič ni. Mar naj bi bil krave pasel.“

Počitnice zá-me niso bile počitnice v pravem pomenu besede, tudi za mojega očeta ne. Nekega

dne dobim od gospoda kaplana list, na katerem je bilo zapisanih več hiš v Ljubljani, kjer se daje študentom opoldne hrana; gospod kaplan mi je rekel, naj greva z očetom v Ljubljano prosit je. Vzela sva seboj moje šolsko spričalo pa ubožni list, ktereга je gospod župnik razen izkaza o popolni revščini staršev zabelil še z opombo, da jaz nikakor ne bi mogel naprej študirati, ako ne dobim v mestu hrane vsaj za opoldne.

Šla sva z očetom v Ljubljano, poiskala vse na listku zapisane hiše, ali kaj sva opravila? Nič, prav nič! Tu nama je prišla naprot ošabna krščenca, rekoč, da imajo že dosti „študentov na košti“, tam zopet kaka lepo oblečena gospá, kateri je že kmetič od daleč smrdel, v tretji hiši niso znali nič slovenski in moja kamniška nemščina se ni nikjer nič obnesla. Nekteri so rekli, da kmetu ni treba študirati, naj orje in krave pase. Konec vsega je bil ta, da nisva nikjer nič dobila in prav žalostna šla oba k „Figabirtu“ skledico juhe in kos kruha jest.

To je bila žalostna pot iz Ljubljane nazaj! „Če ne bo družega, boš moral že iti h kakemu čevljarju v Ljubljano, ker domá te nobeden ne

vzame v službo in bi tudi preveč grdo ravnali s teboj.“ Po teh očetovih besedah mi je bilo vse neznano britko, kakor da bi bil požiral nezrele drnjule. „Ne, domá že ne bom pri teh surovih ljudéh, ki bi me še nalašč prav preganjali, rajši grem po svetú, kamorkoli. Tako grdih ljudi ni nikjer, kakor pri nas.“

Drugo jutro grem ves poparjen k gospodu kaplanu in mu sporočim vse, kar sva v Ljubljani z očetom opravila; tudi povem, kaj so oče na to rekli, in da jaz ne bom domá, rajši poginem drugje. Gospod kaplan se zavzame, potem pa reče:

„Ne, ne, zdaj pa nalašč ne. Jaz grem sam jutri v Ljubljano, pusti mi tu svoje šolsko spričalo in ubožni list. Potoma nazaj iz Ljubljane se bom že oglasil v vaši hiši in mislim, da bo vse dobro.“

Jaz grem in povem očetu to. Se vé, da smo željno pričakovali družega dné gospoda kaplana in mati so že rekli, da ga ne bo, „saj so to že prej vedeli,“ kar se proti večeru odpró vrata in gospod kaplan vstopi z veselim naznanilom:

„Hrano ima fant opoldne po raznih hišah ki so tu zapisane, samo stanovanje mu še dobite!“

S tem položi gospod na mizo listek in ko se mu vsi hočemo zahvaliti, prijazno odmajé z roko in gre z besedami:

„Jaz sem storil, kar sem obljubil, nič družega. Bog z vami!“

Pri nas je ta novica vzbudila veliko veselje, začeli smo sestavljati proračun za moje študiranje v Ljubljani, mati so brž omenili, da po enkrat na dan jesti meni ne bo zadosti in da, če tudi mi nosijo kruha z doma, se bom vendar težko učil. Oče so to nekoliko odobraval, pa rekli so, da, če bom opoldne dobrega do najedel se — in gospóda je zmiraj dobro — bom zjutraj in zvečer že prestal s kruhom in tem, kar mi bodo mati vsak teden še družega donášali. To „drugo“ so bile suhe hruške in jabolčni krhlji, družega tako ni bilo v našem hramu pozimi. To bi toraj že bilo „pokrito“, da rabim parlamentaren izraz, drugače je z obleko.

„Fanta bo zeblo“ — so rekli mati — „bo moral pozimi imeti kaj pod srajco ali pa nad njo. Tudi v čevljih bo kaj treba, slama sama ne bo zadosti, pa je v Ljubljani še dobil ne bo. Potlej mora pa imeti več srajc in gat, za to je

treba platna, pa ga nimamo. Bom šla k Mici, ta ga bo že imela, Micka (sestrična moja) bo pa naredila srajce in gate.“

„No, no, da ima le hrano opoldne, drugo bomo že dobili“ — pritrdijo oče — „čevlje mu bom že jaz delal in če se bo dobro učil, bo že še kaj dobil kje. Saj imajo dobre študente povsod radi. Samo za začetek imamo premalo denarja še. Najmanj 30 goldinarjev moramo imeti. Dvajset jih je v srebru, ti so fantovi, zdaj velja še pridobiti jih deset.“

„No“ — reko mati — „pet srebrnih dvajsetih imam jaz od takrat, ko sva se vzela. Dozdaj sem jih hranila, pa če je sila, naj gredó.“

„To ni dosti“ — se oglasio oče — „moramo več zaslužiti. Zdaj je še čas. Jaz mislim, da gremo vsi štirje gobe brat, ti z Lorencem po domačih gozdih, jaz in Jaka pa gori po gorenjskih. Tako vsi skup zaslužimo lahko po en goldinar na dan. Vsak drugi dan jih bom nesel jaz v Ljubljano, vi trije jih bote pa naprej brali.“

In to je obveljalo. Mati in brat sta brala gobe po domačih gozdih, jaz pa sem hodil z očetom više v brniške gozde, do katerih je bilo

po dve uri hodá. Večkrat sva bila mokra od dežja ali solnca, pa prinesla sva vselej domú polna koša, posebno oče, ki so meni bolj prizanašali s težo. Razen nas je bilo polno še drugih gobarjev in veljalo je načelo: „kdor prej pride, prej melje.“ Zato je bila nevoščljivost velika in marsikako britko besedo so morali slišati oče, češ: „da beró gobe za svojega fanta le za to, da mu ne bo treba delati.“

Ta „obrtinja“ je vkljub obilni konkurenci vendar nesla, oče so prinesli vsak drugi dan iz Ljubljane dva goldinarja ali še več, nam trem pa še „štruco“ (belega kruha), razen tega smo mi domá iz starejih gob imeli vsak dan po dvakrat gobjato kašo. Kaj je gobjata kaša, ve le tisti, kdor jo je že pokusil. Jaz jo še zdaj na vso moč obračtam.

Nabiranje gob ni kar tako prozajično delo, kakor si morda kdo misli, — ne, utegne biti celó mikavnejše kakor lov divjih živali. Le misli se, prijatelj, v košatem gozdu, pod smrečjem, hrastovjem in bukovjem, tam korakaš počasno na vse kraje ozirajoč se in zagledaš čvrstega samca z lepim črnim klobukom, da se ti srce

smeje in si skoro ne upaš vtrgati ga. Lep je tam, pustiš mu še nekoliko trenutkov pohosnega življenja, ker veš, da ni sam, mora imeti še družico, celó njih več in ne samo to, imeti mora še veliko rodovino. Toraj postojiš pri njem, ogledaš si okolico in res! našel boš vse to, če ni pred tabo bil tu že kdo, ki je to ali ono pobral z neusmiljeno, samogoltno roko. Po tem sežeš in pobereš vse skup v cajno, morda le kak krasni mladič odide še tvojemu očesu. Tu pa tam najdeš tudi kakega starca, enega ali dva, morda njo in njega, kterima so mladiče že drugi pobrali, nju pa ne zapazili; oba sta vela, brcneš ju in pokažeta se ti polna črvov — znamenje razpadanja. Na drugem kraji najdeš zopet mlado kri brez višega varstva; to ti sili iz zemlje v kupih, da mladi rod komaj prešteješ. Ozreš se in vidiš že rujave obreske ali pa celó gnjile mrličice; to ti je dokaz, da je tu že bil gobar, in ti, ki hočeš tu še kdaj kaj dobiti, boš pobral vse prejšnje obrezke in z obrezki svojimi vrgel jih kam v grmovje, da ne bodo tvojim naslednikom izdajali kraja. Tudi „mušnice“ boš vse pobral in zmetal jih kam drugam, ker blizo njih rastejo prave

gobe. Le „kravjeke“ boš pustil pri miru, ker blizo njih ne išče pravi gobar dobrih gob. Najlepši „gobniki“ (nekteri jim tudi pravijo „jurčki“) rastejo pod borovjem in smerečjem; ti so lepo črni, kakor žamet, pod listovim drevjem boš dobil le bolj blede, katerih gospóda ne obraja tako kakor prve.

Če je bil dober dan in ne preveč dežja, sva prihajala z očetom domú s polnima košema; potem so se gobe vse pregledale, grde odbrale, druge pa še enkrat skrbno otrebile, potem razložile po deskah — in zjutraj so jih oče rahlo zložili v koš in jih nesli zgodaj v Ljubljano, če jih je bilo veliko, sta jih nesla oba, jaz in brat pa sva šla po druge v bližnje gozde.

Ta „gobnata obrtnija“ pa ne trpi dolgo, k večjemu kake tri tedne; najboljša je jeseni proti koncu septembra in prvo polovico oktobra, če vreme ni presuho. Tisto leto je bilo ravno ugodno in do sv. Mihela, ko je bilo meni treba v šolo iti, smo bili vsi zaslužili kakih petnajst goldinarjev. V tem je bil vaški krojač naredil mi obleko iz starega zelenega fraka nekega barona, ki mi ga je podaril. Ta suknja je bila imenitna zato, ker

je bila o frakovih škricih izpolnjena pač z zelenim, a od družega zeló različnim suknom in se je toraj že od daleč poznalo, da je po fraku narejena. Ko sem jo nekoliko časa nosil, je bil razloček med starim suknom in onim, ktereга so oče prikupili, še večí; staro blago je bilo dobro in stanovitno, novo za nič. Vendar sem bil ponosen na to, da sem nosil sukno, v kateri je prejtíčalo telo barona; da sem mu bil hvaležen zá-njo, se že samo ob sebi razumi.

Pred odhodom v Ljubljano je bilo še slovo pri fari od obeh gospodov; učitelj pa je že med tem prišel v Loko, ker se ni mogel ne on ljudi, ljudje pa ne njega navaditi, toraj pri njem ni bilo mogoče posloviti se. Oba sta zopet obljubila podpore, ako bom tako pridno učil se, kakor v Kamniku, potem pa sva jo z očetom mahnila proti Ljubljani, vsak nekaj mojih reči na hrbtu. Stanovanje sva kmalu dobila, ker so „študentske matere“ ob vseh šrangah prežale na starše z dijaki; tudi midva sva padla taki volkulji v pesti in nesla mojo robo dol nekam k sv. Florijanu ž njo. Tam sva jo pustila, oče so rekli, da greva zdaj najprej k direktorju zapisat me, kar se je

zgodilo brez posebnih težav, ker so imeli moj oče trde komolce.

Ravnatelj Nečasek je pogledal moje spričalo in krstni list (oče so mu pomolili še ubožni list, pa jim ga je nazaj dal), zapisal me, potem pa naju opravil z besedami: „naj le pride fant jutri k preskušnji!“

Od njega greva h katehetu Globočniku. Prav za prav so oče hoteli, da bi šla k njemu najprej, a óna volkulja od sv. Florijana je očetu rekla, da morava iti le k direktorju vpisat me, h katehetu pa ni treba iti. Po prvem sva se ravnala, po drugem pa ne, ker sva imela tudi še pismice od gospoda kaplana katehetu. Zato greva iz šol k njemu, tam najdeva še veliko drugih, vendar prideva na vrsto in oddava pismo. Gospod Globočnik ga prebere, pogleda ostro mene, potem pa praša očeta:

„Ste mu že dobili stanovanje?“

„Imava že vse“ — je očetov odgovor.

„Kje?“ — poprašuje dalje gospod katehet in mene je prijel nekak strah.

„Doli pri sv. Florijanu. Kako se baba piše, nisem prašal.“

„O, tam ne sme biti, ima predaleč v šolo.“

„I, kje pa, ker nič ne vem?“

„Tukaj dol pojta naravnost po ulicah in prašajta po Blumauerjevi hiši. Tam pojta po stopnicah gor in recita ženi, da sem vaju jaz poslal. Je poštena žena, tam bo dobro stanovanje za fanta.“

Oče se na to popraskajo za ušesi in ugovarjajo :

„I, kaj bo pa óna baba rekla, ko sva pri njej že vse pustila?“

„Storite, kar hočete. Jaz ne pustim, da bi bil vaš fant tam v stanovanji, razumíte?“

To je bilo pač dosti jasno, toraj greva in izprašava hišo in ženo; bila je poštena kmetiška mati, ki je imela sama dva sina v šolah, enega v viših, drugega v nižih. Meni je bila koj vseč in tudi oče so se ž njo kmalu sporazumeli.

Najhuje — se ve da — naju je še čakalo, namreč iti po mojo robo k oni babi pri sv. Florijanu. Vso pot sva študirala, kaj bi rekla jej, da bi dala robo nazaj. Slednjič so rekli oče: „ravni pot najboljši pot“, toraj le korajžo, kdo se bo bal bab!

Prideva k babi, ktera mi že zato ni bila všeč, ker je bilo vse tako vmazano, ona pa čez mero priliznjena in je nekako slabo kranjski govorila. Tudi sva nazaj prišedši zagledala krog mize mladih žensk, ki so pa brž v drugo sobo smuknile.

„No, sta že vse opravila?“ — naju praša baba, ki je ravno pred pečjo nekaj ongavila.

„Vsega še ne“ — je očetov odgovor — „le še fantovo robo bova vzela, da jo neseva v njegovo stanovanje. Hvala, da ste jo shranili.“

„Kaj?“ — zareži baba — „drugje bo stanoval? Jaz pa ne dam robe, ako ne plačate dva goldinarja are.“

„Saj se še nismo pogodili“ — ngovarjajo oče — „toraj greva lahko kamor koli. Za to, da ste shranili najino robo, vam gre k večjemu pet krajcarjev. Gospod katehet so rekli, da pri vas fanta ne pusté.“

Zdaj začne še le baba ropotati in kleti na vse preteze, oče pa, ki so zagledali mojo robo v kotu sobe, jo pobero in nalože, čeravno se baba ustavlja. Ko hočeva iti iz hiše, nama zastavi pot, a oče, razjarjeni, kakor so bili, jo pahnejo

na stran, oba greva potem ne zmeneč se za njeno upitje in zabavljanje.

Ko sva toliko odšla, da je njen hrup potihnil, mi dajo oče mojo culo, v kateri je bil hlebec kruha in toliko jabelk, kolikor sem jih mogel domá naložiti. Zdaj se mi je veliko lajša zdela in res sem pozneje, ko sem vse razvezal, videl, da je manjkalo pol hlebca kruha in skoro polovico jabelk. Oče so, ko sem jim še le drugi pot to povedal, rekli: „Vidiš, gospod katehet so že vedeli, zakaj ne smeš tam biti; ti ljudje bi ti bili vse snedli, kar bi ti bila mi-dva, jaz in mati, z doma prinesla.“

Nova gospodinja spravi mojo robo, a naroči očetu da naj pripeljejo še škrinjo, kakor jo ima vsak. To obljubijo oče in hočejo domú iti, kar se spomnijo, da nisva še vsega opravila. Treba je bilo še pokazati mene dobrotnikom, kateri so mi hrano obljubili. Poldan še ni bilo, toraj le brž na pot!

Te poti ne bom popisoval. V semenišči, kjer sem bil za tri dni v tednu na kaplanovem listu zapisan, je šlo še gladko, gospod vodja naju je vljudno sprejel in poslal h kuharci, ktera me

je ogledala pa rekla: „No, naj le pride, kedar je njegov dan.“ Vse drugače je bilo po drugih hišah. Doma sva dobila le gospé, pred katerimi se še obnašati nisva znala; potem naju je obsulo polno otrok, ki so naju oba od glave do nog ogledali in objedli, česar pa oče niso razumeli, ker je bilo nemško; ravno tako so naju ogledali vsi posli in ne morem reči, da bi bil kje videl prijazen obraz. Kmet je kmet, kdo mara zá-nj! Kratko: ko sva vse to prestala, so rekli oče:

„Vidiš, kako hudo je biti kmetu! Le pridno se uči, da bo iz tebe kaj boljšega, da te ne bo gospoda tako gledala, kakor da si pasjeglavec.“

Te besede britke tožbe so me hudo ganile, sklenil sem za trdno, da, če Bog dá, tudi moj oče ne bodo do smrti le „kmetiški berač“. Tega jim pač nisem naravnost povedal, a vendar se jim je moralo kaj zdeti, ker so vnovič rekli:

„Zá-se in za mater nič ne rečem, sva že vsega navajena in živ ne gre nobeden pod zemljo. Vendar bi rad, da bi ti, ki imaš zdaj priložnost, postal kaj boljšega, da ne bo treba živeti ti tako slabo, kakor sva živela in živiva še jaz in mati. Z bratom ne bo nič, nima glave, zdaj bo šel

služit za pastirja, potem pa za hlapca. Bo že premagal, saj je močnejši ko ti. Opoldne imaš hrano, zvečer boš moral pa potrpeti. Bova že jaz ali pa mati kaj prinesla, saj ni tako daleč, da bi človek ne opravil v enem dnevu.“

Po tej tolažbi gredó oče, jaz jih spremim do konca ulic, dalje si ne upam, ker sem že videl, da Ljubljana ni Kamnik, kjer bi se ne mogel zgubiti.

Ko pridem nazaj na stanovanje, najdem že več drugih, večih in manjših, in vsi smo se prav radovedni pogledali, kakor ljudje v železničnem vozu, ktere slučaj od vseh vetrov skup znese. Veči so se brž polastili gospodstva, jaz sem dobil le majhen prostor pri mizi v sredi izbe. Zvečer se nas je nabralo celih dvanajst, dva domača pa sta bila še v drugi manjši sobi. Veča soba je bila vredjena tako, da so bile ob steni postelje v dve nadstropji, to je, pod vsako večjo je bila še manjša na škrbcéh, ki se je zvečer ven pripeljala, zjutraj pa zopet not potisnila. Po kotih smo imeli vsak svoje borno blago po škrinjah shranjeno, sploh: bila je to študentovska kasarna „comme il faut“.

Ne morem reči, da je bil prvi večer meni posebno prijeten. Vsak se je bahal s tem, kar

je z dóma seboj prinesel: z belim kruhom, klobasami, sadjem itd., pa tudi še je imel skoro vsak kaj denarja; tudi jaz sem hotel pobahati se, pa so se vsi smijali, ko sem jim pokazal pet šestic, ktere sem dobil od gospoda župnika; njih je imel vsak po nekaj goldinarjev, posebno dva iz Lašič in s Kranja. „Študentu ni treba denarja“ — so rekli oče in mi niso nič dali, češ, „da bo tako še premalo, ni treba, da bi jaz še kaj zafačkal.“

Drugi dan smo šli delat preskušnjo, delali smo jo v treh oddelkih, mene je dobil profesor Melcar, kterega sem se hudo vstrašil, ker sem bil dozdej le na duhovne navajen. Pa tovariši, s kterimi sem se brž seznanil, so me potolažili rekoč, da je to „strašno fleten“ gospod. In res, ko je spregovoril, mi je pol strahú kar minulo, vendar sem se tresel še pred nalogo, ker sem slišal, da ljubljanski učenci so silno učeni, posebno v nemškem. Res nam dá profesor nalogo, a kaj je, to? Če je ta težka, potlej je pa vsa baharija prazna. Vsaj meni je šla izpod rok tako hitro, da sem bil gotov ž njo zares najprvi. Nesem jo gor na oder, kjer se je gospod profesor

na stol v sredi odra vsedel in gledal nekoliko nas, nekoliko pa v knjigo, katero je v rokah pred sabo imel.

„Le tje na kateder ž njo“ — mi kaže z roko, potem me pogleda in ko nisem gosposkemu podoben, me praša: „Wie heissen Sie!“

„Sie!“ Ta beseda me tako nenadoma zadene, da obstojim kakor okamnjen. Ni mogoče, da bi veljala meni — ne; to res ni mogoče! Zato sem tako omamljen, da mora profesor prašati še enkrat in to s pristavkom, če morda ne razumim nemški. Čez in čez z rudečico polit povem svoje imé, a on vzame nalogo in naredi ná-njo s svinčnikom neko znamenje, jaz pa odidem sramote ves slep, da ne vidim tovaršev nobenega.

„Sie!“ Ne, to ni bilo res, uho me je go-ljufalo. In vendar, saj dobro slišim! Gotovo se je profesor zmotil, drugače bi ne bil smrkovca in še celó kimetiškega vikal. Tega mi še ni nihče storil, vsak me je tikal, kakor se spodobi. Jutri bo že druga, stavim glavo.

Domá na stanovanji povém, kaj se mi je zgodilo v šoli. Strašen krohot od vseh strani, začeli so se mi priklanjati in eden je celó rekel:

„No, se ve dá, profesor bi bil moral še predstaviti: milostljivi ali visokorodni gospod, je-li?“

Jaz se obrnem v stran in si mislim: „Klošterski mucji so bili že poredni, pa proti tem so bili angeljčki.“

Zvon zapoje in poldne je, gospodinja odmoli, potem pogrne mizo in prinese veliko skledo ná-njo. To me spomni, da moram tudi jaz iskati kosila, in spravim se na noge, čeravno mi je bilo to sila težko. Ta dan sem imel namreč košiti pri nekem trgovcu. Kako težka mi je bila pot do tje, kako težko sem še le šel po stopnicah! Rajši bi bil šel trikrat na Šmarno goro. Kako mi je srce vtripalo, kako sem študiral, kaj bi odgovoril, če me kdo ogovori! Na vrhu stopnic potegnem svojo dijaško kapo z glave in postojim pri vratih z remeljnov, ki so bila pa zaprta. Pač je bil zvonec tam, alí kako bi se bil mogel pridržniti, potegniti ga in jeziti ljudi! Zato stojim pri vratih odkrit in čakam, da bi kdo prišel. Skrbelo me je le, da bi utegnil zamuditi, ker sem prišel kakih pet minut po odzvonjenji; „nemara so mi nalašč zaprli, ker sem prepozno prišel“ — si mislim. Kar priškripljejo po stopnicah čevlji, jaz

se postavim kolikor mogoče ponižno, ko zagledam gor priti bradatega gospoda. Ta me zagleda in reče prijazno, nemški, se ve da:

„A, naš študent? Zakaj pa niste pozvonili, če ne znate še odpreti vrat? Tako-le, glejte!“

Pri tem odpré vrata in mi pokaže, kam naj pritisnem, da se bodo vrata odprla. Na to me pelje v kuhinjo in predstavi kuharci:

„To je nov rejeneec tvoj, le glej, da ne bo lačen“ — velí slovenski.

Kuharca, zeló prijazna ženska, me pogleda, se nasmeje in reče:

„Ta je pa v Kamniku študirál, ga že poznam; pa še prvi je bil.“

„No, tem bolje. Se bota razumela“ — reče gospod na to kuharci, meni pa pokaže stol v čedni kuhinji in reče nemški: „Tu sedite! Bote kosili s kuharco in hlapcem, ali pa sami, kakor hočete.“

To je bilo nekaj za moje plašno srcé! Samo čudno se mi je zdelo, kako da me tudi ta gospod vika. Človeku kosila dati pa ga še vikati, to je vendar očitna zapravljalivost!

Po odhodu gospodovem pogrne kuharca našo mizo in me ogovori:

„Jaz te ne bom vikala, kakor naš gospod, saj te poznam še, ko si bil v Kamniku pri Micki v stanovanji. Jaz sem s Kamnika doma.“

Kdo je bil tega bolj vesel ko jaz! Pozneje je prišel tudi hlapec, prijaznega obraza mož, kuharca mu je razložila, da bom ta dan nju tovarš, pri kosilu — — in najedel sem se tako, da nisem mogel več; kuharca mi je pa dala še svoj kruh, da sem ga seboj vzela.

Po jedi po svoji navadi naredim križ in sežem po svojo kapo, kar se zasliši šumenje kakor sapa in ob vratih se prikaže gospa, oblečena kakor v Kamniku nisem nobene videl. Vse bengljá od nje, pentelj s trakov je pa toliko na nji, da jih jaz nikoli nisem toliko prilepil na prt pred jaslicami. Pod vratom je bila zapeta tako kakor da bi jej bila obleka zgorej prekratka, zato se je pa več zá-njo po tleh je vleklo in pometala je prah kakor drevje, če ga kmet z neoklestenimi vrhovi z gosda pelje. Čez prag ni stopila, ostala je tam in s svojim obilnim krilom vsa vrata vsaj spodej zamašila.

Pri tej nenavadni prikazni jaz obstojim in debelo gledam. Gospé oči se upró v mé, me

obliznejo od nog do glave, iz njenih ust pa prijezejo počasi lene besede:

„A, to je naš študent! Se vidi, da je kmet.“

In zasuče se z obleke repom ter plava zopet v sobo. Jaz sem ves preplašen, kakor da bi me bil kdo polil, kuharca zapazi to in reče:

„To je gospá. Ne vem, kaj jo je danes v kuhinjo prineslo, saj je včasih po ves teden ni. Kedar pride, jej moraš reči: „küß die Hand“, kar strašno obrajšta in je tudi manira taka.“

Domú gredé premišlujem, kar sem doživel. Gospod tak, gospa taka! Kdo mi reši to zastavico! In kuharca je rekla, da bom moral gospej reči: „küß die Hand!“ Roko poljubujejo duhovnu, ki ima blagoslovljeno, pa še tega vsak ne stori. Da bi jaz kaj tacega rekel ženski! Ne, nikoli, rajši tri dni nič ne jem. Stavim, da bi se nad temi tremi besedami zadavil.

To premišljeva je pridem memo semenišča in se spomnim, da imam iti tudi tje likat čevlje dvema semeniščnikoma z naše fare, ki sta mi za to obljubila dajati kruha. Eden izmed nju me je že štiriletnega dečka po lužah vlačil in zelo rad imel, drugi pa je bil domá z vasi, kjer smo

mi dalj časa bivali. V semenišči izprašam sobi obeh in najdem pri njih večo družbo, jako rado-
voljno; naložili so mi kruha, da ga nisem mogel
pospraviti po žepih, a čevljev mi ni bilo treba
likati ta dan, zato sem šel domú in spravil svoj
plen, potem pa pred šolo, kjer so obrabljene šolske
knjige dijaki med sabo prodajali po znižani ceni.
Jaz sem že vse imel ali vsaj mislil, da so tiste
vše dobre, ki sem jih v Kamniku dobil za šolsko
darilo, toraj sem si le ogledoval ta somenj, na
kterem razen mojih tovaršev na stanovanji nisem
mogel zagledati nobenega znanca.

To je dolgočasno. Kdo bo tako gledal!
Stopim toraj k „Štrajnarci“ in si kupim za (star)
krajcar kostanja. Tam me obsujejo vsi Kamničani
— mislim, da nas je bilo pet — in eden, ki je
bil v Ljubljani že znan, nam najprej razkaže
mesto, potem pa nas spravi „pod Turn“, kjer
smo kostanj klatili. Meni je bilo to jako všeč,
ker sem spoznal, da se iz ljubljanskega zidovja,
kjer je povsod toliko gospode, pride lahko tudi
ven na travo in v gozd, kjer se lahko skače in
•prekucuje. No, to že ne bo tako hudo, če bo v
mestu pustó, bom šel pa ven na polje, ali v gozd;

tam je ravno tako, kakor pri Kamniku in doma. „Le korajžo, fantje!“ — smo zavriskali vsi Kamničani — „ti gosposki Ljubljčanani nas ne bodo snedli. Kedar ne bomo imeli šole, pa bomo kam šli vsi skup in bomo kozo bili.“

Vsi si podamo roko in tudi sklenemo zvezo Kamničanov, ker so se nam Ljubljčanani pregošposki zdeli.

Drugi dan smo v šoli tisti, ki smo prestali skušnjo, bili razdeljeni v dva razreda, tistj pa, ki je niso prestali, so dobili vse nazaj, med temi tudi dva Kamničana, ki sta žalostna slovo vzela od nas, potem pa šla nazaj v Kamnik. Pri razdeljenji sem prišel jaz v prvi (a) razred, z mano vred še en Kamničan, s katerim sva skup sedla v klop zavoljo družčine, ker so bili vsi drugi nama tuji.

Ko sedimo vsi, se odpro vrata in počasnih korakov pride s svojo težko palico v sobo — — profesor Melcar. Po vsi sobi je slišati zadovoljno mrmranje, kakor če bi kdo v mrzlo sobo spustil gorkote. A gospod profesor stopa polagoma dalje proti odru, spleza ná-nj in se obrne nazaj palico držeč tako, da mu je bila gumba ravno pred nosom, ter reče z zategnjenim glasom:

„Sti-i-ill! Ti-i-ihó!“

Spredej je vse tiho, še sape ni slišati, ali zadej nastane nemir in nekako polglasno hihitanje, toraj gospod profesor vzdigne svojo debelo palico še više in še glasneje zadoni njegov glas:

„Still! — Tiho!“

In tako stoji s palico ter ozirá se na vse kraje, ali doli v zadnjih klopéh je šunder čedalje večí. Zato stopa počasi navzdol med klopmi, mi novinci stiskamo hrbte, ker gorjé, če bi ta debela palica komu padla na hrbet! To bi bilo vse drugače kakor „štábrl.“ „No, če pa tukaj s takimi tepó“ — sem mislil jaz — „pa že vem, zakaj pravijo, da so šole v Ljubljani tako hudé.“ Ali gospod profesor gre sopihajoč in strašno resnega obraza vedno le navzdol, da pride do zadnjih klopi, tam postoji in požuga s palico:

„Aha, to je tisto gadje gnjezdo! Vsi repententi, ljubljanski tiči, je li? Narazen, marš! Na vsako stran nekaj, da mi ne bote pohujševali novih nedolžnih ovčic! Vas bom že učil jaz, gadje, ki ste!“

Res jih je šlo na vsako stran nekaj, najdalji pa, ki je imel prav cigansk obraz, je ostal

na konci sam najzadnji. Potem se je gospod profesor zasukal in šel navzgor, mi pa smo videli, kako so mu oni zadej osle kazali. Mestni tiči so povsod najporednejši, tudi kamniški so bili taki.

Vendar je šola še zadosti mirna, ko gospod profesor zopet dospé na oder. Tam sede za kateder, odklene predal in potegno ven zvezek, kterega pokaže z besedami:

„Vidite, to so črne bukke, tu sèm bo vpisan vsak, kdor bo kaj pregrešil se ali ga ne bo v šolo. Le varujte se teh bukev, kar se vá-nje zapiše, ostane zapisano. Zdaj pa le pazite, vas bom vse bral, vsak vstane in odgovori z besedo „hier!“

Res začne brati, jaz pridem brž na vrsto in skočim kvišku s klicem „hier!“

„Kommen Sie heraus!“ — veli na to gospod profesor, moj sosed me dregne in ker se obotavljam, mi zašepeta: „Pojdi no, butec, kaj ne veš, da si zdaj „Sie“?“

Jaz se pridrenjam iz klopi in stojim pred gospodom profesorjem, naredivši mu priklon, kakoršnega me je naučil pater Generoz.

„A, Vi ste tisti, ki je naredil najprvi nalogo in najboljšo?“ — me ogovori nemški, a prijazno — „kje sedite?“

Jaz pokažem prostor, on prikima in dobro je.

Drugo uro pride katehet gospod Globočnik, ta je govoril pač nemški, a ko je mene bral, sem moral ven in tam me je prašal slovenski:

„Imaš že inštruktorja?“

Kakor mi je ogovor, ker me je tikal, ne vikal, bil po volji, tako debelo sem gledal zaradi vprašanja.

„Imaš inštruktorja?“ — ponavlja gospod katehet.

„Kaj če imam?“ — prašam na to jaz ves osupnen.

„Inštruktorja! Ali ne veš, kaj je to?“

Jaz odmajem z glavo, ker te besede še v svojem življenji nisem nikdar slišal, toraj nisem vedel, je li kaj za jesti, ali kaj družega gosposkega.

„No, učitelja, ki te bo domá učil“ — pojasni gospod katehet.

„Domá se bom že sam učil“ — je moj odgovor na to.

„Tem bolje, samo če bo šlo“ — reče gospod katehet nekako dobrovoljno posmehljivo, me spusti v klop in potem izprašuje druge in teh je do malega vsak povedal svojega inštruktorja.

Se vé, da me je novica, ki sem jo tu zvedel, strašno razjezila. Tovarši mi povedó, da je tak inštruktor kak dijak više šole ali pa še celo profesor. Tako se toraj v Ljubljani študira? Dva se že več naučita ko eden, in če pri nalogi komu pomaga kdo, ki več zna, jo lahko naredi, veliko lajše od onega, ki si sam ubija glavo ž njo. Dobro je že to, pa po pravici ni. Zakaj bi kak tepec, ki bi sam ne mogel nič spraviti iz sebe, potem bolji bil, kakor kdo še tako bistroumne glave in lastne pridnosti? Vsak naj pokaže, kolikor premore sam, ne pa, kolikor premore s pomočjo družega, ki vse to, kar se ti učiš, že davno zna. To že nič ni, tako se ne gremo. Sam se postavi, če kaj znaš!

Naj, predno grem naprej, dokončam tu pričeto tvarino, in povem, kako sem tudi jaz prišel do družega spoznanja o tem.

Kmalu, ko smo lotili se šolskih knjig, se je zgodilo to-le. Pred mano je sedel „škric“, ki

v šoli ni dosti vedel in je bil púñlé⁹ glave, da je še mene včasih kaj prašal. Ko pa dobimo prvo nalogo, prinese on najboljšo, in jaz sem videl, da je imel v knjigi spis njen od druge roke. Profesor ga za to pohvali, jaz pa jezen vstanem in zakričim:

„Saj je ni naredil sam.“

„Kdo pa?“ — vpraša profesor.

„Inštruktor!“ — odgovorim jaz.

„Ta mu je le pomagal“ — reče profesor — „vsedite se!“

S tem sem bil pobit. Če celó profesorji trpé, da učencem delajo naloge drugi, potlej se pa v Ljubljani študira vse drugače kakor v Kamniku. Se ve da, šesto-, sedmo- ali celó osmošolec me bo že prekosil, če bi tudi moj sošolec brez njega trojko imel! V Kamniku ni imel nobeden inštruktorja, vsak je moral pokazati, kaj s a m zna, in zato sem bil jaz prvi. Tudi v Ljubljani bi si upal prekositi vse, premalo jih je, ali kaj bom revež opravil zoper inštruktorje!

Čez nekoliko časa dobim iz šole gredé pred vratmi očeta z besago na rami. Nič kaj prijazno me ne pogledajo, ampak kar naravnost reko:

„Jaz sem bil zdaj ravno pri gospodu Globočniku in sem jih prašal, kako se kaj učiš in če si najbolji. Pa veš, kaj so rekli?“

Kako bom jaz to vedel? Zato oče brž na to pristavijo:

„Štruftarja mu manjka, drugače bi že šlo — so mi rekli.“

Jaz poobesim glavo in ne vem ničesar odgovoriti; a oče me potolažijo brž rekoč:

„Saj sem tako mislil, da s temi Ljubljancani se ne boš mogel skušati, ker imajo vsak še svojega profesorja doma. Zdaj ga boš tudi ti imel, gospod katehet so ga že dobili. Tu-le je zapisan in tudi hišna številka, kamor boš hodil; ni daleč od tvojega stanovanja, malo proti sv. Petru.“

„Koliko mu bote pa plačevali?“ — prašam jaz očeta.

„Nič“ — odgovoré — „so že naš gospod kaplan pri gospodu katehetu tako naredili. Samo priden moraš biti, da ga ne boš jezil, drugače te bo spodil in ti ne boš šole izdelal, pa boš zopet za čevljarja.“

Na to jaz razvijem listič, na katerem je zapisano: „Matevž Jeretina, sedmošolec“, zraven

pa še hišna številka na šentpeterskem predmestju, kamor sem imel hoditi.

Tako sem imel tudi jaz inštruktorja in dobrega, kar se je pokazalo, ko je bil konec šolskega leta in smo dobili spričevala.

Moj inštruktor — Bog mu daj dobro, ker je že v Olimpu — je bil tačas sploh le „Matevž“, pod tem imenom je bil tudi pozneje, ko se je k pošti podal, vsaj po Ljubljani bolje znan, ko po svojem priimku. Bil je neprimerno velik, tako da je nek porednež rekel o njem, „da zvezdice prižiga“. Pa je bil prav dober mož, tudi dober inštruktor, ki je imel le to slabo lastnost, da je rad kateremu izmed nas v lase segal, kar je bilo tem lažje, ker mu za to ni bilo treba vstati, ampak je kar čez mizo segel, pa je imel v rokah kako glavo. Iz naše šole nas je imel pet ali prav za prav le štiri, jaz sem bil pa za nameček, toraj nekak davek, ki ga je plačeval gospodu katehetu za one štiri, ktere mu je on dal. Vsak mesec je prejel osem goldinarjev od onih, od mene pa nakaznico na plačo na onem svetu, pa me je vendar rad imel in njegova roka se ni posebno velikokrat zapletla v moje lase. — Ko sem mu ob koncu

leta prinesel spričevalo pokazat in zahvalil se mu, se je namuzal in mrmral:

„No, je že dobro, da bi le oni štirje tako imeli! Se pa še drugo leto oglasi, če ne boš družega dobil.“

Dober mož je bil, ko sva bila že oba iz šol, sva postala prijatelja in večkrat je rekel, da sem bil kot njegov učenec „zeló poreden“. Pozneje ga je pobrala jetika, a jaz sem za pogrebom gredé spominjal se še tistih dni, ko nas je okrog mize sedeče „meštral“ z lepo in ostro. Bodi mu zemljica lahka! Jaz sem ga pokropil s čutjem hvaležnosti.

S črtico o mojem inštruktorji sem ušel sam sebi naprej, treba, da se vrnem k šoli in mojim kuhinjam. Najprvo h kuhinjam, ker je dijaku najprvi želodec, in potem še le šola in knjige.

Tri dni sem imel hrano v semenišči. Tu sem se kmalu privadil, ker je bilo vse bolj po samostanski in sem se z drugimi vred tudi lahko najedel; razen tega ni bilo takih žensk, katerim bi bilo treba reči „küß die Hand, Gnädige“, marveč mi smo jedli vsi skup, vsak je imel enake pravice do sklede, nobeden se ni sramoval družega.

Vse drugače po drugih hišah, o čemer sem prvi primerljaj že omenil. Naj bo toraj naslikano, kako sem kosil še v ostalih treh krajih.

V petek sem imel hrano pri neki zeló gospóski rodovini. Ko sem prvokrat prikazal se in ponižno stopil v kuhinjo misleč, da je tu moja miza, se zadere kuharca nad mano tako, da sem brž umaknil se in mislil pobrati se po stopnicah. A odpró se druga vrata in med njimi se prikaže gospá ne preveč preširno oblečena; jaz obstojims potegnem kapo in se pripravljam reči: „küß die Hand“, pa to ne gre nikakor iz grla. Gospá ni ravno huda videti, pač pa popraša kuharco, kaj je, da se je tako zadrila.

„I, ta-le tú — kdo pa je?“ — reče kuharca nevoljno in kaže mene, ki sem s kapico v roki zadej stal.

„To je naš študent“ — pojasni gospá, se obrne k meni in mi pokaže majhno mizico in stol v kuhinji ter reče, naj tje sedem; potem naroči kuharci, naj mi dá kosila, ter odide.

Jaz, nekoliko lajšega srca, sedem in čakam, a kuharca mrmra: „se ve da, ta bo sedel, jaz bom pa stojé jedla!“ No to zajame v skledico

juhe pa kropa, vrže v to zmes nekaj suhih skorij, ki jih je po vseh kotih pobrala, in postavi vse to pred-me na mizo s tako nevoljo, da je polovico pljusknilo iz skledice po mizi in mojih hlačah. Jaz se skušam obrisati, med tem se spomnim, da je petek in juba, čeravno tako nedolžna, da bi v sili lahko ž njo krstil, vendar-le nekoliko po mesu diši. Toraj se obrnem h kuharici in jej bojazljivo rečem, da danes, ko je petek, ne bom mesnega jedel. Kako pa sem s tem dregnil v sršeno gnejzdo! Kuharica stopi pred-me vpre roki ob debeli život in zarohni:

„Tako?! Ali naj ti naredim morskih rib ali krških rakov? Če boš pri nas jedel, boš jedel to, kar mi, premalo te bo. Glej ga no kmeta! Koliko gruntov pa imaš, če smem prašati?“

Konec tega je bil, da sem pobral kapico in potegnil iz kuhinje brez kosila, kuharica pa je vrgla še nekaj za mano. Potem grem pred semenišče čakati, da so se vrata odprla; bilo je do tje še celo uro in v tem času sem premišljeval, da v ono hišo že ne grem več, raj živim ta dan ob golem kruhu, ki ga bom v semenišči dobival.

Tretji dan pa me sreča tisti duhovnik, ki mi je po prošnji našega gospoda kaplana dobil hrano v tisti hiši, in me osorno ogovori:

„Tebi je v tisti hiši hrana preslaba, da se zadnjič kosila še dotaknil nisi!“

„Preslaba ne, pa postna ni bila, čeravno je bil petek“ — se izgovarjam jaz plašno.

„A tako, to je kaj družega. Kuharica te je pri gospej strašno počrnila in rekla, da si vse po tleh zmetal pa šel. Ali si to res storil?“

„Bog varuj! Če je bilo kaj na tleh, je vrgla kuharica tje. Jaz sem ušel, ker je bila presurova.“

„Dobro, da vem“ — reče gospod — „v petek le zopet tje pojdi, nič se ne boj, boš že postno dobil, to ti obljubim jaz.“

Drugi petek sem res zopet šel, a v kuhinji ni bilo več one kuharice, nova pa mi je prinesla na mizico zelja in fižola, česar sem se dobro najedel. Tako je bilo vse leto, včasih sem dobil tudi kaj štrukljev, kedar so jih drugi imeli. Gospod in gospa se zá-me nista nič brigala, pač pa otroci, ki so prišli včasih gledat v kuhinjo, kako da je „naš študent“, sprijaznili se pa z mano niso, ker sem jim bil „tako čuden“.

V soboto sem bil v trgovski hiši, a kosilo je bilo zá-me še le o pol dveh, ko so vsi domači odkosili. Te hrane nisem bil nič vesel, dobival sem razne ostanke, včasih pogrete in več dni stare, da jih moj želodec ni lahko prenašal. Gospod je bil dober mož in ko je enkrat prišel v kuhinjo pogledat in videl mojo „menažo“, jo je pokusil pa iz ust pljunil in kuharico hudo ozmerjal. Ta se je pa izgovarjala češ, da so jej gospa in gospodične rekly, da za tako zarobljenega kmeta, kakor sem jaz, ki se še ne znam lepo prikloniti in razločno reči „küß die Hand“, je dobro vse, kar drugim ostane; po tem se ona ravna, ker jej vse tako na prste gledajo.

„Tako?! Pojte z mano!“ — veli gospod in me pelje v bližnjo gostilnico. Tam mi naroči kosila, da sem ga bil vesel, potem govori z gostilničarjem, meni pa naznaní:

„V soboto bote hodili sèm kosit. Če ne bote dobili dobre jedi, mi pa povejte. Saj bo tudi bolje za vas, ker lahko pridete opoldne ali kedar hočete, pri nas pa je kosilo še le ob eni.“

Kako sem bil jaz tega vesel! V gostilnici ni bilo treba nikomur reči: „küß die Hand“, kar

sedel sem in jed je kmalu prišla. Toda malo časa sem bil tega vesel. Jed je postajala čedalje slabša, prišel sem iz dežja pod kap in slednjič dobival take reči, katerih ki še pes ne bil jedel. Potožiti to gospodu pa nisem imel poguma in če bi on ne bil enkrat zopet prišel pogledat, ko sem ravno lovil po „ajmohtu“ kosti, bi bil tako jedel do konca leta. Ko je pa videl, kaj jem, je poklical krčmarico iz huhinje ter rekel jej:

„Če vi to sneste, kar ima moj študent na mizi, vam dam deset goldinarjev. Kaj je to? Še moj pes bi tega ne jedel, stavim, da ne.“

Na to zažvižga, prime skledico na mizi in jo postavi psu, ki je pritekel. A pes povoha, potem mahne z repom in se zasuče ter gleda gospóda.

„Jej, Fido!“ — veli gospod vnovič, pes pomoči gobec v brozgo, se otrese in gre pod mizo boječ se biča.

„No, vidite!“ — zarohni gospod, drugi gosti pristopijo in vse nastane tako živahno, da jaz kar plašno gledam. Gospod jim še vse natančneje razloži, kako je z mano, in malo manjka, da krčmar in krčmarica nista tepena. Meni je ta

prizor nesel nekoliko šestice, ki so jih brž vsi skup nabrali, pa še to, da me je gospod peljal v drugo gostilnico, kjer sem dobival dobre jedi.

Najbolje je bilo v nedeljo, ko sem imel kosilo v nekem zavodu. Tu sem sedel pri mizi zraven svojega sošolca, ki je bil v zavodu, a jako majhen pobič, toraj tudi manj jedel in je ná-me več prišlo. V tem zavodu je bilo veliko dečkov, gosposkih, se ve da, ki so plačevali; a jaz sem sedel pri isti mizi ž njimi in dobil vse, kar oni. Vljudnost gospoda in družine njegove mi je še skoro bolje dela, ko jako okusno kosilo. Čeravno sem bil „kmečki štor“ in zastonj jedel, mi ni smel nobeden učenec nič žalega reči, in ko se je enkrat zgodilo, da mi je eden očital, da zastonj kosim, je moral brž vstati od mize in postiti se. Jaz sem ga miloval, a gospodova volja je bila železna. Gojenci so nabasali mi večkrat žepe z razno jestvino, da sem imel še dosti za večerjo.

Da, večerja! Na to so bili pozabili vsi drugi, ki so tako skrbeli zá-me, le mati ne. „Nekaj mora fant kuhanega jesti zvečer“ — so rekli — „saj tako zjutraj nič nima.“ Prinesli so toraj krompirja, fižola in suhih hrušek; to mi

je gospodinja kuhala in imel sem tudi večerjo. Tako sem bil zaradi hrane preskrbljen — „mein Liebchen, was willst du mehr!“

Vrnimo se zdaj nazaj v šolo in ogledimo si profesorje, katerim sem prišel v roke. Ker bi bilo pa predolgočasno iti za njimi vse leto, bodo najmikavnejši obrisani le po kratkih črtah.

Prvi je bil naš razrednik profesor Melcar. Med dijaki je slovel zaradi dobrovoljnosti in — kratkovidnosti, zato se mu je pokazal iz marsikterega kota kak „osel“, pa ga ni videl. Le če je bil prevelik šunder, je zaupil: „nicht rühren!“, nastavil prst na nos kakor kazalo ter se napotil proti tistemu kraju, kjer je prej videl nekaj migljati. Gorje mu, kterege je ta prst zadel! Kaznovan je bil — ne s palico ali „štablom“, ampak ven ga je postavil, pa še v tisti „klassenbuch“ zapisal. Zato smo vsi počenili po klopeh, kedar je tako šel na lov, in le kterege neprevidneža ali velikana je zadel s prstom kazalcem. Pa še to ni bilo tako hudo, kakor se je s konca videlo. Repetenti, ki so njegovo mehko srce poznali, so nas naučili, naj vsi skup, predno gre iz šole, prosimo ga milosti za zasačenega grešnika, da ga bo iz „klassenbucha“

izbrisal, ker drugo tako ni bilo nič. In res, ko je šel ven po sredi dol, smo mu vsi zastavili pot in prosili: „Herr Professor, ausstreichen, wir bitten.“ Kaj je hotel mož! Žugal je pač s palico, ali pohoditi nas vendar ni mogel, njegov obraz se je spremenil tako, kakor oblaki, kedar ima solnce pogledati skoz nje, in z besedami „ihr Schlingel, ihr seid alle eine Bande Verschworner“ je splezal h katedru, odprl predal, pomočil pero globoko v črnilo in potegnil debelo črto čez vse, kar je bil prej zapisal v „klassenbuch“, na kar je nam vsem odleglo, on pa je šel do vrat, tam se obrnil in postal ter držal palico kvišku, dokler nismo bili vsi mirni, potem pa je odšel.

Iz šole je šel vsakikrat, kedar je imel še kje kako uro, po študentovskih ulicah proti gradu, ljudje, ki so ga videli, so rekli, da ja tam potegnil iz žepa regljo in šel do nekega kamna, potem pa nazaj.

Meni je bil prav priljubljen, ker sem njegovo kranjsko nemščino lahko razumel. Imel je pri nas latinski in slovenski, ali prav za prav le latinski, ker v slovenskem nismo prišli daleč. Je bilo že tako vredjeno, da je bila slovenska

ura zmiraj popoldne zadnja in po latinski uri: takrat smo navadno pisali latinsko šolsko nalogo („ajngembali“ — je bil oficijalni izraz za to) in kedar je bil kdo gotov ž njo, je kar šel. Če pa že tega ni bilo, smo tisto uro po domače, po kranjski, kramljali in interpelirali profesorja, kateri nam je včasih tudi na svojem stolu sedeč deklamiral „Kos prepeva, gnjezdo znaša, lepi sušec gori gre,“ premolke pa spolnoval z noslanjem. Vse to je pa trpelo kake pol ure, potem je rekel, naj prav tiho po prstih gremo, in splazili smo se iz šole kakor ponočni tatovji. Pa res! Kdo se bo li učil kranjski, kar vsak kmet zna! Jaz ne, ti ne, kdo še ne?

Mene je imel profesor Melcar zelo rad. Povzdignil me je do tega, da sem v šoli izdelane naloge v zvezkih nosil ž njim domú. To je bilo zá-me koristno v dvojnem obziru. Ker je namreč, ko smo zvezke z nalogami oddali, vso nalogo dal spisat pravilno na šolsko tablo, sem brž vedel, kje sem kako napako naredil, in če je bila ktera, sem na potu za njim smuknil v našo vežo in tam brž popravil jo, potem pa tekel za njim, česar on ni zapazil, ker ni nazaj gledal. Tako je prišlo, da sem imel večidel „ausgezeichnet“, k

večemu še „vorzüglich“, nižega reda pa ne. Druga korist je bila ta, da sem za vsako pot dobil šestico in to se mi je še boljše zdelo.

Profesor in katehet Gobočnik, čeravno moj dobrotnik, kakor sem že omenil, je bil zelo strog z mano, kakor z drugimi. Zato sem se zá-nj skoro najpridnejše učil, a vendar mi ni šlo prav, kakor bi bil jaz rad imel, je zmiraj kake besede zmanjkalo.

„Pa po kranjski povej“ — je rekel, ko je zapazil mojo zadrego, in potem je že šlo in če sem dobro odgovoril v slovenskem, je pri njem veljalo tako, kakor če bi bil nemški povedal. Druge lastnosti njegove so znane vsem, katerim je bil učenik, jaz ga toraj ne maram v žehto devati.

Precéj drugačen je bil profesor Grünwald, ki je prišel v šolo z dolgim zelenkastim plaščem, kakor bi kaj težko nesel, in predstavil se nam kot učitelja nemškega jezika in zemljepisja. Ta je bil Nmec, slovenske besede ni znal nobene, njegovo nemščino pa, ker ni bila „kranjska“, smo silno težko umeli. Ta mož je bil starikast in siten, njegova nemščina je bila vsa druga, on je hil

veliko kriv tega, da se mi je vnetje za ta jezik, kterega sem prej tako obrajal, zeló ohladilo. On je bil učenjak v svoji stroki, zvezdogledji, čemu li so ga dali likat nas, ki smo poznali le zvezde iz lecta! Slovenščina mu je hudo smrdela in ker je ni nič razumil, je imel svoje tolmače v prvi klopi, in ti so bili ljubljanski „škrici“, ki niso sami nič znali slovenski. Te je imenoval „meine Kinder“ in sploh o vseh zadevah iskal pri njih pojasnila. Skonca so ti „špicijali“ in marsikteri izmed nas je bil kaznovan. Slednjič smo mi „kmetje“ sklenili zvezo zoper to „aristokracijo“, in ko je profesor dal enkrat nekega zeló priljubljenega sošolca klečat, smo sklenili te škrice učiti manire.

To se je izvršilo že drugi dan. Ko je namreč odšel prvi profesor in imel priti ta njih protektor, stopili smo vsi pred nje, eden pa je stražil pri vratih; močnejši te gosposke „špiceljne“ izlečejo iz klopi in bili so tepeni in krščeni z gobo, da bi se bili marsikomu smilili. Svetili so nam zjokajočih in skremženih obrazov z novo zatožbo, a največi, tisti stari repetent iz zadnje klopi, stopi potem pred nje in jim reče:

„Mi smo vsi skup enega razreda, toraj bratje. Policajev med sabo ne potrebujemo in ne trpimo, ravnajte se po tem. Če nas pa za to, kar se vam je zgodilo, zatožite, pa le jutri zopet pripravite hrbte.“

Ali kaj je pomagal ta dobrovoljni poduk! Ko pride profesor, gredo vsi po vrsti in zatožijo vso šolo. Tisti, ki so jih topli, so dobili kazen, a prisegli škricem gorje! Drugi dan se je godilo vse ravno tako, le da so bili škrici še huje tepeni in krščeni. Ko se je to par dni ponavljalo, stopi stari repetent pred klopi „aristokratov“ in jim govori blizo tako-le:

„Bodite pametni, saj vidite, da tako ne gre! Če bo izmed nas kateri zavoljo enega vas kaznovan, bote tepeni za to vi vsi. To se bo godilo vsak dan in vi bote gotovo prej siti ko mi. Vi ste zdaj z nami v šoli, toraj bodite toki kakor mi, če ne, pa idite drugam. Vžugali nas pa ne bote, vas je premalo.“

Temu govoru pritrdimo vsi stoječi po klopih, in res prime škrice taka groza, da je drug za drugim postal naš. Potem so nam bili dobri pomočniki pri profesorji nemščine in zemljepisja, kateri

je zmiraj le razlagal, prašal pa nikdar. Ker se mi nismo marali učiti, smo rekli škricem, ktere je raztrešeni profesor vselej prašal, kje je nehal z razlaganjem, naj mu povedó zmiraj le eno mejo. In tako nam je profesor razlagal eno in isto reč po cele tedne, potem ko smo se že naveličali, smo ga pomaknili za črto dalje. V tem smo mi učili se drugih reči in pisali naloge.

Ne veliko boljše je bilo pri nemščini. Brali smo le in le brali; tudi deklamiral je kdo, če se je hotel kaj naučiti. Tudi naloge smo pisali, a profesor jih je ali v šoli pozabil, da smo jih zopet nazaj pobrali, ali pa, če jih je domú vzel, jih nismo več videli. Zapisaval ni nikomur nič, ker zapisnika še imel ni; še le, ko je bilo treba o polu leta kaj zapisati v spričevalo, si je dal sestavit po enem svojih priljubljenecv imenik šole na pôlo papirja in začel izpraševati. Pa kako! Tu le en izgled na meni.

Poklical me je iz klopi in prašal:

„Od kod si domá?“

Jaz povem svoj kraj.

„To je na kmetih, je-li?“

„Se ve da!“ — je moj odgovor.

„Tak ne znaš nemški!“

S tem sem bil izprašan in prišli so drugi na vrsto, vsi po tem kopitu; pri meščanih je pa rekel: „že dobro!“

Vse bi bilo prav, a ta klasifikacija se mu pri konferenci ni sponesla, kajti meščanski sinovi, če prav so nemški znali bolj čenčati ko mi, so bili v drugih predmetih skoro vsi slabši od nas. Tako je bistrourni gospod profesor naletel najprvo pri meni, kar sem pa še le pozneje zvedel. Pri konferenci namreč vprašan, naj pové, kak red zaslužim jaz v njegovih predmetih, reče:

„V nemščini „ungenügend“, v zemljepisji — hm — „ausreichend.“

Ali tu zraste profesor Melcar in vpraša:

„Kaj? „ungenügend“ v nemščini? To ne more biti. Pri meni ima v latinščini „ausgezeichnet“, in te se je učil z nemščino, toraj bo že tudi v tej več zaslužil. Ali se niste morda zmotili, gospod kolega? Le pogledjte natančneje v svoj katalog!“

Tudi drugi, posebno gospod katehet, pritisnejo, naš profesor pogleda še enkrat v katalog — in moje spričevalo je bilo skoro vseskozi izvrstno.

Ta profesor, čeravno strašno resen, nam je vendar napravil enkrat veliko veselost. Omenil sem njegovega plajša, ki je gotovo že Abrahama videl. Ta je bil nekaka besaga, za podlogo je spravljaj vse, kar je domú ali z dóma nosil, zato je plajšč vedno zeló opletal okoli njega. Nekega dne, ko pride na kateder in ga sname ter obesi na klin, se pretrga podloga in na oder se vsuje vse polno jabelk, ki se od tod steklajo pod klopí. Vse jih loví in nosi profesorju na kateder, a vendar vseh ni dobil nazaj. To ga je tako razburilo, da je potegnil iz šole in prišel še le čez pol ure nazaj ter jabelka čez okno zmetal.

Za računstvo je bil profesor Lužar, ki se je odlikoval po svoji molčenosti in s tem, da ni nobenega vikal ne tikal, ampak zmiraj govoril le v infinitivu, kar je vsakako težavno,

Ljubljanska šola.

V šoli mi ni šlo tako lahko kakor v Kamniku. Največ kriva je bila nemščina, ker dva profesorja sta bila Nemca in sta govorila res nemški, ne pa tiste kranjske nemščine, toraj ju

je bilo težje razumeti. Nekteri so tudi obrajtali gospóske bolj ko nas kmete, ki smo imeli čevlje z žebicami podkovane, obleko pa po nobenem „modežurnalu“ vrezano. Oče, ki so zvedeli, da se mora pri profesorjih večkrat poprašati, kako „študent študira“, in da se ga potem bolj „ahta“, so to tudi storili; a pri dveh so hudó naleteli. Nemški profesor namreč pokliče drugi dan mene ven in mi reče osorno:

„Ti, povej svojemu staremu, da naj ne pride več k meni v svoji kmetiški obleki, ki tako strašno po smoli smrdi. Pa še tudi nič nemški ne zna, ta kmet.“

Drugi je bil še bolj hud ná-me in je rekel, da se je njegova nježna gospá mojega očeta s težkimi kmetišskimi čevlji, ki še „nabiksani“ niso bili, tako vstrašila, da jo še danes po vseh udih trga in lomi. Mene je to zeló zbodlo in drugi pot sem to očetu povedal.

„Glej jo no čudno babo“ — so rekli na to oče — „nekega družega še bolj umazanega kmeta se pa ni vstrašila, ki se še odkril ni pred njo, ampak pomagala mu je pri odkladanji masla in piščet, ki jih je v rokah imel. Ta gospóda

so pa res kaj čudni! Ni nič tako, kakor v Kamniku, to že vidim, tukaj boš ti težko prvi.“

Kaj takega se je tudi meni zdelo, zato sem se pa tem marljiveje učil. Hvala patru Generozu in njegovemu Krištofu Šmidu sem šolske knjige vsaj razumel; da bi v nemščini ne zaostal in ker mi je bilo veselje do branja že zbudeno, sem hodil pozimi pridno v biblijoteko ter se tam lotil Hofmana in drugih knjig, ktere mi je biblijotekar hotel dati; vsakih mi pa ni dal v roke, kar pogledal me je pa je prašal:

„V kateri šoli?“

„V prvi“ — je bil ponosen moj odgovor.

„Ne dam, to in to je za prvošolce“ — je bil njegov odlok in tako sem odslej prepustil njemu izbirati mi berilo po njegovi previdnosti.

Pozimi sem vsako prosto uro tičal v biblijoteki in to tem raje, ker je bilo dobro zakurjeno, da sem se vsaj pošteno pogrel. Zunaj in posebno v cerkvi, ker smo imeli vsak dan pred šolo mašo, sem pa zmrzoval v svoji lahki obleki, da je vse kar škripalo in bi bil rad glavo vteknil pod suknjo, kakor kokoš pod peruti, če bi bil le mogel. Kako bi me pa tudi ne bilo zeblo! Vso obleko

sem imel le po eno, v čevljih k večemu slamo, in če so se zmočili, so se morali tudi posušiti na meni. Neko nedeljo sem šel v mokrih k nunam v cerkev, tam so mi pa, zmrznili na nogi, in tako sem prišel domú kakor v lesenih. Gospodinja je to zapazila in hotela sezuti me, pa niso šli dol in noga je bila tudi kakor kamen trda, kar čutil je nisem. Taka se mi je prej enkrat že domá primerila in oče so prinesli škafo vode, vsuli snega v njo in jaz sem potem v tej zmesi držal nogi v čevljih, da se je vse skup otajalo. To sem storil tudi zdaj in čeravno so bile bolečine grozne, ni bilo nobenih slabih nasledkov. Dobro, če si človek ve pomagati z domačimi pripomočki. Mraz je bilo tisto zimo že tako, da sem na nosu vedno „šinkovca“ nosil in kamorkoli sem šel, sem le tekkel. Gosposki pa so bili zaviti v dvojno in celó trojno obleko, da se je iz nje komaj nos videl, in vendar je njih vsak dan kterega manjkalo v šoli in potem se je izkazal s pričalom, da je bil bolan zavoljo premraženja, jaz pa nisem zamudil ne ene ure.

Srečno sem prestal zimo, pride konec prvega polletja, pustno soboto dobimo spričevala.

Jaz pogledam svoje in obledim. Bil je samo „prvi red“, v zemljepisji in nemščini sem imel samo „dobro“, drugje vse bolje. Kam si bom upal s tem spričevalom! Pokazati ga moram vsem dobrotnikom in kaj bodo rekli? Kar zapodili me bodo drugo polletje je vse ven, nobeden ne bo maral podpirati tako slabega študenta. Kaj pa še le oče! Da bi jih le danes ne bilo sèm! Pa bodo gotovo prišli! Kar h kakemu čevljarju me bodo dali, stavim, potem pa je vsega konec, mati ne bodo nikdar na moji novi maši.

In res, spodej pred šolo že čakajo oče, obraz je tak, kakor da bi imeli za hrbtom skrito „kneftro“.

„Sem že zvedel, kaj imaš“ — me ogovoré — „sem bil prej pri gospodu katehetu. Sram te bodi! V Kamniku prvi, tukaj pa med „anzarji“. Še malo manj, pa boš med „cvajarji“. Zakaj se pa nemški ne učiš, he?“

„Saj som se učil“ — rečem jaz in grem ves pobit za očetom, ki nadaljujejo:

„Se ve da, figo si se učil. Zakaj pa imaš samo „gut“? Zdaj greva pokazat tvoje spričevalo gospôdi, ki ti jésti dajó; če ti bodo še obljubili

za naprej, no, bož še ostal, drugo bova jaz in mati že še skup spravila; če ne, bova pa kar danes pobrala vse, kar imaš, pa šla k mojstru, s katerim sem se jaz skup učil čevljarskega, sem že z njim govoril, da te vzame.“

To je bilo britko! Greva najprej v semenišče, a čuda! Gospod kanonik Novak, kteremu podám svoje spričevalo, prikima zadovoljen, me celó pohvali rekoč: „No, no, je že dobro. Le tako naprej, pa bo s fantom že kaj. Naj le še hodi na hrano!“

Skoro enako je bilo po drugih krajih, dva gospoda sta še celó v žep segla in padlo je nekaj šestic za počitnice. Eden pa je vzel moje spričevalo in ga pokazal svojim opominjaje jih:

„Vidite, ta fant nima nič, po hišah si mora hrane iskati in zmrzovati pozimi, pa ima vendar tako dobro spričevalo. Vi pa imate vsega še preveč, pa kako se učite! Ali vas ni sram?“

To je rekel nemški, zato so moj oče mislili, da jim pravi, kako slabo je moje spričevalo. Ko ga dá nazaj, pa reče očetu slabo kranjski:

„Dobro, še pride. Le tako uči, jaz cufriden, zer zufriden.“

Kako so oče strmeli nad vsem tem! Tudi meni je zraščla notranja zavést in čutje krivice, ki so mi jo prej oče storili s svojimi trdimi besedami. Zato se vrvnam po konci in prašam:

„Ali greva zdaj k tistemu čevljarskemu mojstru?“

„Za zdaj ne“ — mrmrajo oče — „gospodje morajo že bolje vedeti, kako se v Ljubljani študira. Zdaj greva domú, bova videla, kaj bodo gospod kaplan in fajmošter rekli.“

Ker je bil dan kratek, sva šla k „figabirtu“ kosit, da bi bila prej domá. Tam najdeva več Gorenjcev s svojimi študenti, večidel še manjšimi; nekteri so bili znani z očetom in so prašali, kako sem izdelal prvo polletje.

„Dobro“ — reko oče — „bo že!“

„Pa prvi ni, kakor v Kamniku“ — se posmehuje eden, čegar sinova sta se tam precéj slabo učila.

„Če prav ni“, — rekó oče — „pa jih je za njim še veliko več, kakor jih je bilo v Kamniku, če je bil prav tam prvi.“

Te besede so mi bile znamenje, da so se oče vendar že sprijaznili z mojim spričevalom,

in ko sem jim po poti razlagal, kako vse težje je študirati v Ljubljani, so slednjič bili popolnoma potolaženi in rekli:

„No, saj v celi fari nobeden še tako dober ni. Da le nazaj ne zlezeš, mislim, da boš potem vse šole izdelal.“

Domá so naju mati čakali z ričetom in kašnatim željem in ko prideva, naju odgovoré:

„Ali je prvi?“

„Ni ne“ — odgovoré oče.

„No saj sem vedela, da bo zadnji“ — godrnjajo mati, „zakaj si ga pa šilil v Ljubljano!“

„To pa zopet ni“ — se nasmehnejo oče — „jih je še veliko več za njim, ko pred njim. Mu boš že še morala nositi v Ljubljano“.

V pondeljek sva šla k gospodu kaplanu, ta vzame spričevalo, ga pogleduje, majé z glavo, a slednjič vendar nekoliko prijazneje reče:

„Nemščina dela kmetiškim sinom težave, to je res. Te boš v drugem polletji moral bolj poprijeti se. Če bi tega ne bilo, bi bil lahko prvi, to je videti po spričevalu.“

Potem gre k predalu, ga odpré in stisne v roko očetu petak, češ, da bo za stanovanje, s

klina pa sname suknjo in jo dá očetu, naj krojač prenaredi jo zá-me.

Skoro enako je bilo pri gospodu župniku; tudi temu ni bilo všeč, da imam v nemščini samo „dobro“. Jaz sem ugovarjal, da sem se nemščine med vsemi predmeti morda največ učil, in povedal, kako naš profesor kmete zarad nemščine zaničuje, drugače bi tudi tu upal se skusiti s prvimi, ali gospod župnik se opira na to, kar je pisano, vendar tudi on seže v žep in dá par bankovcev za stanovanje, obetajoč več, če bom prinesel ob koncu leta boljše spričevalo.

Jako zadovoljna greva domú, a oče rekó:

„Vidiš, vse bi bilo prav, le nemški se še nauči, pa boš prvi.“

Na, le stoj ti ponosna nemščina, ki mi tako nagajaš! Tudi ti boš moja, premalo te bo! Bom videl, kdo je močnejši, tvoja trdovratnost in nagajivost, ali moja volja. Še v drugem polletju te hočem vkrotiti, in če mi profesor ne bo hotel verjeti, da si moja, mu bom to z vso postavno silo dokazal.

Iz prvega polletja sem pozabil omeniti še neke važne reči — važne zato, ker sem po nji

prvikrat spoznal, kaj je protekcija. Nekega dne je namreč prišel šolski služnik Francelj in prinesel profesorju pòlo, katero nam je ta prebral. Bilo je naznanilo ustanov ali štípendij za revne učence lepega zadržanja in pridnega učenja in profesor nam je rekel, naj prošnje z dotičnimi spričevali izročimo njemu tisti, ki hočemo katero dobiti. Med spričevali je bilo treba tudi onega o stavljenih kozah.

Kdo je bil tega vesel bolj ko jaz! „Eno že imam“ — sem vriskal — „samo katero bi si izbral? Najvišo, se vé da. Moje šolsko spričevalo s Kamnika je tako, da si boljšega misliti ne morem, izkaz ubožnosti pa tak, da bi mi gotovo podaril krajcar, kdor bi ga bral. Vrh tega imam kozé stavljene še celó dvakrat, to se mi pozná na roki če bi kdo ne verjel listu. Je že moja, juhej!“

Druga pisma sem imel, le o stavljenih kozah še ne, zato so šli oče tudi po tega v Kamnik k zdravniku Becku, kateri nam je enkrat še v domači šoli kar s silo vdrugič kozé stavil; takrat so nas vse skup v šolo zaprli, mi smo začeli tuliti, ker nismo mislili družega ko to, da nas bo tisti gospod s Kamnika kar vse od kraja

poklal; ko je pa prvega le malo pičil, smo dobili korajžo in nobeden ni črhnil več, ko je prejel tisti kozavi strup. K temu zdravniku so šli oče in dobili od njega list, kterega so mi prinesli v Ljubljano.

Ko sem imel vse skup, kar je bilo treba za štipendijo, spišem prošinj več, češ, če ene štipendije ne dobim, bom dobil drugo. Tako čakam dan za dnevom na odlok, nič družega premišljeva, ko ktero bom dobil in kaj bom vsega nakupil za denar; polovico dobé oče, polovico pa jaz, to je bil trden sklep moj. Vsak dan gledam profesorja Melcarja, če ima kaj papirja pod pazduho; dolgo noče biti nič, vendar vsak dan pride, če je le v pratiki.

Nekega dne se primuza profesor Melcar v šolo z velikim snopom podolgasto zloženih pisem in ko smo odmolili, jih začne deliti. „Najprej“ — pravi — „bom dal prošnje tistim, ki so dobili štipendije.“

„Zdaj pa na noge, Jaka“ — mi šepeta sosed — „zapni si suknjo, tebe bo prvega poklical.“

Jaz se popravim kakor mladeneč, ki gre po gospodično za ples, ali mene ne bere prvega, tudi

druzega ne, sploh — ne bere me ne. Meni čedalje hladneje postaja ob srci, in ko me slednjič pokliče in dá šop mojih prošinj nazaj, se mi je sapa tako zaprla, da nisem mogel iz klopi, šel je moj sosed in prinesel mi vse, jaz pa sem zavil nič vredni papir in pomašil ga v žep. Profesor Melcar, ki je to zapazil, je rekel:

„Res je hudo to. Jaz sam sem mislil, da bote vsaj eno dobili, sem Vas tudi toplo priporočal. Ali niste Vi ali Vaš oče ali kdo drugi znani z nikomur, ki ima kaj veljave pri tistih gospodih, ki štipendije oddajajo?“

„Čemu? saj so priložena moja spričevala“ — hrknem jaz zabuhlo.

„Vi ste še mlad, prijatelj, toraj ne veste nič o tem“ — sklene profesor Melcar in začne poduk, jaz pa vso uro premišljujem, kako more biti to, da so štipendije dobili drugi, izmed katerih ni imel nobeden takega šolskega spričevala, ni bil nobeden tako reven, kakor jaz; nekoliko časa sem mislil, da so imeli morda kozé po trikrat stavljene, drugače ni mogoče, ker bi bila očitna krivica, gotovo proti volji tistih blagih mož, ki so štipendije ustanovili za vredne, to je vevne

in pridne dijake. Dobili so jih večidel sinovi uradnikov in meščanov, ki jih po moji sodbi nikakor vredni niso bili. Tako sem prvokrat skusil, kaj je protekcija. — —

Pridemo k drugemu polletju. Šolnine, katero so prvo polletje oče tako težko plačali, sem bil v drugem polletji oproščen; prišle so tudi štipendije na vrsto, jaz sem zopet prosil za njih več, pa ravno s tistim neugodnim vspehom, oče so pa rekli: „Prej sem se temu čudil, zdaj pa ne, ko imaš slabše spričevalo. Le nemški se uči, pa bo boljše.“

Tako sem moral iti naprej, kakor sem mogel. Če me je pozimi zeblo, sem pa poleti bil zmiraj lačen zavoljo dolzega dne. Vendar je bilo življenje prijetneje, ker nas je bilo več enakih misli in zunaj šole ni manjkalo zabave. Za vodo smo se igrali „frnikolo“, se „šolali“ itd. Pri tem se mi je enkrat primerilo, da, ko sem bil ves zamišljen v svojo „šolo“, se od zadej položi roka mi na ramo, jaz pa namerim z roko, da bi nepoklicanemu motilcu eno založil, se obrnem nazaj in pogledam v obraz — gospoda kateheta. Na to jaz v tek, drugi pa v smeh. Se vé, da sem

brž vzel v roke katekizem in res sem bil drugi dan prašan in če bi ne bil znal, bi me bila „šola“ dosti stala, ker naš gospod katehet je bil resen mož in poznal nobene šale.

Ob četrtnih, če je bilo lepo vreme, smo popoldne hodili žogo bit za sv. Krištofa ali pa na Grad. Vsega tega sem se še le v Ljubljani navadil. Večkrat smo imeli pri tem boje, na Gradu z „gassenlumpi“, katerih je bilo takrat sila veliko, drugje pa s „štalfuhsi“ (realec) ki so nas „šulfuhse“ (gimnazijalce) povsod preganjali, mi pa nje; sploh smo bili med sabo kakor pes in mačka; le če so nas prijeli „gassenlumpi“, smo se združili proti njim, ker ti so bili smrtni sovražniki obojim; zato je pri takih vojskah, ki so se vršile večidel na Gradu ali za njim, včasih celó kri tekla, marsikteri je prišel domú z bulo ali pa, če smo bili tepeni, celó brez pokrivala. Se vé, da smo bili junaki le kmetiški, gospôski so znali k večemu dobro teči. Da jaz med junaki nisem bil zadnji, se že razume po tem, ker sem prve študije v pretepanji delal že doma med pastirji in sem se znal metati prej, ko sem poznal „cifre“ na uri.

Druga zabava je bil lov rakov. Tudi za to umetnost sem vednosti že z dóma prinesel; v Kamniku sem v Nevljici le toliko nadaljeval jo, da nisem prišel iz vaje. Ta lov ni tako prozajičen, kakor si ga n. pr. ljubljanski Krakovčani mislijo, ker to obrtnijo opravljajo le na debelo, a jaz sem zavoľjo manjkanja dotičnega orodja in dovoljenja mogel to početi le z roko; pri tem pa sem moral gledati z enim očesom nazaj, z drugim naprej, če ne pride kak ribič od kod. Z roko se išče lukenj, pa ne predaleč na dnu, ker tam so le majhni raki, marveč dobro pod vrhom, posebno pod koreninami; tam so veči. A boječ ne smeš biti, če otiplješ velikega raka, skusi, da ga primeš, predno prime on tebe, in če se to zgodi, primi ga za tipalnice in škarnice ob enem; tako ga boš izlekel iz luknje, da se nikjer ne bo zataknil. Če ga pa primeš samo za škarnice, se večidel odtrgajo, rak se pomakne nazaj in če ga potem prav dobiš, ni veliko vreden. Pri vsaki reči je treba najprej vednosti, potem vaje. Včasih se tudi primeri, da boš v kaki luknji, v kateri sega voda le do polovice ali iz vode vzdigne kviško, prejel kaj polzkega; a to ni riba, to je kača belouška;

ne vstraši se je, nič ti ne bo storila, marveč vesela bo, če jo daleč od sebe vržeš in jej daš priliko, da se skrije.

Naš lov je bil v Ižici in Malem grabnu. Nalovili nismo veliko, a to, kar je bilo, je bilo dobro, posebno meni, ker so mi bili raki dobra večerja, če prav so bili v golem kropu kuhani in neslani, da so bili le gorki. Memo tistih hišic, kjer prežé „ibljatarji“, sem jih jaz nosil po žepih in pod klobukom, čeravno je bila v teh ozkih prostorih med njimi včasih huda revolucija; a imeli smo vsi slabo vest, ker smo mislili, da nam jih sme vsak človek vzeti, posebno pa, če ima kako kapo s „šildom“ na glavi.

Zakaj sem popis lova rakov tako raztegnil? Ker me spominja na mično dogodbico v šoli, ktera naj tudi sledi.

Naš profesor naravoslovja nam naznani v torek, da bomo v petek prišli do raka; da ga bomo pa lajše natanko in po vseh njegovih delih spoznali, naj kdo izmed nas prinese živega — enega ali dva — v šolo. Vsak se je hotel prikupiti gospodu profesorju, mi „lovci“ smo šli v četrtek na lov, gospôski pa v petek zjutraj pred

šolo za vodo, kjer Krakovčanke prodajajo rake, — — in ko profesor pride v šolo, smo mu nanosili toliko rakov za „vivi-sekcijo“ ali rezanje na živem telesu, da je moral poslati enega k šolskemu slugi z naročilom, naj pride njegova dekla s škafo. Prišla je, mi smo zmetali rake v škafo, potem je izbral gospod profesor dva, najmanjša, in druge mu je nesla dekla na dom, rak je rak, velik ali majhen, in gospod profesor nam je na dveh najmanjših ravno toliko razkazal, kakor bi bil mogel razkazati na polnem škafo.

Druga postranska obrtnija moja je bila lov metuljev. Te sem zalezoval razvite, v bubah in v gosencah, celó v jajcih, in to zgodaj zjutraj, podnevi, zvečer in po noči. Tako sem spravil skup lepo zbirko, še v muzeji jih ni bilo toliko, kakor sem jih imel jaz. Kar se jih pri nas dobi, sem imel vse, še celó očeta sem pripravil do tega, da so mi velike gosence lovili in mi jih nosili v Ljubljano. Metulje sem pa znal tudi tako lepo pripravljati, da sem imel celó kupčijo z njimi; prodajal sem jih posebno gospóskim sošolcem, ker ti niso bili res prav za nič in bi drugače ne bili vedeli, kaj je metulj, kaj je natopir. S tem

si zboljšal življenje tako, da sem vedel, kaj je „studentenfuter“, ki se je po štacunah dobival, in Štrajnarca pred šolami je dobila marsikak krajcar od mene za reglje.

Šolsko leto je bilo pri kraji, dobili smo spričevala. Káko je bilo moje? Nič boljše od polletnega in môra je bila zopet nemščina. Nemški profesor ni mogel nikakor verjeti, da bi jaz kot „kmet“ znal nemški, pa je bilo ven. Oče so prišli zopet pó-me, šla sva se zahvalit povsod, kjer sem med letom kaj dobival, in vsi so bili zadovoljni ter rekli, naj se pred začetkom šole vnovič oglasim, bodo že videli, kako bo. Tu in tam je padlo zopet nekaj šestice v mojo roko, pa sem jih moral dati očetu za stanovanje; vendar se je ktera tudi moje roke prijela, ker bi bilo preveč žalostno, če bi vse počitnice ne imel nobenega krajcarja v žepu.

Oče niso bili nič kaj zadovoljni z mano, po poti so zmiraj renčali: „Cvajte nimaš, veliko več pa tudi ne. Se bo videlo, kaj bota domá rekla gospoda.“ Vendar slabe volje pa tudi niso bili, ko prideva v Št. Vidu memo Kraljiča, vkre-nejo oče v hišo, jaz pa za njimi. Tam sedi ranjki

gospod župnik Blaž Potočnik; odkrijeva se mu, a on naju ogovori:

„Študent — je li?“

Jaz prikimam, oče mu gredo roko poljubit, pa on jo odtegne in poprašuje dalje:

„S kterega klasa?“

„O, je že v šolah“ — se postavijo oče.

„Tako? Pa ne v visokih, je še premajhen.“

„V prvi šoli sem bil, zdaj grem v drugo“ — se oglasim jaz.

„Že?!“ — se nasmeje gospod in pozveduje dalje: „Toraj si prvo izdelal?“

„Izdelal je“ — rekó oče zá-me — „pa ne prav dobro.“

„Pokaži spričevalo!“

Jaz potegnem spričevalo iz žepa, ter mu ga pomolim. Komaj pa ga razvije in pogleda, se prime za glavo in zareži!

„Ti osel, ti!“

Jaz se prestrašim in odskočim, oče pa reko: „Saj sem mu tudi jaz rekel, da naj se nemški bolje uči.“

„Ej, kaj vi!“ — renči gospod naprej — „fant ni osel, ampak se je pridno učil, to kaže

spričevalo. Ali to — to!“ S tem nama moli spričevalo pod nos in kaže mesto, kjer je zapisano moje ime. Oba gledava njega in list, pa se nama nobeno nič čudno ne zdi.

„Kako se pišeš?“ — praša potem resno. Jaz povem svoje ime, oče pritrdijo, da je res, ker se oni tudi tako pišejo, samo da je njim ime Juri, meni pa Jaka.

„Kako pa je tu zapisano? Beri!“ — veli gospod in mi pokaže s prstom vrsto mojega imena na spričevalu. Jaz izgovorim svoje ime, a on odmajе ter veli v novič:

„Beri črko za črko, kakor se izgovarjajo.“

Tako me je pripravil do spoznanja, da je v mojem tam pisanem imenu čvetero črk preveč, dve pa napačni.

„No vidiš“ — sklene gospod — „saj tvoje ime ni nemško.“

„Se ve, da ni“ — se oglasiyo oče — „saj jaz ne znam nič nemški.“

„Če bi tudi dobro znali“ — prime gospod — „bi bilo vaše ime vendar-le slovensko. Tako se mora tudi pisati. Kdo je pisal tvoje ime v spričevalo?“ — se obrne k meni.

„Jaz ne vem! Menda kdo, kateremu je moj profesor gospod Melcar dal pisat imena vseh nas.“

„Tako? Melcar? No, sporoči mu od mene, da je — — ne, mu bom rajši sam povedal. To je res grozno, kako naša poštena slovenska imena hočejo s pisavo pokvariti!“

Potem naju izprašuje še marsikaj in zvé vse moje okoliščine. Ko slednjič oče potegnejo možnjo, da bi plačali, pomigne gospod z roko in reče:

„Ne, to je moje. Drugo leto pa fant ne sme biti v spričevalu več tako pasjeglavsko pisan. Bom že sam profesorja prijel za to barbarstvo. Srečno! Tu ima fant še nekaj za počitnice, da si bo lahko belega kruha kupil!“

S tem pomoli meni roko in jaz čutim v svoji papir, ktereга pa še le zunaj razvijem in pokaže se goldinar.

„Naj bo tvoj“ — reko oče — „saj domá tako ne bo vsak dan kruha.“

Po poti do doma sva se menila o tem „čudnem“ gospodu, ki je nad mojim imenom v spričevalu tako razjaril se. Meni se je to strašno čudno zdelo, po mojih pojmih je bilo ime tem

imenitnejše, čem dalje je bilo, čem toraj več črk v njem. Oče so to še manj umeli, ker pisanega niso lahko brali.

Domá so naju zopet mati čakali z ričetom, prav gostim, da se je kar krehal. Ko se prikaževa, naju ogovoré:

„Sta dolgo hodila. Že fant ni izdelal in ti si ga vso pot tepel, kaj ne? Saj sem vedela, da bo tako. Ti nič ne veš, kaj je otrok.“

„Tiho bodi no, stara“ — jih vstavijo oče z dobrovoljnim smehljanjem — „zdaj bo šel fant v drugo šolo.“

„No vidiš, ali ne pravim zmiraj, da bo novo mašo pel? Prvi je, kaj ne? Škoda, da nisem tiste klobase dala v ričet.“

„Do nove maše je še daleč in prvi tudi ni“ — rekó oče — „zdaj prinesi na mizo, kar imaš v peči, potlej bomo razgovarjali se.“

Večer je bil še dosti prijeten, mati so bili veseli, očetu pa je bilo tudi dosti, da sem tam, kjer sem, v programu, kterega so pregledovali po imenih in sklenili:

„No, je že! Saj jih je komaj devet pred tabo, za tabo pa cela dolga rajda. Za kmetiškega

gostaškega sina je to že dosti. Saj so vsi slabši, kar jih je v fari.“

Drugi dan sem šel s spričevalom in letnim šolskim poročilom k fari. Gospod župnik je bil še dosti zadovoljen, opominjal me je le, naj se nemščine bolj poprimem, gospod kaplan je bil skoro istih misli, a nazadnje je prašal, če sem že vložil prošnjo za sprejem v Alojzijevišče.

„Bom li sprejet, ker nisem izdelal z odliko?“
— prašam jaz bojzljivo.

„Mislím da, vsaj poskusi. Če ne znaš narediti prošnje sam, ti jo bom sestavil jaz, da jo prepíšeš.“

Res mi gospod sestavi prošnjo, jaz jo prepíšem, čeravno so oče rekli, da ne bo nič, ker imam samo prvi red, ter jo nesem v Ljubljano. In glej, čez mesec dni mi dá gospod kaplan odlok: sprejet sem!

To je bilo veselje v naši hiši, ko s to novico pritečem domu! Mati so brž napravili južino kolikor se je dalo dobre, in rekli: „Škoda, da še Lovrenca ni domá, da bi tudi on jedel.“ (Brat je namreč že služil v drugi vasi za pastirja).

„Zdaj je vseh skrbi konec“ — so rekli oče — „se boš lahko učil, samo za obleko bova

skrbela kolikor bova mogla, nekaj bodo pa tudi še gospodje pomagali, ki so tako dobri.“

Se vé, da te novice nisem mogel zá-se obdržati, najraje bi jo bil s Šmarne gore oznanil vsemu svetu. Drugi dan hitim ž njo v Kamnik in jo pokažem svojim bivšim učiteljem belo na črnem. Vsi so bili še tam, najbolj je je bil vesel pater Gotthard, ki me je tudi na kosilo povabil, pa ne v lopo ali med hlapce, ampak v refektorij k sebi. Te časti sem bil silno vesel, posebno mi je pa vzdigalo greben to, da so mi morali streči fratri kakor drugim, tisti fratri, ki so me prej tolikokrat lasali in uhali. Po kosilu sem si še ogledal ves samostan, oglasil se tudi v kuhinji in pri hlapcih, ki pa niso bili nič kaj zgovorni, stari Matevž je celó mrmral nekaj med zobmi, kakor da bo že zdaj vsak poba v refektoriji kosil, ko mu je še „pekarija“ predobra.

Ko sem vse kote samostana ogledal, se poslovim od patrov, ki me opominjajo, naj se le pridno učim, o počitnicah pa se kaj pri njih oglasim, grem iz samostana, ktereга potem celih 22 let nisem videl. Vzrok temu je bil ta, da so „moji“ patri pomrli ali pa bili premeščeni v

druge samostane. Prvi je menda šel na óni svet pater Gotthard; ko sem jaz v Ljubljani to žalostno novico zvedel, sem poslal za njim prav britke solze prisrčne hvaležnosti. Videl sem le še patra Generoza, ki je bil premeščen v Ljubljano, potem pa v Novo mesto, kjer je tudi umrl. Bila sva prav dobra prijatelja in se drug drugzega večkrat spominjala.

Za samostanom sem ogledal si tudi še mesto in meni priljubljene kraje, ter obiskal sošolce, ki so večidel domá ostali in učili se rokodelstva ali kaj drugzega. Poznali so me pač še, a prijateljstva ni bilo pravega več, nekteri so še celó posmehljivo prašali, če sem jih prišel vabit na novo mašo. To mi je zeló hudo delo in ko sem bil zunaj mestica, se obrnem nazaj, ga še enkrat pogledam in rečem glasno:

„Zdravo mi bodi! Tako brž se že ne bova zopet videla!“

Počitnice mi domá niso bile nič kaj prijetne in to zavoljo nevoščljivosti in surovosti mladega in starega ljudstva. Še v cerkvi sem bil kakor pes, vedno so me poredni fantje suvali in brcali, kamorkoli sem stopil, še celó v zakristiji, čeravno

jih je gospod župnik enkrat dobro oštel in jih spodil v cerkev ali pa ven. Nič bolje ni bilo domá, kmet ne trpi človeka, ki „nič ne dela“, kjer sem se pokazal, so se mi rugali: „Kutmorgen. Jurjev gospod! Ali Jim čem roko kušnití?“ — Večkrat je tudi za mano kaj priletelo, poleno ali kamen, zato sem bil večidel domá in prebiral knjige za drugo šolo, katerih sem nekaj že imel, ali pa pletel copate. Zadnjo polovico septembra pa smo zopet gobe brali vsi trije, da zaslužimo kaj za mojo obleko in knjige.

Predno sem šel v Ljubljano nazaj, sem se oglasil z očetom še pri gospodih. Oba sta me opominjala, naj se pridno učim, kar sem tudi obljubil, pa stisnila mi še vsak nekaj v roko za šolske knjige. Drugi dan sva jo odrinila z očetom v Ljubljano, moje robe noséč vsak nekaj, jaz v robcu, oče v besagi. V mesto prisedši jo vkreneva naravnost proti Alojzijevišču, čegar vrata se nama odpro, in jaz dobim svoj prostor v veliki sobi, ktera je bila pol šola pol pa stanovalnica. Ko sem sprejet, greva z očetom še ven na polič vina, potem jih spremim še do šrange, pa se vrnem nazaj na svoj novi dom — v Alojzijevišče.

Alojzijevišču vodja je bil takrat ranjki poznejši gospod knezoškof ljubljanski, dr. Janez Ev. Pogačar, prefekta pa gospoda duhovnika Grabnar in Košmerl; razen teh je v poduku pomagal še bogoslovec gospod Kemperle, blag in jako talentiran mladeneč, ktereга je pa že drugo leto vzela smrt, ker je bil duh njegov premočan za šibko truplo. On je bil res izgled mladenčča za duhovni stan se pripravljajočega.

Drugo- in tretješolci smo imeli šolo v zavodu, zato so bile v sobi nastavljene na eni strani šolske klopi z vso za šolo potrebno opravo vred, na drugi pa naši pulti, pri katerih smo se učili in pisali; v šolo toraj nismo imeli daleč, kar presedli smo se od leve na desno, pa je bilo. Profesorji so nam bili prej imenovane gospodje in ti so bili boljši od marsiktereга sedanjega, ki svojo učenost rajši zunaj šole kakor v šoli prodaja. Posebno dobro se spominjam gospoda vodje, kako veličastno nam je razlagal krščanski nauk; kako smo ga vsi pazljivo poslušali, kako smo zreli vá-nj tudi v kapelici, kedar nam je z lece govoril, ker ni le bral, kakor ona dva gospoda. To je bil rešpekt, kakor ga tak nauk tudi zasluži.

Gospod Košmerl je bil dober latinec, jaz, ki sem se s svojo latinščino še s prve šole nekoliko bahal, ker sem imel najboljši red v nji, sem moral zmiraj napenjati se, da sem mogel zadovoljiti ga; vendar se mi to tudi ni zmiraj posrečilo, ampak parkrat sem moral zavoljo nje kósiti v šoli (kar pa ni bilo tako hudo, ker so mi drugi potem več prinesli, nego bi bil spodej pri mizi dobil). Tudi nemščino je ta gospod učil pri nas, a s to ni bilo težave, ker sem bil v nji vendar še boljši od svojih tovaršev in smo imeli tudi domačo knjižnico za mladino, katero sem jaz pridno obiskoval. V druge šolske predmete sta se delila gospoda Grabnar in Kemperle; oba sta bila dobra učitelja in ker nas je malo, le enajst bilo, smo se tudi učili, ker smo se morali, drugače ni bilo kosila ali pa igranja ne.

Petja učit je hodil unanji sedmošolec poznej duhovnik na Dolenjskem. Iz principa bi se bili morali vsi učiti tudi petja, zato smo bili poklicani že prve dni vsi drugošolci v sobo kjer je stal glasovir, da nas učenik poskusi. Ko nas je vse ogledal, vpraša:

„Ali pozná že kdo note?“

„Jaz“ — doni ponosno iz svojih ust.

„Tako? Ali znate tudi kaj igrati na glasoviru?“

„Dve pesmi: „Potonka“ in „Tičica prepevala“ — odgovorim na to.

„Kdo vas je učil?“ — poprašuje dalje.

„Sam sem se, v Kamniku v samostanu.“

„No, poskusite“ — veli in se umakne s stola ter potisne mene ná-nj.

Jaz sedem in začnem z enim prstom leve roke klepati po kolčkih glasovira — po belih, se ve da, ker črnih sem se bal, bi bilo koj vse zmedeno. Moji sošolci se smejejo zadej, dokler me učenik ne ustavi z besedami:

„Že dobro, se vidi, da ste se sami učili. Kako pa z notami? Poskusimo, če znate te tudi tako dobro?“

Na to mi pokaže note, a jaz sem poznal le tiste „bele“, „črnih“ (s križci in *b*) ne.

„Nekaj je že“ — reče učenik — „poskusimo še, kak glas bote peli.“

S tem vdari na kolček *A* in čakaje gleda na moja usta, da bi kaj prišlo iz njih. Ko le in le nič ni, me spodbuja:

„No A—A—A? Ali nimate glasú?“

„Daj no, daj“ — me dregajo sošolci zadej, jaz odprem usta in slišati je iz njih nekaj, kar ni ne glas, ne krik, najbolj podobno pa bleketanju mladega teleta, ki svoje matere išče. Za mano hihitanje in glasen smeh, učenik zatisne ušesa in miga z rokama:

„Dosti, dosti, za božjo voljo! Vi niste za petje, kar idite!“ Te zame tako sramotne obsojbe mojega glasu strašno vesel skočim brž ven in grem na dvorišče, kjer so drugi žogo bili.

Tako glede petja ni bilo nič z mano, pa to ni bila posebna nesreča za zavod; Alojzijevišče je imelo tudi brez mene ravno tisto leto tako izvrsten moški zbor, kakoršnega morda v Ljubljani ni bilo. Kolikokrat sem se še pozneje spominjal petja v kapelici, ki je bilo tako milo, tako do solz ginljivo! Vse drugo iz Alojzijevišča sem pozabil prej, ko to petje. Kolikokrat sem pozneje po svetu na samotni poti žvižgal in brenčal katero teh cerkvenih pesem in jezil se, da je moj glas tako okoren, da pokazi ves spominj, če ga z grla spustim. Ta je bil kakor ubit zvon, ušesa moja so se vselej zvižjala bolečin,

kedar jih je dosegel ta po notah ne izrazljivi glas.

Življenje v zavodu je bilo — vsaj kar se mene tiče — tako, da bi si boljšega ne bil nikdar želel. Miza se mi je sama pogrinjala, kruha so mi nosili v sobo, zeblo me ni več tako, lačen nisem bil, zabave je bilo pa tudi dosti, čeravno smo se morali hudó učiti. O prostih urah smo si preganjali pozimi čas s „frnikolanjem“ po sobi, z „domino“, „Herr Jägerle“, „Ritterspiel“ itd., stava so bili orehi in lešniki; tudi smo se po vrtu pridno kepali in pri tem imeli cele vojske; poleti pa smo kegljali, največ pa bili žogo. Živeli smo vsi v lepem sporazumljenji med sabo, osmošolci so občevali z nami kakor drugi, vsi smo bili kakor ena rodovina, zaničevan nobeden, le nagajali smo kateremu, in za to sta bila posebno dva „objecta foppabilia“.

Se vé, da smo bili tudi razposajeni in uganjali razne burke, ker sit konj rad breca, mi pa smo imeli prav dobro hrano; ali takih burk, ki so marsikomu, tudi meni, naklonile večkrat post, ne bom vlačil na dan. Jaz sem bil silno zadovoljen z vsem, g. Košmerl me je obrajal zavoljo

latinščine in nemščine in bil sem njegov ministrant, kedar je šel v Šenklovž, za to sem imel od njega vsak mesec po eno ali dve srebrni dvajsetici, ktere sem pa v roko dobil le, če mi je bilo kaj treba kupiti.

Spominj moj na Alojzijevišče je toraj vsakako prijeten, le nekaj sem vjel tam, kar bom do smrti nosil po svetu, to je: kratkovidnost. Dobil sem jo pri lojenih svečah, ktere so nam zvečer pri učenji in pisanji pozimi brlele; vsekuj in čedi tako svečo kakor koli, čez par minut se začne tresti svetloba in luč migljati kakor zvezda; ker smo imeli pa mi takih sveč vsi skup šest, ni bilo mogoče, da ne bi bila začela tresti se vsaj ena in tako je bila vsa svetloba v sobi zmiraj taka, kakor da bi s trepalnicami migal. — Ko sem čez leto in dan prišel iz Alojzijevišča, že na šenklovško uro nisem več videl, čeravno sem prej s frančiškanskega mosta razločil vse številke ure na Gradu.

S tem bodi končan oddelek Alojzijevišča, ker vse je bilo večidel tako, kakor je še zdaj. Ob koncu leta smo delali javno skušnjo pri gimnazijskih profesorjih. Prestali smo jo vsi dobro,

jaz sem dobil menda najboljšo spričevalo, vsaj sem ga bil tako vesel, da sem ga s ponosom pokazal očetu rekoč:

„S tem bote menda vendar zadovoljni — ne?“

„Se bo videlo“ — odgovoré oče — „če te bodo še obdržali v Alojzijevišču, bo že dobro.“

Po zahvali pri vseh štirih gospodih in po slovesu pri sošolcih in tovarših greva z očetom domú. Skrinjo moja, v kateri je bila največ vredna moja zbirka metuljev, pustiva v sobi in vzameva le ključ seboj; gospod Košmerl je namreč rekel, da bom drugo leto tako zopet prišel nazaj. Po poti nalašč zopet vkreneva v Šentvidu h Kraljiču, da bi pokazala g. župniku Potočniku moje spričevalo, na katerem je bilo zdaj moje ime pravilno pisano.

„To pa že, to“ — prikima gospod — „in spričevalo je tudi dobro. Fant zasluži polič vina.“

Gospod je bil zeló prijazen, samo to mu ni bilo všeč, da sem jaz v slovensko govorjenje zmiraj vtikal nemške pokranjščene besede.

„I, kaj vruga, ali res ne znaš več slovenski, kakor se domá govori?“ — zarohni nad mano.

„Saj to nič ne velja“ — se oglasijo oče — „dokler ni nemški znal, je bil slab, zdaj ima pa dober cajnes.“

„No, cajnes! Še tega se manjka, da bi kmetiški študentje nosili tak jezik domú, kakor vojaki“ — zarohni gospod vnovič in reče očetu: „Ali veste vi, kaj je cajnes?“

„To-le, kar je fant v šoli dobil.“

„To je spričevalo — list, ki priča, kaj se je fant naučil, razumete?“

„V Ljubljani pa pravijo cajnes, to sem povsod slišal“ — ugovarjajo oče.

„V Ljubljani so vsi osli, to je Sodoma in Gomora za naš domači jezik“ — se togoti gospod in vdari s pestjo ob mizo da kozarci zažvenkljajo.

Konec pogovora je bil ta, da je gospod ves nevoljen ustal ter vrgel očetu besede:

„Ali veste sv. evangelija besede: Kaj pomaga človeku, če pridobi vse bogastvo sveta, pa na duši škodo trpi? Kaj pomaga, če vaš sin še tako lepe „cajgnese“ nosi domú, pa se naleze tujega duhá! Bolje, da krave pase, ko da se spridi in se pridruži tisti čedi, ki narod naš zatira. To si zapomnita vi in on!“

Po teh besedah odide gospod ves razburjen, mi-dva greva tudi oba osupnjena najprej molčé drug za drugim, še le na vižmarski ledini spregovoré oče:

„Ta gospod so pa res čudni. Lani o sorej si imel slabše spričevalo, pa so bili tako prijazni, zdaj so pa tako zarohneli nad mano! Bova videla, kaj bodo rekli gospod kaplan.“

Tudi jaz sem jel premišljevati, zakaj bi bil gospod župnik Potočnik tako razjezil se nad nama. Po dolgem pogovoru sva prišla do sklepa, kterega so oče izrazili v sledečih besedah:

„Ta je že bosa. Kranjski jezik ni za nič, če bi bil za kaj, bi pa kmetu, ki ga zna, ne bilo treba v šolo hoditi. Če bi šentviški gospod ne znali nemški, bi pa tudi ne bili fajmošter.“

Domá so bili mati zeló veseli najinega prihoda, prinesli zopet gostega ričeta na mizo, ter prašali:

„Kako je pa letos? Ali je zadnji ali prvi?“

Namesto odgovora zlečejo oče iz besage velik hlebec belega kruha in ga podajo materi rekši:

„Na, tu je štruca z Ljubljane, vsa zá-te!“

Mati vzamejo hlebec, ga prerežejo in ugi-bajo, če je samo s pšenične moke ali pa če je tudi kaj ržene vmes. Ko ga pokusijo, razsodijo, da s same pšenične moke ni, potem ga spravijo, „da bo še jutri kaj, ker doma tako kruha ni“. Čez tri dni so mi ga še prinesli kos zjutraj, ko mi ajdovi močnik ni dišal, in kakor sem preračunal, sem najbrže v prvem tednu skoro vsega snedel jaz. Mati je mati, naj bo v kakoršni koli obleki.

Gospoda pri frari sta bila z mojim spričevalom na vso moč zadovoljna, posebno gosp. kaplan, ki je rekel:

„Zdaj si preskerbljen za stanovanje in hrano ves čas! Le tako se úči naprej, boš zmiraj v Alojzijevišči. Za druge potrebe bomo že mi skrbeli, dokler ne boš sam nič zaslužil s podučevanjem drugih. S čem se boš pa pečal o počitnicah?“

„Sam ne vem. Najbrže bom moral domá očetu copate plesti.“

„To ni nič zá te. Pregleduj šolske knjige, da ne boš nič pozabil, pa se oglasi večkrat pri meni, če bi doma ne imel kaj jesti. Kedar se naveličaš šolskih knjig, — na, tu ti dam „Novice“

in „Danico“, pa jih prebiraj. Slovenski se v Ljubljani tako nič nisi učil, to vem, toraj prebiraj to, da vsaj pozabil ne boš vsega, kar si z doma v šolo vzel. Nemški znaš zdaj že bolje ko slovenski, toraj se lahko pečaš s svojim maternim jezikom vsaj o počitnicah, če ti v Ljubljani za to časa ne dajo.“

Po teh besedah mi dá skladovnico obeh listov, da sem jih komaj nesel. Oče so brž vstali s svojega trojenogatega stola, ko sem tako obložen stopil v izbo. Tudi mati so se brž pridružili in prašali:

„Kaj pa je to? Beri no, na glas beri!“

„Zdaj ne bo bral“ — se oglasijo oče — „počakaj, da pové, kaj sta rekla gospoda zavoljo Ljubljane.“

Jaz sporočim natanko vse, oče se strašno čudijo, kako je to, da so mi gospod dali za branje „kranjske platelce“, pa ne nemških, ker se v Ljubljani in povsod pri gospodi le nemščina obraja, kranjski pa vsak kmet zna. Kaj bo neki v takih „platelcih“, ki jih vsak razumi če prav ni v šolo hodil! Zato sedejo nazaj na svoj stol, nategnejo dreto in mi reko:

„Gospod že vedó, zakaj so ti to dali. Pa vendar beri kaj, jaz bom pa poslušal, da zvem, če je to za gospodo ali za kmeta. Za gospodo menda ne bo, ker ni nemško. Od kodi je pa?“

„V Ljubljani je tiskano, jaz sem imel „Novice“ enkrat že v rokah“ — je moj odgovor.

„Če je tiskano“ — se oglasijo mati — „bo že kaj vredno. Saj so ravno take črke, kakor v „Dušni paši“, samo nove so, ki jih ti in jaz ne znava brati, fant jih bo pa že znal.“

Potem sem bral iz „Novic“ to in ono, kar se je meni zdelo. Očetu je bilo to zeló všeč, tudi mati, ki so si dali v izbi kaj dela, so rekli:

„Poglej no, to je pa tako, da vsak lahko razume, še Pipanov oče, ki ima tako veliko kmetijo.“

„To je res prav po domače, pa tudi pametno“ — opomnijo oče — „v nedeljo bom jaz sam bral, že znam nove črke.“

In res sta se v nedeljo spravila oba nad liste, mati so pripeljali še celó teto, in tako je bila cela čitalnica pri nas. Popoldne sem bral jaz, ker je bilo hitreje, in ko sem nehal,

je bila vsa izba poslušalcev polna. Marsikak kmet me je prišel prašat, če je „v tistih bukvah“ tudi kako zdravilo za to in to živinsko bolezen ali pa, kako se ima to ali ono saditi ali cepiti. Dobil sem marsikaj in tako so stareji kmetje začeli me bolj spoštljivo gledati ter fante zmirjati, če mi je kateri kaj žalega rekel. Na ta način mi je bilo življenje doma nekoliko prijetneje, tudi mi je začela zopet vtripati žila za domači jezik, ktera mi je bila že malo da ne popolnoma otrpnila.

Ljubljanskih dijakov nas je bilo pač v fari toliko, da jih potem ni bilo in jih tudi dolgo več ne bo, ali vendar ni bilo prave prijaznosti med nami; če smo se v nedeljo v cerkvi dobili, pa je bilo vse, med tednom se nismo shajali, ker je moral vsak domá delati kmetiska dela. Moj brat je služil daleč od domá, le enkrat sem bil pri njem, pa še tačas je gospodar njegov godrnjal, da sem ga prišel motit. Mene oče k delu niso več gonili, zato sem si preganjal čas, kakor se mi je zdelo; kedar sem se branja in pisanja naveličal, sem se pa vozil na lestvah ali v gnojnem košu s Pipanovim Francetom ali Blažetom,

najboljšima prijateljema z mladih nog, na polje ali v gozd. Bila sta dobra fanta, prav nič prevzetna kakor drugi, čeravno je bil nju oče najbogatejši v vasi; tema sem pripovedoval pravljice ali kaj družega, pa le zunaj dôma, na polji ali v hosti, domá oče tega ni pustil, češ, da ju od dela odvracam; mati je pač drugače mislila in marsikak bokal ješprenja, ušena, fižola in takih reči je prišlo v našo hišo, da jaz in stari Pipan nisva vedela, kako.

Najlepše je bilo, kedar je šel Blažé ali France v hosto mah kosit. Vzel je s seboj cel krajec kruha in culo krompirja, pa se je me-mogrede oglasil pri nas in šla sva v hosto. Tam je on sukal koso, jaz pa sem zakuril in pekel krompir. Med tem sem postopal okoli njega in pravil mu povesti, ko je bil pa krompir pečen, sva legla okoli ognja in to je bilo kosilo, kakoršnega še cesar nima. Voda, bistra, mrzla voda ni bila daleč in tako sva živela ves dan v gozdu da je bilo res veselje. Drugi dan je stari Pipan godrnjal, ker se mu je zdelo, da Blažé in Francé ni dosti nakosil, pa to je bilo še bolje, ker je moral še v gozd, jaz pa z-njim. Menaže nama

ni zmanjkalo, saj je bilo domá vsega dosti. Če sva bila blizo senožet v smleškem gozdu, sem jaz nalovil še rakov in te sva tudi skuhala, ker lonec sva imela v grmovji skrti, soli pa sva tudi sabo jemala; véasih mi je prišla še kaka riba pod roko in to je bilo tem bolje. Še celó domú sem kaj tacega prinesel.

Pa to življenje ni trpelo še mesec dni ne.

Vse se drugače zasuče.

Nekega večera je bil videti prav hud ogenj za Šmarno goro in vsi smo sodili, da mora to biti pri Ljubljani kje. Ker je vso noč enako velik žar videti, se podam drugo jutro zgodaj jaz v Ljubljano pozvedit, kaj in kje je tako hudo gorelo. „Do opoldne si že lahko doma“ — so rekli oče — „in boš najgotovejšo novico prinesel.“

V Ljubljani pridem še k požaru, gorela je sladkornica na Poljanah, pa še le znotraj in raztopljen sladkor in sirup je cedil se v Ljubljanico, tega se pa kmalu nagledam, zato grem v Alojzijevišče, da bi pogledal po svojih metuljih v

škrinji in še par reči iz nje domú vzel. Soba je zaklenjena in ko skušam odpreti, pride gospod vodja iz svoje svobe, jaz ga pozdravim in mu na njegovo vprašanje povém, po kaj sem prišel. Na to me pa on osupne z novico:

„Žal mi je, da za prihodnje leto nisi več sprejet v to hišo. Škrinjo ti bomo do začetka šole že še hranili pod streho, če je prej nimaš kam spraviti.“

To je bila strela z jasnega neba, ki me je kar v tla butila. Dolgo sem stal brez sape, skoro mi je zastala tudi zavednost: še le čez dobro minuto časa morem zabuhlo prašati:

„Zakaj?“

„Tega jaz ne vem, imajo odločevati drugi“ — je odgovor gospodov, ki je bil med tem že svoja vrata zaklenil in šel po stopnicah dol.

Kaj sem tisti dan pretrpel, kaj se je godilo v meni, tega ne morem popisati. Počasnih korakov, zamišljen in tužen sem se nevede po cesti pomikal nazaj proti domu ne misleč na jed in pijačo, in ko zagledam iz gozdiča stopivši domačo hišo, se prestrašim, kajti čeravno sem bil hodil več kó pet ur, se mi je vendar še vse

prekmalu zdelo, še nisem imel zbranih pravih besedi, kako bi naznanil nesrečo, ktera je zadela ne mene samega, marveč vso hišo. Zato ležem na travo ob robu gozda in gledam od daleč belo hišico, v katero si ne upam stopiti. Že je mrak, v meni je še vse zateklo, notranja britkost noče ven buhniti. Kar zapoje skaruški večerni zvon, jaz se odkrijem, vstanem in prenapeta britkost se razlije v solzah. Nehoté in nevedé premikam noge in predno se prav zavem, sem pred vežjo, kjer mati ravno z burkljami dregajo v peč in me ogovore:

„Kodi si pa hodil tako dolgo? Ali nisi nič lačen? Le brž pojdi v hišo, ti bom prinesla od poldne južno, ki sem ti jo shranila. Očeta ni še domá, so šli k bratu, pa bodo kmalu prišli.“

Hvala Bogu, da očeta ni domá! Ker nisem ves dan nič jedel, se oglasi želodec in pohrustal sem vse. Brž potem sem šel spat na hišo v mrvo — se reče: spat ne, le očetu sem se hotel umakniti, da bi vsaj še ena noč bila med mano in njimi. Zaspal nisem, zato sem slišal očeta spodej, ko so prišli kmalu potem domú, prašati mater po meni, mati pa so odgovorili, da sem

šel spat, ker sem preveč truden bil. Še le proti polnoči mi vpadejo oči, pa v spanji stoji pred mano vedna podoba strašnega gospoda vodje Alojzijevišča in tako ležim le v omotici, ne v spanji.

Zjutraj me oče zbudé z vprašanjem:

„Kje je gorelo včeraj? kaj je pogorelo?“

Jaz še ves v omotici zdihnem: „Alozijevišče.“

„Kaj? Alozijevišče je pogorelo?“ — poprimejo oče prestrašeni — „toraj ne boš mogel več nazaj vá-nj?“

„Nič več, je že ven!“ — rečem jaz, ki sem, prebudivši se, še le zdaj dobro spoznal kaj sem rekel.

Počasi se spravim na noge in naberem toliko poguma, da očetu povem, kaj in kako. Oba, oče in mati, sta tako osupnjena, kakor sem bil jaz prejšnji dan. Oče so prvi, ki spregovore:

„Si že kaj naredil, ti lump ti! Le brž se napravi, greva v Ljubljano, jaz hočem zvedeti, zakaj so te spokali.“

Ugovora pri očetu ni bilo nobenega, toraj se napravim ter grem pred hišo in potem kar

naravnost naprej po uzarjih. Za sabo pa slišim še mater kričati za očetom:

„Ne ubij mi ga ne po poti, to ti povem, če ga ne bo s tabo nazaj, grem kar naravnost k gospodu fajmoštru, boš že videl, kaj bo.“

Oče so nekaj za godrnjali, potem pa prišli za mano in rekli: „Le naglo hodi, da bova prej v Ljubljani! Če si kaj naredil, petlej pa kar pojdi po svetu, jaz te nič več ne maram.“

To so bile edine besede, ktere sva spregovorila vso tri ure dolgo pot do Ljubljane. Jaz sem očeta komaj dohajal in če ne bi bil imel dobre vesti, bi jim bil že med potom kam v stran ušel. Tako pa sem dobil zopet pogum in ko pred Alojzijeviščem počakajo, sem popolnoma pripravljen stopiti pred sodnika. Gospoda vodija dobiva v sobi in ko vstopiva, se obrnejo oče proti meni in zagrome:

„No zdaj povej, kaj si naredil, da so te zapodili!“

Namestu mene pa se oglasi gospod: „Ne hudujte se nad fantom, on ni nič hudega naredil.“

„Zakaj je pa spodén, ker ima tako dobro šolsko spričevalo?“

„Tega vam jaz ne morem povedati, tako je.“

„Pa vendar nekaj mora biti! Jaz bi rad, da bi mi zapisali, da bom našima gospodoma imel kaj pokazati.“

„Čemu? Saj jima lahko tako poveste, da za drugo leto ni več prostora zá-nj tu.“

„Zakaj ne? Ali se ni dobro zadržal?“

„Dobro, saj ima spričevalo v rokah o tem. Z Bogom!“

S tem sva bila odpravljena in ko sva spodej na ulicah, rekó oče z vse drugim glasom:

„Je že zopet taka kakor s štipendijami. Kmet je povsod revež. Zdaj greva malo spočít se, saj boš že lačen in žejen, revež.“

Šla sva k „figabirtu“ in tam kosila, meni se je celó zdelo, da so oče pili več ko navadno. Med potjo so bili hudo-dobre volje in ko sva prišla domú, so naju mati sprejeli z ogovorom:

„Ga vender nisi ubil. Ni nič naredil, kaj ne? Saj sem vedela, da si ti zmiraj preveč hud ná-nj.“

„Nič ni naredil, njegov greh je le, da sva taka reveža — ti in jaz. Če bi imela denarja, da bi plačala zá-nj, bi bil gotovo še dalje v Alojzijevišči, verjemi mi to.“

„Kaj bo pa zdaj? Ali bo šel k čevljarju?“

„Se bo videlo, kaj bota gospoda rekla“ — odločijo oče — „jutri greva k njima.“

Res sva šla, in kako sta se čudila gospoda neverjetni, pa vendar resnični, žalostni novici!

„To ni mogoče!“ — vsklikne gospod kaplan — „da bi ga po tem šolskem spričevalu ven dali. Saj je Alojzijevišče, za katero tudi mi plačujemo, za pridne učence, in če ta ni bil priden, kateri pa je bil? Le počakajte, bom šel jaz sam v Ljuljano pozvedit, kaj je, in zvedel bom, ne bom dal prej miru.“

Do nedelje je že vsa fara vedela, po kom, ne vem, kaj se je zgodilo meni, ko sva z očetom prišla k deseti maši, so se nama še v cerkvi krohotali, kaj pa še le zunaj! Dobro, da je prišel kmalu gospod kaplan, ki nama je mignil, naj greva za njim. V sobi nama reče:

„Res je, res, kar sta mi povedala. Tudi jaz nisem drugzega zvedel, ko to, da se jih je oglasilo veliko štipendijami in ponudbo plačevanja. Jaz toraj mislim, da so vašega in še enega njegovih tovaršev dali za to ven, ker nista nič plačevala, da bi si tako zboljšali dohodke Alojzijevišča.

Mogoče, da je tudi tukaj imela kaka protekcija svojo roko vmes, — to je gotovo, da fant ni nič naredil, da bi imel vzrok izključiti ga, drugače bi to že povedali. Kaj mislite zdaj početi s fantom?"

„I, kaj bom jaz?“ — odgovoré oče — „h kakemu čevljarju ga bom dal ali pa v štacuno, če mu bo to bolj všeč. Zakladati ga pa ne morem.“

„To bi bilo škoda! — Ti bi še naprej rad študiral, je-li?“ — se obrne proti meni.

„Se ve da, kaj pa družega?“ — odgovorim jaz prav žalostnega obraza.

„Če Bog da, boš tudi“ — reče gospod kaplan — „bo pač treba zopet skrbeti, da dobiš kje hrane.“

Ali ta pot se nam ni posrečilo dobiti hrane, povsod so imeli že svoje študente; tudi gospoda kaplana pisma in priporočila so bila zastonj. Dolgo so oče premišljevali, kako bo šlo, slednjič so vendar zvedeli za neko kmetiško gospodinjo, ki je prišla v Ljubljano le zavoljo svojega sina in dveh fantov od žlahte; s to so se zmenili, da bom vse tri jaz učil, zato pa dobival od vsacega po štiri stare dvajsetice na mesec; hrano bodo oče dali v blagu, ravno tako plačevali stanovanje.

Tako smo s pomočjo gospodov res nakupili takega živeža, kakoršnega doma nismo imeli, in bil sem „založen“ za pol leta. Kako sem tu živel, ne bom popisoval, le toliko rečem, da sem strašno zdihoval po hrani in stanovanji v Alojzijevišči, še bolj pa po družbi, ker tu sem bil med razposajenimi dečki, ki so bili vrh tega še slabe glave. Tem sem moral biti inštruktor jaz, ki bi bil sam še potreboval inštruktorja. Tako sem moral jaz učiti se in naloge pisati ponoči, ko so šli drugi vsi spat, pri oljnati luči, ki je bila še desetkrat slabša od lojenih sveč.

V šoli sem obdržal svoje mesto, profesorje smo imeli vse druge. Katehet Globočnik je bil umrl, na njegovo mesto je prišel gospod ki je zdaj dekan. Razrednik naš je bil tako dobro in slabo znani profesor Heinrich, toraj bi, če bi hotel vse praviti, kar je ta „Teuton“ v šoli počel, lahko popisal cele knjižice. Opomnjeno bodi le to, da je mene vnel za nemško junaštvo in nemške viteze tako, da sem vsak krajcar, ki sem ga kje vjel, dal pri Giontiniju za tiste grozne povesti, katerih je bilo tačas vse polno v razlogi razstavljenih in ki so imele naslove „Schinderhannes“,

„der baierische Hiesel“, „die schöne Melusine“ itd. Všeč mi je bilo le kaj strašnega, če so mrličji nazaj hodili, ljudje se pobijali in če je sploh kri tekla; najrajše sem bral povesti, v katerih nazadnje nobeden živ ne ostane. V biblijoteki sem prebiral le povesti o najdbi in v krotenji Amerike po Španjcih pa Kookova potovanja po morji in otokih; čem strašneje je bilo, tem ljubše meni. Profesor Heinrich, je pa tudi znal zbuditi tak čut v človeku, ker je pri zgodovini srednjega veka vselej povdarjal, koliko jih je ta in ta vitez pobil v vojski in kako so glave letele, kadar je mahal z mečem okrog sebe, ali kako je s sekiro preklal jezdeca in konja, da se je še čevelj globoko v zemljo zapičila.

Jaz sem bil že s pastirskih let tako bolj bojevitega duhá in zató so mi bili ti nemški vitezi silno všeč; dobil sem v roke tudi neko knjigo, kjer so bili narisani taki vitezi v polnem orožji, to je v jekleni obleki, z meči, sulicami in pušicami. „Tak moraš tudi ti biti, Jaka“ — sem si mislil, in ko sem prišel domú na počitnice, naredil sem si iz debelega papirja („papendekeljna“) čelado in prsni oklep, kovač mi je skoval sulico, katero sem nateknil na dolg drog pa ostrine za

pušice; meč sem si naredil iz hrastovega lesa. Tak sem hodil okoli hiše in tudi v gozd. Ljudje so se mi smijali, pa to me ni brigalo, češ: „saj so prenevedni, kaj vedó o nemških vitezi!“

Pa ta moja slava ni dolgo trajala. Neko nedeljo je bilo, ko sem po krščanskem nauku natvezil si to „vitezko“ obleko ter hotel očetu pokazati svojo izurjenost v streljanji z lokom. Na gnojišči je bila edina naša kokoš, v to pomerim, sprožim in pušica jo predere, da se žival zvrne. Ko se zmagovit obrnem proti očetu, joj! Taka mi je priletela za uho, da sem komaj slišal očetove besede:

„Lepa reč! Če nemški vitezi niso družega znali, kakor kokoši streljati, so bili že malo vredni.“

In predno sem vedel, kaj in kako, je bila že vsa moja „vitezka“ oprava z orožjem vred zlomljena in v peči. Materi sem se smilil, zato so zagodrnjali nad očetom:

„Ti si pa res prehud, kedar si. Boš videl, da fant zdaj še kokoši ne bo hotel jesti, če jo skuham. Kdo je bo pa jedel, ali ti?“

Uganili so jo mati, kajti hokoši res jaz nisem maral jesti, pa ž njo mi je bil mahoma

prepodén tisti nemško vitežki duh, ki mi ga je vcepil profesor Heinrich.

O tem profesorji bi utegnil še veliko pisati, kako je n. pr. prodajal v šoli svoj „poëm“: „die Schlacht bei Navara“, ali zdaj ne maram vleči takih reči več na dan, ker je ta profesor že tako preveč znan po Slovenskem. Takrat je spisal tudi psovko na Slovence, ki je pozneje prišla na beli dan celó tiskana. Dežela kranjska mu je bila „svinjska dežela“ („Schweineland“), po svojem vedenji si je postavil pri nas spomin, da je vsaka beseda o njem tu odveč, zato bodi tu konec besedi o njem. Znorel zavoljo njega in po njegovem podučevanju nas nobeden ni in to je najbolje, kar vem povedati iz te šole.

Tretjo šolo toraj prav kratko odpravim s tem, da sem jo dovršil z odliko; posebno ponosen sem bil na to, da sem imel v nemščini najboljši red, profesor je dal brati mojo nalogo vselej za izgled drugim. Naučil sem se tudi iz glave raznih nemških pesmi, sploh sem bil na svojo nemščino že toliko ponosen, kakor prej na latinščino, pa sem se tudi nemškega duhá hudo navzel.

„Kaj pa s slovenščino?“ — bo kdo prašal.

Kdo je maral za slovenščino! Saj mu ni nič škodovalo v spričevalu, če je imel trojko. Norca smo se delali ž nje, kdor se je naučil kako pesmico iz glave, da jo je deklamiral, je dobil že za to „prav dobro“ ali še več. Potočnikove slovnice smo imeli vsi skup komaj troje knjig, pa še te so ležale v šoli zmiraj pod klopjó, ker jih nobeden ni maral sem ter tje prenašati.

Domú sem prišel pač z odličnim spričevalom, pa pri gospodinji zadolžen. Vendar se je ta dolg poravnal po dobrotljivosti domačih in bližnjih duhovnikov. Počitnice so mi bile malo prijetneje, ker pa sem že z Ljubljane prinesel zagotovilo, da dobóm za prihodnje leto hrano po hišah vse dni razen nedelje, me oče niso priganjali k delu; toraj sem prebiral od gospoda kaplana izposojene „Drobtinice“ in „Novice“, čeravno mi slovenski jezik ni bil kar nič všeč, tudi ni bilo tu povesti o nemških vitezi, veliko rajši bi bil imel kaj nemškega, pa kje bom to dobil? Prav nerad sem prepisaval slovenske cerkvene govore za gospoda Valjavca in moja dva rojaka, ki sta me prej redila s semeniškim kruhom, pa sem vendar zaslužil kje kak groš in to je bilo dobro, ker v naši hiši

je zmiraj revščina iz oken gledala. Pri faranih je bila še zmiraj tista nestrpljivost, Bog varuj, če bi se bil pokazal kedaj med fanti, ki so imeli kako veselico! Prijatelja moja sta bila le Pipanova dva, brat je služil v daljni vasi.

O teh počitnicah sem tudi Štrefeljnovega Martina zadnji pot srečal. Bilo je to v hosti med Šmartnom in Skaručno. Zdaj že ni več tako drvil se, kakor prej, ampak videlo se je, kakor da bi noge za sabo vlačil.

„Kam pa, kam Martin?“ — ga ogovorim, ko me po svoji navadi, odkriti se vsaki gosposki suknji, molče pozdravi.

Na ta ogovor se vstavi, melje z žnabli kakor zajec, me natančneje pogleda in praša:

„Oni so — ne, ti si — čem reči: Oni so tisti Jurjev — ne?“

„Da, tisti sem!“ — je moj radovedni odgovor.

„Jej, jej, kako ljudje rastejo! Kje pa so Oni zdaj?“

„Le tikaj me, Martin, saj še nisem gospod.“

„Vsakemu svoje. Kmet je „ti“, gospod pa „Oni“. Kdor še ni gospod, pa še bo, saj vem jaz to od gospodov. Le z mene ne bo nič, jaz

sem, kar sem, stara pokveka, ki bo, dokler bo, pa ne bo nikomur po-nji žal, kedar je kri zmrzne in noge zastanejo.“

S temi besedami gre s palico, pokloftanim cilindrom in za njim vihrajočo zelo razdrapano suknjo. Videl ga nisem potem nič več. Slišal pa sem, da je umrl tako, kakor pade lastovka s podnebja, kedar omaga, in potem na zemlji pogine. Ljudje ga niso več videli, žaloval po njem ni nihče, le tu in tam je kdo prašal:

„Kje je neki Štrefeljnov Martin, da ga ni več videti?“

Otroci in psi pa so imeli mir pred njim, kakor on pred njimi, na zemlji je ostala le njegova palica.

V četrti šoli sem bil na stanovanji z več drugimi pri neki ubogi rodovini v ozkih ulicah za nunskim zidom, bili smo v jako ozki sobi štirje. Tu se je še le pričelo prav za prav moje „likanje“ v drugem obziru, namreč pravo dijaško življenje z vsemi dobrimi in slabimi priteklinami. Gospodinjska avtoriteta ni veljala nič, hišnih zapovedi ni bilo ali vsaj se jih mi držali nismo, toraj tudi Marijino zvonjenje ni bilo znamenje, da

mora vsak domá biti, in gospodinja ni nikdar izpraševala ktereга, kje je bil, če je pozneje prišel.

Eden tovaršev, ki se je izobraževal za učitelja, *je imel doma počez podolgast inštrument, kteremu smo mi rekli „glasovir“, ki pa tega imena ni vreden bil. Strune so bilo napete počez, viši glasovi so imeli po dve, nižji po eno. „Pedale“ je bil tako umetno narejen, da se je z kolenom pritiskal kvišku, kolčki so bili črni, le krajši beli. Stala je ta mašina na štirih nogah in se odlikovala še po tem, da ni bila nikdar ubrana, slišala se je pa tudi komaj skoz okno ali v vežo; menda je bil to eden prvih „glasovirov“, ki jih je človeška umetnost iznašla, zato pa je naš tovariš plačeval od tega „umotvora“, ki smo ga mi „čmrlji“ imenovali, le po 50 kr. na mesec, toraj je „šklenfa“ nesla lastniku obresti od kapitala 100 gld., če ravno bi nihče ne bil dal 5 gld., zá-njo.

Zakaj jaz ta „umotvor“ tako obširno popisujem? Zato, ker je bil kriv, da sem se jaz lotil godbe. Jaz sem bil kakor majhen otrok: kar sem slišal, sem hotel sam znati. V „zvezdi“ je bila vojaška godba ob torkih in četrških popoldne, pa še tudi ob nedeljah opoldne. V nedeljah je

bila posebno dobra zá-me zato, ker sem lahko pozabil, da nimam nikjer kosila. V to godbo sem bil ves zamaknjen, posebno pa v „Wiener-Kinder-Walzer“ in v kadriljo „Hinter den Coulissen“. Teh se moram naučiti, naj stane, kar hoče.

Ko sem toraj toliko denarja spravil skup, tečem h Kleinmayerju in kupim si omenjeni valček. Note sem poznal — se reče: bele, črnih ne, a tovariš je bil tako prijazen, da mi je tudi pomen križcev in *b* razložil. Joj, kako sem potem učil se valčka prvega dela! Najprej z desno, potem sem skušal pritrkovati z levo, pa ni šlo in šlo ni, če sem se še tako jezil nad seboj. Dobro, da je bil inštrument tako tih, da ga moje mučenje ni spravilo do krika, drugače bi bili moji tovarši mene in njega na cesto postavili. Vendar vstrajnost premaga vse, tako sem tudi jaz čez kake tri mesce znal prvo številko valčka toliko, da bi bil dobro odgojen medved že plesal po nji, čeravno sem se po desetkrat zmotil — se reče, ne jaz, ampak mojih rok prsti, katerih nobeden ni hotel umeti tega, zakaj bi se zatajil toliko, da bi ne tolkel tako, kakor tolče njegov sosed ali vrstnik druge roke. Koliko posmehovanja sem prestal

pri tem, kolikrat sem se jezil svojim prstom, posebno, če sem videl, kako je pripravnik valčke igral, ko je komaj 50krat poskusil ga. Jaz pa sem več ko 1000krat bil že poskusil prvo številko, pa mi še ni šla tako, kakor njemu.

Pri tem mučenji mojih slabih prstov in one „šklemfe“ me najdejo nekega dne oče; jaz sem bil tako zamaknjen v svojo umetnost, da nisem zapazil jih, ko so prišli v sobo. Kar zarenči za mano znani glas:

„To je pa že zá-te, to! Ali se učiš za šomaštra? Tvoji prsti niso za nič, že vidim, pusti jih pri miru, raji se uči z glavo, da bo kaj prida s tebe.“

Pa ta opomin očetov ni spravil me na drugo pot, ostal sem pri svojem valčku in kadrilji in ob koncu leta sem res znal tri številke prvega, a pol številke druge — kako, tega pa ne prašati! Le mati so bili zadovoljni in kedar so mi kaj prinesli, so zmiraj rekli, naj jim pokažem, koliko znam, in kedar sem jim preigral, je bila njihova sodba ta:

„No, kmalo boš toliko znal, kakor šomašter, tisti stari Jaka, pri katerem sem jaz v cerkvi pela-

Kedar boš prišel domú, moraš na Skaručni po nauku kakšen „marš“ na orgle vdariti, da bodo ljudje videli, kako ti pojó.“

Kako mi je bila godba zdaj v glavi, se dá težko popisati. Šel sem zá-njo kamorkoli, lačen in žejen in tako mi je bilo v glavi vse, kar sem slišal, samo jezilo me je, da iz „klavirja“ nisem nič tacega mogel iztleči, ker so bili prsti tako neokorni, kakor hribovski čevlji v salonu.

Razen tega sem se tisto leto jel učiti še marsikaj družega. Šolska soba naša je bila tam gori v „kuhinji“, mi smo bili odločeni od vseh drugih gimnazijalcev in bilo nas je ravno 40. Če se to število razdeli na 10 delov, je ravno 10 partij za tarok.

Počasi, prijatelj, kdo ve, kaj je tarok! To se mora prej nekoliko natančneje razložiti.

Kdo pozna karte? Vsak človek, ki se ž njimi peča, in veliko bolje bi bilo za marsikoga, če bi jih poznal le toliko, da so to „pildki“, na kterih pa niso namalani svetniki. Tudi jaz jih do tje nisem poznal, vsaj onih za tarok ne; s tistimi za „marijaš“ me je pač seznanil bil že v Alojzijevišči sošolec, s kterim sva tudi skrivaj v

drvarnici metala jih „za kozla“, pa ker sem bil „kozel“ zmiraj jaz, sem enkrat v jezi vse karte vrgel med drva, da jih ni mogel več skup zbrati, in tako je bilo te „kartologije“ konec.

Zdaj pa, ko nas je bilo v „huhinji“ 10 kôp, kaj je bilo bolj zapeljivo ko to, da se zberemo vsaj uro pred naukom v šoli in mečemo karte — zastonj, se ve da, ker „bora“ tako nobeden ni imel! Med nami bilo jih je že nekoliko „profesorjev“, ki so se tarokirati naučili že na „pasjem brodu“ (kopališči za vse), ti so se razdelili tako, da je vsak prišel na eno kôpo. Jaz nisem imel še nikakoršnega pojma o skrivnostih taroka, pa sem bil dober učenec, in ko mi je enkrat sošolec naložil prav krepko za uho, ko sem nasprotniku „šmiral pagata“, sem začel to reč študirati in našel, da imam zá-njo morda še več talenta, kakor za godbo. Kmalu sem tudi spoznal, da ta umetnost ni brez vsega pomena vzlati, če ne igra za „kozla“, kakor mi.

Tarok je bila toraj druga umetnost, ktere sem se tukaj naučil, in karte so pele ne le pred, ampak tudi med naukom. Profesorji so bili večidel suplenti, med temi sta dva bila tako slabo

podkovana v svojih predmetih, da sta pogosto obtičala v razlaganji, zato smo večkrat vsi javno protestirali zoper slab red, če sta ga komu zapisala v katalog; reveža sta imela več strahu pred nami, kakor mi pred njima, zato smo tudi med podukom kvartali in če je bil kdo poklican, se je tako dolgo delal gluhega, da je bilo vse izigrano. —

Hrano sem imel po hišah; godilo se mi je pri tem skoro ravno tako, kakor prvo leto, mati so mi nosili kruha, za večerjo pa fižola in krompirja, da mi ga je gospodinja kuhala. Ob nedeljah ni bilo nič kosila, če sem hotel kaj jesti, sem moral kupiti si; denar sem si zaslužil pri nalogah in prestavah iz nemškega v latinsko in narobe, naloga po 5, a kapitel prestave po 2 krajcarja. Zato sem kupil pri branjevki mrzlo klobaso, pa je bilo kosilo.

Prišla pa je huda zima, telo, ker po slabi obleki ni dobilo dosti gorkote od zunaj, zahtevalo je je od znotraj. Januarija meseca grem neko nedeljo iz muzeja memo gostilnice „zur Krone“. Poldan je bilo odzvonilo, jaz sem bil ves premrt po hudem mrazu, ki je bil tak, da je pod nogami

vse škripalo. Memo vrat gostilnice gredočemu mi buhne neizrekljivo prijeten duh juhe in mesá v nos tako, da malo postojim. Brž sežem v žep, v njem najdem 7 krajcarjev, vse svoje premoženje, katero sem hotel pri brianjevcu v Gradišči zameniti za klobaso in regljo. Kaj, ko bi namestu mrzle klobase šel jest gorko juho! Pa to je gostilnica, v gostilnice hoditi samim nam je pa strogo prepovedano. Če bi me kak profesor videl! Pa tudi — po takih gostilnicah je drago, Bog vé, če bom za 7 krajcarjev kaj dobil. Ej, naj bo kar hoče, poskusimo, duh kuhinje je prezapeljiv.

Previdno se ozrem po „zvezdi“, če ni nobena profesorja blizo, šinem skoz vrata in stopim v sobo, kjer je toliko ljudi, da se kar prestrašim. Naproti mi pride natakarca, ki me pogleda od nog da glave, potem pa praša, česa želim.

„Ali dobim za to-le kaj gorke juhe in regljo pri vas?“ — prašam ves preplašen in mraza trepetajoč ter jej pomolim svojih 7 krajcarjev v roki.

„Kaj pa ste?“ — poprašuje natakarca.

„Študent“ — je moj odgovor, pa le tih, ker sem se bal, da bi me kdo ne slišal.

„Le sedite — tu sèm k peči, da vam bo bolj gorko“ — reče na to natakarca, gre in pride kmalu nazaj s skledico juhe, kakoršne sem se le iz Alojzijevišča spominjal. Jaz jej pomolim vnovič svojih 7 krajcarjev, pa ona zopet naglo odide. V tem, ko jaz hlastno požiram vročo juho, ki mi telo ogreva, pridete dve drugi ženski iz kuhinje in me od daleč gledate. Ko odhajate, slišim eno mrmrati :

„Kako je revež zelen! Gotovo je bolan.“

Brž potem pride natakarca in prinese jedila vsake vrste ter postavi jih pred mano na mizo. Jaz jej zopet pomolim svojih 7 krajcarjev in rečem, da nimam več.

„Le obdržite svoje krajcarje“ — reče na to natakarca — „ne bote nič plačali. Gospodinja je rekla, da dobote vsak dan gorke juhe, dokler ste tako bolni, pa še tudi kaj družega, ker zmiraj kaj ostane. Zdaj pa le jejte, kar ne bote snedli, pa vzemite domú.“

Res je bilo veliko, kar mi je prinesla, vendar bi jaz bil vse snedel, če bi mi večer ne bil prišel na misel. Tako pa sem spravil pod streho svojega slabo rejenega in premrazenega života večidel le prikuhe, meso pa seboj vzal na večer.

Po tem sem se res še pozimi marsikako nedeljo oglasil tam in dobil gorke juhe, pa še tudi kaj od mesa. Pregnal me je pa nek nemški profesor, ki me je v mojem kotu za pečjo zagledal ravno v nekem trenutku, ko ni maral nobene priče. —

Četrto šolo sem dovršil, ne z odliko, pa vendar s prav dobrim prvim redom. Največ je tega kriva bila matematika in geometrija, ker za to oboje nisem imel pravega veselja; sploh se s črtami in številkami še do zdaj nisem mogel sprijazniti in slab računar bom ostal menda vse svoje žive dni. Tem boljši sem bil v jezikih — izvzemši slovenskega, ktereга pa nobeden ni znal, ker se ga nismo učili; vse, kar smo počeli v tem je bilo branje in deklamovanje, če se je kdo hotel kaj naučiti; jaz sem se naučil „Hojo na plavž“, nemških pa veliko Schillerjevih, Uhlandovih in drugih. Kako sem „deklamiral“, ni treba prašati, moj jezik in glas nista bila piškavega oreha vredna.

Naš gospod kaplan se je bil v tem preselil na Šmarno goro, toraj je bila moja „Mekka“ o počitnicah zdaj ta gora. Toda kaj bom počel vsa

«dva dolga meseca domá, ko so me skoro vsi farani gledali kakor psa v cerkvi! Nekaj dni ostanem še domá, potem naznanim očetu, da grem po svetu. V Ljubljani sem namreč slišal pripovedovati svoje sošolce in druge, kako prijetno je študentom potovati po svetu; po farovžih in grajščinah jih povsod vljudno pogostujejo in stiskajo jim še kaj okroglega za popotnico v roke. Dajmo poskusiti, če bo šlo; če ne, pa pridem nazaj, saj ne grem do konca sveta! Tudi je sem ter tje kaj sošolcev, ktere lahko obiščem, kosila bom že dobil pri vsakem. Toda samemu potovati je dolgočasno, ali kje dobiti tovarša? Nič ne dé, saj je svet lep, povsod kaj novega, hajdimo!

Oče niso nič rekli, ampak podkovali mi čevlje in naredili mi iz usnja torbo, mati so spravili eno srajco vá-njo ter dali mi šest grošev popotnice in tako sem bil pripravljen za potovanje.

Prva pot po svetu.

Jasnega jutra zgodaj najem se žgancev in kislega zelja, potem jo pa mahnem proti Loki, kjer sem imel dva dobra prijatelja sošolca. Sprejmeta

me prijazno in mi razkažeta Loko, potem jo pa jaz mahnem po dolini proti Selcem. To je bilo veselje! S prijateljema smo ga bili izpraznili bokalček, jaz sem ga dobil pod kapo ravno toliko, da se mi je zdel ves svet raj; žvižgal sem vso samotno pot in deklamiral vodi in hribom svoje nemške in tudi edino slovensko. Tako pridem do Selc, da komaj vem, le noge me na podplatih nekoliko pekó. Le brž čevlje dol in z nogami v mrzlo čisto vodo, ki teče ob potu! Ha, to dobro dê!

Čez kake pol ure počivanja so mi tudi misli zopet zbrane in storjen sklep, da se bom oglasil pri gospodu župniku za popotnico, ker sem imel le še dva groša. Kmalu sem pred cerkvijo in pokopališčem. Stoj! Klobuk z glave, tu počiva prvi blagi mož, ki me je učil pisati in brati. S klobukom v roki stopim na pokopališče in iščem kamna z znanim napisom. Najdem ga, ni velik, ne lep, a beseda „Fik“ mi ga izdá. Pred njim postojim in gledam v zemljo, ki pokriva zdaj le še kosti blazega ranjcega gospoda; po par očenaših zá-nj otresem britkost srca, ki se ga je bila prijela, in se ozrem po farovžu. Pokaže mi ga fantič. Pred njim sedi v senci na klopi duhovnik

zamišljen v knjigo, a ko sliši moje plašne korake, se ozre in praša:

„Kaj novega?“

„Pauper studiosus sum, peto viaticum“ — rečem jaz nekoliko srčneje, ker se mi gospod prijazen zdi, in mu molim svoje šolsko spričevalo in ubožni list.

„Tako, tako? Pauper studiosus — viaticum? Od kod?“ — praša gospod nemški.

Jaz imenujem svoj kraj in podam obe spričevali, kateri on pogleda, potem pa se obrne zopet k meni:

„Najbolji ne, pa vendar med prvimi. Boš gotovo tudi lačen in žejen že, če si iz Loke prišel. Stopi za manò.“

Jaz spustim zdaj pridrževano sapo in grem ž njim v sobo. Tu pokliče kuharico in jej ukaže prinesti kruha in vina, pa če je še kaj družega za zobe, potem se spusti z mano v pogovor. Nekaj njegova vljudnost, nekaj vino in bedro mrzle pečene piške mi razveže jezik tako, da sem mu pravil vse, kar sem vedel, in skoro pozabil, da se ura le naprej pomika. Vendar se spomnim tudi tega in opomnim, da bom moral iti.

„Kam boš šel? Saj bo skoraj noč!“ — mi reče prijazni gospod — „ne mudi se ti ne in vtrujen boš tudi od dolzega pota. Saj je pri nas že še ktera postelja in zdaj bota prišla še gospoda kaplana. K nam tako le redko pride kdo iz Ljubljane.“

Se ve, da je bilo meni to neizrekljivo všeč, ostal sem, dobro večerjal, se z gospodi pogumno zabaval in spal na dobri postelji, kakor da bi me bil kdo ubil. Ni me zbudilo ne jutranje solnce ne mašni zvon, ampak še le gospod župnik, ki je poklical me zavoljo zajutrka. Zopet veliko skledico kave in obilno kruha! Po zajutrku se zahvalim z okorno besedo za vse, gospod pa mi stisne še več šestic v roko in reče:

„To je viaticum od nas vseh. Tu pa pismice, ki ga oddaj v Zalem logu gospodu župniku. Je prav prijazen gospod, boš videl. Srečno pot!“

Kdo more popisati moje občutke, ko sem od Selc korakal proti Železnicam! Solnce zunaj, solnce v meni, kar vriskal sem in skakal radosti. Oh, da bi bila oče in mati priča moje sreče! Pa reveža zdaj doma delata, jaz pa tako uživam prijetnosti življenja.

Pridem v Železnike. Tam je bival sošolec, poiščem ga in najdem. Šla sva ogledat trg, ki se mi je prav čuden in črn zdel, tudi plavže, in zdaj sem še le sprevidel, kako strašno bi bilo Fridolinu v „Hoji na plavž“, če bi ga bili v tako peč vrgli. Tudi sošolec me je po svoje pogostil in spremil naprej do ovinka blizo kapelice na Suši. Tam sem posebno občudoval strmo bregovje in silno skalovje po vodi predrto, potem jo pa mahal sam proti Zalemu logu, kjer sem imel oddati pismo. Vse mi je bilo novo, tako daleč od doma še nisem nikdar bil, to bodo oče strmeli, če jim bom pravil, kaj sem videl!

Ves očaran pridem do Zalega loga, tam zavijem v farovž, ktereга moja bistrournost brž najde med drugimi hišami. Gospoda župnika najdem na vrtu pri sadnih drevesih, ki so bili zeló polni. Podam mu pismo, on ga odpré, prebere, potem pa praša slovenski:

„Popotni dijak toraj? Kam gre pot?“

„Na Bohinj in potem preko Bleda nazaj domú ali pa kam drugam“ — odgovorim jaz nemški in mu molim tudi obe spričevali. Gospod ji pogleda, pomajé z glavo, vpre oči v mene in praša:

„Ali nemški govorite rajše in lajše kakor slovenski?“

„Se ve da“ je moj odgovor — „v Ljubljani govorimo le nemški, kranjski se nič ne obraja.“

Gospod na to nekoliko mrmra, pa me zopet praša: Ali se Vam mudi naprej? Menda ne. Ostanite danes pri meni, bi Vam rad marsikaj povedal.“

Zakaj bi ne ostal? Kraj mi je všeč, gospod tudi in stradal menda ne bom. To so bile moje misli in ostal sem ne le tisti dan, ampak cele tri dni, in gospod župnik je bil rajnki Lovro Pintar.

Zakaj sem tako dolgo ostal? Zavoljo romantičnega kraja ne, še manj zavoljo dobre jedi in pijače. Vse to ni bilo nič proti temu, kar sem zvedel iz njegovih ust in videl v knjigah, katerih mi je prinesel na mizo cele kupe. In zakaj sem gospoda tako pazljivo poslušal pri mizi in na sprehodih po senčnih krajih med strmim, a zelenim gorovjem? Zato, ker mi je odprl čisto nov svet, slovenski svet. Kako mi je pa tudi bral (takrat še prepovedano) Vodnikovo „Ilirija oživljena“, Preširnov „Krst pri Savici“, Tomanove in njegove gospé pesmi itd. Kako mi je pokazal zgodovino

iz vse drugačne strani néga smo se je učili mi! Moja ponosnost na znanje zgodovine in odličen red v spričevalu o nji se je kar sesedla. Kaj sem jaz prej vedel o Slovanih, kaj celó o slovenskih pesnikih in pisateljih! Kar sram me je bilo, ko me je župnik popraševal, če o tem in onem kaj vem, pa nisem mogel nič povedati mu. Slednjič me praša:

„Bleiweisa bote vendar poznali?“

„O, tega pa, tega“ — se zlažem jaz, ker me je bilo že preveč sram take nevednosti.

„No, kaj pa je?“ — poprašuje dobrovoljno nalašč.

„Trgovec na vélikem trgu pred rotovžem“ — je moj odgovor, da bi se spravil iz zadrege.

„Ha ha! To je šola, to! No, pa saj Vi niste krivi tega. Le pridno se učite in ne pozabite matere Slave. Prav vesel bom, če sem Vam odprl drug obzor in spravil Vas na drugo pot. Mi smo Slovenci, svoje matere ne smemo zatajevati. Vsak, kdor to stori, je odpadenec, renegat, ravno tak, kakor tisti, ki svojo vero zataji.“

Čez tri dni sem se poslovil od blagega gospoda, ki me je še debele pol ure daleč spremil,

s čutjem spoštovanja, kakoršnega do tje nisem imel še do nobenega človeka. Solze so se mi vlile iz oči, ko sem se pripognil, da bi mu poljubil roko; a on, to čutivši, me objame in poljubi na čelo rekoč:

„Bog s tako! Bodi mi zvest sin matere Slave!“

Tem besedam pripne še vabilo na počitnice družega leta, a jaz sem to komaj slišal in še čutil ne, da mi je tudi par goldinarjev v roke stisnil. Se ve, kaj bo to v primeri z onim, kar je vse tri dni pri njem vžil moj duh!

Potem slovesu od gospoda sem dolgo časa ves zamišljen, še le ko zagledam na višavi Sorico, se prevedrim in občudujem velikansko naravo gorenjsko. Ne vstavim se na Sorici nič, ampak maham po vasi naprej, kar zaupije za mano sošolec. Vesel sem ga bil, to se ve, tudi nisem mogel ubraniti se, da bi ne bil stopil čez prag hiše njegovih starišev. O tej vasi sem bil prej slišal, da se nemški govori, pa sošolec mi reče, da le še kak star človek zna, toda tako, da ga jaz ne bi razumil. Po kratkem počitku odrinem in sošolec me spremi do vrha planine porezenske. To je bil

zopet čisto nov svet meni, čeravno je bilo v sredi avgusta, so bile rudeče jagode še le zdaj zrele. Pa kaj jih je bilo! Vse rudeče, nisi mogel stopiti, da bi ne bil ktere pohodil. Ko se poslovim od prijatelja, ki je mojo torbo vso napolnil z domačim sirom in suhimi mesenimi klobasami pa pridjal še poiček vina, kterega sva na vrhu izpila, se spravim jaz nad jagode in jih naberem kmalu skoro poln klobuk. Suhih drv je vse polno okoli ležalo, zakaj bi jih ne zmetal nekoliko skup in ne zakuril? Vroče je bilo pač na vso moč, pa jaz imam ogenj na prostem rad, človeka ni nobenega blizo, toraj ne bom nikogar jezil, tudi škode ne bom nič naredil. Ogenj je in kako goré suha drva! Ne senčice dima ni videti, plamen pa rudeč. Zdaj bom sedel blizo ognja tam na tisti smerekovi čok, ki leži že Bog vé koliko časa tu pozabljen, in zobal jagode, ki tako lepo diše. Kar srce se mi veselja smeje, ne menjal bi z nikomur. Le brž na čok, klobuk med kolena, pa začni mo.

Ali o joj, kaj je to! Saj je čok les, ne pernica, in venda se vderem vá-nj, da kar noge kvišku pomolim in zabrane jagode s klobuka mi vse čez glavo zlete v trhlino in mah! Naglo se

pač zavem svoje situacije, in se kopljem iz trhline, pa venčar ne zadosti urno, da bi me ne bile obsule cele čete rujavih mravelj srbečic, katerim sem bil hišo podrl. Otepam jih in otepam, pa nič ne pomaga, razsrdene živali so bile že skoz obleko prerile do kože, to sem brž čutil. Kdo je kdaj te strupene živali že skusil, bo vedel, kako skli njih pik, kar divja človek, kakor vol, če mu škopnik pod rep vtakneš. Zato se tudi jaz ne premišljujem dolgo, ampak brž zmečem obleko s sebe, saj ni žive duše blizu, in odrgnem kožo, ki je bila že vsa rudeča. Tako se jih znebim s kože, ki me pa neznano skli, a kako bi jih spravil z obleke! Pa saj je ogenj tam, če obleko v dim obesim, mora poginiti vse, kar sope in diha. Le dima ni še, ozrem se okoli sebe in zagledam obilo smrečja in jevja, nalomim vejic, vrežem precéj dolg drog, nataknem nanj eno obleko za drugo in držim to nad ognjem, na kterega sem bil prej smrečja vrgel, da se je naredil gost dim. Čez kake pol ure je obleka res zopet čista, ali zdaj je namestu srbečic v nji silen duh dima in srajca dobro okajena in ko se oblečem, smrdim po dimu, kakor da bi bil komu z dimnika ušel.

Ej nič ne dé, ta duh se bo že zgubil v planinskem zraku po poti do Bohinja, kamor imam še dobri dve uri; tudi koža me bo počasi nehala skleti; žal mi je le za jagode, pa zdať jih tudi ne grem več nabirat.

Spustim se toraj v nižavo in kmalu zagledam skoro pred nosom velikansko gorovje s Triglavom v sredi, pod sabo pa bohinjsko dolino. No, če vse to ni veličastno, pa sploh lepega kraja na svetu ni. Res, gospod župnik Pintar je imel prav, domovina naša je vredna, da jo ljubi vsak, in kdor je ne, je zavržljiva stvar.

Prenočil sem na Bistrici v neki manjši gostilnici, kjer sem prvikrat pokusil bohinjske žgance. Že domače sem zelo obrajtal, kaj pa še le te? To je pečenka proti ovsenemu kruhu, kako se posebno podajo na njih tropine! Jaz sem se jih tako najedel, da sem vkljub vtrujenim nogam slabo spal, česar so bile pa nekoliko krive srbečice, ker me je koža res hudo sklela. Plačal sem le nekoliko krajcarjev za vse skup.

Drugi dan sem šel proti jezeru. Kako drugačno je tu vse, ko pri nas doma! Nikjer nobene slamnate strehe, vse je z diljčami pokrito. Tudi

ljudje so vse drugače govorili ko pri nas. Ko pridem do jezera, pa kar ostrmim. Toliko vode še nisem nikjer videl skup, skoro me je strah pred njo. Če bi bili mati videli me stati tu ob bregu, bi bili gotovo potegnili me nazaj češ: „nikar ne stoj tako blizo te velike vode boš noter padel.“

Morda več ko pol ure zamaknen v veličastnost narave stojim tu, kar me ogovori deček še majši od mene:

„Ali bodo šli k Savici? Jih bom pa peljal po jezeru, grem brž po vesle k ribiču.“

„Se li ne pride drugače do Savice, ko čez jezero?“ — vprašam jaz.

„Pride se že, pa se vsak raj pelje. Saj znam dobro vesljati.“

„Koliko pa ti bom dal, da me prepelješ?“

„Deset grošev, nič več.“

Deset grošev! Za ta denar jaz lahko dva dni živim, noge imam dobre, ne mudi se mi nikamor, pot mora tudi biti ob jezeru, saj ima bregove, in če prav je steza za kozé, prišel bom že, me ne skrbi, saj sva z bratom v Vraščici večkrat iskala gnjezd divjih golobov po najstrmejšem skalovji.

„Ne bo nič, fant“ — rečem toraj ter vkrenem preko cerkve sv. Janeza ob jezeru, katero si le od zunaj moram ogledati, na desno. Ti fant ti, kako se je lagal! Ob jezeru je steza, še preširoka za-me, po tej grem do konca jezera, tam prašam pastirje po poti do Savice, ti mi jo pokažejo, pa se tudi kmalu sliši že bobnenje slapa. Je pač še dobro uro gor, ali kaj je to meni! Kako sem pa tudi očaran, ko stojim slednjič na cilji pred tem čudežem narave. Res, kdor ima prave vere v Boga, tu se bo dal krstiti, prav ima Preširen, ki je pisal „Krst pri Savici“, in Pintar, ki mi ga je s tako navdušenostjo bral. Kak razloček med tem bobnenjem in mirnim jezerom doli! Tu močna sila, tam tihota, tu boj, tam mir!

Približujem se mogočnemu curku kolikor mi pripuščajo pene in vodeni prš, vendar grem do kota, kamor pada slap, da bi pokusil pijačo te naravne krčme, če sem prav moker do kože. A s čem bi zajel? Z roko ne gre prav, voda je premrzla in dež prehud. Čemu je pa klobuk? Držal bo že vodo, posušil se bo tudi po poti nazaj. Naglo toraj potopim klobuk v kotel in zajamem ledene vode, katero nesem na mizo ob

voglu, od koder se slap, najlepše vidi. Dobri ljudje, ki so tu postavili klopi in dolgo mizo, da ni človeku treba čepeti na tleh.

Svoj kozarec iz klobučine podprem s torbo, da se ne zvrne, in se prav priležno naselim na klopi. Žejen sem, da je groza, toraj brž nastavim klobuk na usta in potegnem prav krepko. Ali Bože mili! To ni voda, to je led, kar pozna se, kako gre v želodec; živo srebro bi ne bilo tako težko in hudo. Le brž zatekniti s čem, da mi drob ne zmrzne ali ne zgori, ker občutek je za oboje.

Kako sem hvalil zdaj tukaj, dragi mi Drol, tvojo previdnost, ki mi je vteknila v torbo sira in klobas — kruha ne, pa to nič ne dé, kdor mara za kruh, če ima klobase in sir! To je bilo kosilo, to! Savice sem se napil, da sem je bil pijan, ni ga šampanjca čez njo. Jel sem vriskati, žvižgati in peti, kar narave ni motilo, ker je navajena meketanja koz in ovac; nazadnje sem še s svojim nožičem vrezal začetne črke svojega imena v mizo in celó v kamen, ki je tam vzidan v skalo, da bo vsak, kdor pride sem, vedel, da je bil pred njim že nekdo tu, ktereга ne pozna. (Nad Sorico sem bil prejšnji dan svoje ime s

svinčnikom zapisal nad zid znamenja in res; ko sem čez par let zopet memo tega znamenja šel, je bilo moje ime še na njem, nekdo je bil med tem celó še tako prijazen, da je bil pristavil mu pojasnenje: „Koder se osel valja, dlaka pušča.“)

Ko sem se tako v gostilnici „pri Savici“ najedel in napil, poveznem mokri klobuk na glavo in jo mahnem nazaj do cerkve sv. Janeza, tam pa zavijem na levo, da si ogledam tudi drugo stran bohinjske doline proti Srednji vasi. Vse mi je bilo novo tudi tu, prenočil sem pa v farovžu kot „pauper studiosus“, čeravno sem imel še čez dva goldinarja denarja. Sram te bodi, bogatina!

Kako prijetna se mi je zdela drugi dan pot proti Bledu! Dolga je, a to nič ne de, če človek štiri ure dobro gre, pa pride do Bleda. Med potem občuduje visoke in strme gore na obeh krajih bohinjske Save, ki teče večidel ob cesti, pa tudi še slape, ki kakor dolgi jeziki spuščajo se v dól. Če prav vidiš ob cesti tu in tam kako hišo, in če te prav nihče ne sreča, dolgočasno to vendar ni.

Moj namen ni vseh teh krajev natančneje popisovati, omenim le, da so mene očarali ravno

tako kakor vsacega družega, ki ima občutek za lepoto in veličastnost narave. Ko so oči moje zagledale Blejsko jezero z otokom in cerkvijo na njem, sem bil dolgo zamaknjen v vse to in brž sem storil sklep, tukaj ostati ta in še drugi dan, saj sem imel cvenka. Počasi se toraj pomikam dol proti Malnarju, ob vsakem koraku zagledam kaj novega, čeravno Bled takrat ni bil še senca sedanjega, zato pa tudi bolj kakor ga je Bog vstvaril. Po poti srečujem razno gospodo, kakor se nahaja po toplicah, ki vsa tuje jezike govori, še nemška beseda je redka; ker pa nisem bil še olikan, jej grem s pota ali pa zrem v jezero in na grad. Kar mi zatisne po dijaški navadi nekdo od zadej oba očesa in veli s popačenim zamolklim glasom:

„Ugani!“

Jaz ugibam in ugibam, tipljem roke ter onega po životu, pa ne uganem pravega imena; ali on me ne spusti, marveč me napelje do tega, da zaupijem:

„Preširen si, Gabrijel Preširen.“

Na to me spusti in jaz pogledam v smehljajoči se braz tega svojega do tje najboljšega

prijatelja, s katerim sva že v Ljubljani marsiktero dobro in slabo vdela.

„Kaj pa delaš tu? — me praša po pozdravu.

„Kaj pa ti?“ — mu dam jaz vprašanje nazaj.

„Jaz sem tu domá, tam-le“ — in pokaže mi lepo hišo ob bregu jezera z napisom „Luisenbad“.

„Da je to tvoja — vaša hiša! Beži no! Nikar ne bahaj!“

„Le z mano pojdi, boš pa videl!“ — reče Gabrijel, me prime pod pazduho in me vleče v hišo. Tam me pelje naprej v kuhinjo, kjer me, čeravno se mu trgam iz rok, kakor sramožljivo dekle, ktero vleče fant v krčmo na ples, prav po salonski predstavi veliki, ponosni in lepi gospej z besedami:

„Mama, tu vidite mojega najboljšega prijatelja in sošolca iz Ljubljane. Fest kerlc, kaj ne? Samo malo boječ je, pa to bo od tod, ker je prišel peš z Bohinja in je zdaj gotovo lačen in žejen.“

Krasna gospá, kateri si upam komaj v oči pogledati, se nasmehne, potem pa reče:

„Le tje h kaki mizi ga pelji, Gabrijel, vama bom že kaj poslala, da bo bolj pogumen postal.“

Na to greva, jaz držim svoj klobuk še zmiraj v roki, a prašam Gabrijela:

„Kaj ta gospa je tvoja mati?“

„Se ve da, saj si videl. Ali ti ni všeč?“

Meni to nikakor ne gre v glavo, da bi moj prijatelj imel za mater tako gospo, da si jaz ž njo še govoriti ne upam, zato mu rečem, da idiva raje kam drugam, ker nisem navajen take gospode, a on me zopet prime za roko in reče:

„Zdaj te bom pokazal še očetu. Nič se ne boj, te ne bo snedel. Temu pokaži tudi svoje spričevalo, saj ga imaš seboj, ne?“

Jaz prikimam, greva v sobo, v kateri zagledam najprej veliko skladovnico knjig, potem pa šibkega postaranega možička, kateri se obrne do naju z vprašanjem, kaj je.

„Moj najboljši prijatelj iz Ljubljane, ki še ni nikdar Bleda videl“ — odgovori Gabrijel in nadaljuje: „Jaz sem ga vjel tam-le zunaj, ko je hotel iti memo naše hiše.“

„Tako? Ej no, sošolec ali več?“ — vpraša gospod prijazno.

„Sošolec“ — odgovori Gabrijel — „več pa je, ker je bolje izdelal ko jaz.“

V dokaz tega pomoli Gabrijel svojemu očetu moje spričevalo, katero ta brž pogleda, potem prijazno reče:

„Lepo, lepo! Boste gotovo ostali vsaj nekoliko dni pri našem Gabrijelu, da si ogledata naš kraj? Saj tako nima česa početi.“

Kaj mi je bilo ljubše ko to vabilo! Oče mojega prijatelja je prijazen gospod, samo mati, ta zeló gosposka mati me skrbi. Zato rečem Gabrijelu, ko sedeva na leseni hodnik zunaj k mizi:

„Veš Gabrijel, prav lepo je tukaj, tebe imam rad, tudi očeta tvojega se ne bojim, ali mati — taka gospá! Saj ne bodo pustili, da bi hodil s tabo jaz tak kmet, tako oblečen in neotesan.“

„Beži no, beži!“ — se togoti Gabrijel — „boš précej videl, kako si neumen.“

S tem šine zkoz vrata, jaz začnem svoje reči, ktere sem bil že odložil, skup spravljam, da bi kar potegnil, ali predno vse naložim, se odpro vrata in v sobo stopi — gospa mati polnih rok lepo dišečih in kadečih se jedi, za njo pa Gabrijel z vinom. Obraz gospé je kakor solnce prijazen, in ko je postavila na mizo, kar je bila

prinesla, sede sama k mizi, me uljudno ogovori in začne nakladati mi jedil. Potem me izprašuje po mojem potovanji, nataka vina in — ko sem bil dobro najedel se in tudi par kozarcev po njenem prigovarjanji izpraznil, se mi gospá ni kar nič več strašna zdela; razvezal se mi je jezik in pravil sem vse obširno, kar se mi je na popotovanji prigodilo, pa tudi s šole kaj. Slednjič gospa vstane in reče:

„Zdaj se bota z Gabrijelom malo peljala po jezeru je li? Spala bota skupaj v sobi, to vama bo gotovo najljubše. Bom brž dala še eno posteljo postaviti tje.“

To je bilo vse drugače, kakor sem si mislil. Do tje sem se vsake ponosne gospe bal in plašno šel memo nje. Ko sva z Gabrijelom v čolnu, kterege je on z vesli gonil, v sredi jezera, mu rečem:

„Saj tvoja mati niso tako zeló gosposka, kakor sem mislil. Ali jim moram tudi reči „gnädige Frau“ in „küß die Hand“?“

„Ne bodi no tako otročji!“ — odgovori Gabrijel — „govori, kakor znaš, moja mati se še zmenila ne bo za to.“

Ta odgovor mi je bil zeló po volji, ker predno bi bil izrekel le eno gori omenjenih besedi, bi bil rajši pobral svoja kopita in potegnil domú. Tako pa sem na Bledu ostal celih štirnajst dni, ki so mi bili le še prekratki. Po tem me vest ni pustila več, hiši svojega dražega prijatelja „škodo delati“ in nekega jutra me je zgodaj zmanjkalo, ker se ustmeno nisem upal posloviti in zahvaliti se za vse. Rajši sem pustil pismo, v katero sem s peresom položil vse, kar bi z jezikom, tako ne bil mogel povedati. Gabrijel me je za to pač pozneje v Ljubljani dobro oštel, pa kaj sem si mogel jaz pomagati! Ali naj bi se bil pred odhodom starišem zameril z nevkretnostjo svojega jezika?

Ta Gabrijel Preširen pride še pozneje na vrsto, zato ga pustim zdaj in raje nadaljujem svojo daljno pot.

V Lescah sem jel premišljevati, bi li šel naravnost domú ali še dalje po svetu. Pač bi bil rad pravil očetu dosedanje dogodbe mojega potovanja in kako so lepi kraji, ktere sem videl, ali kaj bom počel potem še dolge dneve dobrega meseca! Odločim se za „le naprej“ in zavijem

na gornjo stran, proti Breznici. Lepa je bila ta pot, tudi „viaticum“ obilen, da še takega nisem nadjal. Hodil nisem prenaglo, ker sem povsod vse ogledoval, in tako sem prišel še le drugi dan v Kranjsko goro. Ta kraj mi je bil posebno všeč in ker sem imel drobiža v žepu, stopim v prvo gostilnico, pri Petacu se jej pravi. Tam pa dobim gospoda župnika, ki me po kratkem razgovoru povabi k sebi in tako sem bil tudi tu dobro preskrbljen. Prijazni gospod me je drugi dan celó spremil pod Korén, od tam sem jo pa mahal v Rateče, kjer mi je živel prijatelj z Alojzijevišča, prvi učenec v šoli, Janez Pintbah. Zopet sva se dobro sešla, nabasal mi je popotno torbo z raznimi stvarmi, posebno z mladim gorenjskim sirom. Spremil me je celó do Trbiža, kjer sva se poslovila. Ta blagi mladeneč je postal duhoven, bil vodja šole v Črnomlji, a vzela ga je prezgodnja smrt.

Na tej poti slišal sem tudi prvič kmete govoriti nemški ali vsaj nemščini podobno, ker sem komaj polovico besedi razumil. To je bilo na Beli peči in v Trbiži. Zavoljo tega tudi nisem maral prenočiti v Trbiži, ampak napotil se proti

sv. Višarjem, čeravno je bilo solnce komaj še nad gorami. V Žabnici pod goró so ljudje že zopet govorili slovenski, pač nekoliko drugače, ko pri nas, a razumil sem jih. Tam, kjer kaže kip angelja na višavo, prašam kmetiča, ki mi pride po cesti naproti, koliko je še do Višarij. Pogleda me, pa reče:

„Toliko, da ti nocoj ne boš prišel gor!“

„Zakaj ne? Saj lahko grem ponoči!“

„Te bo strah!“

„Strah mene?! Saj volkov in medvedov ni, družega se pa ne bojim.“

„Pa pojdi! Tukaj je pot, zgrešiti je ne moreš in če ne boš opešal, boš ob kakih desetih gori. Toda tema bo.“

„Še le ob desetih zvečer! Saj je cerkev na vrhu tega hriba. Kaj, če bi jo vdaril naravnost kvišku!“

„Naravnost v vrh? He he he! To storé le naši drvarji, pa podnevi, ponoči ne. Kaj boš ti, študentek, ali kar si!“

„No, bote videli, če ne bom še nocoj na sv. Višarjih! Zdaj grem naravnost v vrh, ne po poti, nalašč!“

„Le pojdi, te bodo že enkrat našli mrtvega za kako skalo, če te ne bodo prej živali snedle.“

To zasmehovanje moje telesne moči me je res tako razkačilo, da sem se spustil nalašč naravnost v breg. Pa res! Kaj sem že oblezel in oplezal, pa bi na vrh tega hriba ne prišel! Više ko na vrhu cerkve vendar ne bo stala in ko pridem na vrh, bom gotovo pri nji.

S konca, dokler se je kaj videlo, sem še dobro ril kvišku skoz grmovje in druge naravne zadrege; vse drugače je bilo pa, ko se je naredila temna noč brez meseca. To je bilo res „božja pot“, hvalil sem le Boga, da ni nad vse to poslal še dežja. Kako je bila gora visoka! Najmanj štiri ure sem že porival se kvišku, tu naravnost, tam na okoli, da sem bil vkljub hladu ves potèn, pa gore še le ni konec, še zmiraj zemljo pod nogo, če jo vzdignem, ker videlo se ni nič, prav nič. Ves vtrujen sedem v mah ali travo, in sklenem tu počakati dneva, naj bo karkoli, kar zaslišim prav blizo s strani zvonček. Na noge si mislim, to so sv. Višarje!

In res, komaj četrť ure še postrani skoz grmovje, pa sem pred cerkvico. Tu je par hiš

in več „štantov“, a vse že tiho še lučic ni več. Vkrenem jo toraj v cerkvico, ki je pa vsa polna ljudi na kamnitem tlaku spećih in smrćećih, jaz pobegnem na „kor“ in tam ležem med orglje, kjer dobim nekoliko prostora, in zaspim. Pa to spanje ne traja dolgo, zbude me bolhe, ki so še veliko nadležneje, kakor so bile na Poreznu srbećice. Tu ni spanja več, kviško toraj in ven s tega zabuhlega in zasopenega prostora na jutranji jasni dan!

S cerkvice stopam ob pićli zori skrbno med ljudmi, ki so se že tudi vzdigovali — morda z enakih vzrokov kakor jaz, in stopim čez prag. Svetloba je še pićla, zrak in hlad silen, a vendar boljše ko v tisti soparici. Ker še prav za prav nič ni, tudi duhovnih gospodov še nikjer videti, se podam na grićek nad cerkvijo ter tam pogledam po svetu. To je prizor, kateri je prevzel celó mene, ki sem vendar že večkrat videl jutranjo scenerijo, ko sem bil še majhen, a na tako visokem kraji še ne. To je vse drugaćno, ko na Šmarni gori, na kateri sem bil prej večkrat že ob štirih zjutraj loveć ponoćne metulje po cveticah, kamor so se bili vsedli navadno po dva. — Tukaj je prišlo

solnce z globočine poslavši prej zarke v obok, ki so razsvitljali grozno razpokane še više skale za mano. Jaz sem ves ginjen pokleknil in opravil jutranjo molitev. Zeblo me ni kar nič, čeravno sem se mraza ves tresel.

V tem zapoje zvon — znamenje, da se sv. maše pričnejo. Podam se nazaj v cerkvico, kjer opravim svojo krščansko dolžnost, potem grem k tistim štantom iskat kaj gorkega za želodec in dobim kave — pa le ne prašati, kake; gorka je bila, to je bilo vse, a draga tudi. Ljudi je bilo vse polno iz vseh krajev, največ Korošic s klobuki, kakoršnih do tje še nisem videl. Zato sem to gnječo gledal nekoliko časa, potem pa se podal na plan, s kterega je videti kranjska in goriška dežela, zadnja posebno daleč, in tudi Predil. Škoda, da sem tačas tako malo znal zemljepisja slovenskih dežel, drugače bi bil na tem kraji še dalje mudil se. Naši profesorji so namreč le skrbeli za to, da smo vedeli vsak kot, vsako mlako in vsak griček v Nemčiji, za Kranjsko n. p. je bilo pa že dosti, da si vedel za Ljubljano, Savo, Ljubljatico in Triglava (ki pa je bil v ustih našega profesorja le „Terglu“). Če je kdo

vedel kaj več, tem bolje zá-nj, a prašan po tem ni bil, tudi ni dobil boljšega reda, ker je profesor, če je kdo zagazil na to postransko pot, odmigal z roko in rekel: „Lassen Sie das, lernen Sie das andere“.

Nagledavši se prekrasnega prizora s te višave, grem še nazaj v cerkvico, vzamem slovo od Matere Božje, ktere pozneje tam gori nisem in je menda ne bom več videl, ter se spustim v dol — zdaj po poti romarjev, ker sem hotel tudi to videti. Koliko priležneja se mi je zdela od moje sinočne in kako kmalu sem bil v Trbižu! Tam si nisem upal stopiti v farovž po „viaticum“, ker sem čutil še denarja v žepu, ampak kar mahnil jo naprej proti Beljaku. V torbi sem imel še Pintbahov sir — klobase sem bil že pojedel, zraven ceste je tekla bistra voda, kaj mi družega treba? Vendar me je skrb za prihodnjost in pa spominj na prijaznost kranjskih duhovnov zapeljala da, ko sem zagledal cerkev s ponosnim zvonikom, sem vkrenil skoro nehote v farovž. Pa kako sem tu naletel, ne maram praviti. To je bilo kakor led in krop. Kar v tek sem se spustil in do prave sape prišel še le v Podkloštru (Arnoldstein),

kjer sem pa, žoljen kaj družega ko voda, zavil v gostilnico ter naročil si masliček in kos kruha ali če bi bilo kaj „župce“.

„Vina in kruha že dobote, pa tudi špeha, družega pa ne“ — je odgovor krčmarice katero komaj razumim — „idite v farovž, tam imajo vsega dosti.“

Samega vina ne maram, ker se mi že kislo vidi, toraj grem. V farovž za danes ne grem nikjer in nikakor več, toraj mahnem po cesti naprej. Kar mi pride na misel, da bi bilo vendar dobro, če bi ogledal si grad nad trgom, in hajd nazaj! Nisem še na pol pota, ko srečam duhovnika, kterega po svoji navadi pozdravim. Ta seže v žep in praša, kaj sem. Ko mu povem, da sem dijak iz Ljubljane, in pokažem spričevalo, me povabi k sebi, me pogosti in pridrži pri sebi še čez noč. Bil je Kranjec in jako zgovoren, pravil mi je celó dogodjaje svojih šolskih let. Zjutraj sem dobil zajuterk pa še „viaticum“ in tako sem jo zopet vesel mahal naprej proti Beljaku. Pripetilo se mi na poti ni nič, ogledoval sem tiste visoke stolpe, v kterih svinec ljujo, in strmi Dobrač. V Beljaških toplicah se oglasi želodec, stopim

toraj v gostilnico, kjer je veliko gospóde, ki mene oprášenega tujca gleda, da me je kar sram. Natakár me zagleda, in je hipoma pri meni z nemškimi besedami:

„Tukaj se ne berači, le ven!“

Tu pa se jaz postavim na noge in mu precéj glasno povem, da nisem berač, ampak dijak, in mislim tukaj kaj jesti in piti za denar, če ne bo zameril.

„Potem pa tje le v ono sobo, tukaj je za gospódo.“

„In pa za gumpce, kakor vidim!“

Ta moj odgovor vzbudi silen smeh, natakárja obraz se počrni kakor da bi stopil s solnca v senco, naglo vrže svojo cunjo čez ramo ter se pripravlja, da bi me ven vrgel, jaz pa se tudi postavim in če bi se bila sprijela, ne vem, kdo bi bil prvi ven zletel, ker se mi je gospodič prešibek zdel. Ali do tega ni prišlo, gospóda naju obsuje od vseh strani s smehom in precéj trden glas veli:

„Natakár, prašajte tega mladega gospoda ponižno, kaj želi jesti in piti, potem mu strezite dobro, kakor meni, drugače, pri moji veri, ne dobite od mene nobenega solda plačila.“

Situacija se zdaj vsa spremeni, natakark se obrne nazaj in skloni hrbet ter praša onega, ki je govoril:

„Ta hip. Kaj žele gospod grof?“

„Jaz nič“ — odgovori gospod — „mladega gospoda prašajte!“ — In k meni se obrnivši nadaljuje: „Saj mi dovolite, mladi gospod, da vas pogostim s tem, kar bo ta tepec v kuhinji in kleti dobil?“

Ta nagli prevrat me tako zmeša, da ne vem reči besede, posebno že zato ne, ker me toliko gospóde, moške in ženske, ogleduje z očmi in raznimi očali.

„Ste prezmešani, že vidim“ — reče oni gospod, ko vidi, da pač vse barve spreminjam a ne dam besede z ust — „dovolite, da vam jaz sestavim malo južnico ali zajuterk!“

Potem naroči natakarkju marsikaj, tudi vina in piva, me pelje k mizi in začne izpraševati. Najbolji odgovor je moje šolsko in ubožno spričevalo, to oboje mu pomolim, on bere, prikima in dá naprej brat drugim, ki so radovedni obstopili in obsedli naju. V tem privleče natakark skladovnico jedil, nekterih meni še čisto neznanih,

gospod me sili, naj jem in pijem, in se prijazno pogovarja z mano. Tudi drugi, posebno ženske, pritisnejo z uprašanji tako, da, če bi mi bilo na vse odgovarjati, bi ne bil spravlil ne enega grižljeja z ust. Vljudni gospod to zapazi in reče:

„Častite gospé, gospodične in gospodje, pustite no mladenča, da se nasiti, potem bo radovoljno odgovarjal vaši radovednosti.“

Na to vtihne vse, le šepetanje je slišati jaz pa jem, da se je moral gospod kar čuditi, pa vendar zapazim, da je snel svoj klobuk s klina, nekaj vrgel vá-nj, pa ga poslal krog mize naprej. Najem se prav do dobrega, potem mi gospod še nataka vina, jaz pa odgovarjam na razna vprašanja že pogumneje, ker mi začne vino iti v glavo. Konec vsega je bil ta, da mi slednjič, ko se vzdignem, da bi šel, gospod stisne v papir zavitega nekaj v roko, jaz naredim svoj najlepši priklon in grem memo natararja, ki me gleda, kakor da bi me hotel požreti. Za sabo slišim še hihitanje žensk, pa tudi glas onega gospoda:

„Kaj hočete? Je pač kmečki sin, pa dobre glave in ne brez soli. Saj ste slišali, kako je zasolil natararju. Sploh je pa to epizoda, ki človeka

v tem dolgočasnem kraji za nekoliko ur raztrese in dá povod razgovorjanju.“

Druzega nisem več slišal, ker sem hitel priti tako daleč, da bi lahko pogledal, kaj je v papirji, ki mi ga je gospod v roke stisnil. Razvijem ga in najdem v njem v srebru in papirji celih šest goldinarjev in še par šestic cez. To si jo okrenil, Jaka! In tega vsega kriv je natakár! Sem naj pride da ga objamem!

Jube! Kdo menja z mano? Jaz z nobenim!

Po cesti od Beljaških toplic do Beljaka žvižgam, skačem čez cestne kamne in kupe peska, grem zdaj naprej, zdaj ritensko in ko pridem pred Beljak, malo da nisem prašal, koliko velja mesto.

Dan je še, lep dan, koliko je ura, ne vem, ali senca moja, ktero zmerim z nogami, kaže da bo okoli treh popoldne. Beljak je kmalo ogledan, tudi v Perovem, kjer je bóžja pot in cerkev podobna šentpeterski v Ljubljani, sem kmalu odmolil, potem grem nazaj v mesto in ogledam si tudi mestno farno cerkev zunaj in znotraj. Mika me le še visoki zvonik, kako bi se s tega daleč videlo! Ogledujem si ga od vseh strani, poskušam

odpreti vrata, a vse je zaprto. Kar pride k meni človek in praša, če bi šel rad v zvonik.

„Se ve da, kaj pa! Ali ste vi mežnar?“ — je moje veselo vprašanje.

„Jaz sem čuvaj, pa vas lahko spustim gor.“

Ker sem s skušnje že vedel, da pri takih ljudeh groš vrata odpira, ga prašam:

„Koliko bo pa stalo, če grem gor?“

Ej. šestico boš dal, saj se ti vidi, da nisi bogatin.“

Ta odgovor me res razdraži. Da bi jaz ne bil bogatin?! Zdaj bom pa nalašč dal dve — ne, tri šestice, da ga bo sram tako nizko soditi me. Pomolim mu res tri šestice tako, da druga za drugo kapne v njegovo roko, nato on hiti odpret, gre sam pred mano in mi pové po imenu vse kraje, ki se od tod vidijo. Res sem bil ves očaran in dolgo gledal za svoje tri šestice, potem sem šel dol, vodja mi je naredil velik poklon, jaz pa sem mignil z roko: „že dobro, že“ — in odšel s koraki baronovimi.

Kam pa zdaj? Naprej po cesti proti Celovcu? Čemu? Saj imam drobiža, danes ne grem nikamor, tukaj bom, moram poskusiti, kako se živi po

gospóski, saj tukaj ni nobenega naših profesorjev. V gostilnico toraj, pa v najboljšo, pokazat Beljačanom, da nisem tak berač, kakor je oni nevedni mežnar sodil me.

Večerjal sem prav gospósko, dobro si dal postreči, potem pa še sobo z mehko posteljo, na kateri sem prav sladko spal do jutra. Gotovo bi pa ne bil tako mirno spal, če bi se mi bilo sanjalo, koliko bom moral plačati za vse to. Kar za ušesom sem se popraskal, in za lase prijel, ko mi je zjutraj po zajutрку, za ktereга sem si bil privoščil kavo z rožički, kleterca povedala račun; skoro pol onega, kar sem bil v toplicah dobil, sem moral pustiti tukaj. „Prav ti je, kdor hoče gospósko živeti, naj pa tudi gospósko plača. — Toda zdaj boš pa danes zato bolj stradal.“ Tako mi očita vest in mi veli, naj si kupim kruha pa klobaso, to bo zadosti za danes. Kupljeno robo pobašem v torbo, potem stopim preko starinskih vrat na dolgi most čez Dravo; tam si ogledam čisto nove mi še iz brunov skup zbite ladije (flose) pa grem naprej proti Celovcu. Kjer se mi vredno zdi, postojim nekoliko ali sedem v senco, ker je bilo hudo vroče, a v gostilnico ne vkrenem nikamor.

Okoli poldneva pridem do Lipe pod Vrbo, kjer je nekaka Kalvarija. To moram videti in tako pridem tudi do farovža. Prezapeljiva prilika, da ne bi stopil vá-nj, saj me ne bodo snedli. Če nič ne dobim, bom pa tako šel. Nekaj denarja imam že še v žepu.

Ali tu sem jo še le skupil! V veži plane ná-d-me pes s strašnim lajanjem, na to se med kuhinjskimi vratami prikaže čokasta ženska, ki praša, česa bi rad.

„Ali so gospod fajmošter domá?“ jo prašam jaz slovenski.

„Tukaj ne znamo nič bindiš“ — se zadere nad mano v kmetiški koroški nemščini katero sem po poti že večkrat slišal, a težko razumel.

Na to ponovim svoje vprašanje nemški, a ona praša še osorneje:

„Kaj pa češ fajmoštru?“

Da bi me že vsaka kmetiška kiklja tikala! Zato jej dam ves razjarjen nazaj odgovor:

„Kaj tebi to mar? Ti mi samo povej, če so gospod fajmošter domá, družega nič.“

„Ne boš šel gor, ne“ — se zadere baba in zastavi stopnice — „primi ga Trefl!“

Res se zakadi pasja krota v mene, a predno me more prijeti, dobi z mojo štekljačarco tako po glavi, da se kar babi pod noge zvali. Zdaj pa nastane krik, zgoraj se oglasi robot glas, ki praša, kaj je, meni se pa zdi najbolje spraviti se na noge, baba za mano in ko sva zunaj, kliče na pomoč še hlapce, ki so okoli hleva delali. Vse se vdere za mano, zdaj velja naglost, pokaži, Jaka, da znaš dobro teči! Kako sem jo cvirnal čez vrte, njive, travnike, skakal čez meje in ograje! Stavim, da sem v četrť ure storil pota za dobre tri četrť ure in še ko za mano ni bilo več nikogar videti, nisem si upal vstaviti se, vjel pa me ni nobeden.

V teku še celó velikanskega jezera nisem zapazil, čeravno sem že najmanj četrť ure daleč tekel ob bregu nad njim. Še le ko ves spehan sedem za grmovje, zagledam velikansko vodo, Vrbsko jezero imenovano, ki se v neizmerni širjavi in dolgosti razprostira pred mojimi očmi, da oči dosežejo kraj, konca pa ne. Kaj sta Bohinjsko in Blejsko jezero proti temu! Kakor Gameljšća proti Savi. Kako dobro bi delo človeku, če bi šel v to vodo hladit svoje razbeljene ude! Ali tukaj je še

preblizo Lipe, hajdimo na cesto in po tej naprej do pripravnega kraja, saj jezera ne bo še konec.

Storil sem tako, kopanje me je dobro okrepčalo, potem sem ob jezeru marširal naprej in vstavil se še le v Porčah za masliček vina ker se mi je zdelo, da so ga zaslužile moje noge po tako junaškem teku.

Čeravno je bilo že pozno in sem mislil prenočiti drugje, ne v mestu, vendar nisem sé mogel premagati, da ne bi šel še do Celovca, čegar visoki zvoniki so se že videli. Vsekam jo toraj naprej ob kanalu skopanem od mesta do jezera, čeravno so me že noge sklele od dolzega pota. Zgodilo se mi ni nič, le dva žandarja sta me vstavila in prašala po „posu“, pa me pustila, ko sem jima pokazal šolsko spričevalo.

Skoro o mraku pridem v Celovec, kterega ogledat se mi pa za danes prepozno in mojim nogam pretežavno zdi, zato prašam po kakem prenočišči poceni, in pridem v prenočišče rokodelskih popotnikov. „Oče“ me praša, kterega rokodelstva sem in če tukaj dela iščem; boječ se, da bi me ne spodil, če povem, da sem le študent, mu rečem, da sem čevljarske stroke. Na to

zahteva od mene, če hočem tukaj prenočiti, popotno knjigo, ker jo mora policiji pokazati. Zdaj je bilo pa ven z mano, zato rečem odločno:

„Te vam ne pokažem. Če me hočete prenočiti, je prav, če ne, grem pa drugam, saj se za denar v Celovcu dobi menda dosti postelj.

To ga je omečilo in dobil sem posteljo za majhen denar, pa večerjo, obojo sem moral plačati, predno sem šel spat. V sobi je bilo več postelj, na dveh sta že dva smrčala, tudi jaz se slečem, svojo torbo denem pod zglavje, denar pa pod srajco na golo kožo. Zaspal sem kmalu, a spal ne dolgo; zbudil me je čut, kakor da bi na mravljišči ležal; ko sežem pod pazduho, dobim med prste živalico, katero zmanem, a izdá mi jo duh prstov po nji. Se ve, da je bilo s tem konec spanja in počitka, kterega sem bil tako potreben, urno skočim s postelje in se napravim v témi, potem prižgem klinček, da bi naredil luč, a ni nikjer sledu sveče ne svetilnice. Pač pa zbudim s tem soseda, ki kosmatega glasu praša, kaj je.

„Stenice!“ — odgovorim jaz.

„Tem pač ni treba prižigati luči, že same najdejo svojo pot v témi.“

„Ali jaz ne morem spati zavoljo njih!“ — rečem jaz nevoljen.

„Tako?! Tvoja koža mora biti še mlada, ko bo toliko stara kakor moja, se bo že tudi vsega navadila.“

S tem se obrne v postelji in kmalu začne zopet smrčati kakor da bi drva žagal.

Kaj je storiti meni? V posteljo ne grem več za nobeno plačo, zunaj je pa še trda noč in hiša gotovo zaprta. Ne ostane drugega, ko sestī na stol in čakati zore. Kako je bila ta noč dolga in neprijetna, ker sta dva v vseh glasovih smrčala, eden pa se v spanji vedno strašil in govoril! Težko sem čakal dneva in ko slišim prve stopinje v hiši, grem v vežo in tam dobim staro ženo, ki vrata odpira, a strašno zaupije, ko me zagleda; jaz jo odrinem in skočim ven na ulice, pa potegnem po njih ne vedé kam. Videti je še malo, le cerkev zagledam, v to vkrenem in sedem v klop ter čakam maše. Bila je stolna cerkev in se mi je zdela veličastna. Po več mašah sem jo ogledal vso, potem sem pri peku kupil žemelj in te prežvekaje prehodil mesto in ogledal še druge cerkve.

Zdaj pa proti domú, mater bo gotovo že skrbelo, da bi me kakšna žival ne bila snedla. Vdarim jo toraj po cesti proti Ljubelju ter vstavim se še le pred mostom čez Dravo — Podgoro. Tam mi imponira grad, moram ga videti bliže vsaj od zunaj, zato se zasučem v breg in dospem kmalu do poslopja, katero radoveden ogledujem, pa ne dolgo, kajti kmalu slišim za sabo glas: „Aha, ta je tisti, ki hodi naše češplje trest“ — in ko se ozrem, me že drži na pol gospósk človek za rokav in suče kos prekle nad mano. Tu ni dolzega premišljevanja, iztrgam se mu iz rok, pa z raztrganim rokavom odskočim in mu kakor blisk založim s svojo štekljačarco eno, dve, tri, naj pade, kamor koli, potem pa v tek. Pač prileti za mano porajkelj, pa me ne zadene, kakor hudournik sem pri mostu in čez Dravo ustavim se še le več streljajev daleč takraj mosta in grem počasi, ko nikogar za sabo ne vidim, le ljudi na polji, ki se pa zá-me še zmenili niso.

Da sem po teh dogodbah podvizal se priti čez kranjsko mejo nazaj, se samo ob sebi razume. Morda bi bil tudi res prišel čez Ljubelj še do noči, ali vreme, ki mi je dozdej — izvzemši par

dni na Bledu, kjer sem pa pod streho s Preširnom bral in kvartal — bilo ugodno, se kar mahoma zasuče in vlije se dež, da ne morem naprej. V vasi — menda se jej pravi pri sv. Lenartu — pod Ljubeljem na koroški strani stopim pod streho priproste kmetiške hiše in čakam vremena. Ko ga le ni, ampak dež čedalje hujši in tudi že mrak preganja dneva svetlobo, stopim čez prag in prosim prenočišča v svislih ali na mrvici — kjer koli. Ljudje so tukaj „kranjski“ govorili, toraj je bilo vse bolj domače, ko unkraj Drave, kjer nobeden ni hotel znati „bindiš“; gospodinja me praša, kaj sem, ko ji povem, da sem študent, mi reče, da je imela ona tudi študenta v Celovcu, pa ji je v tretji šoli umrl. Pelje me brž v nizko hišico in pokaže še njegove bukve, ktere hrani za spominj. Ženici so se pri tem vlile solze. Večerjal sem z družino močnik in krompir, med tem sem jim pravil, kaj sem doživel na Koroškem in sploh po vsem svojem potovanji; vsi so radovedni poslušali in prašali me, kako je tu in tam, gospodinja — vdova, kakor sem videl — se je čudila mojemu pogumu, da si sam upam tako daleč po svetu.

To je bila poštena kmetiška hiša, kakor pri nas na Kranjskem, ko sem se naveličal pripovedovati, je mati molila „roženkranc“, potem pa je hlapec peljal me v mrvo in dal mi rjuho in plahto, vse čedno. Da sem dobro spal, mi ni treba praviti. Zjutraj je bil zopet lep dan, kosil sem pri družini, ko sem pa šel, mi mati pomoli dve prekajeni klobasi, rekoč, da čez Ljubelj ni nobene gostilnice. Zahvalil sem se ženici, ki se je pri mojem odhodu še enkrat zjokala rekoč: „kakšen bi bil že moj sin zdaj, če bi bil še živ!“ Meni se je ženica smilila, milo se mi je storilo pri tem, zato sem naglo korakal čez vas, ki je precéj dolga in ima cerkvico s „špičastim“ zvonikom, in še le, ko sem se po potu vzdigal više in više, sem postal zopet vesel.

Kaj bom pravil o Ljubelju? Nič drugzega ko da sem se vstavil na vrhu ob meji ter ozrl se nazaj v deželo, v kateri sem skusil v par dneh več slabega ko dobrega. Kar sem dobil denarja na Koroškem, sem ga še z obresti vred pustil tam, in če bi ne bilo one dogodbe v Toplicah, bi bil zdaj lahko žepe narobe obrnil. Z Ljubelja pa sem vendar hotel prinesiti spomin, toraj natrgam

nekaj planinskih zelišč in jih spravim k onimi s sv. Višarij. To bo za očeta nekaj, za mater pa sem imel seboj podobic in rožni venec od bóžje poti.

Preko vasice sv. Ane sem prišel še dopoldne v Trzič, tam sta me vjela dva sošolca in kosil sem dobro. Popoldne smo ogledali si trg in okolico, šli tudi k „hudičevemu mostu“; vse je bilo novo mení, most celó romantičen, ali potovanja sem se bil že naveličal, kar sem videl, je bilo preveč zá-me v tako kratkem času, zato sem, čeravno sta me sošolca hotela pridržati še za drugi dan, da bomo kam šli, silil le domú, ker me je tiščalo, to, kar sem videl sveta in doživel, povedati očetu, ki še niso bili nikdar tako daleč. Prijatelja sta me spremila še daleč, potem smo pili v gostilnici še slovó in opoldne sem bil jaz v Kranji. Da bi se bil med potom v kakem farovžu oglasil, mi še na misel ni prišlo, saj sem imel v žepu še par goldinarjev pa več srebrnih dvajsetic. V Kranji sem poiskal zopet svojih sošolcev in drugih prijateljev dijakov, bili smo veseli tako, da sem jaz mogel odriniti še le, ko me je solnce že zeló od strani gledalo, in sem

kake tri ure pozneje domá vstrašil mater pred pečjo, ko so ravno z burkljami v peč dregali.

„No, glej ga no; kako sem se vstrašila!“ — je njih vsklik — „ali nisi mogel prej povedati, kdaj prideš? Kaj boš pa zdaj jedel? Za naju sem skuhala sok, ti ga pa ne ješ.“

„Nič ne skrbite mati, jaz sem sit, pa imam še nekaj s Kranja v torbi, bota vi-dva jedla.“

Oče, slišavši moj glas, pridejo tudi ven in mati jih brž odgovore:

„No vidiš tu-le je, pa si rekel, da so ga gotovo kje zaprli, ker ga tako dolgo ni nazaj.“

„Da je le tu“ — reko oče — „brž prinesi večerjo pa luč naredi, potlej bo pa povedal, kodi je hodil.“

Večer je bil potem prijeten, jaz sem dal za vino, potem pa pripovedoval. Mati so se posebno veselili podobic s sv. Višarij, oče pa poslušali moje dogodbe. Vsega ta večer nisem mogel povedati, smo šli prej spat. Dokončal sem bil še le drugi dan. Se vé, da sem šel tudi na Šmarno goro poročat o svojem potovanji in gospod je rekel:

„Lepo je, kar si videl, a najlepše to, kar si slišal pri gospodu župniku Pintarju. To si

ohrani v srcu in ravnaj se po tem zdaj, ko prideš na višo gimnazijo. O počitnicah pa pridi še k meni, tudi jaz ti bom lahko kaj povedal, ker si zdaj že zrel za tako gradivo.“

To je bilo moje prvo potovanje po Kranjskem in Koroškem. Na Šmarno goro sem reš šel večkrat še in spoznal, da je gospod popolnoma Lovro Pintarjevega mišljenja. Te počitnice so bile zá-me veliko vredne, več ko vsa četrta šola, in ko sem prišel v peto šolo, sem bil že ves družega duhá.

Peta šola! To je že v drugem nadstropji, pot do nove maše in Bog ve do česa še! Gospod si, vse te vika, še celó gospod profesor veronauka, ki ni več samo katehet; le domača žlahta te ne vika in zarobljeni kmet tudi ne, temu si še zmiraj študent, ker te je poznal, ko si bil še tako in tako majhen, in se mu „fržmaga“, da imaš gos-pósko suktnjo, on pa nobene ali pa kratek „pruštof“. Le mlajša dekleta te še prijazno pogledujejo in se nadjajo, da bodo na tvoji novi maši družice, stare ženice pa si žele, da bi kdaj včakale, in se s tvojo materjo rajše pogovarjajo.

Peta šola je že unkraj praga, ljudje vendar že začno verjemati, da utegne s tebe res kaj biti

da ne boš šole na kol obesil in potem doma postal vsem odveč, na sramoto svojo in staršev.

Da, da, peta šola! Tudi ti si ponosen, šteješ se že med gospode, in res si že marsikter tvojih sošolcev povezne pinjo na glavo. Tudi mene je to vzvišeno čutje popolnoma prevzelo, ko smo prvič prišli v cerkev in resnobnih ponosnih korakov marširali memo prvo-, drugo-, tretje- in četrtošolcev naprej k stranskemu altarju in tam zasedli klopi, pa tudi obstopili altar. Kaj pa še le, ko smo — namesto k nunam — v nedeljo šli v križansko cerkev! „To so ta večji“ — so šepetali ljudje in to me je napihovalo tako, da se nisem ozrl ne na levo ne na desno, ampak držal se ponosno in napihnjeno, kakor da bi bil kak deželni predsednik, ganeral ali celo šolski nadzornik.

Vse je bilo toraj veličastno na meni, ali — obleka moja se je malo podala moji gospôski zavesti. Videlo se jej je, da jo je delalo in popravljaljo več krojačev, čevlji pa so bili trdni „na rom“, oče so jih bili naredili z dobrega usnja in dobro podkovali, da so morali trpeti vse leto. Še slabše je bilo z mojim šolskim orodjem, komaj

polovice knjig je zmogla očetova in moja mošnja, čeravno so mati še svoje zadnje dvajsetice rešili debelega povoja cunj, v katerem so bile ležale že več let. Na stanovavje sem prišel drugam, kjer nas je bilo več skup, in dobil tudi inštrukcije po dve srebrni dvajsetici na mesec. Hrana mi je povsod ostalá, nek dobrovoljni gospod mi je priskrbel jo tudi še za nedeljo, večerjo so mi pa mati zakladali s krompirjem in fižolom. Se ve, da bi o tej hrani po hišah lahko zopet marsikaj rekel, pa ne maram žaliti dobrotnikov, ki so imeli dobro voljo; tudi se „šenkanemu“ konju ne gleda na zobe.

Rajši pristopimo k šoli, o kateri že naprej povém da ne bo tako kratka, kakor je bila četrta.

Iz dozdanjih črtic bo bralcem znano, da sem se o počitnicah bil nekoliko navzel tistega duhá, kateri še zdaj ne sme po šolah na jasni dan, ampak se primerno zatira, da ne dobi godnih peruti, s katerimi bi se pred svetom mogel vzdigniti do vidne višave. Vendar moram še opomniti da se je tisti Heinrichov in drugih duh, kterega sem se zunaj šole navlekel še po branji raznih nemških knjig, hudo bojeval z novim vrinjencem,

po Potočniku, Pintarju in gospodu s Šmarne gore, gosp. Jožefu Marešiču, mi vcepljenim, in da sta se oba hudo ruvala, predno je slednjič zmagal eden — kateri, se bo že videlo.

Med profesorji šta bila zá-me mikavna posebno dva: profesor slovenščine in nemščine. Prvi je bil profesor Macún, ki je takrat menda z Zagreba prišel. Ta nas je potipal za žilo, a našel, da slovenski brez izjeme nobeden prav čisto nič ne zna. Zato je začel z nami slovnico prav s prvega, s čemer se nam je pa silno hudo zameril. Ker je nekoliko na hrvaško zavijal, se je vperla vsa šola, nji na čelu škrici, in ko nas je hotel strahovati, so nekteri izmed njih, ki so imeli „imenitne“ očete, to domá povedali, očetje so menda leteli k vladi in zatožili profesorja. Tudi meni se je bil zameril, ne toliko zavoljo svoje „čudne“ slovenščine in zavoljo tega, ker je strogo zahteval, da se moramo slovnice učiti, kolikor zato, ker je bil vzrok, da je moj prijatelj Gabrije! Preširen dobil „consilium abeundi“ in šel potem na Hrvaško v Varaždin na gimnazijo. Bila sta se namreč razprla in malo je manjkalo, da Preširen ni dal zausnice šibkemu profesorju.

Ali tega profesorja tudi mi nismo dolgo imeli; menda še štiri mesce ni bil tu, pa je bil premeščen „aus dienstesrücksichten“ — po domače: zato, ker se je reklo, da trosi med dijake panslavistično seme. Čeravno ga mi iz prej navedenih vzrokov nismo posebno radi imeli, nas je vendar obsula vse strašna tuga in tekle so solze, ko nam je v šoli naznanil, da nas mora prepustiti drugim, ker je premeščen na drugo gimnazijo — kam, se ne vem več spominjati, najbrže v Gradec kjer še zdaj biva.

Bolj ko pri nas je bil priljubljen pa v viših šolah in tako se je zgodilo, da smo mu o hudi zimi napravili vsi dijaki velikansko bakljado in večernico v Gradišči pri sedanji „kroni“, kjer je stanoval. To je bilo veličastno in ko je govoril nam par besedi, njegovo seme ni padlo na skalo, ampak se je prijelo bolj nego je bilo marsikomu ljubo, posebno novemu vodji dr. Mitteis, ki je nastopil za obče priljubljenim ravnateljem Nečasekom, kateri je bil najbrže poslan z Ljubljane z enakih vzrokov, kakor Macun. Kakor jaz, je gotovo vsak izmed nas, ki smo ga bili žalili, na tihem prosil ga odpuščenja, le škrici ne, ki

so rekli, da je prav, da „Hrvat“ gre; kako smo se mi zaradi tega z njimi pozneje zmenili, pride tudi še na vrsto. Na Macunovo mesto je prišla „kapaciteta“, ki je še zdaj na gimnaziji, in tako je zopet vsak vedel, da dvojke ali celó trojke v slovenščini ne bo nobeden dobil tako lahko, kakor v kakem drugem predmetu. Je bilo že zopet dobro priskrbljeno, da se ne zaredi slovenski duh.

Profesor nemščine je bil tujec, trd nemec, ki je pa zato tudi silno veliko zahteval od nas. Njegova nemščina nam je bila kakor pezdirje, trske ali žaganje, kar nismo je mogli prebavati. In ko je enkrat nekaj rekel, da smo mi Kranjci najbolj zabiti narod na svetu, da pri njem vsak poba, da se le brati nauči, zna nemški bolje od najboljšega izmed nas, smo imeli o hudi zimi ob osmih zvečer v „zvezdi“ shod, čegar nasledek je bil ta, da so bila tisto noč profesorju vsa okna pobita in skozi nje v njegovo sobo zmetano vse, kar je kdo zmrznenega na cesti zagrabil. Potem je bila preiskava, pa brez uspeha, a profesor, ki je nas dolžil, je moral drugi dan izreči, da od nas kaj takega ne misli, ker smo ropotali, da je bila groza. Pomagalo je pa to njemu in nam,

ker je potem postal pohlevnejši in je tudi tevtonski duh izkadil se mu.

Koliko ima ta šola dogodeb! Toda jaz ne bom popisaval vseh, le one bom omenil, ki so v zvezi z namenom teh črtic, namreč kako sem se jaz dalje likal.

Dandanes človek ni olikan ali omikan, če ne hodi v gledišče, ne kadi in ne pleše. To je že petošolcu potrebno, a jaz nisem o vsem trojim še nič vedel! Še celó v gostilnici sem bil redkokrat, da bi bil sam plačal ali kaj izdatnega pil; kako je človeku, če je pijan, o tem še pojma nisem imel, toraj tudi nisem umel nemškega pregovora: „Wer niemals einen Rausch gehabt ist kein rechter Mann.“ Le stojmo, bomo videli, kako sem jaz skušal prisvojiti si tudi ta del sedanje omike.

Prvo sem imenoval gledišče. Vedel sem za poslopje, a v njem nisem še nikdar bil, toraj njegovih notranjosti nisem poznal. Naravno! Prvič nisem imel denarja, drugič nam je bilo prepovedano hoditi v gledišče — dva močna vzroka, da ga do tje znotraj še videl nisem. Pri vsem tem pa sem po branji imel vendar nekoliko

pojma o tem, kaj je glediščna igra, da! že v tretji šoli sem bil sam spisal neko pokveko z naslovom, „das Vehmgericht“, in naš profesor je bil šel med poslušalce v zadnjo klop, ko smo jo igrali. Veče naloge sem bil jaz prepustil bolj-šim jezikom, sebi sem pridržal le rabeljna, ki nič ne govori, ampak obsojenca na vislice — v šoli za peč — pelje. Gabrijel Preširen me je pa opomnil, da bom za rabeljna morda jaz sam preslab, ker je že takrat hodil v gledišče in videl, da obsojenca na vislice ali na enako pri-jeten kraj pelje zmeraj po več rabeljnov, ker je nevarnost, da bi ne všel, če ga samo eden v smrt tira. Toraj se je ponudil on za družega ra-beljna in prišel tudi v vsi opravi srednjega veka, katero je dobil po svojem gospodarji z gledišča; tej opravi je pa pridal še sam pipo, katero je res tudi prižgal. Igra se je bila pričela in ko imava nastopiti jaz in Preširen, pridem jaz v navadni obleki, on pa kakor nemški „landsknecht“ s sulico in mečem, pa tudi še s pipo v ustih, iz ktere krepko vleče in dim spušča. Se ve, da je po šoli več smeha, kakor v gledišči pri kaki šaljivi igri. Na to priteče profesor (suplent v. pl. R.) in reče

Preširnu, naj pipovzame z ust. Ali Preširen ponosen na svojo obleko in nalogo, se odreže:

„Kaj? Da bi rabelj pri obešanji ne zaslužil še za tobak?!“

Se ve, da je bil na to splošen smeh, obsojenec nama je ušel v klop, sodnike pa je razpodil profesor, in tak je bil prve moje igre konec — smeha dosti, še celó preveč. Kaka je bila, ne vem več, zdi se mi pa, da je bila strašno strašna.

Te prej pozabljene epizode v tretji šoli spomnim se zdaj, ko pridem do pravega, deželnega gledišča. V peti šoli se nas je zarotilo več, da gremo enkrat v gledišče. Le 13 kr. je stala galerija, a lump, če jih imaš! Jaz bi bil strašno rad šel gledat take igre, ker se mi je zdelo, da so drugačne od tistih na trgu, kamor smo včasih šli „Kašperla“ gledat, pa z najboljšo voljo nisem vedel, kje bi jih dobil. Z gospodinjo sem se bil že zmenil, da me ne bo ven zaprla, toraj le še 13 kr. Nič lajše ko to! Sedmim predstavim Livija po en kapitel v nemško, pa imam celó 14 kr. Kompetentov se ne manjka, posebno škrici radi dajó 2 kr. za kapitelj — — in imel

sem denar, da sem kupil si karto za galerijo in se tam naslonil pričakovaje, kaj bo.

Prestava je bila na čast nemškemu pesniku Schillerju s prologom in manjšimi igrami njegovimi. Meni je bila najbolj všeč igra „Wallensteins Lager“ in v tej zopet najbolj kapucinova pridga, katero sem si kmalu potem v biblijoteki prepisal in se je z glave naučil. Jezil sem se le nad kapucinom, da je latinske stavke tako slabo izgovarjal, kakor kak prvošolec. Predstava je bila zá-me prekratka, zato sem še potem, ko je zagrinjalo že davno padlo in so vsi ljudje odšli, vedno čakal, da bo še kaj, dokler me ni tisti, ki je karte pobiral, dol spodil. Druga predstava, katero sem videl, je bila burka „Wo steckt der Teufel“; ta je bila vsa zá-me, prekratka se ve dá. Pripovedoval sem svojim tovaršem o nji in potem, ker nisem imel denarja, da bi bil šel vsak večer v gledišče, sem vsaj prebral vsak gledišni list, da sem vendar kaj imel iz gledišča.

Tudi mojim tovaršem se je bila enaka želja zbudila do gledišča, radi bi bili hodili not, pa ni bilo drobiža. Kar je pa vsakemu posebej nemogoče, mogoče je družbi; združilo se nas je več,

menda štirje, v to, da kupujemo vsi skup po eno karto; s to gre prvi v gledišče in poslušá prvo dejanje, potem pride ven in na njegovo mesto gre drugi k drugemu, tretji k tretjemu dejanju itd.; drugi dan je pred šolo vsak poročal o svojem delu in tako smo vsi skup vedeli zadržaj igre; kako je ta ali oni igral, zato nam še mar ni bilo, mi smo bili le poslušalci, ne kritikarji.

Eden izmed nas, ki pač v šoli ni dobro napredoval, pa bil tem bolj privihan v drugem obziru, je iznašel pa še drug načrt, kako bi mi lahko šli za tisti denar v gledišče vsi, potem pa še v gostilno vsak po eno klobaso. 35 kr. je bila vstopnina za „parterre“, klobase pa po 6 kr. Če bi bili toraj hoteli vsi plačati vstopnino, po gledišči pa, ko smo bili vsi lačni, še klobase jesti, bi bilo za to treba 2 gld. Toliko pa tudi štirje študenti ne premorejo vsak večer, posebno naše sorte ne, zato smo vsi pritrdili načrtu sošolca, ki je bil ta-le: Prvo dejanje igre se lahko ugane po naslednjih. Vstopnice je pa treba le za prvo, za druge ne več, to smo že poskusili, ko sta na mestu enega odišlega šla tu in tam dva nazaj. Ker toraj prvega dejanja za nas treba ni, čemu

bomo kupovali vstopnico? Mar gremo po gledišči vsi skup za 35 kr. vsak po eno klobaso in dobimo še vsak žemljo zraven. Po gledišči je želodec siten, to smo že pogosto skusili.

Tako se je godilo, načrt se je le toliko spremenil, da nismo tistih 35 kr. več skup skladali, ampak hodili le v gledišče, klobaso pa kupil vsak zá-se, če je imel denar. Le na to smo gledali, da pri drugem dejanji nismo šli v gledišče vsi drug za drugim, ampak vsak je čakal prilike, da je smuknil za kakim gospodom memo biljetérja skoz vrata. Tako smo hodili dolgo časa v gledišče in bi bili hodili morda še dalje, če bi ne bili drugi sošolci in dijaki sploh nas začeli preočitno posnemati, ko so zvedeli, kako mi hodimo v gledišče. Akoravno je bilo takrat bolje obiskovano ko zdaj, se je vendar vodji prečudno zdelo, zakaj se „parterre“ pri drugem delu skoro vsaki večer tako napolni, da se ne vjema s kaso. Zato je bil vpeljal tako zvane „retourkarte“, ktero je od biljetérja dobival vsak, ki je šel med igro ven, a hotel še nazaj priti. V to past se je vjel pa prvi naš bistrourni sošolec, dokaz, da se vsaka hudobija kaznuje najprej nad tistim, ki jo

je provzročil. Ko je nekega večera po navadi korakal moško memo biljetérja, mu ta reče:

„Retourkarto prosim!“

„Kako retourkarto?“ — praša ta prevzetno.

„Ta je že eden tistih“ — reče na to biljetér, in zraven stoječi policaj prime našega „góljufovodjo“ za vrat. Mi drugi, pripravljeni vsi iti za njim v tempelj nemških Vil, se razpršimo na vse kraje — — in konec je vsega. Vendar se našemu sošolcu ni nič zgodilo, ker je zasačen izgovoril se s tem, da je hotel le pogledati, če je njegova mati v gledišči, ter jej je ključ prinesel. Policaj ga je spustil in pritekel je za nami kmalu v „zvezdo“, kjer smo mi hoteli od daleč gledati, kako ga bo policaj tiral.

Dogodba ta se je bila zvedela tako, da smo bili mi v skrbi, da bi ne prišla tudi do ušes našega vodje; vendar se to ni zgodilo, pač pa je naša gospodinja zvedela jo in rekla, da nam ne bo nobenemu več odprla, če bo po devetih domu prišel. Mi pa smo bili pri tleh, okna ne visoko od tal in če si pred odhodom odprl unanja in notranja, da so le priprta bila, si lahko po noči splezal v sobo. Jaz toraj gledišča nisem

pustil, čeravno nisem mogel več v „parterre“, ampak na galerijo, ktera je stala le 13 kr. Te sem si že upal skup spraviti po nalogah, če tudi stradam in grem lačen spat. Imel pa sem še v Ljubljani nekega gospoda, ki je bil enkrat pri nas domá kaplan; ta vé, da sem večkrat „obiskal“ ga, pa ni vedel, zakaj. Morda bo zdaj zvedel, da so njegove šestice šle večidel še cele v glediščno kaso, le kaka zemlja je šla po njih v moj lačni trebuh.

Gledišče! Saj ne ve nihče, kaj je to za mladino.

Zakaj sem se jaz tako trdo držal gledišča? Prvič zavoljo iger, ker sem pri vsaki do konca radoveden bil, kaj bo z vsega tega, kar se je pričelo; drugič zavoljo komikarja Štelcarja, kteremu sem se smejal že, predno je na oder prišel; tretjič pa zavoljo neke igralke, ki je bila tisti Franci z domače šole tako podobna. Zato sem moral iti v gledišče, kedar sta ta dva bila na listu, če sem prav pri kakem sošolcu za naloge kaj naprej vzela. Hodil sem toraj v gledišče vsaj po dvakrat na teden, večkrat so šli moji sobivalci, in vselej smo srečno prišli skozi okno v sobo na postelje.

Le enkrat se mi je pripetila neprijetna. Bila je huda zima in strašen mraz, kar pa mene ni zadržalo iti v gledišče. Sobivalci so bili ostali doma, eden mi je obljubil, da bo okno že odprto pustil, kakor navadno, a gospodinja je bila prišla pozneje in vse trdo zaprla. Jaz se smejem v gledišči Štelcarju, občudujem igralko Franci podobno, grem obojega poln domu, poskušam okno odpreti, a ne gre, vse trkanje ne pomaga nič, ko da se prikaže obraz gospodinje, ki mi pa s hudim obrazom veli:

„Le zunaj spi!“

Lepa reč! V svoji lahki obleki bom spal zunaj o mrazu, ko vse pod nogami škriplje! Pa vendar rajši, ko da bi gospodinjo prosil in še dalje trkal. Bom pa vso noč po mestu letal, saj človek dokler hodi, ne zmrzne, ampak se še celó ogreje. Rad bi bil stopil v kako kavarno, pa nisem imel okroglega, če bi se prav ne bil bal profesorjev; tako sem jo pa popihal po mestu, ali to je kmalu obhojeno, v dveh urah trikrat. Proti polnoči sem zopet pred Frančiškani, počasneje lezem proti „zvezdi“ in tam vidim odprto vežo Balsove hiše. Premrznem sem ves, v veži vsaj

mrzle sape ni, le not, morda dobim kak kot, da se vá-nj stisnem.

Vse je tema v veži, na desno otipljem ob zidu votlino, prižgem žveplenko in pokažejo se mi stopnice navzdol. No, tu bo mir, čeravno je postelja trda, vendar ni tako mrzaz ko zunaj. Res kmalu zaspim, a spanje ni dolgo, zbudi me pogovor nad stopnicami:

„Tu doli bo tisto smrčanje“ — pravi prvi glas.

„Ne bodi neumen“ — ugovarja drugi — „kdo bo v tem mrzazu zunaj spal! Le čakaj, da luč naredim, pa boš videl, da nič.“

Jaz se prestrašim in pridržujem sapo, a kmalu se zgoraj pokaže luč in prvi glas očita drugemu:

„Vidiš, da je tam doli eden? — Alo, marš gor!“ veli meni in prižiga drug klinček ob prvrmu, da jaz zagledam dva policaja. Strahú in mraza trepetaje prilezem po stopnicah gor in prvi policajev zagromi nad mano:

„Kdo si, lump?“

„Študent s iz pete šole“ — trepečem jaz ves preplašen.

„Lep študent, ki hodi v hiše na stopnice spat. Ali je v tej hiši stanovanje tvoje?“ — renči naprej.

Jaz povem, kako se je zgodilo, da sem prišel na te stopnice, prvi se ruga mi, češ da se lažem, me prime trdo za roko in veli: „boš šel z nama!“ — drugi pa reče:

„Zakaj bi ne bilo res, kar pravi? Saj se mu vidi, da je študent. Ni treba tako trgati in pehati ga, kakor lumpa. Zdaj bo šel že z nama, se bo pri nas vsaj ogrel, pa ga le spusti.“

Res smo šli vsi trije na policijo, ki je bila takrat na vrhu „novega trga“; tam me spremljevalca predstavita nekemu zaspanemu človeku, poročata, kako in kje sta me dobila, jaz pa tudi zgodovino tega večera povem. Ko je vse zapisano, reče pisalec enemu policajev:

„Zjutraj zgodaj stopite v hišo, kjer pravi, da stanuje. Če je res, kar je povedal, naj gre domu, kakor da bi se ne bilo nič zgodilo, ta protokol pa potem vrzite v peč!“

Meni pa reče: „Lezite tje-le na posteljo, kakoršne imamo pri nas, mraz vam ne bo, saj je dobro zakurjeno.“

„Ali bote to sporočili vodji gimnazije, da sem bil po noči tukaj?“ — si upam jaz uprašati; — „če to storite, me bodo koj spokali.“

„Če je res, kar ste povedali“ — odgovori — „ostane vse tiho, če bote vi molčali, saj ste slišali, da gre protokol v peč.“

„Potlej je pa že dobro“ — si oddahnem jaz in ležem na dilje s plahto pogrnjene, on pa pristavi:

„Vašo gospodinjo bomo pa nekoliko priprli, ker je vas spravila v nevarnost, da bi zmrznili.“

„Nikar, nikar!“ — branim jaz — „ta bo šla in me zatožila v šoli, da sem bil vso noč zunaj, pa mi vaše molčanje ne bo nič pomagalo, zapodili me bodo s šole ali pa vsaj dobim slab red v zadržanji.“

„Nič se ne bojte“ — me tolaži — „če je vsa vaša povest resnična, mi bomo že našli pravo pot.“

In tako je bilo. Zjutraj o pol sedmih zbudi policaj mene, ki sem bil na gorkem trdo zaspal, in reče, naj grem domú, protokol pa vrže v peč. Gospodinja me je doma posmehljivo prašala, kako

sem spal zunaj v mrazu in snegu in odslej dolgo nisva nič več govorila. Enkrat je pa cel teden ni bilo videti, stregla nam je druga. Ko je prišla nazaj, je rekla, da je bila na božji poti, a jaz sem že uganil, na kaki. Rada bi bila zatožila mene pri vodji, a policija je rekla, da potem jej bodo vse dijake vzeli, in tako je bila vsa reč dognana, ker smo molčali trije: jaz policija in gospodinja.

Drugo, kar je človeku dandanes za olikanost potrebno, je tobak, marveč smodka, tlinka ali cigara. Meni je do tje ta roba strašno smrdela, težko sem dihal v zakajeni sobi, da bom toraj sam kedaj tisto smrdlinko med zobe vzel, tega bi ne bil verjel nikomur, še svojemu najboljšemu prijatelju ne, če bi mi bil kaj takega pravil; še ostudnejša se mi je zdela pipa, nekaj zavoljo dima, še več pa zavoljo smrdljive žindre v cevi, ki je zgagatala, kakor voda v zamašeni votlini. „Ne, kadil jaz že nikoli ne bom“ — sem rekel očetu in oče so mi ta sklep vtrdili rekši: „Ne, ne, le nikar ne, to je tako grdo.“

In vendar, kako malo je bil vreden ta sklep moj! Se reče, morda bi bil več vreden, jaz si

upam celó še zdaj trditi, da bi me nobeden sošolec ali moški sploh ne bil zapeljal do prelombe; ali kar možki ne stori, stori ženska, to resnico sem tudi jaz skusil.

Kako je to prišlo? Treba, da reč nekoliko pojasnim.

Omenil sem prej nekje že, da sem jel učiti strastno se godbe. Zdaj sem znal že nekoliko več reči brenkati na glasovirji, s tem mi je pa odprla se tudi pevska žila; zložil sem nekoliko pesmic za godove in zdravice, moj tovariš preparand jih je vglasbil in kvartet jih je popeval. Jaz kot „pesnik“ sem včasih šel z njim pod kako okno ali v kako vežo in tako sem prišel tudi v žensko družbo dol v Gradišči. Jaz v žensko družbo in celó v družbo mladih žensk! Ko so me prvokrat sošolci in prijatelji tje seboj vzeli, sem se okorno skrival za hrbet največega sošolca in ko me je ogovorila živa gospodična, sem pogledal v tla in rekel nekaj neumnega, to sem spoznal na smehu vseh drugih. Rad bi se bil potem tiho splazil skoz vrata, pa to ni šlo, hudobni moji sošolci so mř bili klobuk djali na visoko omaro, da nisem mogel doseči ga. Drugi

so se živahno zabavali z gospodičnami, se smejali drug drugemu, jaz pa nisem vedel, na kateri nogi bi stal, na kateri strani bi sedel in kam bi roke ali noge spravil. Rajši sedim šest ur zaporedoma v šoli in poslušam najpustejšega profesorja, ko vse to le eno uro, ker ne vem, kdaj se mi je resno držati, kdaj smejati; govoriti si tako ne upam, še manj pa prhati ali kašljati, ker je bila soba kmalu vsa zakajena, da sem komaj dihal.

Kako sem bil vesel, ko sem bil čez kaki dve uri zunaj, čeravno je bilo mraz, da je pod nogami vse škripalo, jaz pa sem bil le borno oblečen, kak gospodič bi bil v moji obleki tako zmrzoval, da bi bil zmrznil.

„Tje že jaz več ne grem“ — rečem popoti svojim tovaršem — „bi ne vedel čemu! Kaj li vas mika to abotno in prazno čenčanje z gospodičnami, ki ne znata ne nemški ne slovenski, še manj pa latinski, zgodovine ali kaj takega! Jaz ne vem, kako da se morete razgovarjati ž njima z materjo in očetom!“

„O, boš že še šel“ — odgovori mi višesolec — „ti si še prav božji volek, neotesan

kakor štor z gmajne, treba, da se nekoliko otesaš, saj si že dosti star za to. Sram te bodi obnašanja svojega! Ravno tak si, kakor da bi se še zmiraj materi za kikljo držal. Kaj pa bo s tebe, če boš zmiraj tak teliček!“

„Naj bo karkoli, tje pa ne grem več!“ — je moj odločni odgovor. Domá sedem za mizo in jamem pisati nalogo za drugi dan, pa sem zelo raztresen in naloga ni bila tako dobra, kakor je profesor jo navajen bil od mene dobiti.

Po tem bo vsak mislil, da jaz nisem več šel v tisto hišo v Gradišči, kjer sem se prvi večer tako dolgočasil. Grozna zmota! Šel sem zopet, začel sem celó zahajati — ne sam, ampak v družbi, in tudi ne zavoljo gospodičin, ampak taroka. Bil sem namreč potreben očetu za tretjega in četrtega, ker je silno rad karte metal, in metali smo jih, da je kar pokalo — ne toliko za denar, kakor za kratek čas, drugače bi jaz tudi ne bil mogel vztrajati s svojo mošnjico, v kateri je bilo redkokrat več ko šestica. Gospodičin sem se tudi sčasoma bolj privadil, čeravno sem hodil okoli njih kakor mesec okoli solnca, da se jima približal nisem nikoli, ker si nekaj nisem

upal, še bolj me pa je bilo sram. Kaj so v tem moji tovarši uganjali, za to se nisem brigal, še zmenil se nisem za smeh in žvrgolenje v oni sobi, ker me je veliko bolj mikal „škis“, „mond“ ali „pagat“.

Vendar to ni bilo zmiraj tako, drugače bi se jaz ne bil naučil kaditi. Nekega dne pride gospodična k naši mizi, nam strga karte z rok in jih pomeče na kup; jaz jo silno pogledam, ker sem imel ravno prav dobre karte v rokah, a ona pravi:

„Ej, kaj bote zmiraj te neumne karte metali! Zdaj bomo igrali kaj družega. Le sem v to sobo in sedite na stol k meni. Saj znate igro „Pfändrle“ — ne?“

Ugovora ni, gospodična me pelje v drugo sobo, me posadi na stol, drugi ploskajo in igra se prične. Grešil sem največkrat jaz, v zastavo je šlo vse, kar sem imel pri sebi, nazadnje celo očali, da nisem nič več videl. Če me je že to spravilo v hudo zadrego, v kako sem prišel še le, ko smo imeli vsak svoje reči nazaj kupovati! Jaz sem moral skakati, deklamirati, kaj, reči temu in onemu ali tej in oni to in ono, kar je

bilo tem težje, ker mojih očal še zmiraj ni bilo na dan ali na luč, toraj mi je bilo vse megleno. Da bi le te dobil, potem vse dobro. Kar zopet kliče gospodična:

„Kaj naj stori ta, čegar zastavo v rokah držim?“

„V vodnjak naj pade, z njega naj ga pa zvleče gospodična! In potem mora kaditi smodko.“

Živahen smeh nastane, cel grm vrabcev ne žvrgoli glasneje, ko se v roki gospodične pokažejo — — moji očali. Jaz jih s smehljanjem nataknem, ne vedoč, kako strašna sodba me je zadela, ter hočem sestiti na stol nazaj, vesel, da zopet kaj vidim. Ali grozen ropot in vpitje, eden sošolcev me potlači na tla in na kolena, ter mi narekuje, kaj mi je storiti.

„Koliko sežnjev globoko si padel?“ — me vpraša. Jaz ne vem odgovora, zato pravi da bo on zmeril, in reče: „Sedem sežnjev. Gospodična potegnite ga s te globočine!“

Gospodična priskaklja, mi podá roko, prijatelj me dregne, naj vstanem, to storim in se obrnem k svojemu stolu. Toda moj sošolec za-

reži: „Nič, nič, zastonj te ni potegnila gospodična z vodnjaka sedem sežnjev globokega. Za vsak seženj jej moraš dati en poljubek.“

Mati mila, oče dragi, da bi jaz poljubil žensko! Kar mraz me strese, vse se vpre v meni. Ne, ne, rajši jo potegnem ven brez klobuka ali skočim skoz okno. Toda moji tovarši so bili zastavali oboje, gospodična je stala pred mano, od vseh strani pa je donelo: „no, le brž da gremo potem naprej!“

„Ne, za nobeno ceno ne, tega pa ne storim“, tarnam jaz in silim po vseh kotih, a smeh je strašen, še oče in mati pomagata.

Slednjič se naredi tako, da je moj prijatelj prevzel mojo „kazen“ in jaz sem bil tega silno vesel ter sedel na stol nazaj.

„O, čakaj, ne še, zdaj pride na vrsto smodka“ — se oglasi eden zadej in mi pomeli že prižgano „kratko“.

To pa že, to! Naj se mi zavoljo prvega še tako hohotajo in posmehujejo, s smodko pa bom vendar pokazal moža; zato jo vtaknem brž med zobe in potegnem parkrat krepko. Pa tudi tu ni sreče, dim me duši, da krham in kašljam,

in zopet je smeh silen. Najbolj se smeja gospodična, ki slednjič pravi:

„Tega bi pa res ne bila verjela, da tak petošolec, kakor ste vi, še kaditi ne more. Saj še jaz kadim, glejte!“

S tem vzame med prste smodko in jo parkrat prav dobro potegne, a ne zakašlja, kakor jaz. Pri tej priliki sem jej bil jaz prvokrat pogledal v oko in to je bilo kakor ogenj, da sem ga še vso noč v temi videl. —

Drugi dan — bil je pustni torek, ko smo imeli že svoja šolska spričevala, a jaz ne tacega, kakoršnega sem si se vreden zdel — prosim popoldne svojega sobivalca Luko, ki je zdaj nekje učitelj, naj me nauči kadenja. Mošnjica moja je zmogla 7 kr., za te kupim štiri „dolge-kratke“ in škatljico žveplenk, in vdariva jo proti Šentvidu. Pri šrangji mu pomolim dve, drugi dve pa obdržim zá-se. Luka je bil že vajen kadivec pri pipi in smodki zato sem vedel, da če kdo more me dobro podučiti v tej umetnosti, bo to gotovo on in ne bo mojega grešnega početja na véliki zvon obesil. Šla sva toraj, on mi je bil dober učitelj, a nauk njegov zá-me prehud, komaj sem

prilezel domu ves bleđ — sreča, da drugi dan ni bilo šole.

To je bilo trpljenje, predno se je moje telo navadilo tobaka in tabakina! Vendar sem v tednu dni premagal svojega života upor tako, da sem že celo kratko pokadil, več bi se ne bil upal. „Dolge“ ali viržinke so prišle še le par let pozneje na vrsto, poskušnja je bila pa še vendar huda zá-me.

V teh dneh nisem šel nič v Gradišče, ker me je bilo nekaj sram, nekaj pa sem čutil se razžaljenega po zadnjih dogodbah v tisti hiši. Povedati pa moram tu, da je bil hud boj v meni, ali bi sploh še šel tje ali ne. Če bi ne bil videl tistega očesa, bi bil gotovo vrgel smodko in žveplenke v sneg. Ali to oko sem videl in moj sklep je bil ta, da grem zopet tje, a ne drugače, ko z gorečo smodko v ustih. Saj ni treba, da jo prej kadim, da jo le v veži prižgem, predno stopim v sobo.

Tako sem tudi storil. Za plačo enega prestavljenega kapiteljna Livija si kupim „kratko“ in jo maham po Gradišči sam proti cilju, ker zdaj se mi je že ljubše zdelo, če bi drugi ne

prišli tako brž. Priplazim se v vežo, tam je zadnja postaja, da si prižgem smodko. Temá je, da ne morem naprej, toraj vtaknem smodko v usta, vzamem z žepa žveplenke ter potegnem po dnu, da se posveti.

Ali kaj je to? Zakaj smukne pri prvem svitu mlada ženska naglo v sobo in zakaj plane memo mene moj prijatelj višesolec, da me skoro podere in vrže tudi mojo smodko na tla? Jaz je nisem pobiral v temi, ampak naglo šel. Drugi dan sem dobil tega svojega prijatelja s šole gredé na poti in prašal ga, zakaj sta on in ona — ker sem bil že spoznal jo — tako naglo razkropila se, kakor šurki, če z lučjo med nje prideš. Odgovora ni bilo nič, šel je memo mene in rekel, da naj se tje več ne prikažem.

Res nisem šel več tje, vse, kar sem od tega pridobil, je bilo to, da sem znal kaditi in se túdi nisem več odvadil, ampak pozneje zapeljal k tej strasti še marsikoga, med temi celó svojega očeta.

Tretja potreba za olikanega človeka je ples. Ali kar se tega tiče, kar naravnost bodi povedano, da sem imel za to umetnost toliko talenta

kakor medved ali vol. Zato se pa nisem naučil plesati, raj sem se držal glasovira, kateri me je stal toliko truda, da, s katerokoli umetnostjo bi se bil toliko vkvarjal, v vsaki bi bil moral postati umetnik. Tako me je begala in jezila, ker se mi je upirala na vse sile, da sem še na šolsko klop narisal klavijaturo in postavljaj nevkretne prste po nji ter s tem sebe in druge motil. Šlo je počasi, še počasneje in težje, ko nekda z nemščino, kakor da bi z žebljem dolbel okno v zid, a vendar sem se pomikal naprej. Saj še polž uro daleč pride, zakaj bi jaz ne premagal tistega glasovira!

S plesom ni bilo nič, pač pa z gostilnico in kavarno. Prva je bila v Gradišči, tam smo jeli shajati se „viši“, če smo imeli kaj drobiža, ker v tem kraji se ni nikdar pokazal nobeden profesor. Kedar pa smo bili sahi, smo se zbirali v „zvezdi“ na zgornji strani in tam imeli svoje deželne zборе pri pipah in smodkah, pa le poleti in zvečer, kedar se je naredil mrak. Tam je bila beseda prosta, po ograji sedé smo kovali spletke zoper profesorje in načrte za brezobrestna nepovračljiva posojila ter še mnogo drugih lepih

reči. Tista zelena ograja je zdaj padla, ni več sledu o nji, ko so jo podirali, sem jaz milo gledal, kajti koliko spominov ná-njo sem imel s tega še poznejših šolskih let!

Pride na vrsto kavarna. Prepovedana ti je, to veš iz šolskih postav, a prepovedan sad diši. Najprvo greš plašen — ne sam, ampak zapeljan po kakem prijatelju in za njega hrbtom, sedeš ž njim v najtemnejši, najbolj skrit kot, in si naročiš morda „belega“, ker prvikrat hočeš vkupiti se s par šestnicami. Vse ti je novo, tam kvartajo, tam po zeleni mizi z obrobjem pode s palicami krogle in podirajo keglje, kakor na kegljišči; tam zopet je kaj družega, n. pr. šah, kateri ti tudi ni več nov, tam poje „domino“, ki jo že tudi znaš, po mizah pa leže časniki, kakoršnih tudi nisi videl, in celó s podobami. Kako te vse to mika, kako rad bi prijel to ali ono, gledal tu in tam, ali — — vsak bo poznal te na čelu, da si študent, ki nimaš pravice do tega, kar je tu pripravljeno za vsacega, še celó za kmeta. Tvoj prijatelj, ki je tu že bolj vdomačil se, pa te vleče za sabo, le naprej, saj te nobeden ne bo snedel. Ali ti si ne upaš, marveč siliš ven

in ko pride strežnik, mu pomoliš, kar si potratil z obrazom, ki ga prosi, naj bi nikomur ne povedal, da si bil tu saj te več ne bo nikdar več.

Nikdar več? Oj, kako slabo poznaš svojo k slabemu nagnjeno naravo! Že drugi ali vsaj tretji dan ogovoriš prijatelja, če on tebe ne, in zopet gresta v kavarno; saj ni treba ravno šestice imeti v žepu, kavarnar ti da stol, če tudi le za 5 kr. vode s sladkorjem ali celó borno smodko za 2 kr. zahtevaš. Kmalu greš že sam, če ni tovaršije, ne dolgo in že si voditelj drugim, ker vidiš, da ti gostov, pa tudi strežnikov nobeden nič žalega ne stori; za to prav za prav tudi ni nobenega vzroka, ti si plašen bereš le časnike ali če gledaš kako igro, si tako daleč od igralcev da jim ne delaš napotja, in tako se privadiš kmalu, da greš v kavarno celó, če nimaš bora, da bi kaj pil ali kadil, kavarnar te ne vrže ven, če se prideš le samo gret.

Naša kavarna je bila „Nikolova“ zraven „Slona“, ena najzadnje vrste. Izbrali smo si jo zato, ker smo bili tu varni pred profesorji. Zahajala je pač tje vsake vrste sodrga, posebno tisti odraščeni „gassenlumpi“ ki so prežali tu na

kmete in vojaške šarže, da so jih pri kartah drli. Tem smo bili mi trn v peti, žugali so nam zmiraj, da nas bodo v šoli zatožili, če bomo takrat okoli njih stali, kedar bodo kvartali. Koga se ubogi študent ne bo bal! Zato smo se zmiraj daleč od njih držali kedar so h kvartam sedli, ker mi smo hodili v kavarno le zavoljo gorkote in branja časnikov, nekteri so tudi za poskušnjo dregali po biljardu.

V kako lepi družbi smo tu bili, kažete dve dogodbi, ki ste se vpričo nas zgodili. Nekega večera menda v saboto — ker se mi nismo imeli nič učiti za šolo, so bili tisti, „gaunarji“, kakor smo jih imenovali, pri kvartah na guljufov način obrali necega podčastnika, ki jim je v kremplje padel za ves denar, kar ga je pri sebi imel in ki ni bil njegov, jaz pa sem zunaj videl, kako so si ga razdelili med sabo. Nesrečni vojak je odšel ves razburjen — in o groza, drugi dan so ga našli na železni cesti zunaj mesta vsega raztrganega v obupnosti se je bil vlegel pod kolesa hlapona, ki so ga vsega strla. Nas, ki smo vzrok vedeli je to močno prestrašilo, a kar strmeli smo, ko so se par dni pozneje oni tolovaji v kavarni zo-

pet zbrali in se posmehovali, ko je bila govorica o nesrečnem vojaku.

„Zakaj je pa šel igrat z nami“ — so se rugali — „naj le še pride kateri tak, ravno tako ga bomo oskubili, če prav potem v vodo skoči.“

In res, čez par dni so imeli zopet enega v rokah, ta je bil podoben mesarju in jako krepke postave. Igrali so „cvik“ in mož je bil zmiraj v „lebetu“, dobival pa je posebno eden z dolgo brado in boljšo obleko. Mi smo to od daleč videli in slišali, ker bliže si nismo upali, ter sklenili svariti moža. To smo naredili tako-le. Eden izmed nas je šel ven ter po pobu v kuhinji poklical onega moža na dvorišče. Tam mu pove, kakim volkovom je v roke padel, mož se prestraši, a reče, da jih bo že splačal. Kmalu pride nazaj, a ne reče nič, ampak igra naprej, mi smo samo to videli, da je na tistega z dolgo brado silno pazil. Ko zopet enkrat pride s kraljem v „lebet“, skoči kviško in vdari dolgobradca s svojo težko pestjó po roki in — trije „asi“ padejo onemu z rokava, četrti je bil na mizi. Vse skoči kviško, mož zgrabi denar in s klicem: „a, tako, lumpje vi! zgrabi onega za dolgo brado,

potegne z vso močjo in — strašen prizor! Brada je skoro vsa v njegovih rokah odtrgana, a z lica onega se vlije kri, on zarjove in pade znak, mi pa vsi ven in nikdar več nas ni bilo v to kavarno nobenega. Tudi druge si za to leto nismo izbrali, ker se je pričela spomlad in potem je bila naša kavarna „zvezda“ ali pa če smo kaj „bora“ imeli, smo šli v kako gostilno na „masele“ piva, in če je bilo zraven kegljišče, tem bolje; da je bilo le denarja za pijačo, postavljalca in pušco, pa je bilo dobro, zgubo in dobiček smo si med seboj dolžni ostajali.

Razne zmešnjave.

„Kaj pa s šolo?“ — bo gotovo kdo prašal: — „če je bilo toliko časa za vse druge muhe, koliko ga je pa ostalo za učenje? Tak, ki tako čas trati, ni učenec, ampak vse kaj drugega. Kaj so pa oče rekli?“

Da, oče! Kaj bi bili rekli, če bi bili vedeli, da jaz ne sedim vedno za šolskimi knjigami, da nisem ob Marijnem zvonjenji domá! Gostilnico bi mi bili še odpustili, ker so me večkrat sami

že vá-njo peljali, nikakor pa ne kavarne in celó gledišča. Zadnje je bilo pri njih na posebno slabem glasu, ker jim je bila prejšnja moja gospodinja rekla, da ljudje hodijo vá-nj le babe gledat. Čeravno sem bil že za vojaka odrastel, bi bila vendar z očetom še zaplesala, če bi vedeli za te moje „lumparije“.

Res, do vojaka sem bil že zrastel, to naj tu kar povem, predno gremo v šolo nazaj. Nekega dné mi prinesó oče vabilo kamniškega okrajnega predsedništva, ki me kliče v „cesarsko službo“, če me bodo potrdili zá-njo. Šel sem najprej domú, kjer so mati mi skuhali zeljnato kašo, pa jo prinesli na mizo z obrazom še kislejšim od zelja.

„Saj sem vedela, da bo tako“ — so tarnali reva — „zdaj ga bodo k soldatom potrdili, pa ne bo gospod in jaz ga ne bom nič več videla.“

„Ej, ne tuli no!“ — se oglasijo oče — „jaz sem bil v njegovih letih bolj močan, ko on, pa me vendar niso potrdili. Saj ga vidiš, da je komaj za pastirja, ne pa, da bi flinto nosil. Še za časa Francozov, ko je moralo vse iti v cesarsko suktnjo, takih niso pobirali.“

K temu uprizoru je bil prišel ravno stric, brat matere, ki je bil svojih dobrih trideset let pri vojakihi tambor. Da, dobrih trideset let je služil, pa kako! O njegovem času, to je bilo takrat, ko so bili Francozi že odšli z dežele, je bila pri nas navada, da so se vsi fantje poskrili, kedar so bili za cesarsko suktnjo godni, ker če je kdo oblekel jo, navadno ni videl več svojega dóma. Tudi moj stric je bil potegnili v hribe in tako se odtegoval vojaščini nekaj let, slednjič so ga bili vendar vjeli in moral je k vojakom, pri kterih je čez trideset let vlačil svoj boben po svetu, da sam ni vedel povedati, kaj vsega je obhodil. Le to je vedel, da je bil povsod, na Ogerskem, Nemškem, Laškem, v Tirolih, tam pri tisti veliki vodi, ki se jej „Rajn“ pravi, pa še tudi v strašno mrzlih krajih. Vendar je prišel zdrav domú in se potem oženil ter imel troje otrok, kterih pa zdaj tudi nobeden ni več živ.

Ta je, ko je videl moje matere kisli obraz, brž pristopil očetu s smehom:

„Nič se ne boj, Polona, ne bo nič z njega. Kar ven ga bodo sunili, ko se bo pokazal. Ta še bobna ne nese.“

Ta sramotna cenitev mojih telesnih moči me je tako razdražila, da sem v jezi rekel: „Zdaj se bom pa nalašč postavil tako, da me bodo potrdili.“

„Ne, ne,“ — pa branijo mati — „le nič se ne postavi. Prav majhnega se naredi, pa boš videl, da te ne bodo vzeli.“

In svojemu bratu Jurju, mojemu stricu, reko nevoljni:

„Tebe je bilo ravno treba, da si ga našuntal. Ali ne veš, kako smo me vse tri sestre jokale, ko so tebe vjeli in si moral ž njimi, me smo ti pa dale vse, kar smo imele denarja? Zdaj pa greš in našuntaš mojega, ki je že tako visoko v šolah, da bo nalašč soldat. Boš pa ti gospod ali pa tvoj, ki še brati ne zna, kaj ne?!“

„Nič se ne jezi, Polona“ — pravi stric na to — „saj ga ne bodo vzeli, verjemi mi. Sem ti le hotel malo ponagajati.“

S tem je bil pogovor končan, drugi dan smo šli vsi trije, oče, mati in jaz v Kamnik. Potrjen nisem bil, še gledali me niso, kar svoje šolsko spričevalo sem pokazal, pa šel. Spodaj

sta me čakala mati in oče in ko pridem vesel nazaj, reko oče:

„No, vidiš, stara, mene so ravno tako zapodili. Saj sem ti pravil, da ni za soldata! Zdaj gremo h Karolniku, da boš zopet boljše volje.“

Mati spusté težko sapo s sebe in vsi gremo h Karolniku, potem domú; drugi dan pa sem jaz že zopet v šoli, kjer so me sošolci zelo veseli — zakaj? se bo kmalu pokazalo.

V šolo nazaj, dosti dolgo smo se klatili zunaj nje. Bilo nas je okoli 80, ker smo se bili iz dveh razredov, z *A* in *B*, četrte šole skup stekli. Meni ni šlo z učenjem več tako dobro, in to iz treh vzrokov: prvič nisem imel vseh šolskih knjig, toraj sem jib moral na posodo jemati in učiti se takrat, kedar je knjiga čas imela; drugič za matematiko in geometrijo, posebno za više vrste, kar nobenega razuma nisem imel, Pitagor in Arhimed zá-me že nista nič iznašla; tretjič pa sem imel tudi veliko opraviti z nalogami in prestavljanjem latinskih in grških kapiteljnov v nemško; v tem sem imel celo fabriko s trdno ceno: naloga latinska, nemška ali grško domača 5 kr., šolska 10 kr., kapitel kla-

sikarja 2 kr.; to so bili moji dohodki, ktere sem moral imeti za jutranjo žemljo, popoldanski ali večerni kruh in druge razvadle, katerih sem bil prej že nekoliko popisal.

Ene teh razvad sem bil pa vendar pozabil. V tem letu sem postal naročnik časnika. Bil je to nemški „Familien-Journal“, kterega sem naročil pri Kleinmayerji tako, da sem vsako številko posebej plačeval. Z mano vred je bil na isti list naročen tudi moj sošolec Z., pa tako, da sva imela vsak svojega. Mikavna je bila v njem meni le prva povest in pa podobe, komaj sem pričakoval številke in imel 8 kr., kolikor je veljala, vedno pripravljenih.

Še nekaj. S tem sošolcem sva bila ustanovila sama list, namenjen za našo šolo; nemški je bil z naslovom „die Schwalbe“ in namenjen zabavi. Jaz sem bil glavni pomočnik vredniku Z., ki je list po sestavi sam pisal in ga dajal brati po šoli za 2 kr. od bralca. Jaz sem spisal vá-nj grozno povest o nekih naselnikih v Ameriki, kako bi jih bili Indijanci skoro spekli in snedli, če bi ne bilo pomoči o pravem času še po neki evropski ladiji; ta povest se je končala

žalostno le za Indijane, ktere sem dal vse postreliti in v morje pometati.

Ne vem več, koliko številčk te nemške „Schwalbe“ je prišlo na svetlo, to pa vem, da je spodbudila četrtošolce pod vodstvom L. T., ki je zdaj vrednik hrvaškega lista „P. N.“, k izdavanji enega lista z naslovom „Torbica“ v slovenskem jeziku. To je bila demonstracija zoper nas, in še kaka! Naša „Schwalbe“ je izhajala le v enem eksemplaru, „Torbica“ pa je bila litografirana v več listih, da je vsak svojega dobil. Ali kaj bo slovensk proti nemškemu listu! Mi smo se posmehovali „Torbici“, češ: četrtošolci imajo le zato slovenski list, ker nemški ne znajo. Jaz pa sem znal nemški, vsaj sem se bahal s tem in profesor nemščine mi je tudi pripoznal, da so nemške naloge moje najboljše. Razen tega sem se naučil z glave posebno veliko Schillerjevih pesmi in Klopstockovih heksametrov, čeravno se mi je tista „mesijada“ zdela v jeziku pusta ko žaganje.

Pri izdelovanji latinskih šolskih nalog se mi je pripetila nesreča, ki je bila prvi vzrok, da se niso spolnile želje matere moje: da bi

imeli duhovna. Sedel sem med samimi ljubljanskimi meščani, ki so naloge plačevali in mi šestice že pred šolo kazali, toraj ni bilo delo na upanje. Kolikor nalog, toliko šestice toraj požuri se fant, da narediš najprej svojo, potem pa druge, vsako kolikor moč različno od moje in s primernim za dober red še dopustljivim številom napak.

Več ko pol leta je šlo vse po sreči, moji „naročniki“ so bili zadovoljni, a jaz bi bil naredil nalogo rad — ne samo trem ali štirim, ampak petim, šestim. Tudi to gre; čemu bi namreč jaz pisal tudi nemški diktat naloge? Saj ga profesor ne zahteva, on hoče le imeti latinski izdelek. Kar profesor narekuje nemški, jaz kar lahko pišem latinski, in ko je on gotov z narekovanjem, je gotova tudi moja latinska naloga, s ktere potem z raznimi potrebnimi premembami spišem naloge drugim, da jih prepíšejo. Tudi ta poskušnja se mi je posrečila, moja naloga je bila najboljša, če tudi pisava slaba in tu in tam kak popravek, a druge naloge so bile dobre.

A ta poskušnja poboljšanja mojih dohodkov se mi je slednjič slabo sponesla — ne toliko

po moji, kolikor po mojih meščanskih sosedov nevkretnosti. Ker so namreč vedeli, da jaz na nemško narekovanje kar latinski pišem, so nastavljali na svoje oči „cvikarje“, „šteharje“ in drugo daljnogledno orodje ter zijali drug čez drugega na moj list — tako, da je profesor moral zapaziti, da tukaj ni vse v redu. Jaz sem jih dregal in suval, da naj potrpe, bo že vsak svoje dobil, a profesor je bil že zapazil, da okoli mene ni vse v redu, ker ko je bilo končano narekovanje, pokliče mene, naj berem nalogo — nemški!

Strela z jasnega neba! „Daj sem!“ — rečem sosеду, ki je tako imel dobiti od mene nalogo — „daj sem da berem!“ Ali to je butelj! Namesto da bi mi brž pomolil svoj listič z nemškim diktatom popisan, mi ga umakne.

„Berite, berite!“ — doní strašni glas z odra.

V svoji obupnosti zgrabim svojo že polatinjeno nalogo ter jo skušam zopet v nemščini brati. Toda to ne gre gladko, profesor se mi približuje in praša sarkastično:

„Kako ste brali? Še enkrat!“

Jaz ponovim stavek, a profesor majé z glavo in veli:

„Tako nisem jaz narekoval. Ali ste tako zapisali? Dajte sem!“

Zopet dregnem levega in desnega soseda, da bi mi dal kdo nemški diktat, ali butelj je butelj! Vsi so otrpnjeni.

„Dajte, dajte“ — sili strašni profesor — „dajte sem, kar ste spisali.“

Rudeč, zelen, višnjev in kdo ve kakih barv še pomolim svoj latinski spis, v katerem so bile izpuščene le nekatere besede, ki se jih v naglici še nisem bil spomnil.

„A tako!“ — črhne profesor spoznavši na prvi pogled, kaj se je godilo — „ker je naloga vaša že gotova, pa kar idite!“

Na, zdaj pa imate, buteljni“ — rečem jaz svojim sosedom, ki so se tega povelja vstrašili še huje ko jaz — „bomo videli, kake naloge bote skovali sami, ki ste tako zabiti, da še mene spravite v šmir!“

S tem se drenjam s klopi in grem ves bled. Kaj bo zdaj? Spodén bom s šole, to je gotovo kakor „Pust“ pred pepelnico, najbolje,

da grem sam, še predno bo profesor mogel govoriti z vodjo. Ta profesor je bil znan za strogega, pa tudi pravičnega, takrat pa pri nas ni bil priljubljen še tako, kakor je zdaj na gimnaziji. Zato le brž k vodji po odhodno spričevalo, katero do zdaj ne bo še moglo slabo biti!

Res potrkam na vrata njegove pisarne, a zaklenjena so, tudi doma ga ne dobim. Proti večeru so prišli vsi k meni, ki so bili krivi dogodbe v šoli, mi prinesli šestice in še več drugega, pa me slednjič pregovorili, da sem drugi dan vendar šel zopet v šolo. Profesor latinščine me ni nič pogledal tudi prašal ne, še le ko je prinesel naloge presojene nazaj, je rekel:

„Vaša naloga ni za nič, ker ni gotova še. Odslej bote šli vselej iz šole, kedar bomo pisali nalogo. Drugo bote že še zvedeli.“

Potem dá naloge nazaj tudi mojim sosedom in na vsaki je „dvojka“ ali „trojka“. Za unanjo grenkost mojo je bilo to strašno dobrodelno mazilo, posmehoval sem se jim s pravim „galgenhumorjem“.

„No, tepci, zdaj pa imate! Ko bi mi bil eden izmed vas brž pod klopjo dal svoj nemški

spis, da bi ga bil jaz bral, bi zdaj vsega tega ne bilo, jaz bi vam lahko še dalje koval naloge. Zdaj je pa ven in vi bote dobivali rede, kakoršne zaslužite. Odslej me le pri miru pustite!"

Po mesečni konferenci sem bil hudo posvarjen in zdelo se mi je, da letos ne bo nič dobrega zá-me. Profesor latinščine je pač obljubil mi red, kakoršnega bom zaslužil, pa sem vendar že naprej vedel, da je ta reč pri konferenci spravila marsikterega v slabo voljo. To me je zeló poparilo, ni bilo pravega veselja več pri meni, posebno v matematiki in tudi naravoslovji, ker to mi ni hotelo nikakor v glavo.

In res! Konec leta pride, jaz sem že par dni prej zvedel, da so me dali tiskati v šolsko poročilo med „cvajarje“. To je bila gotova reč, a vendar sem hotel videti še spričevalo svoje. Dobim ga in res! profesor latinščine je bil mož beseda, tudi drugo sem imel vse izborno dobro, lahko bi bil med prvimi odličnimi, če bi ne bilo matematike in naravoslovja; v teh pa sem imel dobro pripečateno „dvojko“, razen tega pa še v „obnašanji“ piko zavoljo one dogodbe z latinsko

nalogo. Ali tudi trije mojih sosedov so bili padli, pa v latinščini in jaz sem se jim prav mefi-
 stično zarugal: „Se bomo že še videli — v
 peklu!“ Razen teh je bilo padlo jih še mnogo,
 čeravno se jih je več splazilo naprej, da nisem
 vedel kako. Meni se je gnjusilo, ko sem videl,
 kako so gosposke matere plazile se okoli profe-
 sorjev in oblegale njih vrata in kako je mar-
 sikteri bil v drugič prašan, pa mu je profesor
 v obraz rekel, da prizanese njegovim starišem,
 ne njemu, ter dal mu „kaum nur eben noch
 ausreichend“. Fej! Predno si dam jaz v svoje
 spričevalo kaj takega zapisati, ki tako očitno po
 milosti smrdi, rajši imam „dvojko“. Ali „odlično“,
 „prav dobro“, ali pa „dvojko“ ali „trojko“, le
 tistih beraških redov ne. Zato sem bil pa na
 svoje spričevalo, čeravno je bilo „druzega reda“,
 vendar ponosen, vsaj sem vedel, da, če bi bili
 moji starši gospôda, bi bil jaz tudi med prvimi
 kje, ker bi mi ne bilo treba boriti se tako za
 poželjivega želodca zadostenje, toraj ne „kontra-
 bandati“ nalog za druge, tudi ne biti v tako
 slabem stanovanji brez vsega nadzorstva in bi
 bil tudi lahko dobil kako štipendijo, če bi mi

je bilo prav treba k večemu za smodke in naj-novejše klobuke, s kakoršnjimi so se ponašali „štipendisti“, katerih očetje so imeli čez 1200 gld. letne plače.

Ta pot ni bilo pó-me očeta, le mati so bili prišli, da sva nesla mojo robo domú, kar bi je potreboval na počitnicah. Pot je bila žalostna, mati so bili že pri gospodinji zvedeli, kaj je z mano, in prvo vprašanje je bilo:

„Nisi zdelal, kaj ne? Saj sem vedela, da bo tako. Oče bodo strašno hudi, nič jim ne povej; saj so bili že več tednov hudi, da sem ti v Ljubljano nosila kaj.“

„Nič se ne bojte, mati“ — je moj odgovor — „naj rekó, kar hočejo, saj ne bom doma dalje ko nocoj. Jutri grem po svetu.“

„Pa boš še nazaj prišel, ne?“ — vprašajo v skrbeh.

„Morebiti“ — je moj odgovor, potem greva skoro večidel molče do doma, kjer dobiva očeta na čevljarskem stolu.

„No, kako je, študent?“ je nekako zaduhlo vprašanje, pa se ne obrnejo na stolu.

„Dobro“ — je ravno tak odgovor moj.

„Kam boš pa zdaj šel? — vprašajo in vlečejo dreto naprej.

„Bom že videl“ — diham jaz in sedem za mizo ter začnem seboj prinesene reči zlagati iz cul. Mati gredó, skuhajo večerjo, jo prineso na mizo in povabijo očeta, ki niso ves čas z mano nič govorili, k mizi. A oče odgovore mrzlo:

„Lé jejta sama, če sta lačna, jaz sem sit“ — ter vlečejo dreto naprej.

Kdo bo jedel? Jaz ne, mati zajmó par žlic, potem pa nesó vse skup ven, jaz grem na hišo in ležem v slamo, zaspim pa še le zeló pozno. Dolgo sem še slišal očetovsko kladvo, a besede nobene; ko sem zjutraj prišel dol, so bili mati pred pečjo in kuhali zajutrak ali kosilo — žgance.

„Nikar ne hodi v sobo, saj oče nič ne govori“ — reko mati — „kar tu-le boš jedel, pa pojdi kam, da se mu skadi. Saj veš, kakšen je. Še jaz mu ne smem blizo.“

Vendar sem šel v sobo po nekatere reči, a oče me še pogledali niso. V veži pokusim žgance, potem pa grem na Šmarno goro.

Tu je bilo moje zadnje zaupanje, če me šmarnogorski gospod ravno tako obsodi, kakor oče moj, pa grem — ne vem kam, saj je svet dolg in širok, bo že kje še kaj prostora zá me.

Težavna je bila ta pot, dolga, a vendar prekratka. Vso pot sem izpraševal svojo vest, sem li to, k čemer me šolsko spričevalo obsodi, res zaslužil ali ne. Poslušal sem priče, ki mi jih je vest po vrsti pripeljala nasproti mojemu samoljubju, a do rabsodbe nisem mogel priti, čeravno sem šel počasi, prej stojim pred Marijnim znamenjem, kamor romarji memogrede pokladajo venčke s cvetlic in križke s cvekov. Tudi jaz sem v otročjih letih in kedar sem do tje šel memo z materjo ali sam, položil tje šopek ali z bilkami zvezan križček v lino, le zdaj nisem nič prinesel seboj. Brž se ozrem in kmalu natrgam bližnjih rožic, ktere v šopek zvezane položim v znojše Marijine podobe. Potem postojim pred znamenjem, se ozrem v podobo, ki je še vedno tista, in neznana britkost me obide.

Samota je, a ne samotno, vse živo je raznih živalic, ki se lepega dneva veselé, zrak pa je navdan vonjave gorskih cvetlic. Oh kako

bi bil jaz vesel, če bi me ne težilo tisto nesrečno spričevalo! kako bi zažvižgal in zavriskal, da bi se odmevalo po dolu! Ljudska pravljica pripoveduje, da so do tega znamenja pridrli divji Turki hoteč zgrabiti in poklati kristjane v obzidji okoli šmarnogorske cerkve vtaborene, a da je tu Marija vstavila jih in so se začele konjem podkve, peščem noge v skale vdirati, da niso mogli naprej in so se potem preklinjevaje in žugaje Mariji vrnili nazaj.

Dandanes še veljá za gotovo, da kdor ima prav težko vest, ne more mirno iti memo tega znamenja. Zato se mi ni čudno zdelo, da sem tudi jaz tukaj postal spehan, kajti če bi me že ne bila težila vest, me je težilo gotovo šolsko spričevalo. Že mislim vrniti se nazaj, ker se bojim gospoda, če mu bom pokazal tako spričevalo, ali še en pogled v mili obraz Marijin, pa se mi ohladi srce, urnejih korakov stopam proti vrhu v goro in nabiram besedi za nagovor, s katerim bi se predstavil gospodu in zagovarjal svoje spričevalo.

„Le lagati ne!“ — so mi oče večkrat rekli, kedar sem še otrok prišel prepozno, tepen ali

strgan domú ali če me je kdo zatožil, da sem kaj škode naredil komu — „če boš lagal, boš hudó tepen, če pa vse po pravici poveš — no, se bo videlo, če si kneftro zaslužil ali ne.“

Te besede očetove so mi prišle zdaj na misel, ko sem od znamenja na severni strani mahal naravnost po robu proti cerkvi. Naj bo kar koli, vse bom po pravici povedal, zakaj sem dobil „dvojko“ in če bode gospod ravno tako obnašal se, kakor zdaj moj oče, no! pa grem križem sveta.

Takih misli dospem na vrh in kdo je prvi, ki ga zagledam? Šmarnogorski gospod sedi tam v senci na klopici s knjigo v roki.

„No, no, je že šol konec?“ — me ogovori prijazno in zapre knjigo — „kako je bilo?“

„Slabo!“ — puhti meni iz suhega grla — „dvojko so mi dali.“

„Ej, ni mogoče!“ — se čudi gospod in stopi proti meni — „dvojko? v čem? Imaš spričevalo seboj?“

Jaz mu pomolim pričevalo, on ga razpré in bere, jaz pa mu zrem v obraz pripravljen na vse, kar bi mi rekel.

„Hm, hm“ — mrmra, ko pride do zadnjih vrst — „to že ni dobro.“

„Se ve, da ni“ — prikimam jaz.

„Tu sedi na klop in povej mi, kako je to, da imaš vse drugo tako dobro, kakor menda malokterji, le v matematiki in naravoslovji slabo. Pa kaj si naredil, da si v zadržanji pokaran?“

Ta glas ni bil strog, bil je mil, kakor da bi gospod z mano vred žaloval zavoljo moje nesreče, zato sem dobil pogum in mu povedal vse, kar se je med letom zgodilo. Ko sem gotov, pomajé zopet obžalovaje z glavo:

„Škoda, res škoda! Kaj so pa oče rekli?“

„Nič, še spregovorili so komaj z mano.“

„Se ve, se ve, so žalostni. — Drugo leto boš moral že poprijeti se tudi matematike in naravoslovja; naj ti kdo pomaga, ti mu pa vračaj to s pomočjo pri jezikih.“

„Saj ne bo nič več s šolo! O čem bom li živel, kje dobival obleko in denarje za knjige in druge šolske potrebe?“

„Boš moral pač biti inštruktor.“

„Komu? Repetentu ne dá nihče otroka v poduk.“

„Sitno, da se je tako naredilo. No, saj je še dva meseca čas. Z očetom bom jaz govoril, ti pa — kaj boš počel o počitnicah?“

„Na Bled bom šel k Preširnu, pa bo.“

Blizo tak je bil najin pogovor in čeravno nič kaj veselega srca, sem se vendar podal lajše vesti proti dómu, od gospoda celó obdarovan z nekoliko šesticami. Domá najdem očeta popolnem nespremenjenega, mati mi rekó, da bo trajalo najmanj teden dni, predno se jim jeza izkadi.

„Ko bi bil ti manjši, bi te še tepel, zdaj si pa menda ne upa več“ — pojasnijo mati — „najbolje, da mu greš nekaj dni spred oči tje k teti ali pa k stricu, ti bom že jaz jestí nosila.“

„Ne, mati, jaz že vem, kam bom šel“ — odmajem jaz — „saj sem že nekoliko po svetu bil, zdaj grem pa zopet.“

In tako se je res zgodilo. Šel sem k sošolcu, s katerim sva se že prej zmenila, da greva preko Dolenjskega na Štajarsko s „pauper studiosus sum, peto viaticum.“ Ker bi pa moje novo spričevalo slabo podpiralo ta način potovanja, vzal sem sabo tudi lanskø; saj mi ni na čelu zapisano, v kateri šoli da sem bil, za četrto pa

tudi nisem prevelik, ker sem vkljub starosti Cahеjeve postave in pod nosom je tudi še le par kocin videti, ki se pa lahko sproti pulijo, če bi preveč silile na svitlo. Na letno številko v spričevalu lahko kane črnilo še profesorju, zakaj bi meni ne? Bodimo toraj četrtošolec, ki gre z dobrim spričevalom naprej v peto šolo, ne pa petošolec, ki bo moral počakati drugih in potem ž njimi pot z novega začeti.

Pametna misel je bila ta, mojemu prijatelju in do tje sošolecu prav všeč; on je imel pošten „prvi red“, tako je bilo moje spričevalo, če prav za leto dni mlajše, vendar bolje, in mahnila sva jo nekega jutra po véliki cesti proti Novemu mestu.

Dolenjska stran nama še ni bila znana, čeravno sem jaz že enkrat, ko sem imel v šolo iti, z očetom romal do Novega mesta, da bi tam s pomočjo gosp. prošta Arkota, bivšega župnika pri nas, dobila stanje zá-me, pa nisva nič opravila; takrat sva hodila tako naglo, da nisem videl skoro nobenega kraja ob cesti, vedel sem le za Višnjo goro, kjer sva na nekem hlevu v mrvici prenočila. Moj tovariš pa je bil na to stran

prišel k večemu do šrange na dolenski cesti, memo ktere smo hodili na botanični vrt tisto dišeče zelišče duhat in trgat.

Ta moj tovariš je imel popotnico že seboj, moje premoženje pa je znašalo le par šestic, zato jo kmalu vkreneva v farovž ob cesti in jaz poskusim svojo srečo s starim spričevalom. Šlo je, dobil sem še celó šestico več, ko moj tovariš. Hodila sva naglo, preneglo celó, prvi dan do Trebnjega, sva prenočila v senu na hlevu, a drugi dan sva kjer imela vse ožuljene in pretegnene noge, da sva pri vsakem koraku stokala. Toraj sva sezula čevlje in mahala bosa naprej po prašni in vroči cesti, le pred kakim farovžem sva jih zopet obula, kar je bilo pa hudo težko.

Prišla sva do Novega mesta ter oglasila se pri gosp. proštu, ki je bil meni domá dal listič za birmo. Tega nisem hotel goljufati s starim spričevalom, ampak sem mu pokazal ono s pete šole ter podvizal se, mu razložiti svojo „dvojko“ in sporočiti pozdrav od šmarnogorskega gospoda. Gospod prošt je majal z glavo ter mrmral: „ej ej, škoda! Tako bistre glave je bil fant, zdaj ima pa dvojko.“ Potem je prašal, kam gre najina

pot, pa segel v žep in stisnil meni v roko dva goldinarja, mojemu tovaršu pa nekaj šestic. Ta očitna protekcija je tovarša žalila, nikakor se mu ni zdelo pravično to, da jaz s slabšim spričevalom dobim več ko on z dobrim.

Od novega mesta sva jo vkrenila ob Krki preko Šmarjete, Mokronoga in Šentjanža na Radeče. Tu nekje sem pa jaz s svojim starim spričevalom naletel pri gosp. kaplanu. Ko ga namreč prebere, zapazi packo na letni številki, mi dá spričevalo nazaj ter vzame v roko, o groza! — — naše šolsko letno poročilo. Bes te plentaj, zdaj pa le v tek! Predno on odpre to poročilo, sem jaz že zunaj na stopnicah, tudi čez prag že in zunaj se spustim v tek, kar noge dajo. Še le daleč zunaj vasi, ko vidim, da nihče ne teče za mano postojim in čakam tovarša, ki kmalu za mano prisopiha.

„Ali te je?“ — ga vprašam in švigam s palico po zraku.

„Kaj me bo? Na poglej!“

S tem odpre roko, pokaže 5 šestic, ter pravi:

„Ti si prav butelj, ti! Gospod je le pobrskal med knjigami na mizi, pa se je strašno

čudil, ko si jo ti tako naglo popihal. Jaz sem mu rekel, da si preboječ, zato je dal meni te šestice in rekel, da je to za oba skup.“

„Ali veš, kaj je slaba vest?“ — rečem jaz na to; — „zdaj imava že toliko popotnine, da na Kranjskem ne greva nikamor več po njo, — jaz že ne, pa pojdi ti za oba, če hočeš. Kaj bi bilo, če bi kak gospod imel šolsko letno poročilo in bi pogledal vá-nj, pa bi našel mene med „dvojčarji“ pete šole!“

Tega sem se jaz tudi res natančno držal, na Kranjskem nisem svojega spričevala nikomur več pokazal.

Daljna pot najina je bila: pri Radečah čez Savo, od zidanega mosta po savinjski dolini do Celja, od tod po veliki cesti v Žavec, sv. Peter, Vransko, Motnik, Kamnik in domu. Prijetna je bila ta pot, le moj prijatelj mi je preveč hitel, kakor da bi bila kje zažgala; v drugem obziru pa ni bila nikakor mikavna, zato bodi popis njen sklenjen s tem, da sva prišla zdrava nazaj čez kakih 8 dni in sva prinesla več domu nego sva sabo vzela. Jaz sem prinesel domu tudi sklep, da v družbi že ne grem več po svetu, ker mora

človek hoditi po volji družih, ne pa svojih nog, ali pa je po poti prepir. Od te poti družega nisem nič imel, ko da sem površno videl kraje ob cesti, sklenil pa sem storiti jo še kedaj, pa sam, ne v družbi.

Ko se bližam dómu, mi pridejo na misel zopet oče. Bog vé, če so že boljše volje! Če niso bom pa kar obrnil in šel na Bled k Preširnu. Dobro bi bilo, če bi prej kje dobil mater, da bi mi povedali, kako vreme je domá.

V teh mislih se bližam hiši, kar mi buti z njive na uho znani glas:

„No, glej ga no, kam pa greš? Saj ni nobenega domá. Oče pri Pipanovih lan rifljájo, jaz pa tukaj repo plevem. Če si lačen, na tu le je moja malica, potlej bom pa že kaj skuhala.

Jaz se ozrem v stran in zagledam na njivi mater na pol v plevni kijklji zavito in kviško sklonjeno, kakor risajo sfínkso.

„Kako pa je z očetom?“ — je moje prvo vprašanje.

„So bili šmarnogorski gospod pri nas in zdaj oče že zopet govoré z mano, bodo tudi s tabo, le kar na pod pojdi k njim.“

To je bila velika tolažba meni, zato grem in dobim očeta res pri svojem delu na skednji.

„No, ali si že doma?“ — je prvo vprašanje ko se med vratmi pokažem — „nisi bil daleč! S takim spričevalom se težko kam pride, je-li?“

Glas ni več tako srp, zaduhel, ampak le nekoliko zbadljiv, zato vkrenem jaz na isto pot z odgovorom:

„Precéj daleč sem bil, po Dolenjskem, Štajarskem in Gorenjskem.“

„Tako? Si pač prav lačen prišel domu?“

„Ej, ne! Če hočete iti z mano, greva kar v gostilnico. Bom dal za cel bokal in še klobase in bel kruh bova jedla.“

„Ni mogoče! Tak pa tudi zdaj ne boš hotel domá biti. Midva z materjo sva oba v delu, sam si pa ne boš hotel kuhati domá! Potlej pa če tudi vsi vedó, da si v šoli na kol steknil, ti bodo preveč nagajali.“

„Ne bodo ne“ — je moj odgovor — „samo čevlje mi bote nekoliko popravili ali pa si jih bom sam, potlej pa zopet grem z doma.“

Zvečer smo prišli vsi domú, oče so vzeli moje čevlje, mati pa moje perilo v roke, jaz sem jima pravil dogodbe potovanja, a oče so zmiraj

vtikali kake sarkastične opombe vmes tako, da bi se bila z materjo kmalu začela kregati. Zjutraj ko so mati še v temi skuhali kosilo, smo šli vsak svojo pot, ona dva na delo, jaz pa proti Bledu. Pred hišo so rekli oče:

„Dolgo tako ne boš z doma. Brez dela te ne bo nobeden dolgo terpel pri hiši, na šolsko spričevalo ti pa tudi ne bodo goldinarjev metali. Če kje kako službo dobiš, pa kar ostani, saj tako s šolo ne bo nič več. Za kakega pisarja ali šomaštra boš že, toliko si se že naučil.“

Britke so bile te besede, tako britke, da sem jih premišljeval do Kranja. Da bi bilo zdaj vsega konec, da bi mi bila vrata do višega izobraženja v šoli zaprta, da bi postal to, kar postane kdo, ki je le normalko, realko izdelal ali k večemu v gimnazijo pokukal! Čemu mi moja latinščina, na katero sem tako ponosen, čemu grščina in posebno nemščina! Ne boš, Jaka, naj pride kar koli, šomašter ali pa celó pisarček, prepisovalec jezičnih napak drugih pa ne boš, rajši nič. V šolo boš šel nazaj, če prav stradaš in zmrzuješ, da ti bodo kosti pokale. Boljši knez v razcapani ciganski, kakor sluga v zlati in svilnati obleki!

Takih misli zagledam Kranj že prav pred nosom. Otresi se, otrəsi, če te kak sošolec v takem stanu vidi, bo mislil, da si bil po poti tepen ali pa v Savo padel. Kviško glavo, saj sošolci vedó, kako je s tvojim spričevalom, nobeden te ne bo sramoval se!

Res so sošolci in višesolci kmalu pridrli, ko je prvi, ki sem ga dobil, povedal, da sem tu. Sešli smo se in ga dobro pili — tako, da sem jaz pozabil vse svoje bolečine in bil vesel, kakor da bi bil imel najboljše spričevalo v žepu. Nekaj me jih je spremilo celó do Naklega, kjer smo vzeli slovó, óni so šli nazaj, jaz pa naprej ves židane volje, da sem komaj čutil trdo cesto pod lahkimi nogami. Rad bi bil videl samega sebe, kako sem korakal s „kratko“ med zobmi, kakor da bi bil ves svet moj. Imel sem tudi pipo, a ta je bila v torbi, ker za tisti dan se mi je zdela prekmetiška.

Do Bleda je dobrih šest ur, a kaj je to? Ni še skrilo se solnce za gorovje okoli jezera, ko primaham do jezera. Na pragu hiše zagledam Gabrijelovo gospo mater, vzamem smodko z ust in se ponižno odkrijem.

„A, Gabrijelov prijatelj“ — vsklikne, ko me spozna — „saj je že tako prašal po vas. Gabrijel, Gabrijel!“ — zakriči v hišo.

Na klic se prikaže res Gabrijel s pipo v ustih in kopico kvart v roki in ko me zagleda, mi poda roko in reče:

„Ravno prav! Nas je več tukaj in zdaj škisamo. Boš kar lahko pomagal. Mati, prinesite kaj za jesti!“

Tak je bil moj sprejem ta pot na Bledu, kjer sem ostal menda cele tri tedne. Lepo je bilo, z Gabrijelom sva brala, vozila se po jezeru, hodila po gorah, kvartala in igrala na glasoviru. Ta inštrument meni ni bil več tako nevkreten in nevbogljiv, sem že znal nekaj reči, vsaj za ples katero. Glasovir je bil še bolj stare vrste, a imeniten zato, ker je španjska kraljica Izabela igrala na njem, ko je bila v Ljubljani. Preširnov oče ga je potem kupil za lep denar in pravil vsakemu njegovo zgodovino, zato so gosti radi igrali na njem, čeravno je bil že tako zdelan, da je popravici zaslužil sodbo „stara šklemfa.“ Záme pa je bil vsakako dober, še predober, skoro vsakemu je lepše pel ko meni, in to me je hudo jezilo.

Prijetni so bili ti dnevi na Bledu, rad bi bil še ostal do konca počitnic; a vest mi tega ni pripustila, razen tega pa je moja obleka prišla v tak stan, da mi je moral že Gabrijel pomagati ž njo, pa sem ob praznikih vendar moral ogibati se gosposke družbe.

Pri slovesu je rekel Gabrijel:

„Jaz te ne gonim proč, tudi moji ne ali — saj vidiš, moja obleka ti ni prav, ti gleda čez rob. Pa mi kaj piši, jaz ti bom tudi. Ko bom šel v Varaždin nazaj, se vidiva v Ljubljani.“

Ko pridem z Bleda domú, najdem že oba očeta in mater, boljše volje. Vdala sta se bila oba v osodo, ki je mene zadela, k čemer sta izdatno pripomogla gospod fajmošter in šmarnogorski gospod, ker sta oba obljubila podpore po moči tudi „cvajtarju.“ S kratka: par dni pred sv. Mihelom sva šla z očetom v Ljubljano in prenesla mojo škrinjo na drugo stanovanje (ker so oče rekli, da je moje dvojke bilo staro največ krivo). Mene — petošolca — je bilo sram nesti kakor težák škrinjo z očetom po mestu, zato sem jih spredej držeč peljal na okoli pa bolj zapuščenih ulicah, in prišla sva na stari trg še za sv. Flori-

janam zadej pod grič po zeló oglajenih in nestanovitnih stopnicah v stanovanje dveh ozkih sobic. Gospodinja se je odlikovala po tem, da ni nič slovenski znala, toraj je morala njena že odrasčena hči biti tolmač med njo in očetom. Mene je sprejela jako prijazno z obljubo, da se bova lahko sporazumela, ker nemški znam. Povedala je tudi, da bom sam pri njih, le opoldne bota hodila dva brivca na hrano, kar pa meni ne bo na poti, ker bom tako zunaj jedel.

Da, zunaj jedel! ali kje? Ko sva z očetom preselila me, se popraskajo za ušesi in reko:

„Zdaj pa pojdi v hiše, kjer si imel prej hrano, in prašaj, če ti bodo še dajali kosilo. Jaz te počakam na kapucinskem vertu pred šterno.“

Jaz grem, ali kako bitka je bila ta pot! Plašen se priplazim v štacuno k prvemu, bilo je več ljudi in ko me komij zagleda, me pokaže gospodu. Jaz se ves stresem, a ta reče naglo:

„Da, da, je že dobro. Le zopet hodite kakor lani.“

Skoro ravno tako je pri drugem in tako sem imel že pet dni v tednu. V tretji in četerti hiši, kjer sem imel le po en dan, so mi pa rekli,

da so že družega dobili, naj grem toraj drugam iskat. To me pa ni preveč vstrašilo, da imam le pet dni kosilo, druga dva bom že prebil. Zato se podam dobre volje k očetu, ki so v „zvezdi“ sedeli na klopi, in ko me zagledajo, pravijo:

„Kako je? Nisi nič dobil, kaj ne? Boš pa stradal, ker mati te ne bodo mogli zakladati, če prav jaz in gospodje za stanovanje in knjige skup zložimo.“

„Nič ne skrbite, oče“ — rečem jaz ponosno — „je že dobro, kosilo imam kakor lani“.

„Vse dni?“

„Vse!“ — se lažem jaz, ker nisem maral povedati, da mi za dva dni še manjka.

„So pač dobri ljudje v Ljubljani“ — opominjo oče z nekakim humorjem — Boga zahvali, da imaš take dobrotnike.“

Tako sem prišel nazaj v peto šolo. Oba gospoda duhovna sta me pred odhodom z doma opominjala, naj se to leto poprimem z vso močjo matematike, naravoslovja, da bom prinesel tako lepo spričevalo, kakor ga imam v drugih predmetih. To sem tudi za trdno obljubil in oče so šli k slovesu mi še rekši:

„Zdaj si že goden tič, da si lahko sam piče iščeš, ni treba, da bi ti jo mi-dva stara nosila. Tvoj brat je dve leti mlajši od tebe, pa si že sam kruh služi, čeravno naju ni toliko stal, ko ti. Le glej, da si boš sam naprej pomagal!“

Peta šola! Zdaj nisi več vrhunec hriba, na ktereга dospeš iz nižave štirih šol, od koder se ozreš vesel in ponosen, zdaj si ti peta šola mlaka, v katero si šel kôpat se, pa si prišel tako umazan ven, da moraš nazaj v njo vnovič prat se. Ali se boš opral, da boš mogel naprej? Tvoja tolažba je, da nisi sam obtičal v ti mlaki, na vse grlo zakrožiš „solamen miseris, socios habuisse malorum“, in ko zagledaš nove kopalce, se rugaš jim na glas ali vsaj v pesti: „le čakajte, bote že videli, koliko vas bo ostalo v tej mlaki.“

Pri „konstituiranju“ našega razreda smo se vsi „repetenti“ po klopeh spravili na en kup, čegar središče sem bil jaz; to je bil „ausschuss“ — odbor, jaz sem dobil naslov „lord majór“ in priimek „lord“ mi je ostal dolgo dolgo časa. Jezo mojo nad tistimi, ki so bili mojega propada kolikor toliko krivi, smo zapili v Gradišči, jaz sem odpustil vsem in tako smo si dali ime „stara

garda“, ki je pozneje premenilo se v priimek „gauner.“ Ta priimek je bil časten, okoli nas so se naselili posebno škrici, kateri imajo povsod tak nos, da se zbirajo radi okoli mogočnih; predno pa je bil kateri sprejet med „gaunerje“, je moral plačati pošteno pristopnino v vinu ali pivu. Tako smo bili mi repetenti „élite“ — cvet šole, a jaz sem bil „lord majór“, načelnik „gaunarjev“, ki smo strahovali vse škricice in devali jih v kontribucijo. In škrici so pošteno obljubili in odrajtovali svoj davek v denarji ali pa v blagu, to je, v žemljah, mesnini, smodkah in tobaku.

Skonca smo bili repetenti in naši planeti škrici le bolj zá-se; mi repetenti smo tiste mladice s četrte šole, ki so za nami prilezli, pisano gledali, a menili se ž njimi nismo. Kaj li bo ta-le drobiž, ki je za nami bil! Saj nima nobenega poguma, mi — mi pa smo državnopravna opozicija, vsi za enega in eden za vse; škrici morajo biti z nami, če ne, bo pela pest ali pa se zapré subvencijski zaklad z nalogami; kaj bodo počeli „kmetje“, ki ne morejo ali ne marajo pridobiti si naše naklonjenosti! Saj jih je premalo, mi bomo strahovali ministerstvo, to je, profesorje,

po naši volji se bo podučevalo, pri novincih profesor ne bo imel dosti podpore in če bi kateri vendar imel pogum, upirati se nam, saj se bo dal pridobiti, če ne z lepo, pa z grdo. Vladali bomo toraj mi repetenti s pomočjo škriccev, tisto vladi, to je, profesorjem vdano večino bomo že popolnoma vgnali v kozji rog, saj imamo moč pesti in denarja, pa tudi še inteligence, ker smo bolj vajeni že raznih sleparij, ko oni reveži, ki mislijo, da povsod veljá le to, kar kdo zná.

To je bil naš politični program, kterega smo v teku leta po vsem izvršili, ker smo vso šolo pripravili do opozicije zoper profesorje, tu z lepo, tam z grdo, tu z obetanjem, tam z žuganjem, tu z obdarovanjem ubogljivih z nalogami in drugo pomočjo, tam z odrekom vsake pomoči in izključenjem dotičnega iz družbe itd. Konec leta je bila naša šola izgled zedinjene države, vsi smo bili le en klub enakomislečih.

Kar se mene tiče, sem se zopet lotil izdelovanja nalog za druge — sedanje in prejšnje sošolce, a zdaj že v veliko večji meri. Za domače in šolske naloge latinske je bila takrat neka knjiga Süpflejeva; to sem jaz vso v latinsko

prevel za — 5 gl.! Drugi so jo prepisali in potem celó litografirat dali. Tako je šla stara kupčija z nalogami in prevodi kapiteljnov naprej, samo da smo bili vsi previdnejši; meni je nesla vsak dán par krajcarjev pa še kako žemljo ali kaj družega za zobe, kar je bilo tem potrebneje in koristneje, ker dva dni v tednu nisem imel hrane, večerje pa nobeden večer ne.

Družba moja so bili skoro sami meščanski sinovi ali škrici in to je bilo dobro, ker sem včasih šel s katerim domú na kosilo ali pa na južno ali celó na večerjo; sin me je vpeljal češ, da mu pomagam v šoli, starši so me radi sprejeli, sestre pa, kjer jih je kaj bilo, so me radovedne ogledovale in čudile se, „da ta več zna, kakor naš, čeravno je tako nevreten, da se še pravilno prikloniti ne zna.“ Večkrat sem dobil po takih gosposkih hišah tudi kako obleko, „da bom bolj gosposkim podoben, če hodim ž njimi.“ Gospoda se sramuje kmeta. Po tem je bila moja obleka pisana, kakor z vseh vetrov skup znešena, še cilinder sem dobil, pa ga nisem hotel nositi, ker je bilo brž vse v smehu, ko sem ga na glavo poveznil. Za „pinjo“ že moja glava ni,

zato sem to še skoro novo pokrivalo nesel brž k „Johanu“ in ga prodal za 15 kr.

Pravo likanje se prične.

V tej „drugi“ peti šoli se je še le prav pričelo moje likanje v družbinskem ali svetovnem oziru. Odprla so se mi vrata več mestnih rodov, moji gosposki sošolci pa so bili učitelji moji v izvrševanju tega, kar sem bral v „Knigges Umgang mit Menschen“ ter v raznih povestih, romanih in novelah — nemških, se ve da, ker slovenskega moja navadna družba ni obračala in tudi takega berila nisem v roke dobil. Tako sem jel zgubljeni preočitne kmetiške grče, če tudi le počasi.

Napredoval sem pa še tudi v drugem obziru, namreč v glasbi. S sošolcem sva si najela skupno glasovir za 1 gld. na mesec. Ta zanimivi stroj je imel štiri noge, pa čeravno bi bil lahko na treh stal, je še na štirih bil tako omahljiv, da sem ga moral k steni prisloniti. Dolg je bil kakor glista, zato pa tudi ozek kakor samska postelja, zraven pa tudi takega glasú, da bi še

spijočega otroka ne bil zbudil. In to je bilo najboljše na njem, ker prebivalci hiše so komaj vedeli zá-nj, čeravno sem jaz, če sem količkaj utegnil, trpinčil ga, da je pod mojimi prsti milo in obupno ječal. Še več je pretrpel po rokah mojega sošolca, ki se je na njem po mojih navodih glasbene umetnosti še le učiti začel. Morda bi bil dandanes res sloveč godec na glasoviru, ali da ni, je krivo dvoje: prvič se je učil le dva meseca, drugič je pa že več let pri sv. Krištofu, kamor glasovira ni sabo vzel.

Toda kar ta moj sošolec ni postal, to sem bil jaz prav na pravem potu postati, če bi bil imel le malo več sreče in naklonjenosti posojevalca glasovira, J. Giontinija. Ta mož pa je bil tako prozajičen, da je okoli prvega dne tretjega meseca poslal tri može, izmed katerih je eden pomolil mi čez pol spognjen listek, na katerem je bilo zapisano, da imam plačati 1 gld. Vsak vé, da je to tako majhen znesek, da kar v žep sežeš, pa plačaš z eno roko, ni treba dolgo šteti, in vsak ima tako velik žep, da ga lahko spravi vá-nj. Zato se mi je strašno čudno zdelo, zakaj je Giontini po ta ubogi goldinar poslal tri možake :

dva korenjaka in enega šibkega; to se mi je celó tako za malo zdelo, da sem rekel šibkejemu v gosposki suknji, da bom goldinar že sam prinesel, ko bom šel memo štacune v šolo. Ali — ti ljudje so morali biti vsi trije gluhi ali pa niso razumeli mojega jezika; ne da bi bili nato šli, od koder so prišli, ravno narobe: pobrali so moj glasovir, poruvali mu noge in ga nesli po stopnicah dol na voziček in odslej nisem tega mikavnega instrumenta več videl. Dolgo sem ga pogrešal, potem pa jel zahajati k drugemu pri drugem sošolcu, kjer sem uril svoje prste na boljšem, pa tudi trjem glasoviru, pa le takrat, kedar ni bilo očeta doma; ta ni imel ušes za mojo umetnijo, druga družina je poslušala jo prav rada, pa le od daleč, zaprla je namreč vselej vsa vrata in me pustila pri ljubčku samega, če so se ga že vsi drugi naveličali. Tako sem v tej umetnji napredoval počasi, pa vendar, in če bi bilo človeško življenje daljše, če bi dnevi imeli po več ur, mesci po več dni, leta po več mesecev, kakor zdaj, bi bil jaz tudi na tem potu postal kak Mozart, Beethoven, Liszt ali celó — Förster, posebno ker sem imel tako

dobrega, pridnega in priljubljenega učitelja: samega sebe.

O šoli v tem letu ne vem nič posebnega. V drugem je vse šlo mi po volji, le nekoliko slabše ko lani, ker sem že „vse znal“, matematika, geometrija in naravoslovje so se mi pa tudi to leto tako trdovratno upirali, da je bilo vedno lasanje in sem jih komaj komaj zmagoval. Še celó z nemščino, v kateri sem že pesmi koval, sem imel križ, ker naš profesor je trdil, da nobeden izmed nas ne govori in ne piše prave nemščine, da to je le pozlačena podoba z lesa, petje krokarjev itd. Da nas je ta sodba strašno razžalila, si lahko vsak misli, in ko je profesor nekega dne rekel, da smo Kranjci presurovi, preneotesani za ta vzvišeni jezik, nam je zavrela kri. Sklicali smo občni zbor „pod Turnom“ ob bazarji, kamor smo se hodili drsat, in tam posvetovali se, kako bi se maščevali za to razžalenje. Za predsednika ali marveč predstojnika (ker smo vsi stali ter teptali z nogami zavoljo mraza) je bil izvoljen največi izmed nas, s šolskim priimkom „požeruh“, zdaj je že profesor; pričelo se je posvetovanje, ta in oni je

stavil predlog, pa nobeden ni dobil večine. Kar odpre predstojnik svoja modra usta in kazaje na premrzneni bajar reče:

„Česar mi ne moremo najti, pokaže nam boginja maščevanja sama. Glejte ono-le zamrzneno vrano v ledu! To nam je poslala Vila domača, da ž njo obdarimo profesorja za njegovo čislanje naše narodnosti. Izdolbimo to mrhovino z ledu, pa previdno, da ostanejo krasni udje vsi celi, in pošljimo mu jo v lični škatljici dobro zavarovano in shranjeno po pošti kot slastno divjaščino za nedeljsko kosilo.“

Enoglasno in z burnim ploskanjem je bil sprejet ta predlog, brž smo šli vsi na delo in s težkim trudom ter s še večjo skrbnostjo vzdignili nježno truplo živali z ledene postelje, zavili jo v robec in nesli domú, „požeruh“ pa je šel po škatlo k Pakiču. — —

Drugi dan je bil strašen nemir v šoli. Divjaščina je bila adresirana na profesorja v šolo k nam, ker je imel poduk od 9. do 10. ure pri nas. Res se čuje trkanje, dijak na voglu prve klopi odpré in prinese profesorju listič, ktereга ta podpiše, potem gre ven in govori s pismonošo.

Mi zarotniki se pomenljivo pogledujemo, druga šola pa ravno tako malo vé kakor profesor, zakaj se mu zarugljivo v klop smejemo. Na poti s šole si stisnemo zarotniki roke, kar ima pomeniti molčanje do smrti, naj pride kar koli.

In prišlo je, česar smo pričakovali. Drugi dan je bila nedelja, a v ponedeljek pribuči naš profesor kakor hudournik v šolo in še ne odloživši zimske obleke se vstavi na sredi odra ter zarohni:

„Kdo je bil tisti pr, ki je poslal meni po pošti divjaščino? Ven naj pride!“

Vsi razen nas vedencev debelo gledajo profesorja in drug družega, mi pa stiskamo zobe in kašljamo, ker nas smeh sili, „požeruh“, ki se je navadno strašno glasno krohotal, trpi strašne bolečine in boječ se, da bi mu smeh vendar-le ne ušel, omahne in podere tri svojih sosedov, da postane ropot, v kterega on skrije svoj smeh. Ali to ne pomaga nič, profesor vnovič zabuči:

„Kdo je tisti lump? Le brž mi ga nanzanite!“

Vse tiho, ni ga odgovora od nobene strani. Profesor razjarjen kakor puran, na to zakriči:

„Potem ste pa vsi enaki pr.....!“

S tem pa je brenknil ob slabo struno, sprožila se je ura in strašno ceptanje z nogami in vriš je odgovor na to. Mi prizadeti smo naj-huje ropotali in kričali ter slednjič začeli vpiti:

„Besedo preklicati, preklicati besedo, če ne, pa ven! Mi nismo, pr.....!“

Ropot je tak, da profesor ne more do besede. Njegov obraz se spreminja v zeleno, rudeče, višnjevo, slednjič migne z roko in mi vtihnemo z besedami:

„Preklicati! preklicati!“

Profesor na to z mirnejim glasom razloži kaj je po pošti dobil za darilo, pa ne ve, od kodi. Temu pristavi, da od nas, svojih ljubljenih učencev, se kaj tacega ni nadjal in tudi ne verjame, da bi mu bil to storil kateri izmed nas; to je moral biti kak drug lump, ki ima piko ná-nj, od nas pa se nadja, da za mržnjo do njega nima nobeden najmanjšega povoda, zato prekličé svoje besede, ki so mu v naglici ušle.

S tem je bila reč končana pri nas, profesor se je spravil iskati hudodelnikov v druge razrede, kjer je podučeval, pa je povsod še huje

naletel ko pri nas. Dogodba pa je imela vendar ta dober nasledek, da potem ni več zaničljivo govoril o Kranjcih in prizanašal tudi našemu izgovarjanju nemških besedi in našemu nemškemu zlogu.

Kako smo se pa mi zarotniki v pest smijali, ko smo se zopet sešli pri bजारji, to se ne da popisati. „Požeruh“ se je tako krohotal, da je vse tiče splašil in bi bil tudi žabe, če bi bazar ne bil zamrzen. Bil je tako dobre volje, da nas je peljal vse v Gradišče „k Metki“, ter tam vrgel ves denar na mizo za pijačo. Pili smo ga na zdravje profesorja, kterega smo tako splačali in v kozji rog ugnali.

Ta „požeruh“ je bil vesel in zato pri vseh priljubljen. Strmeli smo posebno nad njegovim znanstvom rastlinstva, ker je vedel vsake še tako male rastlince latinsko, nemško in slovensko ime, če je zadnje imela. Razen tega je pozimi iskal po starih, trohlenih štorih kušarjev, kač in druge golazni, ktero je potem otrpнено prinesel v šolo. Večkrat se je zgodilo, da mu je taka žival potem v žepu po njegovi telesni in šolske sobe gorkoti oživljena prilezla na dan, kar je naredilo pri plašnih dosti hrupa; spominjam se celo, da sem

jaz, ki sem blizu njega sedel, enkrat pod klopjô dobil v roko kačg, katero je bil tje položil v papir zavito, ki pa se je bila oživela. Kako sem se tega vstrašil, si lahko vsak sam misli, a on se je smijal na vse grlo, pomašil ostudno žival v žep in jo dobro zadelal, da ni mogla več ven.

Zunaj šole sem obrajal gledišče, pa tudi kavarano. Prvo nam je bilo dovoljeno, druga pa ne, vendar prepovedan sad še bolj diši. Kadar sem zvečer prišel domú, ko so bila hišna vrata že zaprta — kar se je zgodilo vselej kader sem bil v gledišči — je gospodinja bila vselej prizanesljiva in mi vergla ključ z družega nadstropja, ko sem dosti peska ali ledu zmetal v okno. Pri nji in pri hčeri sem bil že „Herr Jakob“, žale besede nisem skoro slišal, saj se pa tudi nihče ni dosti zmenil za moje početje, še manj pa kdo prašal kako gre v šoli. Čemu li? Domá me niso nič pogrešali, večkrat jim je bilo celó ljubše, če me ni bilo domá, posebno takrat, kedar so imeli družbo ali goste. Takrat so še večkrat prašali, če nocoj „Herr Jakob“ ne bo šel v gledišče, in mu ključ ponujali ali pa obljubili, da mu bodo hišna vrata odprta pustili, ako bodo šli prej spat.

Kje sem jemal denar za gledišče, kavarno? — bo morda kdo prašal. Nikjer! — bodi kratek odgovor. Seznanil sem se bil namreč z igralcem, ki je stanoval pri rodovini mojega sošolca, temu sem včasih kaj prepisal ali ž njim kaj nesel v gledišče, pa sem not ostal na galeriji ali pa pri tleh. Za kavarno je pa že dosti groš, k večemu šestica, ta pa že le enkrat na teden; da le nikomur nadležen nisi, pa te ne podé ven.

Nekteri mojih sošolcev, posebno pa višješolci, so hodili v kavarno že tarokirat za denar in večkrat sem videl ktereга dobiti šestice in celó goldinarje. To je bila skušnja za-me! Če ti dobé toliko denarja, zakaj bi ga jaz ne mogel! Saj še boljše znam, ko ti vsi, in kedar smo dijaki med sabo igrali po krajcarji ali še ceneje, sem jaz večidel dobival, zakaj bi ne dobival, če igram više? Še več moram dobiti, ker bom igral previdneje. Samo s čem začeti? Ena, dve šestici, kolikor bi morda še skup spravil, ni dosti, mora biti že goldinar, da je kaj zaloge. Spravi toraj goldinar skup in potem poskusi svojo srečo; če dobiš, imaš zalogo za naprej in si lahko kaj kupiš, če pa zgubiš — ej pa boš potem pustil karte pri miru.

Posreči se mi spraviti goldinar skup; polovico ga zaslužim, drugo polovico pa mi posodi sošolec, da se pobotova pri nalogah, če mu denarja ne vrnem. S tem goldinarjem sedem za mizo in pričnem igrati, s konca s trepetom, a ker imam srečo, čedalje pogumnejše. Z goldinarja postaneta dva, trije in sošolec, ki mi „komari“, me drega, naj neham in grem. Res ga ubogam, vstanem in nesem onemu, ki mi je denar posodil, brž 5 šestice nazaj, potem gremo v Šiško „k raci“ na jeterne klobase in goldinar je zopet manj; vendar mi ostane še zaloga in komaj čakam nedelje, da bi zopet poskusil svojo srečo. Ta pot nisem dobil ne zgubil, zato pa sem dobil zopet drugi pot in bil sem zapisan igralnemu vragu, ki me ni več izpustil.

Čemu bi to življenje dalje popisoval? Saj vsak ve, da na korist mi ni bilo, kakor nikomur ni. Akoravno sem po večem srečo imel, pridobljeni denar ni nič zalegel, ker sem ga lahko-miselno potratil celó za nepotrebne reči. In kar je bilo najhuje: vest mi je vedno očitala, da to ni prav, če dijak, kteremu z usmiljenja po hišah hrano dajó, svoje šestice na karte stavi, kakor

kdo, ki popolnem ob svojem živi. Vedno sem se bal, da bom kje spokan z opravičenim očitanjem: „Če imaš denar za karte, si pa še kosilo sam kupúj!“ Tako nisem bil vsega tega nič vesel, kaj bi pa še le biló, če bi me kdo v šoli zatožil, da javno v kavarni igram! „Še danes, potem nikdar več!“ — sem tolažil kričečo vest, ali vendar sem zmíraj vkrenil v kavarno in če sem le nekaj šestic v žepu čutil, sem se spravil igrat, ni bilo drugače. To je trajalo tako dolgo, da so mi enkrat vse vzeli, kar sem imel, pa sem še enemu par šestic, kavarnarju pa kavo dolžan ostal. Nekterim višješolcem se je bila zgodila enaka, zato nas ni bilo več v kavarno, vzlasti ker so se že začeli med gosti kazati tisti obrazi, kateri so nam bili še od „Nikola“ znani. Poleti se tudi ne hodi v kavarno, rajši že kam ven, in če hočemo igrati, igramo sami med sabo.

Pa idimo h koncu s to šolo. Vse je bilo dobro, le profesor Vrečko nam je vsem presedal. On je svoj predmet, naravoslovje, razlagal po čisto novem načinu, kateremu podlaga je bila geometrija. Meni je bilo to pusteje od žaganja, kar nič se me ni hotelo prijematí in ko sem

enkrat z vso močjo in pomočjo v tem dobrega sošolca ponoči študiral za drugi dan, pa vprašan vendar tako odgovarjal, da se mi je profesor na ves glas posmehoval, ter rekel, da bo, kar se njega tiče, mojega študiranja s tem letom konec, sem ves pobit šel nazaj v klop in tu zamrmral nekoliko glasneje slovenski:

„Tebe naj pa tudi vrag nese, od koder si prišel!“

„Kaj je rekel?“ — praša na to profesor moje sosede s prav gadovim sikom.

Moji sosedje ne odgovore družega, ko da niso razumeli mojih besedi, na to pa on še prav razkačeno zaropota:

„Menite, da jaz ne razumim vašega jezika? Sem ga prej znal ko vi.“

Meni pa še posebej reče: „Veselite se svojega reda v šolskem spričevalu konec leta! Bote že morali dobro znati, da vas bom naprej pustil. Vam bom že pokazal delati opombe v svojem kranjskem jeziku!“

Tega se nisem vstrašil samo jaz, ampak vsa šola. Ker namreč profesor Vrečko ni nikoli ne ene slovenske besede spustil iz svojih ust,

smo mislili, da ne razumi našega jezika, zato je že marsikteri izmed nas podal mu enaka ali še hujša voščila v slovenskem jeziku; zdaj si je marsikteri razložil do tje neumljivo ostrost profesorja in se jel tresti za svoje spričevalo.

Zvečer se nas je več, kateri so se krive čutili, da so njihova srčna voščila dosegla ušesa profesorja, zbralo v „zvezdi“ k posvetovanju, kaj je storiti s profesorjem. Nasvetov je bilo več: nekteri so mislili, naj mu okna pobijemo, drugi, da ga z ropotom iz šole spravimo, tretji, 'da se deputacija pritoži pri gospodu ravnatelji, četrti, da o njegovi uri vsi izostanemo itd. Ali nobeden teh predlogov ni obveljal iz važnih vzrokov: Prvič je bil konec leta preblizo; drugič vodja ne več blagodušni Nečasek, ampak trdosrčni Mitteis; tretjič se nismo mogli zanašati na pomoč vseh sošolcev, ker so bili nekteri njegovi ljubljenci — vzlasti gosposki, in četrtič smo zračunili, da bi nam vse to nič ne pomagalo. Profesorja mi ne moremo odstaviti, toraj bo bolje, da se na vse preteze učimo in če bi se komu izmed nas zgodila očitna krivica, gremo pritožiti se k šolskemu nadzorniku.

Tako je bil ta shod naš pri kraji brez pravega vspeha. Meni to ni bilo všeč, ker sem že čutil, da bo strela mene zadela najhuje, in tudi vedel iz skušnje, da se sošolci zá-me ne bodo potegnili toliko, da bi bilo to njim na škodo.

Konec leta pride in kaj sem imel v spričevalu? Vse drugo dobro, deloma odlično, še celó matematiko in geometrijo sem bil premagal, le profesor Vrečko, ta „Wretschko!“ Vreči me je mislil, pa sem dobil vendar dovoljenje, po počitnicah popraviti svoj slabi red iz rastlinstva, kar se po nemški pravi „Nachprüfung“.

„Nachprüfung!“ Jaz ne vem, dragi bralec, kako bi ti poslovenil to besedo, da bi jo prav umel, če iz lastne skušnje ne veš, kaj je to. Najbolje bi se reklo „môra za počitnice“, ker ti popolnoma pokvari in spridi tista dva meseca, ki sta ti namenjena za odpočitek, da se razletaš, razvedriš, razhodiš in tako popraviš duha in telo, oba po šolskem letu hudo razdrapana, da sta zopet sposobna za 10 mesecev šolskih klopi in profesorjevih sitnosti. Ta môra te povsod preganja, te tlači za mizo h knjigi in tako ne moreš biti šolskih praznikov vesel, ker še ne

veš prav, kam boš prišel: naprej ali nazaj. To je na lepi salati smrdljivo olje, preslana jed, črv v lepem jabelku, tesen čevelj, usta brez zob — sploh, karkoli si moreš misliti neprijetnega, vedno ti je, kakor da bi stal učitelj s palico ti za hrbtom.

Predno smo se razšli, smo bili skupaj še veseli, „požeruh“ je prevzel vodstvo in bandali smo po Ljubljani vso noč ter uganjali neslane burke. Tako n. pr. smo na šentjakoški most znosili vse branjevske štante, kar jih je okoli stalo, sneli nekaj otvornic pri oknih, premenili šilde itd. Slednjič smo pa še spričevalo zadnjega sošolca, ki je bil „trojko“ vjel in zato spričevalo tje vrgel, prilepili visoko na vogel Maličeve hiše, potem šli na Rožnik in ko smo prišli nazaj, smo videli veliko množico ljudi, ki so ugibali, zakaj neki slavni magistrat ali kdo drugi vsemu mestu naznanja, da je naš sošolec dobil „trojko“ in bil v šoli zadnji. Smeh je bil velik, slednjič pa je prišel vendar policaj, ki je s svojo palico to „oznanilo“ z zida spraskal.

Potem smo se kmalu razšli, tudi jaz sem šel najprej domú, pa sam, ker ni bilo nikogar

pó-me. Oče so bili sila kratkih besedi in ko sem povedal, da se bom moral še domá učiti in potem skušnjo delati, so se zakrohotali:

„Lepa je ta! Zdaj še v desetih mesecih ne moreš zdelati šole. Kaj si pa počel? Ali res nimaš več glave?“

Mati pa so rekli: „Pusti ga no, saj nisi letos nič skrbel zá-nj! Da le nazaj ni šel, naprej gre lahko zmiraj.“

„O, se ve da,“ — se posmehujejo oče — „mu boš ti za inštruktorja, da bo skušnjo naredil. Le imej ga in bahaj se z njim po fari, boš videla, kako te bodo ljudje častili.“

To britko posmehovanje mi je strašno hudo délo, ta obupnost očetova nad sinom mi je klala srce; ali poznal sem očeta predobro in vedel, da bo minulo veliko dni, predno bom kako besedo zopet od njih slišal. Zato sem šel drugi dan na Šmarno goro, pa prišel klavern nazaj, ker tudi šmarnogorski gospod ta pot ni imel prijaznih besedi zá-me in jel govoriti o pridnejih dijakih ter o tem, da, kdor ne more študirati, naj se pa kaj družega loči. Pri takih okoliščinah ne morem domá biti, zato se pripravim za po-

tovanje, ker to, kar bi imel domá, bom že tudi po svetu dobil.

Z obleko nisem bil nič kaj dobro pre-skrbljen, posebno čevlji so upili po čevljarji. Oče bi brž lahko pomagali, pa jaz si jih ne upam prositi. Zato stopijo mati k njim in reko:

„Popravi mu čevlje ali pa mu nove naredi, da bo mogel kam, saj vidiš, da so podplati že skoro preglodani.“

„Kaj pa! Če bi strgal več hlač, pa manj čevljev, bi bil zdaj že šel v sedmo šolo. Naj si jih popravi sam! Če se že družega nič ni naučil, vsaj tega, kar je doma znal, menda ni še pozabil. Saj si jih bo moral tako zmiraj sam popravljati ali pa bos hoditi, drugi mu jih ne bodo, če se bo tako učil.“

To je bilo dosti pelina za kosilo; molčé sedem jaz na drugi trinogati stol ter se lotim svojega obuvala. Zvečer je popravljeno, drugo jutro odrinem z dóma, poslovivši se od matere, oče so bili šli že pred mano ven.

Bos — pa vendar ne!

Nič kaj veselega srca nisem šel ta pot z doma, tudi nisem imel še pravega cilja. Na Bled k Preširnu bi bil podal se najrajši, ali on je študiral v Gorici ali v Trstu in tam so se šole končevale še le z mesecem avgustom. Ej, čemu dolgo premišljevat? Kar vdarimo jo kam, saj svet ni nikjer z deskami zabit. Toraj jo vrežem proti Mengšu, kjer se pri sošolcih še nakósim, ti me spremijo do Doba in od tod jo mahnem po cesti naprej. V Krašnji prenočim pri gospodarji iz naše vasi tam oženjenem, — prijatelji otroških let; spat nisem šel, lačen, tudi drugo jutro naprej ne s prazno torbo. V farovži se nisem nikjer oglasil na Kranjskem, še le na Vranskem, ko še za tobak nisem imel nič več v žepu; pa tudi kosila ne v želodcu, čeravno je bilo poldne zvonilo že, ko sem bil v hribih — še le tam stopim plašen v farovško pošlopje in prašam po gospódih. No, z vspehom mojega „pauper studiosus“ se ne bom pobahal, bilo je toliko, da sem mogel kupiti kruha in klobaso, kar mi je pa krčmar brez pijače še nerad dal;

tudi tobaka sem si mogel kupiti, kar mi je pa malo pomagalo, ker sem po poti zapazil, da nimam nič žveplenk.

Pobešene glave vkrenem v stran, ker se mi je zdelo, da vélika cesta mi bo lačna in žejna. Sabo sem bil vzel knjigo botanike, „požeruh“ mi je posodil še svoje spise po Vrečkovem okusu; te zdaj zlečem iz torbe in se jih lotim, ker sem sklenil vsak dolgočasen kraj porabiti za učenje. Dolgočasen je pa vsak kraj za prazen želodec, suha usta ali mrzlo pipo. Kakor začetek kaže, bo o tem potovanji takih pustih krajev več, toraj bom prišel domu v botaniki tako podkovan, da me Vrečko ne bo mogel vreči. Če družega nič, vsaj to bom imel od potovanja.

Zavil sem proti Braslovčem. Tam stoji v sredi nekje na levi strani ceste gradič z visokimi jagnjeti. Kaj če bi tudi pri taki gospodi enkrat potrkal? Snedli me ne bodo in če nič ne dobim, bom pa šel kakor v „božje ime“ poslan berač. Brez dolzega premišljevanja vkrenem po poti tje in gledam, kje bi zagledal kacega človeka. Kar se mi zakadita dva velika psa z groznim lajanjam med noge, jaz zaupijem, a z vrta se za-

sliši brlizganje, ob enem pa pridero ven tri punčke gosposki oblečene, največa kakih 9 let stara. Psa utihneta, a vendar še renčita, ne umakneta se pa ne. Jaz bi prav rad nazaj hitro pobegnil, če bi se le ne bal, da bi se tudi nježni živalici ne vdrli za mano, zato stojim tam kakor okamnjen in skrivam palico za hrbtom, da bi psov vnovič ne razdražil.

V tem prilete punčke in začno psa goniti, suvati ter za useša in rep vleči ju v stran. Ko pa tudi to nič ne pomaga, ampak psa le nje otre-sata, meni pa zmiraj še zobe kažeta, zaupije ena proti vrtu:

„Pojte no sem, papa! Lord in Azor nočeta pustiti fanta, ki jima nič noče.“

Na to se pokaže gospod srednje starosti, ki, zagledavši vse, zabrlizga in zaupije odločneje psema, ktera res repa stisneta in odideta. Jaz se odkrijem in nabiram besedi za ogovor, a on me prehiti z vprašanjem:

„Ste se vstrašili, je-li? Česa bi radi?“

„Reven dijak sem iz Ljubljane, in bi si rad nekoliko ogledal lepo štajarsko deželo“ — je moje ponižno pojasnenje.

„Jej, jej, dijak je“ — zažvrgole vse tri punčke — „papa, prašaj ga, če je kaj lačen.“

„Tiho otroci“ — migne gospod punčkam, meni pa reče: „Tako? Dijak ste? V Ljubljani? V kateri šoli ste bili?“

„V peti?“

„A, toraj na viši gimnaziji že. Zdaj greste v šesto. Stopite k nam na vrt, nam bote kaj povedali.“

Čisto iznenaden grem na vrt za gospodom, punčke pa, ki me radovedno ogledujejo, krog mene. Prav rad nisem šel, moram reči, nekaj sem se bal trenutka, ko me bo prašal gospod po šolskem spričevalu, še bolj pa gosposkih žensk, ker te morajo biti najmanj grofinje, s kakoršnjimi še govoriti ne znam. Na vrtu pridemo do lope, tam mi pokaže gospod prostor, sam pa gre v grad. Punčke stopijo krog mene in me jamejo po otročje izpraševati, pa ne posmehljivo; vse se pa zaroté zoper psá, ki sta me tako ostrašila, in začno posvetovati se, kako ju bodo kaznovale.

Kmalu pride gospod, za njim pa ženska z vinom in mrzlimi jedili, ktere postavi pred-me.

Gospod mi prigovarja, naj jem, med tem in po tem pa pripovedujem jaz iz šolskega življenja in svojega potovanja, kolikor se mi varno in primerno zdi, tudi o revščini staršev in kako se moram od šole do šole prebijati. To poslušajo tudi punčke in ko sem končal, migne starejša mlajšima in vse steko, kakor zlete metulji, proti gradu. Jaz sem hlastno jedel, ali vendar vsega, kar je bilo pred mano, nisem mogel zmagati, zato slednjič vstanem in se začnem zahvalovati gospodu za vse.

„Postojite še malo“ — pa me vstavi gospod in me potisne na stol nazaj — „to-le bote že še izpili, jedila pa vtaknite v torbo.“

Na to mi vino iztoči v kozarec, pečenko itd. pa mi potlači v torbo. Zdaj prižvrgole tudi punčke nazaj, vsaka položi pred-me nekaj srebernega z izrekom:

„Na, študent, da si boš kaj kupil. To je iz naše šparovnice! Saj smemo, je-li, papa?“

„Kaj pa da“ — prikima gospod — „bote že druge dobile.“

Jaz sem ves zmešan, a si ne upam seči po srebrnjakih, ktere spoznam za četrťgoldi-

narje, a gospod mi jih pomaši v žep ter me še posili, da izpraznim kozarec; potem gredó vsi z mano do izhoda, kjer se jaz kolikor mi mogoče gosposki priklonim in odidem, punčke pa še kriče za mano: „adijo!“

„Hola, juhej, hopsasa!“ — začnem jaz, ko sem zopet na cesti, in želja me prime, pogledati in potipati svitle srebernjake. Sežem toraj v žep, a čudim se, da so zaviti v papir. Razvijem jih, ali kaj je to, v kar so zaviti? Petak je, pravi petak, za kterega mi vsak dá 5 gld., če jih le imá. Zdaj še le juhej in haló! Le brž pipo v usta, pa marširamo kakor general!

Ali kaj pomaga! S petakom in srebernjaki se pipa ne dá prižgati. Toda če ima človek srečo, mu vse naprot pride. Kmalu primaha kmetič s pipo, ta mora ognja imeti. In ima ga, strese mi celó pol svoje škatljice v pest. Zdaj smo na konji! Tobaka dosti, ognja dosti, v torbi še jedi za jutrajšnje kosilo in večerjo, v žepu pa petak in še srebro. To vse sem dobil v gradu, a ni mi bilo treba govoriti z grofinjami, še celó po spričevalu me ni prašal gospod. Kdo more biti toraj bolj vesel od mene? Toda pod kapo ga imaš, Jaka,

tisti kozarec, ki si ga nazadnje spil, je bil preveč, nogi se že kregate, jezik se ustavlja in oči več vidijo ko je. Ni res, manj vidijo, drugače bi bile videle tudi tisti jarek ob cesti, v katerem zdaj ležiš. Pa še se pobereš in greš naprej, samo ne več po cesti, ki je tako trda in ima jarke ob strani, ampak po drugi poti, in tako prideš — kam?

Da, kam? Ko se v gozdiči na mehkem mahu zopet zbudim, ne vem prav, ali je mrak večerni ali jutranji. Počasi se spravim kvišku in poberem klobuk, ki je tik mene ležal, ter začnem zbirati svoje misli. Nekoliko me trese mraz, zato stopim naprej, da pridem do polja, in v tem mi pride zavednost, spomnim se dobro včerajšnjega dneva, samo če niso bile le gole sanje. Da, niso bile, petak in srebernjaki so v žepu, mesnina v torbi, le pipe ni nikjer. Ej, naj bo kjerkoli, danes bomo tako smodke pušili, v Braslovčah se bo pa tudi druga pipa še dobila.

Ali kje so Braslovče? kje sem jaz? Še ni solnca izza gora, tedaj tudi nikjer nobenega človeka. Mene pa zebe, najbolje, da zakurim in se ogrejem, dokler ne bo solnca. To je brž storjeno,

kmalu sedim ob ognji in se lotim svojega provijanta, ko pa solnce zagledam, se spravim na pot in res dobim kmalu ljudi, ki mi pokažejo cesto. Po tej sem čez par ur v Braslovčah, kjer zavijem — v farovž, mislite? O ne, v tobačnico kjer si kupim par „dolгих“ in novo pipo, pa še tobaka boljše sorte. Za danes sklenem ne iti v noben farovž, če bom kje postal, bo to le gostilnica ali pa cerkev, ker nisem šel memo nobene cerkve, če je bila le odprta, in zadel sem še celó na mašo; potem sem si napolnil v gostilnici svojo steklenico z vinom, pa sem počasi mahal naprej, ker kositi sem se bil namenil na kakem griču v senci, po kosilu pa učiti se za Vrečkota tako dolgo, da bi zaspal, ker mi ponoči spanje ni nič kaj dobro storilo.

Vse je šlo po tem programu, popoldne se zopet predramim in maham naprej, da proti večeru pridem do Šmartna na Paki. Tukaj mislim prenočiti in se oziram po kaki primerni gostilnici, kar me ogovori duhovnik, ki ga nisem videl, ker je prišel od druge strani, in praša, česa iščem. Jaz mu v kratkem vse razložim — in večerjam ter prenočim na prav mehki postelji

v farovži, ko smo se z gosp. župnikom in kaplanom prej ob sladkem vincu do pozne noči prav živahno razgovarjali. Moje spričevalo tega ni kar nič kazilo, gospod župnik je celó rekel, da bistre študente tudi drugje profesorji radi preganjajo. Drugi dan me je veseli in zeló prijazni gospod župnik spremil še več ko uro daleč po dolini, pri razhodu pa mi stisnil za pot v roko 2 gold.

Kake volje sem korakal naprej, si lahko vsak misli, ravno tako, da se mi je Štajarska silno lepa dežela zdela. V Šoštanji sem si privoščil piva, Velenje sem le ogledal, v Škalcah pa vendar stopil v farovž, pa me je že kuharica ustavila. Jaz nisem maral preko nje naprej siliti, rajši sem šel in kmalu zagledal razvalino Šalek, do ktere sem splezal in zlezal celó v podrte line stolpa, čeravno se mi je spodej stoječi kmetič posmehoval, češ, da če tu „šacov“ iščem, ne bom dobil nič, so jih že drugi pobrali. On ni vedel, da sem jaz v stolp splezal le, da sem se od tod ozrl po šaleški dolini nazaj in videl, kako daleč sem že prišel. Razgled je tu lep, a motili so me sem ter tje švigajoči kušarji, za

kterimi sem kamenje metal, in ko slednjič leno prileze ob razbeljenem kamnji debela kača, vržem tudi za to kamen, pa se spustim po griču dol na cesto.

Tukaj se prične huda luknja. In res „huda luknja“ je ta, jaz nisem vedel, da je tako samotna in dolga, to je bilo že preveč pota za en dan. V začetku doline ali marveč soteske sem zamislil se v preteklost, v zgodovino srednjega veka, ko so še nemški lopovski vitezi ob takih izhodih in vhodih popotnikom nastavljali pasti, kakoršnih je bila ta razvalina gotovo tudi ena, če pa to ne, je bila vsaj kaka „zwingburg“, pred katero se je ubogi kmetič tresel in kamer je hodil tlako delat. Hvala Bogu da so ti časi minuli, ker bi, če bi še bili, šaleška dolina ne bila tako lepa in vsaj na videz premožna, kakor je zdaj.

Take in enake misli me obhajajo, ko korakam naprej po samotni dolini, a zložni cesti. Malo nad mlinom, kjer je presek, spominj nadvojvodi Ivanu in neka podzemeljska jama, se mi pridruži nek človek, podoben potujočemu roko-delcu, ki ob potu kakor z zemlje zraste, da se ga jaz kar vstrašim. Na hrbtu je imel nekak

tornister na pol okoli života ovit, v roki debelo palico, v ustih že precéj oguljeno pipo. Obleka je bila še slabša od moje, čeravno že za mojo starinar ne bi bil skoro nič dal.

„Dober dan“ — se oglasi ta nenadna prikazen v nemškem jeziku — „kam pa, kam tako naglo?“

Meni mož kar nič ni všeč, zato še nagleje stopaje kratko odgovorim: „Ne daleč!“

„Tako? smo blizo doma? dijak morda?“ — poprašuje sitnež in stopa ravno tako naglo na drugi strani vštric mene.

„Da, da!“ — je moj kratek odgovor, stopati začnem pa še hitreje.

„To je pa ravno prav, jaz sem tudi dijak greva lahko skup, da bo kaj družine in krajša pot“ — govori sitnež in mi ostane vedno v štric.

Jaz ga še enkrat od strani pogledam in mislim: „če je to dijak, pa sem jaz kovač ali pa cigan“, zato ne odgovorim nič, ampak se podvizam, da bi ga zad pustil, kar pa ne gre, čeravno v hudo sapo pridem in me začno na podplatih noge skleti. Ko vidim, da je vse

moje prizadevanje zastonj, postojim in rečem, da bom malo počil, kake pol ure, on pa naj gre le naprej, ga bom že došel.

„Prav prav“ — reče on na to — „tudi mene bole noge, ker sem danes že s Celja prišel. Pa leziva v senco, tu je ravno pripraven kraj.“

Res vkrene v stran in izbere prostor, jaz pa ležem kar tik pota.

„Ej, sèm pojdite, se me li bojite?“ — reče tujec, ko se je vlegel.

„Hvala, je že tukaj dobro, nerad zopet vstanem“ — je moj odgovor.

Kaj li ta človek hoče, da se me tako drži v tej samoti? Saj mora videti, da ne maram njegove družbe. In te očitne laži! To je sumljivo! Da bi se kaka hiša pokazala ali vsaj kak človek prišel! On je močnejši od mene, to vidim, jaz razen palice brez vsega orodja. Teči tudi ne morem naglo, da bi mu všel, ker me noge že preveč bolé. Toraj ni družega, ko pripraviti se na vse. Če me napade, mu bom dal denar, kar ga imam, morda me potem pusti. Kaj pa, če me ne? Koliko bi dal v tej sili za kako orožje! Stoj, fant! Ko te je dečka doma enkrat

napadel Brgantov Jernej, ki je bilo veliko močnejši od tebe, kako si ga vžugal? S prahom in peskom, kterega si mu v obraz vrgel. Kar zaupil je, prhal in si jel oči meti, ti pa si mu vtekel. Dobra misel, preskerbeti se s tem strelom.

Polagoma se začnem proti cesti pomikati, kjer je praha v obilnosti, in v tem, ko me tujec izprašuje, če imam kaj denarja, jaz pa rečem, da par krajcerjev še, nabašem desni žep suknje s cestnim prahom in peskom in čakam, kaj bo.

Naenkrat tujec vstane in gre proti meni češ, naj mu dam ognja. Ravno tako naglo sem jaz na nogah in se umaknem na ono stran ceste. A on skoči proti meni, me skuša za vratom za sukno prijeti in vzdigne palico s krikom:

„Dosti je te komedije! Daj denar kar ga imaš, če ne te ubijem!“

„Tu ga imaš“ — zakričim jaz in mu vržem pest prahu v obraz, pa brž še eno.

„Ti pr h“ — zarujove on in šine z obema rokama v obraz brisat prah in pesek z očes, nosu in ust. Jaz ga naglo z vso močjo vdarim parkrat s svojo palico po glavi,

da se opoteče, in ko to vidim, ga pahnem še s ceste, da se zvali dol, potem pa se spustim v tek in tečem, dokler morem.

Kmalu pridem do samotne hiše, bila je gostilnica pred katero ste stali dve govedi. V to stopim še ves spehan, si naročim vina in sedem za mizo k dvema kmetiškim človekoma, ki me, ko slišita, da sem si vina naročil v slovenskem jeziku, prašata, kam da grem.

„Do Slovenjega gradca bi rad prišel, pa ne vem, če bo mogoče mi še do drevi.“

Moža rečeta, da bo že šlo, saj ženeta tudi ona dva živino tje; če hočem iti ž njima, naj le naglo izpijem pa gremo; malo v temi bomo hodili. Meni je bila ta ponudba všeč, to bo vsak vedel. To sta poštena moža, pri njih sem varen, če bi prav tisti človek za nami prišel. Zato brž izpijem in pojém nekoliko kruha, drugega pa seboj vzamem, ko odrinemo.

Nova moja tovarša sta zgovorna, kmalu smo v živahnem pogovoru, v katerem jaz tudi povem, kaj se mi je danes pripetilo in kako sem se rešil nevarnosti. Moža se strašno čudita in hvalita mojo previdnost, jaz pa se spomnim, da

imam še poln žep prahu, kterega zdaj ven stresem. To orožje jima je čisto novo.

„Zdaj se vam ni več bati“ — pravi eden izmed nju — „če pride potepuh za nami, se kam skrite, mi-dva ga bova pa že tako obdelala, da vsaj mesec dni ne bo po svojih nogah hodil.“

Pa ni ga bilo za nami, še celó ne, ko se je noč naredila, zato sta menila moja tovarša, da sem mu že jaz dosti dal. V Sloveniji Gradec smo prišli že ponoči, moja tovarša me peljeta v prvo gostilno na levi ter me priporočita krčmarju, sama pa gresta drugam. Jaz se jima zahvalim za spremstvo, potem grem v sobo, dobim za mal denar dobro večerjo in posteljo, pa sem le slabo spal, ker so me noge preveč sklele, pa se mi je tudi vedno sanjalo vse to, kar se mi je podnevi zgodilo.

Zjutraj sem bil zgodaj na nogah, šel najprej v cerkev čakati maše in zahvalit se Bogu za dobro mišel, ki mi jo je včeraj dal, potem k peku, da sem si torbo z žemljami napolnil in po vsem tem sem si ogledal mestice, kar ni dolgo trajalo.

Zunaj mesta sedem na kamen, razgrnem zemljevid in premišljujem, kam bi se zdaj obrnil. Po tako samotnih potih ne več, rajši po velikih cestah, po katerih se zmiraj nahajajo ljudje in hiše. Najboljša bo toraj cesta ob Dravi do Maribora. Popotnine mi zdaj ravno ni treba, dosti, če kje dobim kaj na zobe; pa če tudi ne, saj se lahko shaja s 30 kr. na dan.

Proti Mariboru tedaj; na koroško stran ne; tam govoré tudi tako čudno nemščino, da človek ljudi ne razumi, ljudje pa človeka ne. Napotim se toraj proti Dravberku. Tam je most čez Dravo in koliko ljudi razne vrste! Meni se to čudno zdi, zato prašam gosposkega človeka, kaj to pomeni.

„Ali ne veste, da se dela železnica?“ — se čudi in pokaže s prstom ob Dravi navzdol, kjer je res vse živo delavcev.

To je bilo meni nekaj čisto novega, do zdaj nisem videl še nikdar takega dela. Mene je to bolj mikalo, kakor bi mikalo bralce, če bi hotel to nadrobneje popisati. Skoro vsak je že kaj takega videl, tudi jaz pozneje že večkrat, zato reč preskočim in hitim naprej.

V Marenberku se nisem nič mudil, le nekoliko počasnejih korakov sem stopal skozi trg. Tudi o daljni hoji po cesti nad Dravo ne vem nič mikavnega povedati. Železnica se je delala na oni strani, pa tudi po tej cesti je bilo polno ljudi, živine in vozov. Skusil sem le, kar poje stara pesem (ki je pa morda ravno takrat skovana bila), da „od Celovca pa do Marburga — je strašno draga „cerenga“. Dobro da sem imel drobiža!

Na tej dolgi poti sem se kratkočasil s petjem in žvižganjem, in kedar sem se tega naveličal, z botaniko za prof. Vrečkota. Prenočil pa sem v neki krčmi ob cesti, kjer sem se s krčmarjem za večerjo in posteljo v svislih pogodil za 50 kr. Predno sem šel spat, sem doživel še mično epizodo, katero sem si kolikor mogoče natančno zapisal.

Trije Korošci so pili skup žganje in jedli hlebec kruha. Prenočiti niso hoteli tu rekoč, da gredo naprej, ker je noč hladna, toraj so poklicali krčmarja k računu. Govorili so nemški, pa tako, da sem jaz naperjal oči in ušesa, da bi jih razumil, ko so se začeli prepirati s krč-

marjem. Račun je bil 28 kr. za žganje a 16 kr. za kruh, tako, da je vsega skup bilo 44 kr. Korošci pa tega ne razumijo, tudi ne zaupajo krčmarju, da bi jih ne opeharil, zato zahtevajo, naj jim krčmar naredi račun nadrobneje. Ta prinese kredo in zapiše na mizo: štiri frakeljne po 7 kr. je 28 kr., dva hlebčka kruha po 8 kr. je 16 kr., to skup da 44 kr.

Ali s tem Koroščem ni vstreženo, ker krčmar lahko zapiše, kar hoče, oni pa vsi trije skup ne poznajo ne ene številke; zato reko, naj jim lé vsako reč posebej. pové, bo že sami na prste zračunili. Krčmar pogleda mene postrani češ, naj pazim na vse to, in začne praviti ceno vsake reči:

„Štiri frakeljne žganja 28 kr.“

„Nič, nič, to ne gre. Najprej smo pili enega. Koliko je veljal?“

„7 kr.“ reče krčmar.

„No, dobro! Jaka, vzdigni 7 prstov kvišku!“

Jaka stori to in moli tri manj ko deset prstov kvišku. Te prešteje prvi in praša vnovič:

„Potlej smo pili še enega. Koliko je ta veljal?“

„Tudi 7 kr.“ — se smeje krčmar.

Zdaj mora drugi vzdigniti 7 prstov in tako gre naprej. V tem pa prvemu sede muha na nos, in ko to spodi, moli na eni roki namestu dveh — tri prste kvišku, drugi pa po enaki dogodbi na vsaki roki vseh pet. Krčmar se smeje, jaz tudi. Računarju na ta način za četrti frakelj zmanjka prstov, toraj sešteje kvišku moleče in spravi skup 25 kr., ktere vsi skup plačajo tako da po vrsti dá vsak svoj krajcar in krčmar mora menjati. Nato gre računanje na enak način naprej za četerti frakelj in za kruh in to se dvakrat ponovi, ker se računarju prav ne zdi. Slednjič se vendar sporazumijo med seboj, ker ni na vsakega enako prišlo, ampak je moral prvi plačati krajcar več — tako, da sta ona dva mu oba skup krajcar dolžna, in odšli so zadovoljni, sadnji je celó rekel krčmarju pri odhodu, da si ne dajó računov delati po krčmarjih, ampak jih že sami znajo. Krčmar se je smijal, ker je namestu 44 kr. dobil 49 kr.

Tudi mene je ta dogodba spravila v dobro voljo, zato sem si naročil še maselček vina, ktereга je krčmar plačal polovico, sedel k meni in

se pogovarjal z mamó, ter tako zvedel, kaj sem. Ko sem šel slednjič spat in hotel plačati vse skup, je rekel:

„Ej, kaj bo plačal študent! Samo spričalo mi tu pustite, da bom mogel izkazati se, koga imam pod streho, če bi utegnili žandarji priti, da potlej vsega ne prevrnejo. Jaz ga tako ne bom pogledal.“

Jaz mu dam svoje spričevalo, on ga dene v omarico in mi z laterno sam posveti na svišli, kjer se površno slečem, sezujem in ležem v slamo ali mrvo, ker mehko ravno ni bilo.

Ta noč ni bila mirna mi, komaj sem namreč dobro zatisnil oči, kar me zdrami povelje: „Auf!“

Jaz si zmanem oči in zagledam pred sabo krčmarja s svetilnico in zraven njega — — žandarja v orožji. Zavzet skočim kvišku in prašam, kaj je.

„Ali ste vi tisti, čegar ime stoji tu na listu?“ — poprašuje žandar strogo, nemški, a s českim naglasom in mi molí moje šolsko spričevalo pred nos.

Na ta je lepa! Zdaj me bo pa nazadnje še ta žandar seboj vzel zavoljo mojega preslabega šolskega spričevala! Ej, naj me, bom imel vsaj tovaršijo, v kateri se mi ni ničesar bati. Saj me tu nihče ne pozná, noč je tudi, toraj le brez strahu!

„Da, jaz sem tisti“ — odgovorim srčno in sežem po hlače, da bi jih obul.

Ej, bes te plentaj, kaj pa, če bi to bilo zarad predvčerajšnje dogodbe s tistim človekom! Morda je šel in zatožil me kaki sodniji, da sem ga napadel in oropal, in zdaj so žandarje poslali za mano. Ej, ej, kaj bo!

K sreči to moje premišljevanje zmede žandar; od nog do glave ogledavši me reče namreč:

„Je že dobro, lezite in zaspíte brez skrbi. Vi niste tisti.“

„Saj sem tudi jaz rekel, da ni“ — se oglasi krčmar, ki je do zdaj tiho stal z lučjo zraven žandarja.

„Kdo da nisem?“ — prašam na to jaz.

„Ej, tisti Lah, ki je te dni na tej cesti nekemu trgovcu denar vzel“ — sklene žandar in odide s krčmarjem, ki mu sveti.

Preklicana reč! Kaj se človeku primeri. O spanji, čeravno sem bil truden, ni bilo govorjenja več, težko sem čakal jutranje zore, da bi šel. Ako bi bil imel svoje spričevalo, bi jo bil že prej popihal, a to je bil krčmar sabo vzel. Vendar bil je mož kmalu na nogah in mi s spričevalom vred dal tudi še lep kos prešuta in kruha — za ponočni strah.

„Ne, tako potovanje pa ni prijetno“ — sem si mislil na daljni poti proti Mariboru. Ves zaspan tavam naprej, ko pa prihaja solnce gorkeje, ležem nekolikó od poti v gaj, ker me zaspanec premaga. Pa tudi tu ni sreče. Morda sem komaj uro časa v travi spal, kar dobim pod rebra dregljeje, da sem brž na nogah.* Kaj je? Žandar, pa ne tisti, ki mi je ponočno spanje pokazil.

„Kdo smo?“ — praša osorno, ko stojim pred njim.

„Študent“ — rečem jaz radovedno plašen.

„Dokaz? Popotni list?“ — sili dalje.

Jaz mu pomolim svoje šolsko spričevalo pa ubožni list, mož bere in ogleduje mene, potem pa reče:

„Vi niste to, kar pravite, vi ste to vse kakemu študentu vzeli.“

Za Boga! To je pa preveč. Zato rečem prav odločno:

„Če bi bil že kaj takega storil, bi bil vzal kako boljše spričevalo, ne pa takega z dvojko.“

Ta odgovor se tudi žandarju verjeten zdi zato praša le še:

„Pa študentje imajo boljše čevlje, ne pa kmetiških in na podplatih celó strganih, kakor vi.“

„Slab študent, slabi čevlji“ — se nasmejem jaz.

„Haha“ — se sproži njemu v grlu — „vi ste pa kerlc. Na katero stran ste namenjeni?“

„Proti Mariboru.“

„Škoda! Jaz grem ná gornjo stran. Drugeče bi rad šel z vami — se reče, če bi bila moja družba vam po volji.“

„O, kaj pa da“ — odgovorim jaz — „prav po volji bi mi bila. Bi vsaj varen bil in tudi noben drug vašega poklica bi me ne prijel, ker bi videl vas z mano.“

Potem mu povem še ono, kar se mi je bilo po noči pripetilo, on se smeje, jaz tudi, a on mi reče:

„Le spite tu naprej, samo tako léžite, da strganih podplatov ne bo s ceste videti. Taka prikazen namreč bo vsacega moje vrste zapeljala, da bo šel gledat, kdo je tisti, ki v tako invalidnih čevljih tiči.“

Zopet se smejava oba, on mi pomoli roko in gre na svojo stran, jaz pa na svojo, ker mi je ta dogodba zaspanec popolnoma pregnala.

Te tri dogodbe so me na daljni poti spravile do premišljevanja, da tukaj potovanje ni varno; če drugi ljudje človeka pri miru pusté pa pride kak žandar na pot; razen tega pa ne veš, kako bi govoril z ljudmi: slovenski ali nemški; temu je to prav, drugi te zaničljivo pogleda. Najbolje bo, če se od Maribora zaviješ na spodnjo stran, da prideš zopet med ljudi tebi bolj podobne po jeziku. Tista nemščina, ki jo tam govoré, trga ušesa, koliko lepši je tvoj jezik!

To premišljevanje je storilo, da sem s^koz Maribor tako rekoč kar drknil, previdivši se le

s tobakom. Čez tri ure sem bil že v Slovenski Bistrici, kjer si pa tudi nisem nič družega ogledal ko cerkev, oglasil pa se nikjer. Tudi na daljni poti proti Celju je bilo skoro tako, le da se mi je v neki vasi nekaj neprijetnega zgodilo.

V to vas — imena ne vem, ker si ga nisem zapisal — pridem že zeló pozno v noči, okoli 10. ure, ko že nikjer ni bilo luči. Naprej nisem maral iti, toraj sem tiho splazil se skozi lino na svisli neke hiše in tam zakopal se v slamo ter zaspal. Zjutraj me zbudè mlatiči, ki so začeli mlatiti. Jaz se prestrašim in kobacam s slame, ali predno morem priti do line, vtihnejo, jaz pa tudi, ker se bojim, da bi ne slišali mojega šuma. Kar prileti s skednji gor podáj slame, potem zopet eden in še eden in kmalu sem ves zasut v nji, da komaj diham. Ko zopet cepci zapojó, se skobacam na vrh in pridem srečno do line ter čez to na tla. Tam se trebim in otep-ljem slame in rés, kar zaslišim za sabo glas:

„Daj ga, daj potepuha! Je že zopet eden takih, ki ponoči pridejo na svisli spat, potem pa pride ogenj, da ne vemo, kako“.

Mislite, da sem jaz počakal, da bi bil zavrnil to krivično sumničenje? Saj vem, da parlamentarizem v taki primeri nič ne velja, zato se rajši spustim v tek, ko vidim nekoga za sabo z vilami, in cvirnala sva jo, dokler je on kaj sape imel. Hvala Bogu, ki mi je dal take noge, da so me nesle ko zajca, kajti če bi me bil mož z vilami vjel, bi bil dal mi lep zajutrek. Tako pa sem mu vtekel in ko sem bil kake pol ure od vasi, začel sem še le mirneje stopati in misliti na zajutrek.

Popoldne že precéj pozno pridem v Konjice, kjer sem dobro vkrenil. V farovži sem dobil namreč dobro južino pa še tako lep „viaticum“, da sem od tod šel do Vojnika. Tam sem prenočil v gostilni, kjer pa tudi nisem nič plačal, marveč so me gostilničar in gostje še dobro napajali, ker sem jim pripovedoval svoje popotne dogodbe.

V Celji sem si dal popraviti za silo čevlje, potem pa jo mahnil po glavni cesti preko Žavca in Vranskega po tuhinjski dolini in preko Kamnika domú.

Kako je bilo domá? Mati so me bili veseli, oče pa nič radovedni, kodi sem hodil in kako

se mi je godilo. O, jaz in moj oče! Ni mi ga bilo večega prijatelja, ko so bili oče, težko je imel kdo boljšega očeta, ko jaz. Le škoda, da so bili tako revnega stanu. Koliko je njihovo srce trpelo, ko so proti meni bili tako osorni! To je že tista žalost, ki nima ne čutja, ne besedi — ne svarilnih, ne spodbudnih.

„Mrtvo, mrtvo je vse, rodovina v razvalinah, s sinom ne bo nič, ni za gospoda ne za kmeta. Moliva, stara, da se nas Bog usmili vseh skup, drugje ni več pomoči.“

Te zdihljeje očetove sem slišal jaz, ko so oče mislili, da že spim. Kako me je to ganilo, ne ganilo — zmlelo me je! Drugi dan sem šel v Ljubljano k svojim gospóskim sošolcem, ki so bili moje nezgode največ krivi, in jih privíl, da mi morajo za prihodnje leto priskrbeti hrane in še kaj družega. Ta eneržija moja je pomagala, letali in letali so oni, njih matere in očetje tako dolgo po mestu, da sem imel jaz vse to zagotovljeno. Še le potem sem šel domú in povedal očetu, da v šolo bom šel nazaj in tudi skušnjo naredil. Potem pa sem se podal na Bled k svojemu prijatelju Preširnu, s katerim sva se štirnajst

dni veselila po jezeru, gorah in planinah. Takrat smo šli tudi na Triglava; jaz sem bil po razgledu očaran, popisovati pa te hoje vendar ne maram, ker je ta pot že dostikrat popisana bila; le toliko bodi omenjeno, da je bila nekoliko težavnejša od sedanje, ker še ni bila tako oglašena. Zá-me je bila pa mikavna še posebno zato, ker je bil z nami Anglež, ki je ravno toliko govoril z nami, kolikor moj oče domá z mano, na vrhu pa nam vendar vsem postregel s kavo, katero je skuhal v svoji „mašini“. Razen tega je mož plačal tudi vse stroške pota, in grozil z revolverjem vsakemu, kdor bi kaj plačal zá-nj. No, jaz in Gabrijel nisva ugovarjala, drugi — pa tudi ne.

Z Bleda sem se napotil domú, a ker je bilo še pol meseca do pričetka šole, se preko Loke zavijem po poljanski dolini. Kaj bi počel domá, kjer se mi vsak pastir posmehuje! Popis poti od Loke preko Polján, Žir, Idrije, Črnega vrha, Cola, Podkraja, od tod čez gozd na Jamo bi ne bil nikomur mikaven, ker se mi ni nič posebnega, vzlasti ne hudega pripetilo; taki popisi gredó o pravem času v kake „popotne črtice.“

Pod Jamo dobil sem svojega sošolca in dobrega prijatelja iz Postojne. S tem sva ogledala starinski grad, potem pa sem šel ž njim na njegov dom, kjer sem dobro živel skoro do zadnjih dni počitnic. Ko sem šel, mi je njegov oče še celó dal za železnico do Ljubljane in še več s prošnjo, naj bi njegovemu sinu še naprej pomagal. A jaz se nisem peljal po železnici, marveč šel peš v Ljubljano, kamor sem prišel tako podkovan v naravoslovji, da se je prof. Vrečko kar čudil.

Nova dôba.

Prišel sem v šesto šolo.

Šesta šola! Ne bojte se, da bi to leto obširno popisoval. Za-me je bilo važno zato, ker je odločilo mojo osodo, toraj bom omenil le tistih dogodbe v šoli in zunaj nje, ki so k temu pomagale.

V tej šoli smo bili že „eden za vse, vsi za enega“, to je kakor roj čebel, a vsi slovenskega duhá. Osnovala se je tisto leto čitalnica, do tje še nepoznana reč, in mi študentje smo bili jako radovedni, kaj je to. Svoje prostore

je imela pri „Mokarji“ (takrat že „Slonu“), jaz pa sem bil nekak pomočnik gostilničarjevemu sinu sošolcu, toraj sem prišel v to hišo, kateri sem za marsikaj hvaležen.

Nekega večera greva s tem Mokarjevim sinom v bralno sobo čitalnice, plašna, kakor so bili prej študentje, da bi jaz malo ogledal si to „svetišče“. Komaj pa stopiva v sobo, naju zapazi odbornik g. Pirkar, takrat učitelj na realki, pozneje nemčur in deželni šolski nadzornik. Kako sva prišla ven, ne vem več, le vrata so se nama za hrbtom trdo zaprla tako, da sem jaz ves splašen stekel po stopnicah. Vendar me je domači sin tako potolažil, da sem šel čez nekaj dni, ko ni bilo nobenega človeka v sobah, ogledat si tisti narodni hram, ki je bil takrat še zelo boren in pohleven, in nekak poseben duh je pihnil vá-me. — Na ta način si je polagoma vsa naša šola skrivaj ogledala ljubljansko čitalnico, ki je bila takrat še v povojih, a vendar imela uda marsikterega, ki smo ga pozneje brali med najhujšimi nasprotniki.

To je bila edinost v naši šoli! S slovenskim jezikom ni bilo veliko boljše od prej, učil

ga je suplent, ki ga pa ni veliko več znal, kakor ga morda zdaj zna, čeravno je rojen Ljubljčan. Nič ne dé, duh je bil pri nas že in politično življenje zbujeno, to je pokazala dogodba, ki je takrat veliko hrupa naredila po Ljubljani, zato je vredna, da jo tu zapišem.

Bilo je o sv. Telesu. Takrat smo hodili vsi za procesijo, pred nami naša zastava, katero so nosili trije osmošolci po stari navadi v fraku, rokavicah in cilindre v roki. Vodja gosp. dr. Mitteis je tudi tisto leto v osmi šoli odločil tri ponosnejše, da bodo nesli zastavo — v frakih in cilindrih. Ali čuda! Vodja ni verjel svojim ušesom, ko je slišal, da ne trije in tudi nihče drugi osmošolec nima fraka in cilindra in bi ga tudi ne oblekel, če bi ga prav imel. Pač pa jih ima več narodne „zurke“.

„Kaj? Je mar panslavizem že pritepel se v osmo šolo?! No, le stojte, za kazen in sramoto vam bodo letos zastavo nesli sedmošolci!“

Tako govori vodja, trd nemec, ki je bil brž ves prehlajen, če je le slovenska sapica pihnila ná-nj, in drvi v sedmo šolo. Pa tam ni prav nič drugače, dosti zurk, fraka in cilindra nobenega.

Pridere k nam. Nič bolje. Nobeden izmed nas nima fraka in cilindra in si ga tudi na pó sodo ne upa dobiti.

„Dobro! Bote pa imeli sramoto, da bodo petošolci nosili zastavo.“

Vodja dere v peto šolo, ali tudi tam se ne puli nihče za čast „barjakterja“ v fraku in s cilindrom. Niže vodja ni plezal in tako smo šli za procesijo brez zastave, čemur se je vse mesto čudilo.

Tudi po gimnaziji je bilo drugi dan veliko govorjenja o tem, posebno pa še, ker se je pri nas to-le zgodilo.

Naš sošolec Kos, ki je zdaj na Ruskem, je bil dober risar humorističnih figur, posebno karikatur. V petek popoldne smo prišli nekoliko prej v šolo in ko se pogovarjamo o dogodbah prejšnjega dne, vzame Kos kredo in narisa ž njo na šolsko tablo sledečo jako smešno podobo.

Trije petelini v frakih, izpod katerih je molil ošaben rep, in s cilindri na glavi so nesli šolsko zastavo. Petelinom je pa Kos naredil obraze treh nepriljubljenih nemških profesorjev, srednji je imel obraz našega vodje. Za to kopico

je capljalo nekoliko putek in piščet ravno tako oblečenih.

V tem, ko se je podoba gotovila, se je sešla vsa šola in vsak je stopil k tabli. Smeh je bil grozen, tako smo se hohotali in ploskali risarju, da smo na vse drugo pozabili.

Kar se odpró vrata in prikaže se profesor naravoslovja ter trešči tako naglo med nas, da še slike na tabli ni mogel nobeden zbrisati, marveč smo vsi razpršili se in stekli na svoje prostore po klopéh.

Profesor pogleda sliko na tabli, postane zelen in zabučí:

„Kdo je to narisal?“

Vse tiho, mi si le s komolci drug drugemu dajemo znamenja, da molčati. Profesor gleda po šoli in ko vidi, da nič ne bo, velí:

„Da mi te podobe nobeden ne zbriše! Grem po gosp. vodjo, potem bote že govorili, premalo vas bo. A gorje onemu, ki bi se predrznil zbrisati to podobo!“

Ko se za razjarjenim profesorjem vrata zapró, skočimo skup in prisežemo, da risarja ne izdamo, naj pride kar hoče. Vsi trpimo

zá-nj, če bo treba. Kdor bi le besedico črhnil, gorje mu!

Čez par minut pride profesor nazaj z vodjo. Ta pogleda podobo, potem se ko puran razjarjen obrne po šoli in kriči:

„Kdo je to narisal? Naj pride ven!“

Tepec, če bi šel! Prav resno gleda Kos, kakor mi, vodjo, a glasu ni nobenega, nihče se ne gane.

„Ker sam ne pride, imenujte mi ga, to vam velim vsem in vsakemu!“ — se oglasi peneč jeze vodja.

Prerok v puščavi. Vse tiho in mirno, kakor da bi stali pred fotografičnim strojem. Še Kosa nobeden ne gleda, da bi ga s tem ne izdal.

Vodja se ozira po šoli, gleda sèm, gleda tje, ali ni ga znamenja, ki bi izdalo hudodelnika. Ko vidi, da nič ni, brenkne na milejšo, zapeljivejšo struno in reče:

„Kdor mi risarja te podobe pové, se ima nadjati kaj posebnega.“

Vse zastonj! Riba ni bolj tiha ko mi.

„Dobro! Že vidim, da se vsak boji tu vpričo drugih izdati hudobneža. Bodi toraj obrok

do jutri zjutraj. Če ga do tje ne zvem, se bo pokorila zá-nj vsa šola!"

Po teh ostrih besedah gre vodja, profesor nas pa napeljuje, naj izdamo tistega, ki hoče pahnuti s tem vso šolo v pogubo. Ali naša ušesa so gluha za take besede — — in tisti popoldan nas je dobilo več slabe rede, ker nismo dobro odgovarjali. — —

Zvečer smo imeli shod v „zvezdi“. Prišli smo vsi in zarotili se še vnovič, da molčimo in če treba, trpimo. Kdor bi pa izdal risarja, naj se trese. K tej konferenci je prišlo tudi več osmo- in sedmošolcev, ki so nas vrlo podprli v tem sklepu. Skoro je bilo to odveč, ker smo bili tako vsi eden.

Pač, ne vsi. Med nami je bil eden, sin uradnika z Dunaja v Ljubljano premeščenega. Ko je namreč ta prišel s škotske gimnazije na Dunaji med nas, smo imeli veliko opraviti z njim, predno smo ga vkrotili. Najprej se ni hotel učiti slovenskega jezika, zato je dobil tu in tam kak prijazen dregljej s komolcem ali pestjo; to mu je tako malo po volji bilo, da je nas tožil profesorju, kar je pa nas zopet na-

potilo, da smo ga krstili s šolsko gobo. Ali bodi si, da mu je bilo to premalo, bodi si, da je mislil po nemški navadi nas strahovati s profesorjem, — naprosil je očeta, da nas je šel tožit vodji. Mi smo pač vse vtajili, da ni bilo nič s pritožbo, spoznali smo pa, da ima naš prijatelj hudo bolezen, ktera se ne dá drugje ozdraviti, kakor „pod Turnom“ v bajerji. Zvabili smo ga toraj tje in tam je bil krščen po stari šegi, namreč trikrat ves pomočen v vodo. To je pomagalo, postal je naš in se začel tudi slovenskega učiti, ker mi nismo v šoli med seboj govorili nič druzega ko slovenski, kolikor in kakor je znal kdo o tistem času.

Ta sošolec je bil toraj edini, ki nam je še skrbi delal. Zato so ga pri shodu v Zvezdi prijeli trije najmočnejši in v pričo vseh nas zarotili ter obljubili mu, da bo drugi dan zmeril s svojim životom visokost od okna do tal z druzega nadstropja, če se kaj zvé, ker drug izmed nas nobeden ne bo nič povedal. Revše prerešetano se je treslo, ker je vedelo, da mi ne dajemo praznih obljub, in se je zarotilo, da bo prej jezik si odgriznilo, predno bi kaj izdalo. In to besedo je

tudi držal, čeravno so drugi dan profesorji njega najhuje stiskali.

Prišel je drugi dan. Vsi po šolskih klopéh mirno čakamo, da bije šolska ura. Res pride vodja, a ne sam, marveč za njim vsi naši in še drugi profesorji, da napolnijo oder. Mi stojimo po klopéh kakor okamneni, nobeden ne spremeni obraza, ne premakne života. Vodja se oglasi slovesno :

„Včerajšnji opominj ni pomagal nič. Toraj zahtevam od vse šole, da mi izdá tistega, ki je narisal podobo. Pet minut dam časa za premislek.“

Smrtna tihota. Zbor profesorjev gleda nas, mi pa nje. Čez pet minut ponovi vodja svojo zapoved. Vspeh je isti. Nič bolje ni, ko obrok vnovič za pet minut podaljša. S tem je pa tudi njegova prizanesljivost pri kraji.

„Ta trdoglavnost je pa čez vso mero, — pričakajte sodbe“ — zagromi in odide s profesorji, na odru pustivši le našega redovnika.

To je bil dan! Kar se iz vseh skup ne spravi, se bo spravilo morda iz kakega posameznega rahljejih čutnič z žuganjem, prigovar-

janjem in obetanjem. Šli smo toraj posamezno pred sodnijo profesorjev, konferenco imenovano, a tako, da tisti, ki je bil poklican, ko je opravil, moral je kar iti — ne vidivši drugih. Tudi mene so pestili, pa so toliko spravili iz mene, kakor iz mutca. Med tem izpraševanjem smo v šoli vedno grški brali s profesorjem redovnikom, drugi menda tri ure, jaz pa sem bil že prej poklican k „verhöru“. Zvedelo se ni nič, prav nič, čeravno so nekteri mehkejših občutkov pri izpraševanji celó solze točili.

„Kaj bo? — smo se prašali v pondeljek, ko se je imela sodba naznaniti nam. Vendar ponosni smo bili vsi ná-se in na vse druge, še celó Dunajčanu smo rekli, da je bil junak, kar je njega posebno povzdignilo.

Zopet pride sodnija profesorjev in vodja jo nam naznani. Ostra je bila. Vsak deseti je dobil zapor v šoli za 8 ur, razen tega nakaznico na slab red v zadržanji, vse to poostreno z žuganjem, da se bomo morali vsi prav dobro učiti, če bomo hoteli dovršiti šolo, a da vendar pri nas ne bo ne „premijanta“ ne „odličnega“.

Molče smo mi poslušali in sprejeli to sodbo.

Kos je bil humorist v podobah, posebno dobro je karikiral obraze. Njegovim podobam sem jaz pridajal besede, ali pa sva jih kovala oba skup, — nemški, se ve da, ker slovenski sva oba prav slabo znala — in tako smo imeli nekak humorističen list „ad circulandum“. Tacih enega dobi v roke takrat zrani „literat“ Germanik, ki je iz vsake reči znal „kapital klepati“, ter ga pošlje vredništyu „Fliegende Blätter“ v Monakovo, a brez najine vednosti, na svoje ime.

Nekega dne pribuči k meni Kos na dom in upije:

„Lord, Lord, le brž z mano v kavarno, boš nekaj videl.“

Radoveden grem ž njim in ko sva v kavarni, prinese mi „Flegende Bläter“, jih razpre in pokaže dve strani.

Kaj? Saj ni res, ker ni mogoče, da bi kdo risal do črte tako kakor Kos! In vendar, vse je tako in celó tiskano.

„Daj, pokaži tisto poló, če jo imaš pri sebi“ — rečem jaz, ko se ne morem temu dosti načuditi.

„Je nimam, sem jo že davno zgubil“ — reče Kos.

Ne, to že ne more biti, da bi bilo to najino delo. Kdo bo kaj tacega tiskal in komu bo všeč! Je preneumno. Pa vendar — tu je, bere in vidi se, začarana nisva in list je, „Flieg. Blätter.“ Sedeva za mizo in gledava to neverjetno reč tako dolgo, da pride kavarnar in prosi, naj bi kmalu prebrala, ker so se že drugi oglasili za list. Dava ga iz rok in greva ugibat, kako bi bil ta čudež zgodil se. Ugibala sva, a uganila nisva. — Še le čez dve leti sem jaz zvedel, kako je ona reč prišla v „Fliegende Blätter“.

V šoli je bil „gaudium“ velik, ko so zvedeli, da je naše „ad ciculandum“ prišlo v „Fliegende Blätter“. Kaj pa še le jaz! Moja beseda tiskana!! No, to bom pokazal očetu, samo dobiti jo moram prej. Zato grem k Bambergu in si naročim dotično številko in ko pride, hitim v četrtek domú ž njo in jo pokažem očetu. Kaj so vedeli revež!

„Lahko mi prineseš kar koli, saj ne znam nemški brati in nikjer se ne pozná, da bi bil to pisal ti. Pa če bi tudi bil, kdo bo pa bral? Če se tako slabo učiš, ne bo nihče verjel, da kaj veš. Mar se bolje úči, da boš kaj znal,

potem te bodo že morda drugi poslušali, če boš kaj pravil jim.“

Pametna beseda ta, mene je tako poparila, da sem brž šel nazaj v Ljubljano, še predno so mati skuhali kosilo. Pot je tri ure dolga, toraj na nji človek, če sam hodi, lahko marsikaj pre-mišlja in tudi pozabi, kar je slišal. Ko sem v Ljubljano prišel, bilo je moje prepričanje to, da oče ne vedó ceniti takih reči, kakor so tiskane stvari, ki se beró po vsem svetu. Jaz in Kos sva ponosno spala na svojih lavorikah, jaz morda še preveč ker — —

Konec tega je bil ta, da sem jaz šel nekega dne — ne šolnine plačat — pač pa pošolsko spričevalo k vodji dr. Mitteis. Manjkalo je le še nekoliko tednov do konca, ali kdo se bo dalje učil, če se njegove besede že po časnikih tiskajo! Spričevalo sem dobil ugodno, lepo celó, samo v matematiki in geometriji dolgo črto; temu se tudi nisem čudil, ker bi teh predmetov res nikdar zmogel ne bil; imel sem ravno tako trdo glavo zá-njá, kakor Nemeč za slovenski jezik.

Ko s tem spričevalom vzamem slovo od sošolcev, zagotovivši jim je še dolgo pomoč v jezikih

so to vsi obžalovali in me hoteli po vsi sili imeti še med seboj. A jaz sem odšel ponosno, kakor gre fant v vojsko. Šel sem res v vojsko, pa v kako! To bodo pokazale dogodbe daljnih let.

Na razpotji.

Kaj zdaj? Da, res, kaj bo? Pa naj bo, kar koli, matematike in geometrije, tega žaganja se ne bom več učil. Kaj pa početi? Domú ne smem, oče me ne marajo, mati — kaj bodo revica! K šmarnogorskemu gospodu se ne upam, še manj k našemu gospodu župniku. Posajen sem na suho, čisto na suho, ker v hiše, po katerih dobivam hrano, me več ne pusti vest. Saj ne hodim v šolo.

Da, v šolo ne hodim več, ali drugi hodijo in tem lahko pomagam naprej. Razen tega pa lahko pišem — pišem za časnike, pri katerih se več zasluži, ko pri šolskih nalogah. Nemški znam, dokaz temu ona reč v „Flieg. Blätter“ o „Diogenu“ tiskana, — pogum! Čemu se boš dalje učil po šolah! Matematika in geometrija ste ti brun, čez ktere ga ne boš nikoli skočil, prej si boš zlomil nogo. Čemu boš toraj skakal?

Do konca leta sem živel pri gospóskih ro-
dovinah, katerih sinove sem naprej potiskal. Med
temi je bil eden, ki je bil v šoli najslabši, pa mi
je z mojo pomočjo pri latinščini in matere svoje
letanji odjedel prejšnje leto štipendijo, za katero
sem tudi jaz prosil. Ta je moral zdaj največ
„švicati“, drugače bi ga bili drugi topli v šoli.

Na koncu leta nisem šel domú. Oče so prišli
in rekli, da ne bom imel kje spati domá; saj je
svet širok in če so že moje reči kje brali, me
bodo gotovo obrajtali; veselilo pa jih (očeta) bo,
če se kdaj pripeljem v lepi kočiji velik gospod
pred njihovo hišico.

Pa kaj je to moja domišljijo in lahkomiselnost
brigalo! Saj sem bil povabljen s sošolcem vred
k sošolcu, sinu c. kr. okrajnega predstojnika v
Bistrici na Notranjskem, na vse počitnice. Šla
sva tje, a ne naravnost, ampak po meni nekoliko
že znani poti od Loke preko Žir, Idrije in na
Logatec. Potovanje je bilo lepo za naju, vzlásti
za mojega tovarša, ki je do tje komaj Šiško videl.
Vendar za bralca ni mikavno, ker nisva imela
nikjer nobenih zaprek. V Logatcu sva sedla na
železnico, po kateri se jaz nisem do tje bil še

nikoli vozil, in bi se tudi ta pot ne bil, če bi ne bil moj tovariš plačal zá-me. To je bila moja prva vožnja po železnici in nič drugače se mi ni zdelo, kakor kmetu, ko se prvokrat pelje. V Postojni sva pa že stopila z voza in potem šla peš do Bistrice, čeravno je moj tovariš vedno zdihoval in na vsakem kamnu počival.

Kako je bilo na Bistrici prijetno, kako kratek mesec dni! Ljubeznjiva rodovina, pri kateri sem se jel likati v družbi ter zgubljeni plašnost in divjost nasproti ženskemu spolu! Gospodične so pa res tudi umele oblati človeka, da se privadi družbe, in po njih sem spoznal, da človeka kinča ne le vednost, ampak tudi spodobno obnašanje, in tako sem zapazil na sebi vse polno grč, ktere bo še porezati, pogladiti, da bom prav človek. Moja tovarša sta bila v tem mi veliko spredej, nista — kakor jaz — zarudela, če sta kaki gospej ali gospodični morala reči „küs die Hand“, tudi sta se znala priklanjati kakor papiga na drogu, moj hrbtnec pa je bil neupogljiv, kakor da bi imel železen drog v sebi. Tak sem bil večkrat tarča za kratkočasenje drugim, koliko nježnih ust se je smijalo mi! Medved plesajoč ni bil nič proti

meni. Jezilo ali bolelo me to ni in večkrat sem se sam sebi smijal najglasneje. Gospodične so izrekle svojo sodbo o meni tako, da se z vsakega štora iztesa kako gladko orodje, toraj tudi nad mano ni popolnoma obupati; če bi me oné v žehti imele, bi se to kmalu poznalo, ker nisem tako nevkreten, kakor se vidim. Jaz sem jim to rad verjel, ker niso imele v rokah palice, ampak posmehovale se mi, če sem kako prav okorno ali hribovsko bleknil. Že sem jel spoznavati, da utegne ženska družba biti včasih vsaj ravno tako kratkočasna, kakor dijaška brez profesorjev.

V tem času pa nismo vedno domá čepeli — o ne, razhajali smo se tudi po okolici. Pri „žegnanji“ v Zagorji seznanil sem se z gospodom župnikom, kar omenim le zato, ker to znanstvo je dolgo trpelo in sem bil vselej vesel, kedar sem videl spoštovanega in častitega gospoda, ki je zdaj že v Olimpu. Bil je to gospod Anton Mlakar.

Te počitnice so še posebne važnosti zá-me zato, ker so mi dale v roko pisateljsko pero. Peljali smo se namreč na Vrem, kjer nas je spoštovana hiša Deklevova dobro pogostila in smo

šli ogledat podzemeljsko jamo pri Škocijanu, kjer se Reka v zemljo zgublja. Kako sem bil jaz očaran po tej podzemeljski veličastnosti, po grozni naravi okoli itd.! Ni mi dalo mirú, da sem sedel za mizo in spisal poročilo tega izhoda za tamošnjo družbo in ga potem bral. Da bi bil spis dober, ne bom rekel, vendar mu je občinstvo ploskalo — menda najbrž za šalo, a gospod predstojnik je rekel:

„Pošljite ta popis „Laibacherci“ za „Blätter aus Krain“, bote videli, da ga bodo sprejeli, če ga še nekoliko opilite!“

To je bila iskra v gobo, strela v slamnato streho. Spravil sem se čez spis, ga prenarejal, pilil, prepisaval, sam sebi glasno in tiho prebiral — z eno besedo: nič družega mi ni rojilo po glavi, ok ta spis. V sanjah sem ga že videl tiskane in pod njim se je lesketalo moje ime. Ni bilo pravega miru več, prigovarjal sem tovarišu, da greva nazaj v Ljubljano, tako dolgo, da smo se nekega dne vsi trije napotili proti Postojni. Težko sem vzel slovo od preprijazne rodovine, morda bi bilo mi ob slovesu še britkeje okoli srca, če bi me ne bil spis v žepu tako žgačkal.

Lepi so bili ti dnevi, ne bom jih nikdar pozabil. Najin sošolec naju je spremil do Postojne, tam smo pili še enega skup, potem smo se razšli. Videli se vsi nismo več, ker on je šel potem na Reko, kjer je bil bliže dóma, pozneje v Prago in — nekega dne so mi poslali njegovo fotografijo s pristavkom, da je umrl. Fotografijo hranim jaz v „albumu“, spominj ná-nj pa v srcu.

Pri „šrangih“ nad Postojno smo si podali roke, Bistričan je zavil se nazaj, Ljubljčan je sedel na železnico, jaz pa, ki nisem imel denarja dosti in se mi je še tega škoda zdelo, jo vkrenem skoz gozd proti Rakeku. Poti nisem vedel, tudi me je noč prehitela in tako sem po dolgem tavanji po hosti vendar prišel o polnoči do Rakeka, kjer me je Lavričev hlapec z usmiljenja na mrvo spustil, da sem spal, zjutraj mi pa prinesel kos kruha in požirek slivovke, kar mi je dobro zaleglo.

„Kam pa zdaj?“ — se prašam, ko stojim pred hlevom. V Ljubljano pelje tako vsaka pot, kakor v Rim, če grem prav nekoliko na okoli, bo še bolje, ker bom svoj spis lahko popravljaj. Pa tudi, kaj bom počel v Ljubljani, ob čem živel? Domú ne grem za nobeno ceno, če bi že oče

trpeli me domà, kako bi se mi pa rugali sosedje! Ne, rajši hodim še po svetu, dokler morem, saj je tu in tam kak sošolec, tudi bo morda še kje drugje dobiti kaj za zobé ali kaka šestica.

Pa stoj fant, kaj pa bo s tabo, ko prideš v Ljubljano? Kaj boš počel? Veselja do učenja nisi še zgubil, dijaško življenje je prelepo, samo če bi človek ne imel tistega sitnega želodca in če bi ne bila navada, da ljudje ne hodijo nagi in raztrgani po svetu. — Ej, čemu si boš belil glavo s tako žalostnim premišljevanjem, ko je vse tako lepo in solnce sije! Zdaj bodi vesel, za žalovanje je še zmiraj dosti časa.

Takih misli pridem do Cirknice. Lep kraj! Pod lipo sedem in gledam tabora ostanke okoli cerkve; ko se ohladim, grem tudi v cerkev, potem pa v farovž in glej! cel goldinar imam več v žepu. Zdaj pa le naprej, žvižgaj in pój, kolikor znaš, saj so po svetu dobri ljudje.

Hopsa, počasi! Vsa pot je suha, kako da si pri mostu zabredel v tako blato, da komaj čevelj iz njega potegnež? To je neka posebnost cirkniškega trga. Nič ne de, voda je blizo, opereš si čevlje pa greš naprej po cesti ob jezeru,

kterega si že davno želel videti in o katerem si v Valvazorji toliko mikavnega bral.

Ali kje je to jezero? Ni ga, vse je zeleno, le tu in tam se zabliška kaka mlakuža. Še le na gorenjem koncu zapazim nekoliko vode, pa se mi ne zdi nič veličastna, kakor voda bohinjskega jezera, ali prijazna, kakor blejskega.

Tam se zavijem proti Ložu, prenočim v Starem trgu, ki je skoro bolj podoben mestu, kakor Lož, pri sošolcu Tomšiču dobro sprejet, drugi dan grem po isti poti nazaj, pa se zavijem na desno v ribniško dolino. V Sodržci zopet prenočim pri sošolcu, kterega zdaj zemlja pokriva, in grem preko Ribnice v Kočevsko. Pa tam mi ni prav všeč, je prepusta zemlja in ljudi težko razumeti. Prenočivši v Kočevji v neki gostilni, kjer je bilo v sobi več postelj, zavijem drugi dan proti Staremu logu, od tod preko Smuka proti Žužemberku, kamor pridem ravno v soboto popoldne, ko je večernico zvonilo. To je prelepo. Vroče je, vtrujen sem, v torbi imam klobaso in kruha, toraj ležem na breg Krke in poslušam lepo zvonjenje prazniku. Oj, kako je svet lep, če je človek mlad in želodec ne lačen!

V Žužemberku poiščem sošolca, pri tem prenočim, drugi dan po prvi maši odrinem proti Krki in pridem tje še do desete maše, ki je bila slovesna — ne vem, kak praznik je bil. Od tam se zavijem proti Zatični, kjer si zopet vse ogledam, potem proti Šentvidu in od tam naravnost na Litijo, kamor dospem že ponoči ves premočen, v žepu pa še 1 gld. 60 kr.

Kaj bom počel? Tak ne morem naprej, zato grem v gostilnico, kjer si naročim nekoliko večerje pa posteljo kjer koli. Spal sem na mrvi, a slabo mi je teknilo. Drugi dan me je tresla mrzlica, da sem komaj vstal. A kaj dé to! Dan je zopet lep, se bom že grel, le naprej! Pa vselej naglica ni pridna, tudi utegne biti volja močnejša od mesa. Komaj sem prilezel do Kresnic, tam sem spoznal, da me noge več ne neso, toraj sem stopil na železnico in peljal se po nji do Ljubljane, kar me je stalo skoro zadnje krajcarje. Na kolodvoru v Ljubljani me zagleda Mokarjev Marko, smilim se mu, pobaše me na voz, pelje domú in spravi na svojo posteljo.

Kako sem prebil noč, ne vem, Marko m je pravil, da sem vedno nemški govoril o neki

jami in o svojem podpisu. Tudi mi je pravil, da so me drugi dan hoteli nesti v bolnišnico, pa on in Mocarjeva rodovina tega niso pustili. Menda sem tretji dan vstal in na tihem odšel proti domu. Počasi je šlo, počasi, pa prišel sem in ko so me oče zagledali, so prašali:

„No, kje si bil pa tepen?“

Jaz nič ne odgovorim, ampak grem kar na hišo in ležem v mrvo ter zaspim. Zbudé me mati s skledico kave v roki, ktero mi ponudijo, ker mislijo, da je to najboljša jed in pijača. Jaz jo res pijem, a slabo je bilo, drugi dan že nisem mogel vstati, imel sem prav pošteno mrzlico.

„Pojdi no gledat, kakšen je“ — slišim mater reči očetu spodaj — „ne bodi no tak, kakor da ne bi bil fant tudi tvoj, kakor moj!“

Ali moj oče, to so bili stara gorenjska glava, to je kazal njih odgovor:

„Ej, umrl ne bo, naj trpi, saj ni boljega zaslužil. Če mu boš jesti nosila, kdo ve, koliko časa se bo gori po mrvi valjal!“

„Ne, to pa že ne“ — zaškripljem jaz, skočim kviško, pač težko, se preoblečem in grem s svojo robo, čeravno mati za mano upijejo, naj počakam

vsaj kosila, ki bo brž kuhano. Kaj meni za kosilo, kaj zá-me samega! Naj oče vidijo, da imam jaz ravno tako glavo, kakor oni.

Nekaj jeza, nekaj vročina dneva storite, da me mraz popusti in kmalu potem tudi trudnost života in nog. Ej, kako sem drl od Skaručne dol proti Šmarni gori!

„Postoj no malo, saj menda nisi nikjer požgal“ — zaupije za mano nekdo in ko se ozrem, spoznam dijaka z naše fare, ki se je „učil za šomaštra“, kakor so domá rekli. Na gimnaziji je bil „na kol steknil“, kakor zdaj jaz.

Tudi on gre proti Ljubljani, toraj greva skup. Hoja ni prijetna zá-me, ker se v mojem životu zopet začneta ruvati vročina in mraz, da mi kar glava poka, pa naj bo, kar hoče, se bo videlo, kdo bo zmagal: moja volja ali pa mrzlica! Po poti mi tovariš začne prigovarjati, naj tudi jaz grem v „preparandijo“; sprejeli me bodo gotovo in še prav radi. Skonca mi to ni prav nič všeč. Kako se bodo dosedanji moji sošolci norca delali z mene! Ali — ali — — in ali — ko prideva v Ljubljano, sem že bolj mehak in:

„Alo! ste že slišali novico“ — pribuči Kos, ko se šole začno, v sedmo šolo — „Lord gre v preparandijo, bo šomašter!“

„A, a, ni mogoče“ — gre po teh in drugih šolah glas.

Da „Lord“ jo šel v preperandijo. Neverjetno to, pa žalostno-resnično, šel je. Kam bi pa šel drugam? Vodja gospod Legat ga je rad vzel in mu obljubil vse mogoče podpore. Tako je slavni „Lord“ postal „preparand“.

Pa kaj je s tistim spisom o škocijanski jami? Tako-le. Ko pridem v Ljubljano, nesem lepo prepisani rokopis vredniku „Laibacherce“, dr. Issleibu. Ta pogleda mene, pogleda rokopis, me praša, kdo da sem, ter obljubi, da bo spis prebral; če bo za rabo, bo natisnjen, in potem naj pridem po „honorar“.

Veš li dragi bralec, kaj je „honorar“? To je veliko, malo, nič ali (posebno pri slov. listih) še manj ko nič, to je nekaj, ob čemer človek lahko obogati ali pa lakote pogine, to je tisučak ali pa počen groš — sploh plača, ktero človek za svoje pero dobi. Jaz tega takrat še nisem tako natanko vedel, zato sem iz vredniške pisarne

skoro priplesal in komaj čakal sobote, ko so za prilogo „Laibacherce“ izhajali „Blätter aus Krain“.

Žalost! Pride sobota, a mojega spisa ni v listu. Čakajmo, morebiti ga vrednik ob svojem obilnem poslu ni mogel še prebrati. Pride druga sobota in — norel sem, moj spis je bil natisnjen z mojim podpisom.

Zdaj pa, dragi bralec, ne zameri, če sem pijan. To ni več kar tako, ti, ki nisi nikdar še tistega, kar se je rodilo v tvoji glavi, tiskanega videl na belem papirji in pod spisom črke tvojega imena, ti ne boš razumel mojega zamaknenja. Deset-, dvajsetkrat sem prebral spis od konca do kraja, predno sem verjel, da se mi ne sanja. Bil je nekoliko prenarejen, pa le malo, da je manj slovanski zlog z njega gledal, jaz sem vredniku to odpustil, a drugim trdil, da je vse do zadnje pičice moje — moje — moje!

Kdo sem pa zdaj jaz? Ali sem še tisti, kteri sem bil? Kaj še, zdaj sem veliko več, neskončno več, moje misli bodo tiskane ostale in ohranjene svetu, še čez dve sto let — ej kaj, to je premalo — večne čase bo svet vedel, da sem jaz živel, prav tako, kakor vé o Mojzesu, Ksenofonu,

Homerji, Platonu, Ciceronu, Cesarji, Liviji, Schillerji, Lessingu, Klopstocku, Götheji itd. Ponosno sem se oziral po ljudeh, saj je moral vsak z občudovanjem gledati mene, kakor zdaj Radeckija v „Zvezdi“ — še bolj, kajti mene je lahko videti še živega, oni pa je le z bron.

Več dni je trajalo, da sem se nekoliko streznoval od te duševne pijanosti, posebno ko sem videl, da se svet zavoljo tega ni čisto nič premenil. „Koliko si pa dobil za svoj spis?“ — to je bilo edino, kar so me prašali prejšnji in tedanji sošolci, tudi naš katehet.

Da, res, to bi bil pa skoro pozabil povedati. Nekaj dni potem, ko je bil spis natisnjen, grem k dr. Issleibu, in ta mi napiše na listek nakaznico na 3 gld. 72 kr. — po 2 kr. vrsto, ter reče, naj le še kaj enacega prinesem. Kleinmayerjeva knjigarna mi izplača ta znesek brez ugovora.

Hujsa, juhej, na konji smo! To rokodelstvo ni le slavno, ampak tudi kaj nese. Le vreži, Jaka, pero za drug spis, saj si že marsikje bil po deželi in marsikaj videl. Kdo bo zdaj delal še šolske naloge drugim, če dobi od vrste toliko, kolikor tam za cel kapitel!

Predno pa gremo po tej poti naprej, postojmo nekoliko in pogledjmo v šolo, kako družbo sem dobil.

Nič kaj se ne morem pobahati ne z novimi sošolci, ne z učitelji — izvzemši gosp. kateheta. Takrat je bila preparandija še „pribežališče grešnikov“ iz raznih šol, ne dva nista si bila enaka bodi si v starosti, bodi si po šolskih letih; ta je bil gimnazijalec, oni realec, nekteri pa še celó le normalec, jaz sem na šolski lestvi bil z najvišega klina padel. Lahko si vsak misli, kako malo mi je ugajala družba, kako zaničljivo sem gledal v šolske knjige, ktere sem bil že davno zopet pozabil, kako težko sem odgovarjal na vprašanja o nemških stavkih itd. jaz, sloveči latinec gimnazije, ki sem že maturne naloge drugim izdelaval, jaz, čegar dela so že tiskana bila. Razen tega so bili moji novi sošolci pač dobre duše, a tako primitivne vednosti, da je meni kar presedalo.

Pa še nekaj je razžalilo mojo domišljivost. Kakor že znano, sem znal že toliko glasovirja, da sem se z not učil reči, ktere so bile po mojem okusu. Ravno tako znano bo, da moje grlo ni imelo kar nikakoršnega glasu. Naš učitelj glasbe

je bil pa jako vljuden učenjak in vedel spoštovati vsacega stan in zmožnosti. O tem tu le kratek prizor.

Učitelj: „Vaši Milosti se toraj ne ljubi igrati skale. Jej je gotovo prenizko, he?“

„Saj že znam skalo, ne le v C, ampak z vseh stopinj“ — je moj odgovor.

„Ali se bo Vaši Blagorodnosti ljubilo do jutri prinesiti mi vso C-skalo dvajsetkrat prepisano — se ve, če Vaša Blagorodnost nima morda že kakega novega spisa za „Laib. Ztg.“ pod peresom?“ — govori dalje.

„Kazni jaz ne bom pisal, sem se že davno odvadil“ — je kratek moj odgovor.

„Tako, tako! Vaši Učenosti je tako delo pač prenizko?“ — poprašuje dalje:

„Dá, res!“ — rečem jaz odločno.

„Hm, hm! Vaša Slavnost se je toraj do nas ponižala le kot gost?“

Jaz na to zbadanje nič ne odgovorim, če-ravno vse v meni vre. — Drugi dan je njegovo prvo vprašanje do mene:

„Je li Vaša Milost imela toliko časa in dobre volje, da bi bila blagovolila po včerajšnjem naročilu moje malenkosti spisati C-skalo dvajsetkrat?“

„Ne!“ — rečem jaz.

„Ne? Ej, saj se ne mudi. Do jutri bo morda Vaša Učenost milostljivo blagovolila to skalo spisati štiridesetkrat, kaj?“

„Nimam papirja!“ — črhnem jaz, ki zdaj vso to reč tudi zavijem v humoristično stran.

„Tako? Naj jo pa Vaša Slavnost spiše kam drugam, n. pr. na žamet ali svilo, da jo le jaz vidim.“

Zdaj se ne morem zdržati smeha, kateremu se pridružijo tudi tovarši, ki so smeh komaj držali, da ni že prej butil jim iz grl.

„A, glej no“ — se oglasi zopet učitelj — „kako lep moški zbor in kako glasen pevovodja! Kaj, ko bi Vaša Milost zdaj stopila tu sèm h klavirju in pela tisto skalo, ktere ne blagovoli pisati?“

Jaz grem k glasoviru in ko on vdari *C*, spustim jaz iz grla glas, ki je ravno toliko podoben glasu *C*, kakor vsakemu drugemu.

„Aj, Vaša Blagorodnost je tudi umetnik v petji, kakoršnega do zdaj ni, vsaj moja ponižnost ne vé zá-nj. V enem glasu cel zbor

glasov! Kako, da za tako imenitnost še nihče ne ve!“

Ko drugi dan zopet v šolo stopim, pogleda mene, pomiga z očmi in prične:

„Na kaj je Vaša Blagorodnost izvolila spisati tisto C-skalo, štiridesetkrat — na svilo, žamet ali papir?“

„Na nič!“ — je moj odgovor.

„Jaz danes slabo slišim, sem nekoliko prehlajen, toraj prosim, da bi Vaša Blagorodnost milostljivo ponovila Svoj odgovor“ — reče in nastavi uho proti meni.

„Na nič“ — odgovorim jaz zdaj na ves glas.

„Ej, to je novo“ — se oglasi on — „mora tudi lepa biti reč na nič spisana. Naj jo Vaša Vljudnost meni pokazati poniža se!“

Ne vem, kako bi se bila ta reč razvozljala, če bi ne bil zmedel je šolski nadzornik gosp. korar Savaschnigg (Zavašnik), ki je nenadoma vstopil. Mi planemo kvišku, a on veli s prstom, naj se vstopimo v vrsto, kakor vojaki pred generalom. To storimo in jaz pridem na levo krilo prvi.

„Wie heisst *Er* (kako *Mu* je ime)?“ —
praša obrnjen v mene.

Jaz gledam svojega soseda in glasbenega učitelja, a vsi gledajo mene. Ko g. Savaschnigg ni naglo odgovora, drega:

„No, no, odgovor!“

„Saj zna govoriti“ — rečem jaz — „naj rajši sam pove, jaz ne bom odgovarjal za svojega soseda.“

Gosp. Savaschnigg obledi, ozeleni, zarudi in kdo ve kaj se še spreminja v njegovem obrazu, učitelj glasbe pa se ruga zdaj na tihem.

„Kdo je ta?“ — se obrne Savaschnigg proti njemu, kazaje mene.

„Zeló visok gospod, ki je navajen, da se ga ogovarja z *Vi* (Sie)“ — pojasni učitelj.

„Tako? Kako pa je tak gospod k nam prišel?“ — se obrne gosp. Savaschnig k meni.

„Prav tako, kakor zdaj zopet grem, saj meni ni treba, da bi na tem potu kruha iskal in se dal zmirjati takim sitnežem, kakor ste *Vi* in učitelj glasbe gospod Nedved.“

Igovorivši to vzamem klobuk in dirjam ven. Podam se k vodji gosp. Legatu in mu raz-

ložim, da meni nikakor ni mogoče dalje ostati tu. Blagi gospod me tolaži, spodbuja k potrpljenju in obeta, da bom že čez leto dni lahko službo dobil pri sv. Jaköpu v Ljubljani; petja se mi ne bo treba učiti, godbe pa, če bom hotel. Skoro bi se bil vdal, ali — kdo je šolski nadzornik, kdo bo moj najvišji gospod? Nihče drugi ko velečastiti gosp. Savaschnigg, ki mi tega, kar se je davno zgodilo, nikdar ne bo pozabil. Uboga para bom, nič drugega. Zato po nekolikem premišljevanji rečem:

„Ne, ne! Po tem, kar se je zgodilo, ne morem več tu ostati in — po pravici rečeno — veselja tudi nimam. Prosim le potrdila, da sem tu do današnjega dne v šolo hodil, drugega nič.“

Gospod vodja mi spiše to spričevalo, jaz grem. In tako je bila končana moja kariera učiteljska, malo več ko dva meseca sem se za učitelja „likal“.

Kam pa zdaj? Pač sem imel še gosposke rodovine, katerih sinovom sem še naprej izdeloval latinske in nemške naloge, in prevajal latinske klasičarje, ali o tem se ne more živeti, tudi so se časoma naveličevali „strganca“, „lenuha“ itd

Prejemal sem dobre svete, a družega malo, in to leto je bilo res grozno.

To grozno leto bodi popisano le v par črticah, ker se sam sebi smilim, če si pokličem v spomin vse dogodbe.

Misli si, bralec, človeka z ozeblinami na nogah in rokah, brez gorke obleke, čegar nagoto in strganost pokriva le plajšče bivšega sošolca Kosa, a to vse ga ne varuje mraza. Stanovanja nima, tudi hrane ne, sedi v kavarni, dokler je odprta, ker imajo markêrji usmiljenje ž njim, spi tudi tam na stolih, dokler to trpé, potem pa mora iti v mrazu in snegu z mesta, da prebije noč, če tudi v gozdu pod Turnom, da ga le policija ne dobi. Sram ga je, ne toži svoje reve nikomur, raji trpi vse, če prav po več dni ne jé nič gorkega, ves dan pa morda celó sploh nič ne dobi v želodec, ko vodó, ktera nič ne stane. Ljudje ga vidiijo, imajo celó svojo zabavo ž njim, mu naročé to in ono pismo, da se skaže s svojim duhom, se smejejo njegovemu omejenemu mišljenju in nizko letečemu „Pegazu“. Kako li bo letel više, če je tako premražen in lačen, da bi najraje na tleh sedél in

spal v kakoršni koli luži! Za trud mu dajo nekaj šestic, on je vesel zasluženega denarja in se gre najest — enkrat v tednu, morda celó le v dveh tednih. Čuda le, da pri tem ne zmrzne in ne zboli do smrti. — —

Tako sem bil zašel med gledališčne igralce. To je dobro, a lahkomiselno ljudstvo, meni je bilo koristno v tem, da sem se navadil lepše nemški govoriti, kakor se v Ljubljani govori; vsaj sam sem si domišljeval to. Slovenski duh se je jel izkajati iz mene, ker se mu je menda preslabo zdelo bivati ali celó razvijati se v tako zanemarjenem telesu. Igralci so me obražali kolikor toliko, ker sem jim bil marsikje za rabo; meni je pa bilo to tudi v korist, ker za gledališče mi ni bilo treba vstopnice, in tako sem počasi seznanil se skoro z vsemi gledališkimi igrami. Najboljši prijatelj mi je bil neki Weilenbeck, ki je igral večidel tragične naloge, imel lep talent in bil tudi bolj izobražen od drugih. Temu sem bil večkrat „občinstvo“, kedar se je učil „Franca Moora“, „kralja Ribarda“, „Jaga“, „Fausta“ itd.

Najimenoitnejša prikazen tega leta je pa záme bila tá-le. Z nekim Gabrielli-jem, Poljakom

po rodu, sva skovala igro „Sicherl, vulgo Dimež, der Schrecken von Krain“. Se reče načrt, načrt sva skovala oba skup, potem sem jo spisal jaz in bila je odločena za predstavo. Kakšna je bila, ne maram razkladati, ker jo je že marsikdo videl; rečem le, dá se bahal ž njo nikdar ne bom. Pri nekem igralcu v ozki in mrzli sobici pod streho smo pisali naloge za igralce, gospodinja pa nam je kuhala krompir v oblicah, ki smo ga vsi skup nakupili.

Igra je naznanjena, po voglih se nabijejo listi, skušnja se prične, a jaz! Ne dá se popisati, kako sem bil razburjen, kako so se mi napenjale prsi; moje besede so to, ki bodo tu z odra donele ploskajočemu občinstvu. In glavna reč — jaz sam bom nastopil na odru v podobi tolovaja. To mora biti, „zur Verherrlichung des Festes“, so rekli igralci, in jaz sem se učil svojih par besedi bolj ko vsi drugi dolgih nalog, skrbneje ko Weilenbeck „Dimeža“.

Kaj pa še le v Ljubljani! To so se ljudje trgali za prostore, na gimnaziji je klic: „Lordova igra in Lord se bo sam pokazal“ vse spravil na noge in zvečer je bilo gledišče tako polno po vseh

prostorih, da še vsi ljudje niso mogli vá-nj, čeravno so drug na drugem sedeli in sloneli. Mene so zdaj v garderobi spodobno oblekli za tolovaja, a srce mi je vtripalo tako, da naloge nisem znal že nobene besede več.

Igra se prične in prvi deli se vrše ob burnem plosku. Zdaj pride del mojega nastopa, inspicijent me postavi na kraj, od koder imam stopiti na oder. Jaz še enkrat pogledam svojo nalogo, ko pa na odru pade beseda zá-me, potisne me inspicijent ven brez usmiljenja.

To je grom, ko prve moje kranjsko-nemške besede zadone in se jaz prikažem na odru! Kar treslo se je gledišče, jaz sem prišel ob vso zavest, ne vem, kaj sem govoril, pač pa vem toliko, da so mi prileteli trije venci s „pušpanja“ na oder, ktere sem potem pri Weilenbecku shranil. Kdo je bil srečnejši, ponosnejši od mene! Pač sem šel lačen spat, pa spal sem — če ne na lavorikah — vsaj na pušpanji. Igra je tudi drugi dan še napolnila gledišče in ker nama je vodja dal od nje vsakemu po 6 odstotkov čistega dohodka, sva dobila vsak po 24 gld. To je bil lep denar, škoda, da je meni vsega manjkalo, toraj ni veliko zalegel.

O postu sem se seznanil tudi s plesoukom, kateri je mojo pičlo vednost na glasovirji porabil v svoj prid pri podučevanju v svoji stroki ter me za to odškodoval s šestnicami. Skonca kar ni šlo, sčasom sem se pa vendar bolj in bolj izuril. Zato sem ta čas nekoliko bolje živel. Ko so pa veseli gledališčni tički pred Veliko nočjo odšli, kmalu za njimi tudi plesouk, se je pričela stara beda, le toliko je bilo bolje, da nisem več tako zmrzoval, če tudi dosti stradal. Druzega dela nisem imel, toraj sem se lotil francoščine s tako silo, da so se ljudje kar čudili, razen tega pa sem začel zopet spisovati drugo igro „Francozi v Kamniku“. Živel sem po naklonjenosti profesorja g. Kander-nala in ob pičlem zaslužku pri „Laibacherici“ za dnevne novice in druge malenkosti.

Še marsikaj bi mogel o tem letu praviti, pa bi ne utegnilo biti vsakemu v poduk in kratek čas, zato bodi omenjena le še tá-le dogodba.

Nekega dne me pokliče vrednik „Laibache-rici“ dr. Issleib k sebi in praša, če bi me bila volja v nedeljo iti s „Sokolom“, kateri ima izlet preko Dobrave k Ločnikarju na Vič, da bi spisal za „Laibacherico“ poročilo o tem. Vzlasti naj bi

pazil na govore prvakov, če bi bilo kaj panslavističnega ali družega izdajskega v njih.

Zakaj bi ne šel? Saj poročilo naredim kakoršno koli, z domačimi ljudmi grem pa rad kam, bo vsaj vesel dan. Dr. Issleib mi dá en goldinar za pot, poročilo pa obljubi plačati po vrstah. Jaz grem in se prav dobro zabavam vseskozi, pri Ločnikarji še celó plesalcem na glasoviru brenkam, kolikor znam. Izlet je bil lep, kakor so bili od začetka vsi „Sokolovi“ izleti.

Zvečer spišem poročilo v kavarni in ga drugi dan zgodaj nesem dr. Issleibu. Ta ga prebere, majé z glavo in pravi:

„Ej, to ni za nas. Ne maramo popisa o navdušenosti ljudstva, pokanji možnarjev itd., nam je vstreženo le z govori prvakov, ki so bili gotovo veleizdajski. To, to prinesite, vse drugo ni za nič.“

S tem raztrga moje poročilo, jaz grem ves klavern in spišem napitnice kolikor mogoče natančno po spominu ter mu jih nesem. Pa tudi te mu niso po godu, zato spiše sam poročilo, katero drugi dan jaz, kakor vsak drugi, ki je videl in slišal, s strmenjem in nevoljo v „Laibacherici“ berem. Vse pade po meni, ker vsak misli, da

sem te laži in to sumničenje jaz pisal, in nič ne pomaga moje rotenje, da to ni res, da je moje poročilo bilo vse drugačno, prav nič hudobno, ampak pravično; nihče mi tega ne verjame in skoro se ne smem več prikazati med Slovence. Zato derem k dr. Issleibu, mu povem, česa me ljudje natolcujejo, ter ga prosim, naj bi naznanil v listu, da tega nisem pisal jaz, ampak on sam. Mož me strašno grdo pogleda in se zadere:

„Kaj. Vam na misel pride! Idite, marš!“

Tako je obležal na meni sum nekakega vohuna, ki opazuje, narodnjake in jih izdaja. Kako je mene to sklelo, ne morem popisati, zato se nisem več prikazal dr. Issleibu, ampak sklenil, če le mogoče, zopet iti nazaj v šolo. S pomočjo prof. Kandernala sem bil kmalu pripravljen za skušnjo o šesti šoli, po njegovem svetu se podam v Trst, da bi jo naredil, ter skušal potem študirati privatno. Po posredovanji dr. Coste, župana ljubljanskega, ki je moje misli bolj poznal, dobim nekoliko denarne podpore in jo mahnem peš proti Trstu. Pot sem si izvolil do Senožeč po veliki cesti, med tem sem od Razdrtega splezal na Nanos in popis tega priobčil pozneje v „Blätter aus Krain“,

od tam sem se zavil čez Gaberk, kjer me je huda burja metala, proti Vremu, kjer sem pri sošolcu ostal dva dni, pa šel preko Črnikala, Bazovice itd. do Trsta.

Kaj sem čutil, ko sem malo naprej od Bazovice prvič z višave zagledal morje, si vāk lahko misli; tudi vtisa mesta ná-me ne bom popisoval, le toliko omenim, da sem se strašno osamljenega čutil, ker je vse laško govorilo.

Podám se k morju in ogledujem ladije. V to nenavadno reč se popolnem zamaknem, kar mi potrka nekdo na ramo in ko se ozrem, zagledam znanca z Ljubljane. Prijatelja pač nikoli nisva bila, ker se mi tega ni vreden zdel, ali na tujem je vsak domač obraz ti že ljub, ker že vsaj ž njim lahko govoriš. Bil je še slabše oblečen ko jaz, a to sem prezrl, posebno ker se mi je brž ponudil za spremljevalca. Jaz sem že lačen in žejen, ker si v nobeno gostilno ne upam, zato ga prosim, naj bi me peljal v kako, kjer ni predrago. Pelje me ter tudi naroči za oba jedi in pijače, češ da tu umejo le laški. Moj znanec je in pije, kakor da bi bil že tri dni brez jedi, jaz plačam račun, ki se mi je precėj velik zdel, potem prosim

vljudnega znanca, naj mi pokaže gimnazijsko poslopje, da se oglasim pri gosp. vodji zavoljo skušnje.

Ta moja prošnja pa znancu ni nič kaj po volji, vendar me pelje tje ter čaka pred vratmi, da bi jaz opravil. Gosp. vodja je še dosti prijazen, posebno ko bere pismo prof. Kandernala; vendar obžaluje, da zdaj ne morem narediti skušnje, to bi bilo mogoče še le ob koncu šolskega leta, ko jih je več skup; naj toraj takrat pridem, me bodo že izprašali.

Nič kaj veselega obraza ne pridem ven, moj znanec to zapazi, toraj reče, da mi bo razkazal, mesto, da se bova vozila po morji itd. Vse to sva storila na moje stroške, — ker je znanec povsod rekel, da nima drobiža, in bo še le zvečer menjal. Zvečer me je peljal v gostilnico k „črnemu orlu“, tam dal nositi na mizo vina in jedi, me spremil celó v sobo, kjer sem ves omotljen padel na posteljo in zaspal. Zjutraj me strašno glava boli, ko se zbudim, ves se opotekam, a vendar grem po stopnicah dol v gostilnico, kjer prašam po svojem znancu. A nobeden noče nič vedeti o njem, krčmar le reče, da je vse plačal zá-me, da toraj lahko grem.

No, hvala Bogu! Je vendar držal besedo ta znanec, kteremu sem tako malo zaupal.

Ker me glava boli, grem k morju, da bi se ohladil. Pa to ne pomaga dosti, morda bo bolje, če kupim pomerančo, kterih je tam toliko na prodaj. Stopim toraj k branjevki in sežem v žep. Ali kaj! To ni mogoče! Še sinoči sem imel tu par šestic, kar sem jih dobil iz goldinarja nazaj, zdaj sta pa le dva krajcarja tu. Morda sem jih dal v drug žep. Pa tudi tam jih ni, sploh nikjer jih ni. Ej, nič ne dé, morda so mi ven padle, sezimo po goldinar v suknjo, kjer je spravljen denar za skušnjo — 12 goldinarjev.

Kaj pa je to? Saj ni mogoče! Da bi bil tudi to zgubil? Kar brž me neha boleti glava, ko ni v nobenem žepu nič. — Obide me strah in bled postane obraz. Kaj bo zdaj? — Pa ne da bi bil moj znanec pobral mi denar, ko sem tako omotljen zaspal!

Nazaj tečem v gostilnico ter prosim, da se mi odpré soba, kjer sem spal. Bila je še nepospravljena, kakor sem jo jaz pustil. Gledam, iščem, premetavam — vse zastonj. Ko potožim svojo zgubo gostilničarju, noče me poslušati in

me ven spodi rekoč, naj gledam, s kakimi ljudmi da pridem v njegovo gostilnico; taki, kakor je bil včerajšnji moj tovariš, so capini.

Tako toraj! Ni dvoma, da me je ta „znanec“ nesramno okradel. Najprva moja misel je, da bi šel na policijo. Pa kje je policija? Ljudje, ki jih prašam, nočejo znati ne nemški ne slovenski, vsak odgovori: „niente capisso“, jaz pa laški ne znam. Kaj bi mi pa tudi pomagala policija? Bog vé, kje je že ta potepuh z mojim denarjem! (In res nisem videl nikdar več ne njega ne svojega denarja, bral pa sem čez več let njegovo ime med obsojenci zarad tatvine.)

Čemu bom obširneje popisaval, kako sem šel iz Trsta? Pa saj bi tega tudi ne mogel, ker ne vem več, kako sem prišel do Sežane. Bila je ura že enajst in imel nisem še nič v želodci. Vroče je strašno, zato sedem nekoliko v senco, da bi počl, ker drugje ob cesti sence ni. V tem pride memo duhovnik, jaz ga pozdravim, gospod me pogleda in praša, kaj da sem in kam gre moja pot. Ko izve, kako in kaj, in da sem s Kranjskega domá, me brž pelje v gostilnico in naroči kosilo, sam pa gre v bogato hišo posestnika

gosp. Polaja rekoč, da on tam kosi, a bo brž po kosilu prišel k meni, da me spremi do Štorij naprej.

A še predno je moje kosilo na mizi, že priteče strežaj z naročilom, naj pridem kosit k gospódi. Nič kaj rad ne grem, a grem vendar. Sprejmo me prijazno, kosilo je bilo res prav gospósko, jedi je nosil strežaj okoli nas. Rodovina je bila tako prijazna, da sem tri dni tam ostal in živel kakor vrabec v prosu. Pripovedoval sem o svojem potovanji po raznih krajih in tudi o nesreči v Trstu. Ko sem četrsti dan odšel, mi je gosp. Polaj stisnil v roke desetak, gosp. kaplan pa pismo do necega uradnika v Senožecah, kamor sem se s Polajevim vozom peljal. Pred odhodom so mi naročili, naj se še oglasim, kedar bom šel v Trst. Če bom pa kdaj v hudih zadregah, naj jim pišem, bo že še kaj. Kako mi je vse to dobro delo, kako sem bil hvaležen, si lahko vsak misli.

V Senožecah me je uradnik, do kterega sem imel pismo, lepo sprejel in pogostil; bil je doma s Šentvida nad Ljubljano, jaz pa sem stanoval v Ljubljani pri njegovi sestri. Drugi dan me je dal peljat do Postojne, kjer sem se jaz še nekoliko

mudil pri znani mi rodovini, pa jo mahnil peš proti Ljubljani nazaj po veliki cesti. Pot je bila dolgočasna že meni, kako dolgočasen bi bil še le njen popis bralcem!

Naj tu, predno grem naprej, omenim še nekega komičnega dogodjaja iz zimskega časa tega leta. Zima je bila huda, tako da je nekoliko dni zavoljo zametov na Krasu poštni vlak proti Dunaju vozil le iz Ljubljane in so morali ljubljanski poštni uradniki spremljevati ga. Jaz sem bil z nekterimi znan, posebno s Premkom; ta dobrovoljni gospod pride nekega dne in me praša, če se hočem na Dunaj peljati — brez plače, se ve da.

Na Dunaj! Kdo bi se rajše peljal ko jaz! Samo z obleko je slabo, jaz imam ozeblino na nogah, morem hoditi le v copatah, čevelj bi trpel na nogi komaj par ur, če bi bil pri miru. A gospod Premk me tolaži, da poštne uradniki imajo zakurjen voz, na Dunaji pa mráz tudi ni huji ko v Ljubljani; na kolodvor in v ta voz me bodo spravili v „kontreband“ v veliki poštni cajni zaprtega, naj le zvečer pridem, pa bomo odrinili. Jaz letim po svoje cape in jih spravim

ná-se, pa pridem na pošto, kjer me stlačijo v cajno, da bi poskusili, če bom mogel v nji prestatí do kolodvora. Gospod Premk pravi, da bodo cajno morda premetavali, torej moramo tudi to poskusiti. Udam se v vse, da bi le Dunaj videl; na to začno cajno, v kateri sem jaz zaprt, prevlačevati, prekucevati, stresati, da sem v nji zdaj na glavi, zdaj na nogah, zdaj na hrbtu, zdaj na trebuhu. Tega ne morem prestatí, zato začnem na ves glas kričati, naj me ven spusté. Ko odpro pokrov, jo popiham, da še posmehovanja več ne slišim, in kedar me je pozneje gospod Premk prašal, kako je bilo na Dunaji, sem bil tako hud, da bi se bil kar stepel ž njim, če bi on-ne bil močnejši od mene. To je bilo moje prvo potovanje na Dunaj, po katerem nisem Dunaja, pač pa večkrat „Benedke“ videl, — kakor se pri nas pravi.

Po koncu šolskega leta sem šel na Bled k svojemu prijatelju Gabrijelu Preširnu, ki je bil že osmo šolo dovršil. Med letom mu je bil umrl oče, njegova mati pa se je bila že drugič omožila. Gabrijel je nadjal se bogate dedščine, pa ni bilo z vsega nič, akoravno mu je oče, ko

je že na smrtni postelji ležal, rekel, da ima zá-nj spravljenih 20.000 gd. v obligacijah. Kako sva z Gabrijelom iskala in premetavala po vseh kotih, da bi kje dobila te obligacije! Dobila sva pač v biblijoteki v knjigah nekaj stotakov, obligacij pa ne ene, čeravno je Gabrijelu oče povedal, kje bodo. Gabrijela je prijela žalost, napregla sva in peljala se sama na Koroško, potem čez Šent-Andrej, kjer je imel Gabrijel strica, na Štajarsko, v Gradec, Maribor, Celje, potem čez tuhinjsko dolino nazaj domú na Bled. Potovanje je trajalo čez tri tedne, meni je bilo prijetno in mikavno, ker je Gabrijel imel dosti drobiža, za bralce bi pa morda bilo dolgočasno, če bi pot obširneje popisoval.

S tem sem pa zopet skočil nekoliko naprej, moram stopiti nazaj, da se nit ne pretrga. Tisto leto se je bilo 15. avgusta (véliki Šmarni dan) sešlo na Bledu veliko slovenskih prvakov in profesorjer, tako dr. Toman, Costa, prof. Mandelc, Tušek, Miroslav Vilhar itd. Razen teh se je zbralo veliko drugih narodnjakov, posebno dijakov. Kako lepo je bilo, kako veličastno, ko smo se na vsem blejskem brodovji peljali po jezeru!

Pevci so peli narodne, a godba je igrala domače, ljudstva pa je bilo vse polno. Tega dneva ne bom pozabil.

Meni je bil ta dan še posebno važen zato, ker me je zvečer poklical Miroslav Vilhar k mizi ter me prašal, če hočem iti k njemu na Kalec za učitelja njegovih mlajših otrok. Z veseljem sprejemem ponudbo — tem rajše, ker nisem še pozabil bistriškega okraja, kjer se mi je prvi-krat tako dobro godilo. Priti oljubim tje po njegovi želji konec septembra, do tje pa ostati na Bledu pri svojem prijatelji Gabrijelu, s katerim sva brž na to prej omenjeno pot z vozom storila, potem pa šla še na Stol nad Javornikom, kar sem popisal tudi v „Blätter aus Krain“. Ker pa še zmiraj ni bilo meseca septembra konec, sem šel preko Železnikov na Blegaš, potem preko Leskovca, kjer sem pri gostoljubnem gosp. župniku prenočil, na Loko in zopet nazaj na Bled. Tudi to potovanje je obširneje popisano v gori omenjenem listu.

Próti koncu meseca septembra se naprava z Gabrijelom v Ljubljano. Pobereva vse, kar je zá-nj kake vrednosti, in se peljeva z dvema

konjema v kočiji do „Slona“, kjer Gabrijel dá kočijažu petak za pot nazaj, konje in kočijo pa pridrži kot edino dedščino in oboje prodá za par sto goldinarjev. Dva dni ostaneva skup v Ljubljani, potem se odpelje on na Dunaj v više šole, jaz pa grem domú, predno se odpeljem na Kalec.

Kakor so bralci po dozdanjem spoznali, je bil ta Gabrijel Preširen velik in srčen moj prijatelj, toraj bo marsikoga mikalo, kaj je iz njega postalo. Naj bo toraj na tem mestu dopolnjena njegova zgodovina — vzlasti, ker sem ga jaz le še enkrat videl in to je bilo na cirčniškem taboru, ko je že bil doktor zdravilstva.

Podal se je na Dunaj, tam dokončal študije na vseučilišči, postal doktor zdravilstva, prišel v Carigrad, kjer si je pridobil slavo po svojem zdravniškem znanstvu ravno tako, kakor po znanstvu jezikov. Razen skoro vseh slovanških jezikov je znal še laški, francoski, nemški, nekaj angleški in turški. V Turčiji je imel lepo službo, sijala mu je zvezda lepe prihodnosti, ali kaj pomaga vse to, če ima človek v srcu črva, ki mu gloda življenje!

Dopisovala sva si pridno, a iz vseh njegovih pisem, kakor je bil prej vesel, je vel žalosten duh obupljivosti, ker nikakor ni mogel pozabiti dogodjaja na Bledu, ki ga je v rodovinskih zadevah tako strašno pretresel. Zadnje pismo njegovo je bilo iz Šumlje, kamor ga je turška vlada poslala zavoljo kuge. To pismo je bilo žalostno, vzel je od mene slovo prav ginljivo rekoč, da ni treba mi več pisati mu, ker mojega pisma ne bo mogel brati. Jaz sem mu pa vendar še pisal, pa štiri meseca čakal odgovora, bilo ga ni.

Nekega dne doidem pred „Slonom“ njegovo mater, ktera mi vsa objokana pové, da je Gabrijel v Šumlji na Turškem za kugo umrl; to jej je naznanila gospóska v Radoljici, kamor je poslala turška vlada zaboj knjig, družega nič, kot njegovo zapuščino.

Kako je pretresla ta novica mene, more imeti le, kdor je poznal najino iskreno prijateljstvo. Da bi bil moj Gabrijel za kugo umrl? Mogoče, tudi verjetno, ali kako bi bil on to že naprej vedel? Po vseh pismih njegovih se mi je tak konec življenja njegovega preveč čuden zdel;

to ni naključje, to je nekaka osoda, ki ga je tirala v pogubo in kateri vstaviti se je bil on pre-slab. To je gradivo za najlepšo žaloigro, kakoršnih sem že veliko bral. Kratko: pre-mišlje-vaje vse, kar sem vedel o njem — in jaz sem vedel največ njegovih bolečin — sem storil sklep: Gabrijel ni umrl za kugo, on je umrl drama-tično.

In nisem se motil. Iz ust doktorja zdrav-nika, ki je bil takrat v Šumlji, a je zdaj na Kranjskem, zvedel sem, da je dr. Gabrijel Pre-širen končal se sam, on ga je videl še mrtvega. Zabodel si je ostro štanjšco v srce.

To je bil žalosten konec mojega najbolj-šega in najstarejšega prijatelja iz šolskih let. Bodi mu milostljiv Bog in tuja zemlja lahka!

Nov zasuk.

Po tem odskoku v pozneje čase vrnem se nazaj tje, ko sem na kolodvoru od svojega Ga-brijela vzel slovo.

Podam se domú povedat očetu, da grem zdaj z Ljubljane na Notranjsko. Sprejem moj

je bil boljši od prej, oče so se že privadili misli, da velikega iz mene ne bo nič, a da utegne vendar-le še kaj biti, če me grajščak vzame za učitelja svojim otrokom. Materi je bilo le to težko, da zdaj ne bodo mogli več hoditi k meni, ker je do tje najmanj dva dni hodá. Brata ni bilo domá, je bil v službi kaki dve uri od dóma, toraj nisem mogel obiskati ga in posloviti se tudi pri njem.

V Ljubljano sta šla oba, oče in mati z mano, pri „Mokarji“ smo še pili slovo, potem smo šli vsi skup na železnico, tam se ločili, jaz sem se peljal s svojo pičlo robo na svoj novi kraj, ona pa sta šla domú.

Bil sem toraj pri rodovini Miroslava Vilharja odgojitelj štirim otrokom. Iz te dobe bodi povedano le, kar se tiče mene in političnih dogodjajev tistega časa, domače rodovinske razmere ne gredo v javnost.

Kaj je bil Miroslav Vilhar, je že — čeravno ne toliko, kolikor zasluži — znano. Jaz sem v njem spoznal moža narodnega, kakoršnih nam zmiraj še primanjkuje. Kmalu sva postala prijatelja, čeravno mu zato nisem bil prav všeč,

ker sem po njegovih mislih preveč na nemškutarsko stran cikal.

Tukaj se je pričelo moje prerojenje, prestrojenje v vsakem obziru. Tukaj je prej zamrznjeni kal narodnjaštva jel siliti više, pa tudi moji robati vogli so dobili obel, ki jih je počasi, na ljubeznjiv način, jel likati.

Jaz sem prišel tje ves zapuščen, le nekoliko šolskih vednosti v glavi, družega pa pičlo malo. Te svoje vednosti sem imel vcepljati svojim učencem, a v drugem sem bil sam odgoje ravno tako potreben, kakor oni šolskega poduka. In pila meni ni bila ostra, nasprotno: prav prijetna mi je bila, ker so jo imela v rokah nježna ženska bitja. Naj sledi tukaj nekaj črtic iz mojega poldru-goletnega bivanja v tej nepozabljivi mi rodovini.

Prvo, kar mi je najbolj dělo, je bil red v hiši: zjutraj zajuterk, opoldne kosilo, zvečer večerja. Tega nisem imel, kar sem bil prišel s Kamnika v Ljubljano, toraj osem let. Drugo, nasledek tega, prijetno življenje. Svojo dolžnost storiš, potem pa greš lahko v Zagorje pivo pit, kvarfaš domá ali pa bereš časnike, knjige ali kaj družega, ali pišeš. In če nič tega ne storiš,

ampak vzameš puško in strašiš ž njo tice in divjačino, ali če pa greš v senco leč ali „borele“ metat, nič nè dé, jed in postelja te čaka domá. Pa bolj mika prijetna družba gospodičin, ki imajo na tebi marsikaj opiliti, ali pa družba gosp. župnika v Zagorji. Zvečer ti tudi luč gori, dokler hočeš pisati kar koli, nemški ali slovenski. Sploh: počni o prostih urah karkoli, hrano, streho, obleko in posteljo imaš, ne le isti dan, ampak za več dni, za teden, mesec, celo leto.

Dolgočasiti se ne moreš, to res ni mogoče. Prvič je tu tvoje pero, res le nemško, slovenski ne znaš pisati, komaj še govoriti; kar si se domá naučil, si v šolah pozabil. Razen tega so ti spisi tvojega nemškega peresa popolnoma glavo zmešali, ti si Tevton, ne Slovenec. Zakaj pišeš v „Laibacherco“ povesti in celò romane, kakor je „Ein Held der Sternallee“, zakaj zapeljuješ celò Miroslava Vilharja, da piše v „Zukunft“ na Dunaji „Karster Briefe“, ktere skupno kujeta? Zakaj pišeš v „Laibacherco“ ti „Karster Causerien“, ne pa dopisov v „Slovenca“, v Celovci izhajajočega? Zakaj si spisal igro „Franzosen in Stein“ nemški, ne slovenski?

Stoj, prijatelj, ki si prišel do tega. Ali nisi ponosen na to, če se vse tiska, kar ti pišeš če ti celó vodja nemškega gledišča v Ljubljani piše, da bo tvoja igra ta in ta dan prišla na oder pred ljubljansko gospodo, kakor nekdanj „Diméz“? Kdo tak mara za tvoje besede, obdrži jih zà-se!

Pred pustom mi res piše vodja ljubljanskega gledišča, da se bodo moji „Francozi v Kamniku“ igrali in naj pridem k predstavi. Šel sem, gledišče je bilo vse polno, jaz* pohvaljen in dobil sem zopet vencev ter tudi nekaj goldinarjev „tantieme“, t. j. odstotkov. Pa to vse me ni tako ganilo, kakor igralka, ki je predstavljala „Ano“. Ko sem se s svojimi venci nazaj na Kálec pripeljal, so se mojemu obnašanju vsi čudili tako, kakor bi bil v Ljubljani nekaj pustil. Pa tó je minulo, čez teden dni sem zopet govoril z vsakim.

Toda mislite, da sem jaz pisal le nemški. Kaj še! Za čitalnico v Bistrici, ki je bila tačas zeló krepka, sem sklepal tudi par slovenskih iger. Igrali so jih, v eni sem celó jaz sam pokazal se igralca, a tako slabega, da so se vsi čudili, kako da v svoji igri jaz sam najslabše

igram, čeravno sem vse jaz vredil in skušnje vodil. Je že križ, če človek jezika nima. Od tistega časa sem veselice le vredoval, sam se pa nikoli več nisem pokazal na odrn.

Pač! Po volitvi v Postojni, ko je vrhniški Obreza propadel, sem pri besedi v čitalnici, ko se je program nekaj pokazil, ves razdražen spil brž polič vina, potem se maskiral za berača in stopil na oder ne vedóč, kaj bom govoril. In evo duha! Plosk je bil tak, da me je skoro oglušil, poslušalci so rekli, ča tako gorkega in zbadljivega niso še slišali. Tudi Vilhar se je čudil, kje sem vzel besede, ktere so mi iz ust kipele, in rekel, da naj mu jih spišem, da jih bo porabil za kako svojih iger. Jaz pa jih nisem vedel več, toraj sem mu rekel. naj jih poišče v poliču, v katerem sem jih jaz dobil.

Kako lep, kako prijeten, nepozabljiv mi je bil ta čas! Soznanil sem se z najodličnejšimi gosposkimi rodovinami notranjskega okraja, moja plašnost je počasi zgubila se — posebno zavoljo prizanesljivosti gospà in gospodičin, in že sem v taki družbi jel trdneje stopati, prirojena mi plašnost jela se je polagoma zgubljeni. — —

Kar dobim od očeta pismo, — da sem v Kamniku zapisan za „beguna“, toraj moram priti ta in ta dan tje, da se pokažem vojni komisiji, če sem zdaj že dosti močan za vojaka. Priložen je vabilni list, toraj ni šala, oče so mi vse to poslali le v skrbeh, da bi me žandarji ne iskali.

Bil sem že v četrtem redu, toraj se mi je zelo čudno zdelo, da bi drugih ne bilo dosti, da še mene potrebujejo in na list celó zapišejo „begunec“, ko mi vendar prej v Ljubljano niso nobenega lista poslali. Ali iti moram, pred odhodom pravi Vilhar, da me tako ne bodo vzeli, tudi gospodične so teh misli; jaz vsem to rad verjamem, ker bi tako rad prišel med nje nazaj; a vendar mi srce ni nič kaj lahko, ker na listu stoji beseda „begunec“. Maj stric je moral kót „begunec“ celih 30 let služiti.

Peljem se toraj v Ljubljano, od tod v Kamnik, kjer dobim očeta z materjo in bratom — se reče brata ne več, ker so ga bili že prejšnji dan potrdili h konjikom in je bil že odšel v Ljubljani.

To so bile britke ure v Kamniku! Mati so jokali, oče so jih tolažili, pa sami komaj solze

dušili, ko sem jaz stopil v sobo, kjer so se pregledovali fantje.

„Onega so že vzeli in bo šel koj v vojsko“ — so plakali mati — „zdaj bodo pa še tega, ker je za „flihtlingarja“ zapisan. Kaj bo pa potem z nama!“

V pojasnilo tega treba vedeti, da je bila takrat (l. 1866.) vojska na Nemškem in Laškem, toraj strah moje matere ne prazen.

Zavoljo mene je bil pred komisijo res hud boj. Nek lovski lajtenant, kteremu so se moji „Francozi v Kamniku“ zamerili, me je kar brez natančnega preiskavanja potrdil na svojo pest in mi zbil očali na tla. Na to pa pristopi dr. Bock, polkovni zdravnik, in me izvrže zavoljo kratkovidnosti, rekoč, da me že dolgo pozna iz Ljubljane. Bil je še dalje prepir med njima, poskusili so moje oči in slednjič me spustili za zmiraj, lajtenant pa mi je moral plačati razbite očali. Bili so res razbiti, komaj sem prišel ž njimi do Ljubljane.

Kako sta bila oče in mati vesela, ko sem prišel po stopnicah nazaj! Kosili smo skup, ker sem jaz imel dosti drobiža, potem so šli mati

domu; oče pa z mano v Ljubljano k potrjeanemu bratu. Dobila sva ga, drugi dan so prišli še mati in jaz sem v kosarni z viržinkami dobil od „wachtmeistra“ dovoljenje, da je šel brat z nami k „Slonu“, kjer smo bili vsi štirje skupaj zadnjikrat. Videli smo se pozneje pač res še, a vsi skup ne več; zadnjikrat smo se videli le trije: oče, mati in jaz, brat pa nas ni videl več, ležal je na mrtvaškem odru — ubit!

Pa ne prehitro naprej! Drugi dan je odrinil brat nemudoma po železnici proti Dunaju, spremili smo ga do kolodvora vsi trije. Jaz sem dal bratu zavitke za pisma z napisi nà-me, da sporoča od vsacega kraja, kjer bo; očetu in materi bom že jaz pisal. Brat je bil potem v pruski vojski, a prišel nepoškodovan nazaj; pisem pa sem jaz dobival na Kalec veliko.

Po odhodu brata smo mi še ostali skup tako dolgo, da je vlak tudi meni zapiskal. O slovesu ne bom govoril, le to bodi rečeno, da sta oče in mati bila gotovo najbolj žalostna. Mati so imeli bolj elastično srce, oče pa trdo kot skala, če se je njih kaj prijelo, tudi ni izkadilo se tako brž.

„Zdaj bova pa prav sama stara“, — sem slišal očeta reči materi, ko sem sédel na železnico, — „če kdo naju umre, mu očesa ne bo zatitsnil otrok.“

Tudi jaz sem bil vso pot strašno zamišljen in žalosten. Govoril nisem z nikomur, le svojo smodko sem vedno gulil med zobmi in jezil se, da noče goreti. Tako sem se pripeljal nazaj na Kalec, kjer so me z veseljem sprejeli in mojo tužnost kmalu pregnali.

Vilhar je bil dober moj prijatelj, v prvi vrsti pa narodnjak, naj ga sodi kdor hoče. Jaz vem, koliko ga je to narodnjaštvo stalo ne le truda, ampak tudi denarja. Vstregel je posebno rad društvom in čitalnicam z igrami in pesmami ktere je zlagal in skladal. Koliko jih je iz tiste dobe, kar se jih je ljudstva prijelo!

Jaz sem že tačas dopisoval v nemške liste, nič protinarodnega. to je gotovo, ne le v „Laibacherco“, ampak tudi v druge liste, n. pr. „Fliegende Blätter“, „Illustriertes Familienjournal“, „Gartenlaube“ itd. Vse pač ni bilo sprejeto, pa vendar veliko in dobil sem marsikak goldinar, marsikak tolar. Zato sem veljal po

Notranjskem, kjer je vse do malega narodno bilo, za nemškutarja, in Vilhar mi je večkrat očital, zakaj se ne poskusim tudi s slovenskim peresom, če že pišem kratke igre za bistriško čitalnico. Ali kaj bom revše s slovenskim jezikom! Moje pero je bilo okorno kakor rak na suhem, misli nemške, pri pisanji mi je zmanjkalo že vsake druge besede. Moja zaloga slovenskih besedi je bila borna kakor popotnega kramarja krošnja. Vendar sem sedel za mizo in skoval z veliko težavo dopis za „Slovenca“, takrat v Celovci izhajajočega. Bil je sprejet, ali tako prenaresen in popravljen, da sem ga komaj spoznal. To je bilo prvo, kar je bilo iz mojega peresa tiskano slovenski in jaz sem bil na to malenkost veliko, veliko ponosnejši, ko na vse svoje nemške spise, čeravno je še popravljen bilo jako okorno.

O počitnicah sem šel nekoliko na dom; z očetom sva bila že sprijaznena, a vendar sem ostal domá le par dni, ker ni bilo pravega dela zá-me. Tudi pri gospodu na Šmarni gori sem se oglasil. Gospod je bil prav vesel, ko me je takega videl, a izrekel je željo, naj bi jaz še naprej študiral. Na to sem bil pač že pozabil, a sklenil,

da bom, če Bog dá, naj si le kaj zaslužim, da ne bom tako po pasje živel, kakor prej. Tudi blagi naš gospod župnik je bil enakega mnenja. Ko sem šel nazaj na Kalec, sem res tudi sklenil, ubogati ju, toda — pa to pride na vrsto nekoliko pozneje.

Čez mesec dni sem zopet na Kalcu, kjer je bilo ostali čas najprijetnejše življenje na lovu in po drugih veselicah. Vojska, ktere smo se takrat bali, ker je bil deželni namestnik Bach ukazal napraviti „črno vojsko“, pa so naši možje z dr. Bleiweisom na čelu odvrnili jo, — ta vojska je bila končana na severu in jugu, moj brat mi je s Prage pisal, da gre proti Dunaju nazaj.

Nekega dne dobim po pošti pismo od J. Giontinija, če bi hotel popisati to vojsko po nemških knjigah, ktere mi bo poslal. Jaz si prav ne upam, a Vilhar mi daje pogum in tako sem sklépal „Kustoca in Vis“ — prvo slovensko knjižico, ki je z mojim imenom prišla na svetlo. Slovenščino v nji mi je narod naš menda že odpustil, ker se mi zdaj zdi pusto žaganje, bahal se nisem nikdar ž njo. Pa knjižica je šla, jaz pa sem dobil po 10 gold. od tiskane póle.

Tisto leto sem si tudi kupil prvo uro. Veš li, dragi bralec, kaj je človek z uro? Postavi ga kamorkoli, da bo le količkaj svitlo, pa bo vedel, koliko je ura. Želel sem si je že kakor ranjenec vode, in ko sem od „Laibacherce“ dobil za neko povest 35 gld. „honorara“, sem si jo brž kupil in dobra je bila, ker še zdaj natančno gre. Ko sem prišel na Kalec ž njo, je to vzbudilo strmenje, Vilhar pa je rekel:

„Prav ima fant, da piše nemški. Jaz sem spisal že toliko slovenskega, pa nisem zaslužil si še nobene ure.“

Vedel bi še marsikaj pisati iz tega časa, pa se mi ne zdi prilično, ker bi zadelo še žive osebe, katerih se nikakor ne maram dotakniti. Ko sem šel s Kalca, so tekle solzé na obeh straneh. Ali moralo je biti. Vilharjevi rodovini hranim v srcu spominj, ostali smo si prijatelji, vzlasti po blagih gospodičnah se mi je tožilo, ko sem bil prišel v Ljubljano, Miroslava Vilharja bi bil pa tudi večkrat rad imel v družbi.

V Ljubljani nisem bil dolgo časa, že čez dva meseca sem šel v Vipavo na enako mesto. Nekoliko sem Vipavo že poznal, zdaj sem se pa

še bolj seznanil z ljudmi in šegami. Kaj bom to obširneje popisoval? Čez par mesecev sem že bil pri grofu Lanthieriju, da vredim njegovo biblijoteko. To mi je bilo prijetno delo, v biblijoteki sem imel na tisoče knjig skaro vseh evropskih jezikov, katerih sem — izvzemši slovanske — že veliko kolikor toliko razumil. Pa prida za svoje izobraženje nisem imel veliko, ker se je preveč mudilo in sem knjige le zapisoval in uvrstoval, ne pa jih mogel pregledovati; ravno taka je bila s pismi, med katerimi jih je več zgodovinske vrednosti. Zato sem natančneje pregledovanje te biblijoteke odložil za ugodnejši čas, kterega pa do zdaj še ni bilo. Tudi tu sem veljal za nemškutarja, ker sem dopisoval „Laibacherci“, „Tagespošti“ in „Triesierci“. Prav so imeli ljudje, kajti človeka je soditi le po delih, ne po mislih. V drugem obziru pa sem bil taka malenkost, da sem bil lahko Turek, Prusak, Slovenec ali nemškutar, kdo li se je brigal zá-me? kaj sem mogel zmešati na svetu?

Življenje v Vipavi je bilo prijetno mi, tudi „likal“ sem se dalje in to v šolskem uku kakor v družbinskem življenji. Pa tega ne bom dalje

razkladal, tudi ne pravil, kako sem v Trstu skušnje naredil, ker me zadnje vselej jezi, kedar se spomnim na to. Da nisem šel na Dunaj, kamor sem se bil namenil, je kriv denar. Pa naj bo, zato zamere nikomur!

Idimo dalje! Po dovršenem delu v Vipavi sem prišel v Ljubljano nazaj in zdaj se je kmalu začejala stara beda. Zopet sem bil „vacirend“, kakor se sme reči, ker nisem imel gotovega zaslužka. Živel sem zopet po pasje, t. j. ob svojega peresa pičlih groših in ob tem, kar sem pri plesouku iz glasovirja izklepal. Tu je pač veljalo načelo „enkrat z bétom, enkrat s psom“. Predpustom sem igrajoč na plesih po bogatih hišah pač kaj zaslužil, pa vse je šlo za obleko, s katero sem bil jako slabo preskrbljen. Pisal sem pa zmiraj to in ono — nemški, se ve da, ker se je le za to kaj denarja dobilo, in bil tudi tovariš glediščnih igralcev, iz česar je izrastla tretja moja nemška igra „Modern“, za katero je beneficijant dobil veliko, jaz pa nič.

Iz te dobe mi je eden dogodek posebno zanimiv. V hudi zimi sem bil precéj hudo zbolel, tako da nekega jutra nisem mogel več vstati.

Tresla me je mrzlica, v prsih pa sklelo kot žrjavica. Brigal se zá-me ni nihče, tudi peči niso zakurili, ker eem bil za tekoči mesec še najemščino za sobo dolžan. V tem ležim na postelji kolikor mogoče zavit do popoldne, kar se odpro vrata in noter stopi gospod zeló visoke postave, meni čisto neznan. Jaz se prestrašim in sklonim pokonci, pa on migne, naj le ležem nazaj, me praša, kaj mi je in kdo mi streže, pogleda na mojo mizo, na kateri je več pól romana „Laibacher Mysterien“ že spisanega, potem me tolaži, da bo kmalu bolje in naj ta spis brž dam „Laibacheri“, če prav še ni gotov, in gre. Kako uro za njim pride k meni znan zdravnik, pogleda, kaj mi je, naroči zakuriti in zapiše zdravila rekoč, da jih bo brž poslal. Komaj odide, stopi v sobo drug človek, mi podá pismo in gre molcé. Jaz odprem pismo, a družega ni bilo v njem ko — 50 gld.! Se ve, da pri tem hočem skočiti s postelje, pa ko to poskusim, me zbode v prsih tako, da kar nazaj padem na posteljo. Brž potem prinese drug človek zdravil, dekla moje gospodinje pa juhe in po sobi začne puhteti gorkejši zrak. Zdravnik je prišel še drugi in tretji dan, dekla mi je stregla

in tudi gospodinja je prišla večkrat, ko sem jej z desetakom vse plačal. Čez teden dni sem bil že zopet trdno na nogah in prva pot je h Kleinmayerju z rokopisom ne še vsem. Sprejeli so ga brž in dali v tisek in ko potem s svojim prijateljem greva čez „zvezdo“, naju sreča — kdo? Ravno tisti gospod, ki je bil pred tednom dni pri meni. Jaz se mu odkrijem, on mi odzdravi, me pogleda, potem pa gre naprej. Tudi moj prijatelj ga je bil spoštljivo pozdravil.

„Kdo je ta gospod?“ — prašam radoveden prijatelja.

„Ej, ga li ne poznaš?“ — je njegov odgovor; — „to je deželni predsednik Konrad Eybesfeldski“.

„A, to pa že ni mogoče!“ — se čudim jaz.

„Kaj pa da, saj ga jaz dobro poznam“ — je trden odgovor.

Kaj? Deželni predsednik Konrad je ta gospod? Potlej pa ni tisti, ki je bil pri meni v mrzli sobi. — Brž letim za njim, da ga prehitim, in ga še enkrat pogledam v obraz. Da, res je, noben drug ni bil pri meni. Zato se drugi dan napravim kolikor morem „oficijelno“ in se mu grem zahvalit za obiskovanje in obilno denarno

powoč, ki mi jo je poslal po svojem služabniku. Ali ko mu vse to z besedami prej zloženimi povem, me debelo gleda (pa meni se je zdelo, da se le nevednega dela) in reče:

„Vi se motite, je bil kdo drugi, jaz o vsem tem nič ne vem.“

Tako sem šel, a s prepričanjem, da nihče drugi ni bil, ko on, ker mu enakega v Ljubljani ni bilo. Tudi sem pozneje videl v njegovi hiši kočijaža, ki ni mogel biti drugi, ko tisti, ki je meni ono pismo s 50 gld. prinesel.

Pa s tem bi moja beda ne bila še končana, a dobil sem družega še boljšega dobrotnika, ki me je povabil k svoji mizi vsako opoldne in skrbel tudi še drugače zá-me. S tem sva tudi še marsiktero uganila in spisala. Hvala mu za vse in obžalovanje, da je prišel pozneje ob premoženje!

Pri tem se prične zá-me boljša, stanovitnejša dôba, ker nisem bil več čolnar na vodi brez vesla ali popotnik, ki danes prenoči tu, jutri tam ali pa še celó pod milim nebom. To mi je pa tudi umesilo testo za trdno notranje prepričanje, da sem prav za prav postal še le človek — slab ali dober, kakor sem.

S tem gredo tudi moje črtice h koncu. Le par važnejših dogodob še, pa smo pri kraji.

Lahko bi marsikaj še pisal o tej dobi, pa je nekaj le takih dogodob, ki se pripovodujejo za mizo, na kateri stoji vino, ali tovaršu na dolgočasni poti. Tako mi ni treba praviti, kako sem enkrat za „Sokolci“, ki so se peljali v Kranj in me je g. Jagrič (zdaj c. kr. oseba, takrat pa še hud Slovenec) z voza spodil, od Šiške do Kranja za vozovi tekel in pritekel v Kranj ravno, ko so se „Sokolci“ po klancu peljali, toraj sem jih dotekel. To se je dr. Costi tako čudno zdelo, da je mene krstil za prvega „Sokola“, ker sem od Šiške do Kranja tekel za vozovi. Veljal sem pač za poročevalca „Laibacherce“, zato me je g. Jagrič tudi z voza spodil, a vendar to nisem bil, ampak na svoje stroške sem tekel.

Ravno tako ne bom obširneje popisoval, kako so me enkrat dijaki, med katerimi je bilo več mojih sošolcev, pa tudi še mlajših, ko so z Dunaja prišedši imeli v Ljubljani „kongres“, s čitalnice ven „sforali“, češ, da sem nemškutarsk „špicelj“. Je že kriz, če se tako grda megla vleže na človeka; koliko časa mora pihati veter, da jo prežene!

A ne rečem, da ljudje za tako ravnanje z mojo pohlevnostjo, ki je le prijetne, ljube družbe iskala, niso imeli vsaj navideznih vzrokov. Čujte! Jaz sem bil takrat „korektor“, t. j. popravljaec grehov p. n. stavcev Kleinmayerjeve tiskarne. To mi pa ni branilo, da sem za „Sokolove“ večere spisaval tudi berila, „Brencelj“ imenovana, zato sem bil nekak „amfibij“, ki zna živeti na mokrem in na suhem. Če to mojim čitalničnim prijateljem ni bilo vseč in so mi bridke pod nos dajali, je bilo pa vendar zá-me dobro, ker sem se tam navadil korekturo brati. Koliko je to vredno, to razume le tisti, ki ima s tiskovinami opraviti kar je še zdaj moj veseli ali bridki poklic.

Veče vrednosti zá-me je pa bila Kleinmayerjeva tiskarna zato, ker je bila vzrok, da se mi je prav iz srca začela gnjusiti nemškutarija, ker sem jo tam spoznal v celi nagoti; „veliki“ gospodje so se v tej tiskarni, ko je bil „Tagblatt“ vstanovljen, kar brez vse sramote politično slekli, brez ozira ná-me, ki sem tam pri pultu sedel in stavcev pregreške popravljal. To je bila lepa družba, to! posebno, kedar je še luteranski fajmošter prišel! — Hvala Bogu, ki

mi je dal preveč potrpežljivosti, drugače bi bil jaz večkrat kar vdaril.

Skoro mi ni treba omeniti, da je dr. Keesbacher, ki je takrat imel skoro glavno besedo tam (Dežman je le memo hodil), hotel me najeti za poročevalca (recte „špiceljna“) na tabor v Ljutomer, pa jaz nisem maral za srebrnjake, ampak šel na tabor tje s svojo mošnjo. Ko sem prišel nazaj, so me prašali, kaj je bilo, a jaz sem odgovoril: „Lepó, krasno!“ Poročila mojega pa niso hoteli tiskati v „Tagblattu“.

Pa s tem sem preskočil svojega brata. Vsak ve, kaj je brat, a moj je bil edini brat. Rad sem ga imel in kako! Sestre nisem nikdar imel, toraj ne vem, kako je sestra priljubljena bratu. Če bi že krvi ne bilo in najsrčnejše zveze v otročjih letih, sem mu bil že hvale dolžan, ker me je enkrat očitne smrti rešil.

To je bilo namreč tako. Ko je bil prišel od vojakov, vrnivši se s Prage po vojski s Prusi na Dunaj nazaj, domú na odpust, me je v Ljubljani obiskal. Jaz sem imel ravno nekoliko drobiža, toraj sva šla v Kranj in tam se mudila v čitalnici do večera. Ker so bili tam prijatelji, smo

ga nekoliko pili, da sva bila jaz in brat „vesela“. Ob Marijnem zvonjenji jo vsekava proti domu na najkrajši poti. Noč je svitla in vesela žvižgava do Vogelj — se reče, prepirala sva se, ker moj brat je dobro žvižgal in pel, jaz pa vse le „fovš“. Ko prideva v Voglje, vidiva v luži sredi vasi več fantov se kopajočih.

„Alo, poglej no“ — zaupije moj brat — „kako velike žabe imajo Vogljani v luži!“

„Kaj? Kdo je žaba? kdo si ti? Ti bomo že pokazali žabe“ — doni iz luže in vsi kopajoči se fantje hite na breg.

Jaz vlečem brata z lepo in grdo naprej, ker se bojim, da bi fantje ne prišli za nama. Toda, čeravno mlajši od mene, je vendar hrust, jaz mu ne morem nič; na stegnah se vstavi in pravi: „Naj le pridejo, jaz se vseh skup ne bojim.“

Res pribućé, a tako naglo, da sem jaz dobil eno po levi rami, da je kar roka otrpnila. Ko pa tisti hoče „škrica“ drugič po glavi vdariti, je že kol njegov v rokah mojega brata, ki zdaj strašansko ž njim vdriha po drugih, da vse po tleh leti, nekaj jih pa uteče. Jaz kaj tacega nisem še nikdar videl, a moj brat je kot izučen vojaški

konjik vse parinal (odbijal), pa po plečih udrihal, in ko jih je slednjič nekaj na tleh ležalo, je prišel k meni, ki sem nad svojo ramo stokal, in me prašal:

„Kteri te je vdaril? Povej ga!“

„Saj ni nič hudega, je že dosti dobil“ — rečem jaz — „le domú idiva, če ne, jih bo prišlo še več, pa naju bodo oba ubili.“

Ali brat je bil hude krvi, težko sem ga spravil seboj, da sva šla po hosti domú še dve uri daleč. On ni nič staknil, a mene je rama bolela celih štirnajst dni prav hudo.

Ravno tisto leto prišel sem pa v domači fari v enako nevarnost, ko sva z bratom šla iz Ljubljane proti domu. V Šmartnu sva ga bila izpila poliček, pa si po poti žvižgala. Ponoči pa fantje tega pri nas niso trpeli, in ko je brat nekoliko za mano ostal, so skočili ná-d-me trije in me imeli brž na tleh. Ali gorje! Moj brat pribuči in ko zaslišijo njegov glas, me pusté in hočejo pobegniti. Toda ne boš! V minuti časa leži eden v gnojnici, drugi v trnji, tretjemu pa brat ušesa in glavo uravnava.

„Ali so ti kaj naredili?“ — praša med tem.

„Nič drugzega, ko povaljali so me“ — rečem jaz — „pustiva jih, saj imajo dosti.“

A brat ni te misli, obrca in osuje še vse tri pošteno, potem gre še le za mano, pa pravi, da jim bo že še hlače pomeril, kedar mene ne bo zraven.

Močan je bil in bil je moj brat, toraj ni praznih obetal.

Moj brat, če tudi so se ga fantje bali zavoljo njegove telesne moči, je bil pa tudi prav priljubljen zavoljo burk, ki jih je uganjal, in ker je znal posebno dobro na „orgelce“ piskati. Škoda, da se ni dolgo veselil življenja. Nekega večera se je privlekel ves krvav domú, meni je to povedal njegov in moj bratranec, ki je bil priča zavratnega napada, pa ga ni branil. Jaz sem mislil, da ne bo tako hudó, da bo že še okreval, a nekaj dni potem me pridejo oče v Ljubljano vabit — — k pogrebu njegovemu. Umrí je jako hude smrti za krčem po hudi rani na glavi mu nastalem.

Kako je mene prijela ta novica, si lahko ali marveč težko kdo misli.

„Kdo ga je ubil?“ — prašam srpo očeta.

„Gostkov se mu pravi“ — odgovore oče — „tam pri Pavovi lipi ga je, ko sta se prej v gostilni metala in je on njega vrgel, domú gredočega ponoči počakal, od zad planil s kolom ná-nj in ga pobil tako, da ni mogel z mesta in še le zjutraj domú prilezel, ko je toliko krvi zgubil. Potlej se ga je prijel krč, zdravnik iz Kamnika je rekel, da bo moral umreti. Koliko je trpel revež, predno je umrl! Vse se je jokalo okoli njega.“

„Ali poznate Gostkovega?“ — spravim jaz komaj iz grla, ker mi je ta grozna novica kar sapo zaprla.

„Poznam ga“ — reko oče — „pa zakaj prašaš?“

„Bote že videli“ — pihnem jaz — „le malo počakajte, greva précej domú.“

Brž grem k prijatelju, mu povem, kaj se je zgodilo, in ga prosim, naj mi posodi svoj revolver. Prijatelj mi molcé stisne roko in dá, česar ga prosim. Ko greva z očetom proti Posavju, pravim:

„Zdaj pa le pogledjte vsacega, ki naju bo srečal, če ni Gostkov.“

„Zakaj?“ — prašajo oče.

„Zato-le!“ — črhnem jaz in jim pokažem nabasani revolver.

Očetu se zablisknejo oči in srpo reko:

„Bom že gledal, in pazi, da dobro zadeneš, da se ti roka ne bo tresla.“

„Nič se ne bojte, saj se šestkrat sproži.“

Potem sva šla večidel molčé, le če sva ktereга srečala, sem prašal očeta, če je ta, in prijel za revolver. Pa ga ni bilo, čeravno sem si ga želel kot ne vem kaj. Nad Skaručino srečava dva žandarja in oče ju prašajo, če koga iščeta.

„Se ve da, tistega Gostkovega, ki je tu-le enega ubil“ — je odgovor; — „sta ga mar kje videla?“

„Ne še“ — rečem jaz — „če ga pa bova, ga vi-dva ne bota več dobila.“

Žandarjema se ta odgovor čuden zdi, zato me praša eden:

„Kdo pa ste Vi?“

„Ubitega brat“ — odgovore oče.

Žandarja se pogledata in gresta naprej, mi-dva pa tudi. Ko prideva domú, je vsa hiša polna ljudi, ki se pa brž umaknejo, ko zagledajo mene, in utihnejo.

Tam na priprostem odru leži moj brat, drugače ne veliko spremenjen, le v obrazu se mu pozna, koliko je trpel, predno je umrl. Na glavi pa je videti smrtno rano.

Jaz postojim nekoliko pred mrtvaškim odrom, vse me gleda, kaj bom rekel, kar mi potrčkajo na rame mati in jokajo :

„No, vidiš ga, kakšen je!“

„Vidim, vidim“ — črhnem jaz, se obrnem proti ljudem, potegnem revolver in prašam :

„Kdo ve, kje je Gostkov? Naj me pelje kdo k njemu!“

Brž se ponudi nekaj fantov, gremo, a v vasi zvemo, da je Gostkov potegnil jo čez hribe in doline. Toraj spravim revolver in grem nazaj domú. Kaka je bila noč ta, se ne dá popisati. Tuga me je dušila tako, da sta se oba, oče in mati, jela bati za moje življenje.

Drugi dan je bil pogreb, poprej pa so še brata sodnijsko razparali. Jaz po prehudi žalosti in jezi že popolnoma neobčutljiv sem bil z očetom vred priča razparanja in videl prebito čepinjo, ki je bila tako debela, da se je dr. Gauster kar čudil. V želodcu ni bilo prav nič, ker brat res ni mogel

skoz stiskane zobe nič družega srbati ko čisto in hruševo vodo.

Ko smo ostanke njegove pokopali, sem šel jaz v Ljubljano nazaj, mati so pa rekli očetu:

„Zdaj imava samo še enega. Če še tega kdo ubije, bova pa še sama na svetu.“

Oče niso nič rekli, spremili so me do Skaručne, kjer sva mislila piti polič vina, pa ni nobenemu dišalo. Pri razhodu so mi oče še popisali Gostkovega; če bi me kje napadel, naj ga le počim, če pa ne, naj ga pustim, ga bo že Bog sedil.

To je bil konec, mojega brata, kterega še zdaj ne morem pozabiti. — —

Gostkovega so potem kmalu žandarji vjeli, jaz sem ga videl o končni obravnavi pri deželni sodniji v Ljubljani, ki ga je poslala na Grad za dve leti — premalo zá-me. Tukaj se mu je tako vse prileglo, da je želel se nazaj in zato mojega starega očeta, ko so šli neko nedeljo od maše z Repenj, napadel s kolom in jih hudo vdaril ter jih bi bil tudi ubil, če bi ne bili prihiteli fantje, ki so lumpa obdelali, da je to nekoliko časa čutil. Mojemu očetu je vdarec čez trebuh hudo

del, po njem niso bili nikdar več zdravi in najbrže jim je tudi življenje prikrajšal vsaj za par let.

Pognimo brata in idimo k očetu. Po bratovi smrti so bili silno skrbni za-me, skoro vsak teden so prišli v Ljubljano oni ali pa mati, ker se jima je zmiraj sanjalo, da je tudi mene kdo ubil. Ščasoma se je pa to vendar nekoliko poglobilo, z materjo sta doma vsak večer molila za ranjcega nesrečnega brata, kedar so pa oče prišli k meni, so bili bolj veseli in v čitalnici so se posebno nekteri profesorji radi ž njimi pogovarjali, ker so marsiktero prav po domače vrezali, za kar so jih profesorji obdarovali s smodkami. Kakor sem že omenil, sem jih jaz zapeljal, da so v starih letih zopet začeli kaditi. Kedar so šli iz Ljubljane, bili so vselej dobre volje, jaz jim že nisem bil več samo sin, ampak dober prijatelj in pri poliču vina ali na mojem domu sva se prav pametno menila to in ono. Jaz sem jih bil vselej vesel, kedar so prišli, in jih vodil po raznih krajih, da so tudi gosposko življenje spoznali.

Zadnja leta so jim bila menda najlepša celega življenja, vsaj so meni rekli to, ko so

legli na smrtno posteljo. Jaz sem že toliko zaslužil, da so lahko primerno dobro živeli v svoji leseni kajžici, rekli so celo, da si boljšega ne želé.

Škoda, da se je prekmalo oglasila smrt pri njih: Velik sneg je bil, ko mi pride pot povedat, da jim je zelo slabo. Jaz se peljem brž gor, dobim jih na postelji, s ktere že niso mogli več vstati, a ko vidijo moj britki obraz, mi reko čisto mirno:

„Nič se ne ihti, saj veš, da mora vsak človek umreti. Jaz sem že dosti let živel, zdaj zemlja zgoraj nima nič več za-me, ker se mi nič ne prileže, kar rodi. Najbolje mi bo pod njo. Nič se več ne trudi za-me, saj si že vse storil, še več, ko treba. Hvala ti za vse! Jaz sem spravljen s svetom in Bogom in če ti morem kaj reči, je edino to: Skrbi, da boš ti tako lahko umrl, kakor bom jaz. Matere tako ne boš pozabil, ker tudi mene nisi. Bog ti daj srečo, če se več ne vidiva.“

„O, saj se bova še, jutri bom pripeljal vam zdravnika“ — ihtim jaz in hočem iti, ker mi je prehudo.

„Ne, ne, ni treba, meni ne pomaga nič, škoda za vse stroške. Kedar bom umrl, ti bodo že mati pošto poslali. Drugače se pa v takem snegu in mrazu ne vozi gor. Šaj sva se popolnoma dogovorila. Skrbi, da se gori vidiva, jaz bom že prosil Boga zá-te.“

Po teh besedah mi pomolijo svojo roko, ki je bila nekdam tako močna, moje solzé se vdero na-njo, a oče, po govorjenji preveč spehani, zadremljejo; jaz pa grem, kakih čutil si lahko misli, kdor je imel očeta rad, kakor jaz.

To so bile zadnje besede meni iz očetovih ust, nisem jih potem ne več videl ne slišal. Teden pozneje mi pošljejo mati pota, da naj pridem k pogrebu. Zavaljo prevelikega snega sem pa pripeljal se ravno tako, da sem videl še trugo, očeta ne več. Pokopali smo jih, a kaj bi dal jaz, da bi še živeli! Gotovo jim je dobro na onem svetu, ker so bili vkljub uboštvu po vsi fari čislani zavaljo svoje pravičnosti.

Da bi le vsak imel takega očeta, kakor jaz!

„Kaj pa s šmarnogorskim gospodom?“ — bo po pravici kdo prašal; — „si mar tega svojega glavnega dobrotnika čisto pozabil?“

Bog varuj! Pozneje sva se še videla, pa ni dočakal časa, da bi se bilo meni že bolje godilo. Pač sem bil še parkrat pri njem, ko so moji spisi po nemških časnikih že tiskali se, a ostrašil me je z besedami: „da za Slovenca na nemškem polji ne cveto rožice.“ To je moja občutljivost hudo zadelo, pa — prav je imel blagi gospod! Ko sem zvedel o njegovi smrti — žalibog prepozno, ko je že pokopan bil — me je hudó pretreslo v srcu, skoro tako húdo, kakor vest o smrti mojega očeta. Saj sem mu pa tudi res hvale dolžan skoro toliko, kakor svojemu očetu. Škoda le, da gospodove dobrote niso imele ti-stega sadú, ktereга je on od njih pričakoval!

Ta blagi duhovnik je bil Jožef Marešič. Večna mu hvala v mojem srcu!

Olikan, kakor koli.

Konec je prav kratek. Olikal sem se toliko, da sem se seznanil z dr. Costo in dr. Blei-weisom prav dobro. Ko sem dal v „Triglavu“, takratnem nemškem listu narodne stranke natisnit heksametre „Ein Pionier des Deutschthums

in Krain^a, prevzel sem po prošnji dr. Bleiweisa ta list, ker je moral vrednik, gosp. P. Grasselli iti na Žabjek. Prav tisto leto pričel sem izdajati tudi „Brenceljna“.

Do tje gre zgodovina slovenskega trpina, ki se je po nemških šolah in drugje likal. Potem je nastopila druga, politična dōba.

S to pa bodi tudi konec tej povesti.

OBSEG.

	Stran
Začetek	3
V šolo!	53
Začne se nemščina	80
„Klosterski muc“	105
V Ljubljano!	197
Ljubljanska šola	245
Vse se drugače zasne	285
Razne zmešnjave	386
Pravo likanje se prične	422
Bos — pa vendar ne	440
Nova dōba	468
Na razpotji	481
Nov zasuk	519
Olikan, kakor koli	550

